

311315

kalikamp.

I

St. Druki Mag

Genit Culp Patris Matrisve
consuetudo

Zamiancy
Zylen

8. 2. 871

Kraciński

Sola sapientia animi dignitatem lenire potest. Et il-
la sola in omnibus malis viri boni habentes.

De vitæ genere deliberatio est omnium difficillima

Gabrielis Hulewicz a Wopulku
Nexilf. Terr. Seruikom & amicum
Feol. 3069.

To wstykie Chyberiancy, wbtad Srogi, y Srogie odia
ib innicem wprowadzo, co Seneca napisat ad Lugdun
Epistola 66. Antiqua sapientia nil aliud quam fa-
clenda & vitanda praecepit; Et tunc meliores erant
viri. Postquam praecepti prodierunt, Boni desunt. Sim-
plex enim illa & aperta Veritas, in obscuram Iso-
clertem versa est scientiam; docemur disputare
non vivere. To uest. Ona starodawna
dowc nie inplego me wityta, ani wskazowata Jero-
lo, Cez sie puzid, y Cez ne tchymae mianu; z
kad ter daleko bywali lepze mi ludze. Gdy potym
wizeni nastazili, pobnyr me stato. Abowiem sie
ona otworzyta prostota, z 3miej ptyraca Cuota,
obvonta wykas Ciekawu y podmowa Umiejetyose
Tak, iz sie da, ze jec me tego iakoby zyc ale jec
koby medkowac, y disputowac wityta.

PORZĄDEK

NABOZENSTWA

KOŚCIOŁA

POWSZECHNEGO

APOSTOLSKIEGO,

Słowem Bożym vgruntowanego,
y zbudowanego,

Ná IEZUSIE KRYSZUSIE.

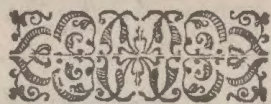
Spisány, ku chwale
BOGU WTROJCY JEDYNEMU,
ROKU 1602.

Przez Stársze Kościołow reformowanych w mą-
tey Polsce, zarádą y dozwoleńiem Synodu
Provinciálneho Ożarowskiego, Włodzi-
stáwskiego, y Láncutskiego.

Powtore Drukowano / Roku 1614.

*Kościółowi Bożemu który jest w Tablo
nowie X. k. k. posyła*

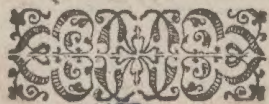

PSALM LXVIII. 29.

Vtwierdźże to, o Boże,
cośsam w nas sprawić ra-
czył.

z Ioh. 8.

Strzeżcie samych siebie / żebyśmy nie
stracili cośmy zrobili.

311345

I. II. III.

SSC

SWIADECTWA

O zgodnym á iednákim odprá- wówaniu nabożeństwa.

S Hierem. 32. v 39.
[Amim serce iedno/y droge iedne/áby sie mnie bali po
wszystkie dni/áby im bylo dobrze/y synom ich po nich.]

I. Corinth: I. v 10.

[Prose was Brácia/przez imie Pána nášego Jezu Kry-
sta/ ábyscie iedno wszyscy mówili/ á żeby nie byly miedzy
wami rozzerwánia: ále bądźcie doskonáli w iednostáynym
zmysle/y w iedney vmietności.]

Cyprianus Epist: 71. ad Quintum.

[Páwel swiety dogadzájac wiernie zgodzie y pokórowi/
w Lístcie swoim tak položyl / mówiac: prorocy dwa ábo
trzey niechay mówia/á drudzy niechay rozbieráa. A iesliby
drugiemu siedzacemu objáwiono bylo/on pierwszy niechay
milczy. Czym náuczyl y wskázal / że wiele každemu z osobná
może być objáwiono: A iż każdy powinien nie według te-
go czego sie raz byl nápil/y co trzymal/vpornie sie o to spie-
rać / Ale iesliby co lepszego y pożytecznego bylo/z chęcia
przyiać. Albowiem nie zwyciężeni ále náuczani bywamy/
gdy nam co lepszego sie pokázuie / A zwłaszcza w tych rze-
czách/które do iednotykościelney/á prawdy nádziecie y wiá-
ry nášey należa.]

Augustinus Epist: 119. ad Ianuarium. cap. 18.

[Terzeci y ktorenie są przeciwko wierze / áni przeciwko
dobrym obyčajom á máia nieco do nápomínania żywota
lepszego / gdśiekoľwiek ie postanowione być widzimy/ ábo
iż postanowione znamy / nietylko ich nie gańmy/ ále ie też
pochwalájac/y onych násláduiac / przestrzegaymy.] Tenże
Epist. 86. ad Cassulanum. [W tych rzeczách o ktorych pi-

sino swiete nie nie stanowi pewnego / zwyczaj ludu Boże-
go / y postanowienia przodków / za prawo mieć potrzeba.]

Nicolaus Papa & hab: dist: 12. Can: Scit.

[Wie Rzymiski Kościół / iż nie szkodzi zbawieniu wierzą-
cych rozne według miejsc y czasu postanowienia / albo
zwyczaj / jeśli im powaga pism świętych nie jest przeci-
wna / za ktora musielibysmy sie im zastrawić: dla tego rozu-
miemy iż sie im sprzeciwiać ani mamy / ani możemy.]

Leo Papa & hab: dist: 14. Can: Sicut:

[Jako niektóre rzeczy są / które żadnym sposobem odmie-
nione być nie mogą: tak zaś wiele rzeczy jest / które według
potrzeby czasów / albo uważania wieków / potrzebą miar ko-
wać / zachowawszy te zawsze conditio / abyśmy wiedzieli / iż
w tych rzeczach które są wątpliwe / albo trudne / za tym sie
puszcząć mamy / coby ani nauce Ewangeliey świętey / ani
Decretom Ojców świętych nie było przeciwnego.]

Gregorius Papa lib: 7. Epist: 63. cap. 63. in

Registro.

[Jeśli Konstantynopolski Kościół / albo który inſy / co do
bre^o ma / ia iż rzeczy nieprzystoynych zażąda / chociaż mniej-
szych niżem sam / w rzeczy dobrej naśladować gotow ie-
stem. Abowiem głupi ten jest / który w tym rozumie sie być
pierwszym / aby dobrych rzeczy / które w inſych widzi / wczyc
sie wzgardzał] *Tamże* Libro 12. cap. 3. [Wieś Bracie mi-
ły zwyczaj Rzymskiego Kościoła / w którym pamiętaś żeś
jest wychowany: Ale mnie sie tak zda / abys cokolwiek / bądź
w Rzymskim / bądź w Francyjskim / bądź w jakim inſym
Kościele znayduieś / coby sie wiecey Panu Bogu podo-
bać mogło / pilnie obrat: a to co ze wszystkich Kościołow ze-
brać możesz / abys do Kościoła Angielskiego / który ieszcze
w wierze nowy jest / osobliwa pilnością wprowadził. Abow-
iem nie rzeczy względem miejsc / ale miejscą względem
rzeczy dobrych nam sie podobać maia. Z każdego tedy zoſo-
bna Kościoła / co jest pobożnego / co nabożnego / co dobre-
go / to wybierz: A to wszystko iakoby w jeden snopcezek zwia-
zawszy / w Angielezyków w zwyczaj złoż.]

Concili-

Concilium Toletanum 4. Can. 2.

[Po wyznaniu prawdziwey wiary / Ktorabywa opowiedana w swietym Bozym Kościele / zdáło sie wszystkim rze-
 żey / ktorzy iedność wiary powszechney zachowujemy / aby-
 smy nic coby było roznego ábo niezgodnego w Kościel-
 nych Sakramentach nie czynili: aby tá náša różnica v nie-
 ukor ábo cielesnych nie zdála sie być przyczyna błedu od-
 śczerpiencom dána / y aby niezgodá Kościołow nie była
 zgorśzeniem wielom. Jeden tedy porządek modlenia y spie-
 wania v nas po wszystkich Hispáníey y Fráncýey niechay
 będzie zachowany: ieden sposób wstugi Wieczerzy Pán-
 skiej / ieden wieczornego nabożeństwa: á niechay iuż dálej
 między námi Kościelny zwyczaj różny nie będzie / dla tego
 iż y w iedney wierze / y w iednym Królestwie zámknieni ie-
 stesmy: To bowiem y dawne Canony postanowiły / aby Ka-
 żda prowincja / y śpiewania y wstugowania / iednáki zwo-
 czay zachowała] *Toż mowi* Concilium Veneticum Can:
 15. y Bracarense, 1. Can: 20, 21, 22, 23.

Concilium Milevitanum Can. 12.

[Zdáło sie też nam y to / aby bądź Modlitwy / bądź Przed-
 mowy / bądź zalecánia / bądź rák wkládanie / Ktoreby były
 ná Synodziech vchwalone / od wszystkich były zachowane.
 A iżeby inšych zgoła we Zborze nie mówiono iedno te / Kto-
 reby były od miedršych rozbieráne / ábo ná Synodzie vchwa-
 lone / aby snadź co przeciwko wierze / bądź przez niewiádo-
 mość / bądź przez nie pilność / nie było złożono.] *Toż mowi*
 Concilium Aphricanum. Can. 70. y Concilium Car-
 thaginense 3. Canon. 23. y Concil. Gerundense Can. 1.
 Carranza *mnich* in summa Concil: in Can: 2. Concil:
 Toletan: IV. [Żadna rzecz bázkiej Kárności obyczáiw
 od Kościoła nie odegnála / iáko nieporządna różność na-
 bożeństwa.]

Poważność Formy.

CANON III. Synodu Włodzisławskiego, który był Roku 1601. [Podobało się Duchowi świętemu/ aby Zbory Ewangelickie małe Polski/ iedną/ tkey formy odprawowania nabożeństwa/ Krześciańskiego/ zgodnie od wszytkiego Synodu Prowincialnego spisanej/ y approbowanej/ używały: Ktora Senior każdy w swym Districcie Braciey Ministrum powinien będzie podać/ obowiazując ie do niey posłuszeństwem Kościoła Bożego/ czego na visitacjach/ iesliżby w używaniu była/ pilnie doglądać y przestrzegać ma.]

CANON IV. Synodu Ozarowskiego, który był Roku 1602. [Forme na dwu Synodach Prowincialnych approbowana/ a nowo wydana/ zgodnie wszyscy/ iako przed tym/ tak y teraz przyjmujemy/ y od niey odstepować nie chcemy: Czego Seniorowie mają na visitacjach doglądać.]

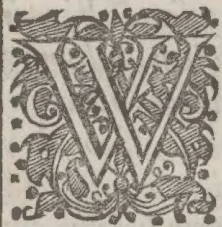
CANON II. Synodu Łancutskiego, który był Roku 1603. Aby Ceremonia stania przy używaniu świętości Pánskich/ w każdym Zborze małe Polski zachowana była: Jedney formy nowo wydanej/ Także y Katechizmu nowo wydanego/ wszytkie Zbory nasze niechay zgodnie używają.]

PRZEDMOWA SENIOROW KOSCIOŁOW REFORMO- wanych w małej Polfcze,

Do pobożnych mężow, a Bráćiey miłey w Synu Bożym Iezusie Krystusie, Ministrów: Ktorych Duch święty nád Zborem powsechnym Apostolskim, słowem Bożym reformowanym, Pasterzmi y Dozorcami przełożył.

2. Cor: 1
12. *Zaśtawam y pokoy od Boga Oycá nášego / y Páná nášego Jezusa Krystusa / wezwánym świętym / ze wszytkimi ktorzy wzywáia imienia Jezusa Krystusa ná wszelkim mieyscu / ták ich iáko y nášego Páná.*

Stárożytnym onym Kościele Krześciáńskim były rozmaíte y różne Formy odprawowania nabożeństwa, iáko w vsłudze Sakrámentami, ták y w Ceremoniách: co siez wiela świadectw do-
státecznie w Formie Xiedzá Krzystofá Kraińskiego wypisanych, snádnie pokazać może: Ktora iednak ro-
żnicá nic nie škodziła iedności wiary, y zwiaski miłości nie tárgála, miedzy prawowiernymi Krześciány, y o-
wszem tym wiecey one zdobiła y zálecała, świadczą Do-
ktorowie, Historykowie, Papieżowie, Biskupi, &c. gdy Krześcianie Form różnych, lecz z słowem Bożym zgo-

vv Przed-
mo: fol: 11.

Euse: Lib: 5
Cap: 24.
Aug: Epist
86, 113, 119.
Hier: Epist
ad Lucini:
Niceph: L:
12. Cap: 14.
35. Hist:
Socr: Li: 5.
Cap: 21. Hi:

dnych,

Przedmowa.

Leo
9^{veg}
Valaf.
R^{ben}.

Leo distin:
14. canone
Sicut

Gregorius
dist. 12.
C: Novit.

Valafridus
Lib: de Ec-
clef: rebus
cap: 22.

Rhenan: in
L: Tert: de
coro: mili.
Bellarmin:
Lib. 1. c: 18.
de bon: op:
& Lib. 2. c:
18. de Missa

Rok 1601.

Rok 1602

dnych, y ceremoniy piśmu świętemu nie sprzeciwnych, według okoliczności, czasu, mieysc, y ludzi używali. A nie daleko chodząc w samym Rzymskim nabożeństwie wiele było Form różnych, y iest aż do dnia dzisieyszego, od których wiele kościołow, ani prozbami Biskupow Rzymskich, ani grozbami Cesarzow y Krolow, którzy z naprawy y poduszczenia ich, do przyięcia Formy Rzymskiego Kościoła, one przymuśiali odwieść, ani odstraszyć sie nie daly, ale na swych, którym sie przyuczyle, przedstawaly. Czego nawet za naszego wieku, Pius V. Papież dokazać niemógł, chocia do swey Formy Rzymskiey, wszystkie Kościoły y Reguły Mniśe, w Prefaciey Mszału Rzymskiego przymuśa, roszkazyiac, aby sie żaden Przywilejami, indultami, dozwoleńiem stolice Apostolskiey, zwyczajami dawnymi, ani Przysięgami na Mszały stare nie zaslaniał, ani bronil, ale żeby iak skoro doydzie Mszał Rzymski nowowydany do rąk każdego, stare koniecznie odrzuciwszy, nowy przyiał. Co zeznawa y sam Bellarmin wskazyiac iako Mediolan, Tolet, Leodium, Salisburg, &c. y sam Rzym w niektórych Kościołach, Liturgiey Básiłiusowey, Chrysofomowey, Ambrożego, Isidorowey, używają. A wsakoż my dogadżaiac budowaniu, zabiegaiac zgorśseniu, y żądaniu wielu ludzi zacnych dosyć czyniac, za zezwoleniem wszystkiey Bráciey, na dwu Synodach Prowincyalnych, Ożarowskim y Włodzisławskim zgromádzoney, Forme nabożeństwa Krześciańskiego wydálíchmy, aby według nauki Páwła ś: wszystkie rze czy w domu Bożym uczciwie, porzadnie, y iednostáynie odprawowane byly, nie nowa, ábo Kościołom niesty-

1. Cori:
14. V 40.
Rom: 16
V 1.

chána,

Przedmowa

chána, ale dawnay zwyczajna Kościołowi Bożemu: Abowiem weyżrzałszy pilnie w Formę wydaną roku 1599, Bratá milego Xiedzą Krzysztofa Krainńskiego, która zebrala wielą Form różnych w słowiech, ale zgodnych w rzeczy y w fundamencie słów Bożego, y wydał dla Districtu Lubelskiego y Belskiego, godną zaprawdę czytania, tedychmy w niej to co było przydłuższym skrócili, a to co było do budowania śnádniejszego przydali, y one ná iáwia wypuścili. Czym żadney przyczyny do skálowania Religiey nášey nie dálichmy, bo toż sie v strony sprzeciwney znáydowno y znáyduie. Grzegorz Papież I. Formy Gelásiuszowey popráwił, y vkrocił, zeznawa Ioannes Diaconus, Bellarminus, y sam Grzegorz, mowiac: [Stáresmy obrzedy nápráwili/ ábo nowe/ y pożyteczne postánowili.] Oco gdy náń niektorzy z Lácinnikow, y z Grekow nárzekáli, iáko sam támże zeznawa, tym sie wymawial: [Jesli Konstantinopol/ ski Kościół / ábo ktory inšy/ co dobrego ma / ia iž rzeczy nie przystoynych záfázuie / chociaá mniey/ šych nižem sam / w rzeczy dobrej gotow iestem náśladować. Abowiem głupi ten iest / ktory w tym rozumie sie być pierwšym / áby rzeczy dobrych ktore v drugich widži/ vczyć sie wzgardzał] Grzegorz Papież VII. powtore Grzegorza I. popráwił, co y sam przypomina, y Bellarminus. Clemens Papież VII. przez Quignoniusa Kárdynála, pracey Grzegorza VII. znowu popráwił, y vkrocił. Co się pokázuiež Prefaciey Quignoniuszowey. Biskup Krákowski Tomicki, Mšalow, y Agend Kráowskich, ktorých było bárzo

Hier: / pol
 adv: Russ:
 cap: 6. [3
 comēce /
 3om Dydis
 mowofnie
 3toze rzezy
 3toze nie nā
 3daly przy
 3daliny / a
 3otez pnie]

Diaçō:lib:
2. Cap. 17.
Vitę Greg:
Bellar:lib:
2.ca.19. de
Missa.

Greg. li:7.
Episto. 63.
Greg: Dist:
5. de Con-
secr: cā: In
diebus.

Bellar: lib.
2. cap. 19. de
Missa.
Vide Miss:
& Breviar:
Quignonii

Przedmowa.

Tomicki
prafation:
in Missali
Cracov.

Dziergowski
prafat.
in Agend.
Gnesnen.

Piusprafa:
in Breviar.

Niegodni
Papieski.

wiele, y z soba niezgodnych poprawił, świadczy tą iego
Prefatia: [Widząc Biskup riegł Mśalow / Kościo-
ła y Diocesyey swoiey / wiele błędow zepsowane /
ani z soba w wielu rzeczach zgodne / starał sie aby
wszystkie do iedney formy / y porządku przywiodł.]
Arcybiskup Gnieźnieński Dziergowski, także Mśalow y
Agend Gnieźnieńskich poprawił, z soba roznych, y błę-
dow pełnych, świadkiem tego iest tą przedmowa: [Ar-
cybiskup widząc / iako dla roznych rieg / wiele ro-
zmaitych błędow / y roznych sposobow w odpra-
wianiu Sakramentow Kościelnych roście / A
chcąc namięnione błędy znieść / a porządek świe-
ty / y zgodny postanowić / Agende znowu wpro-
wadził / y wydrukować dał / aby wszystkie członki
iednostajnie / z głowa swa / iednymi wsty / iednym
sposobem / y porządkiem / ku części Bogu Sakra-
mentami służyły.] Na tych wszystkich poprawach Pius
V. Papież nie przestawszy, znowu na Concilium Trident-
skim, Mśalow, Agend, Breviarzow, Diurnalow, Ponti-
ficalow, Gradałow, Antyphonarzow, ledwie nie wszyst-
kiego odmieniwszy, poprawił. Na co sarkania, y nárzeká-
ia ci, którzy sie byli starym przyuczili. Ale y na tey miley
poprawie nie przestawiając Clemens VIII Papież, znowu
kazał do Breviarzow, Diurnalow, Wiartykow Piuso-
wych, wiele przydać, a podobno y nieco odmienić, chociaż
Pius Papież, pod wielkim karaniem zakazał, aby żaden
Breviarzow iego nie odmieniał, ani do nich przydawał.
Nie długo czekać że y drudzy Papieżowie te odrzuciwszy,
inse wtraca. Bo to ich obyczaj, co Papież to odmiáná. Ie-

Przedmowa.

den drugiego pamiatka y praca chce zagubic, a siebie
wynieść. Na co zdawną narzekał, y sam Platiną, tak pi-
sać: [Sabinianus Papież człowiek złośliwy / le-
dwie ksiąg Grzegorzowych nie popalił / tak sie
bardzo był nań rozgniewał / y nienawisćią zapalił.]
Tenże: [Stephanus VI. tak sie wściekle srożył / prze-
ciwko Formozemu zmarłemu / iż mu był przed
tym na przeszkodzie / że niedostał stolicy poza-
danej / złożywszy Concilium, ciało Formozego / z
grobu wyiete / z odzienia Biskupiego odarte / w-
szaty świeckie obleczone / roztazał / wciążwszy palce
y prawey ręki / a osobliwie te ktorými rzeza po-
święcaia / do rzeki Tybru wrzucić. Była to rzecz
niecnotliwego przykładu / gdyż potym ledwie nie
zawse / ten obyczaj zachowuje sie / iż sprawy pier-
wszych Papieżow / poslednieyszy / albo łamia / a-
bo zgola odrzucaia:] Tenże [Roman^o Papież Ste-
phan^a Biskupa / dekret^a y sprawy zaraz zganił / y
odrzuć. Abowiem ci Papieżowie / ni o czym nie
myślili / iedno aby imie / y zacność przodkow swo-
ich zagasili.] Tenże: [Theodorus II. drogami bun-
townikow chodził. Abowiem y sprawy Formo-
zego restituował / y iego naśladowce w powaze-
niu miał.] Tenże: [Sergius III. Christofa Papieża /
wziawszy z klastora / do więzienia cieśkiego dał.
A sprawy Formozowe tak zganił / iż znou by-
ło potrzeba świecić tych / ktorych Formosus przed
tym świecił / dla tego / iż mu był na przeszkodzie
przed tym / iż nie dostał biskupstwa. Patrz prośe

Platina in
vita Sabin:

In vita Ste-
phani VI.

Okrucien-
ski Papie-
skie, gorse
a nizeli po-
ganskie.

In vita Ro-
mani.

In vita The-
odori.

In vita Ser-
gii III.

Przedmowa.

Vide li: Re
trağa. Au-
gustini.

Arnob: lib.
2. adver.
Gentes.

Tertul. lib.
Apologet.
Capit. 6.

iało sie ci Papieżowie / od przodków wyrodzili.]
Opuszczają sie inſy Papieżowie, ktorzy, albo z iadu, albo z
zazdrości, prace ieden drugiego ganił, albo ich też poprá-
wował, y odmieniał. Co nie dla tego przypomina sie, aby
sie miała słusna, y potrzebna odmiana, áboráczey po-
práwa ganić, czynił to y sam Augustyn, y inſy, bo lepiej
złego, błedu, nieporządku, omyłek, poprąwić, á niżeli tak
zaniechąć, y używać: Ale, iż oni sami ystáwicznie poprą-
wuiac swoich xiąg, nas o to winiła. W czym podobni sa-
onym dawnym Pogánom, ktorzy częstokroć ystáwy
przodków swoich odmieniał, Krześcianom nowość y
odmianę ná oczy wyrzucáli. O ktorych tak piſe Arno-
bius Doktor: [Jesli to iest iaka winá, y wystepeł od-
mienić sententia, y od dawnych ystaw / do nowych
sie rzeczy wdąć / Toż obwinienie y ná was ściąga
sie / ktorzyście częstokroć żywot / y zwyczaj od-
mienili / ktorzyście sie do inſych obyczajów / y do
inſych obrzędów / pierwsze potepiwſy / przenie-
śli.] Możem im y ono rzec, co nie kiedy mówił Tertullian
stáry Doktor, Pogánom Rzymskim: [Gdzie Religia:
gdzie wczciwość przodkom powinna od was: o-
dzieniem / życiem / rzadem y rozumieniem / sama
náostaték mowa / prádziádów odrzekliście sie.
Chwalicie záwſe stárożytność / á co dżień no-
wym obyczajem życie. Czym okázuie sie / gdy od
dobrych przodków náuk odstepuiecie / że tych wy
sie trzymacie / y strzeżecie / ktorychescie byli nie po-
winni / gdyż ktorychescie byli powinni / nie prze-
strzegacie.] Jesli nas tedy Rzymianie dżisieyſy, iaka

odmia-

Przedmowa.

odmiana, poprawa, y nie wstawiczością zarzucia, musi sie sami takimi wprzód osadzić. Abowiem mało nie co Papież, y Concilium, nie tylko wkraca swych Form, ale czasem według zdania swego, albo odmienia y kásuie, albo przydawa y poprawuie. Co twierdzi y sam Bellarminus mowiac: [Rozmáici Biskupi/rozmaíte modlitwy do Formy przydali.] Tenże przypomniałszy Formy różne, y autory ich, mowi: [Żaden z tych autorow Liturgiey zupełney nie złożyli / ale tylko te/ktorey za ktorego używano/do lepszego porządku przynieśli/ albo odiały sieśli sie co było nie należącego wkradło / albo co przydały według rozności czasu/ albo też dla wchronienia sie testliwosci/ co od niey odiały. Tak iednak / iż istotne części Liturgiey od Apostolow podane / zupełne zostały.] Tamże [Missa Piusa V. ktory nowym pospolicie zowią / nie jest iż zgola nowym/ ale jest starego poprawieniem / y przywroceniem.] A co wietśa, poprawia swych form, nie tylko w Ceremoniach, ale y w rzeczy samey. Co iż tak jest, niech każdy weźrzy w Missal Rzymski, y w Missal Krákowski, tam obacz, iż Rzymski Krákowski, y innych, znacznie w nauce, y w rzeczy samey, poprawuie. Missal Krákowski wydany Roku M. D. X. zakazuje Duchá swietego wzywac mowiac: [Każda modlitwa ma być czyniona do Oycá albo do syná / ale żadna do Duchá swietego/ abowiem Duch swiety jest darem/ a dar/ od dárni nie ma być prośbony/ ale oddawce dárni. Duch swiety bywa prośbony od Oycá y od syná / bo od

Bellarmin.
Lib:2. Cap:
19. de Missa

Ibidem.

Ibidem.

Rozumie-
nie Arrian-
skie, które
Kierdyna-
la Hug. na
Doromika
ni 1110
ne do Afra-
na na Kon-
c.

Przedmowa.

Folio 203.

248.

260.

243.

210.

Concilium
Coloniense.
Part. 2. c. 11

Maxentius
Lib: de Fi.
de cap. 1.
Basilus li:
de Fide in
Asceticis.

obudwu pochodzi. A stadze do Dycy y do syna
kazda modlitwa ma byc czyniona/daru dawce/az
le nie do Duchy swiete/ ktory jest darem.] Msal
Rzymski to odciał. Msal Krakowski miał rozmaite Pro
zy, w ktorych te bluźnierstwa, y bálwochwálstwa były.
[Krwia swoia Wincenty Mieczenniku/ nasze wi
ny omy/ przywróć cię radości niebieskie.] Támże
[Swieta Anno zbaw nas.] Item: [Prosimy cie
Bartłomieiu/ abyś tu zglądził nasze grzechy.] Itě,
[Przez cie Málgorzato bywaia zbawione/ y woz
selsie grzeszników tysiące.] Item: [Zbaw nas Do
roto Panno. A stworz w nas myśl czysta.] Inse
prozy opuszczamy, tak tego Msalu Krakowskiego To
mickiego, iako też y inszych. O ktorych prozach Concilium
Colonienskie taki dekret uczynilo: [Prozy nieuczzone/
nie dawno do Msalów ślepym nie iakim rozsąd
kiem wniesione/ godzi sie opuścić.] Te w sytki pro
zy zniósł Msal Rzymski, chociaż w samymże toż jest bál
wochwálstwo, ostrożnieyszymi iednak słowy, pokryte
przed prostymi. Tego Zbory Ewangelickie nie czynia dla
tego, iż zláski milego Boga, z pismá swietego takowa ná
uke máia, która podług słowa Bożego, y Doktorów Krze
ściáńskich, áni odmiány, áni wiecia, áni też przydatku
żadnego nie potrzebuie: Bo chociaż Formy nasze słowy
niektoremi, y porządkiem sie rozniły; ále w rzeczy y w
fundamencie wiary z soba zgodne były. Stadze ich poprá
wá, nic inšego nie iest, iedno dlugości skrocenie, modlitw
sporządzenie, y do porzadku własnego przywiedzenie. A
tak prosimy was y vpominamy, láskawi á mili Brácia,

abyście

Rom. 1.
Y 19.

Philip.
1. Y 27.

Ephes.
4. Y 3.
Rom. 16.
Y 27.

Devec
12. Y 32.

Przedmowa.

Rom. 14
Y 19.

Philip.
2. Y 27.

Ephes.
4. Y 3.

Rom. 16
Y 27.

abyście nabożeństwo święte według tego porządku spisane-
nego, y zgodnie wydane, odprawowali, nic nie odmie-
niając ani przydawając, czego za pomocą Bożą w ka-
żdym Zborze doglądać będziemy. Co iż z miłości chwały
Bożej, dogadzać budowaniu, y zabiegając zgorzeniu,
uczynicie, nic nie wątpimy: pomniac na słowa Pawła
świątego, który mówi: [Starczymy się o rzeczy kto-
re po ciałowi należą / y społecznemu budowaniu.]
W czym wśytkim Pan Bog wśechmogący, Bog wśelá-
kiego miłosierdzia, który jest powodem budowania Ko-
ścioła swego, niechay was spráwuie y rządzi Duchem
swym świętym, abyśmy iednostáyny vmysł między sobą
zachowawşy, w zgodzie, w iedności, y w miłości świętey,
kościoliego budowáli, rozmnażáli, y onego samego wśty
iednymi chwalili. Ktoremu samemu niechay beąże wie-
czna chwałá, Amen. z Rádzánową 25 Ianuarii, Roku
1602. Ná co się y teraz znówu podpisiemy, ná Beł-
życkiey Convocatiey Generálney będąc zgromádzeni,
Roku 1613. Septembr. 24.

Xiądz Fráncišek Stánkár, Superintendent Synodu pro-
vinciálneho y Senior Dystryktu Krákovskiego.

Xiądz Iákub Pabianovius, Senior Dystryktu Sendomir-
skiego.

Xiądz Ian Choćimowski, Senior D. Ruskiego y Podolskiego.

Xiądz Krzysztof Krainski, Senior D. Bełskiego, Wołyńskie-
go, y Kijowskiego.

Xiądz Bártłomiej Bitnerus, Senior D. Zatorskiego, y O-
święcimskiego.

Xiądz Ian Grzybowski, Senior D. Lubelskiego, y Chetm-
skiego.

R E I E S T R.

Kalendarz.

Odprawowanie Krstu świętego,	fol: 1
Odprawowanie Dziękczynienia po Pożogu,	19
Odprawowanie Wieczerszy Pąskiej w kościele,	25
Odprawowanie Wieczerszy Pąskiej przy chorych,	55
Odprawowanie Matieżstwa świętego,	61
Odprawowanie Nabożeństwa w Niedziele,	84
Odprawowanie Nabożeństwa w dni powszednie,	85
Odprawowanie Nabożeństwa w dni wroczyſte,	88
Odprawowanie Nabożeństwa w dzień poſtu, &c.	103
Odprawowanie Nabożeństwa w dzień pamiątki ſwiętych,	100
Przyimowanie Nowotnych,	106
Przyimowanie Pokutujących,	113
Nawiedzanie Chorych,	119
Odprawowanie Pogrzebu,	127
Urząd Leſtorow,	133
Ordynowanie Diakonow,	139
Ordynowanie Miniſtrow,	149
O Conſeniorách,	169
Obieranie Seniorow,	175
O Superintendencie Synodu provincialnego,	186
Odprawowanie Synodow,	195
Wprowadzenie Miniſtrów na miejsce,	208
Odprawowanie Viſitáciey,	213
Zaczynanie Nabożeństwa w nowozbudowanym kościele,	222
Rozłoſzenie Proroctw, Ewangelij, Epiſtot, na pewne czasy.	230

Muscul: Tit: de Bapt:

Ź Strony każdego przypadku ſaden nie może nic pewnego piſać / dla rozmaitych okoliczności : ale w takich przypadkach trzeba ſię rządzić Miniſtrow inſzym Kościołom / ktorzy ſą y ſtářſemi y w rzeczach biegłymi: albo na Synodach particularnych w tych rzeczach niechay to ſtano-
wią / coby nie było Piſmu ſwiętemu przeciwnego / y Kościołowi Bożemu zgorſzenia nie czynito.

Ad. 20.
 V 7.
 1. Cor.
 16. V 1.
 Apoca.
 1. V 10.

Náuka

O KALENDARZ V.

Ego / y takowego Kalendarzá / iáki teraz
 iest / ktory sie zaczyna Císiojanus, á zowa
 go pospolicie Grzegorzowym / nie było zá
 Apostolow swietych: co sie potáznie z
 tych przyczyn / y dowodow.

Vide fol. r.
 Rom. Mis-
 sal.

Act. 20.
 V 7.
 1. Cor.
 16. V 1.
 Apocal
 1. V 10.

I. Za czásu ich / żadne° swietá nie swie-
 cono / oprócz samey Ntédziele / co zeznawáia Historycy
 Greccy / iáko Socrates, y Nicephorus, ták píšac: *[Ani A-
 postol, ani teź Ewángelie iá rzemá niewolstwá ná tych ktorzy sie
 do náuki Kryslusowey událi, zgotá nie kładá: ále swieto Wiel-
 konocene, y inše swietá, wolnemu rozsádkowi tych, ktorzy w o-
 ne dni dobrodzieystwá wzięli, ku rozmyślaniu zostáwili. Y
 ztádzé, iż ludźie swietá swieca, áby sobie od prac wytchneli,
 dla tegoż w one dni, káždy ná wszelkim mieyscu, wedlug mnie-
 mánia swego, pámiatke zbáwiennej meki ze zwyczajú nie-
 iákiego obchodźi. Abowiem áni Zbáwiciel, áni Apostolowie, nie
 roskazáli tego práwem iákim záchowywáć. Ani nam teź prze-
 winieniem, ábo karánien, ábo Ewángelie, ábo Apostolowie nie
 zágrožili, iáko zakon Moysesow Zydom. A teź przedsiwzię-
 cie Apostolskie byto, nie iżby práwá o swieceniu swiat stáno-
 wili, ále áby nam byli wodzami dobrego y pobożnego życia.]*

I.
 Kálenda-
 rzá nie by-
 tożá Apo-
 stolów iá-
 kiego.
 Socra: lib.
 5. cap. 21.
 Histor:
 Nicephor.
 Lib. 12. ca.
 32. Histor.

II. Po czásiech Apostolskich / nie rychlo poczeťo pá-
 miatek swietych obchodźi / y to nie wšytkich / y nie wše-
 dšie / czego sa swiádectwem te stowá Beátá Rhenáná:
*[Dšiwna mátošć bylá z przodku swiat, ledwie trzem Aposto-
 lom te wczéiwošć wyrzadzáno.]* A te Hieronimá Doktorá:
*[Wedlug roznych kráioŭ, rozne czásy postánowione sá ku w-
 czéiwošci meczennikom.]*

II.
 Nie byto go-
 po. Aposto-
 lách.
 Beat° Rhe-
 nan. in lib.
 Tertul. de
 Coron. mi-
 litis.
 Hieron: in
 ca 4. Gal.

III. Rozmáitego czásu / y od rozmáitych ludži byl stá-
 dán. Abowiem do niego Concilia / Biskupi / y Cesárzowie /
 te swiete kładli / ktorzy sie im zdáli / y o ktorých dobrze ro-
 zumié

III.
 Czásu ra-
 inego od ro-
 znych stá-
 ny iest.

Cyprianus
Epiſt. 37.

Carolus li:
1. cap: 158.
Conſtit:

Conci: Mo
gutin: Ca-
no: 36.

Fasciculus
temporum
fol. 47. sub
Carolo ma-
gno.

In decret:
lib: 2. ca: 5.
Titul: 9. cā:
Conqueſt^o
Mier: li: de
Eccle: Ob-
ſer: cap: 43
Cōc: Lug-
& hab: dilt
3. can: Pro-
nūciandū.

zumeli. Cyprianus Biſkup CARTHAGINEſKI piſac ad Cle-
rum, aby wyznawcom w więzieniu ludzkoſć pokazywali/
mowil między inſzymi rzeczami: [Náosťátek y dni ich, w kto-
re zchodzą z tego ſwiátá, náznáczaycie, abyſmy mogli obcho-
dzić pámiátke ich między pámiátkami Meczennikow.] Ca-
rolus Ceſarz wielki/ ktory żył Roku 800/ te ſwiétá ſwiecić
roſtázał/iáko o tym czytamy w riegách tego/gdzie ták mo-
wi: [Te ſá ſwiétá przez rok, ktore máia być w wczćiwoſci
miáne: Národzenia Páńſkiego, Szczepaná S., Ianá Ewángeli-
ſty, Młodziankow, oćtaná národzenia Páńſkiego, Medrcow, y
oćtaná ich, Oczýſzczenie Pánný Márieý, oſm dni Wielkono-
cne, Litánia wielka, Wniebowſtápienie Páńskie, Swiátki, S.
Ianá Krzćicielá, S. Piotrá y Páwłá, S. Marćiná, S. Andrze-
iá: De aſſumptione Mariæ, interrogandum relinqui-
mus.] Przyczyniło tych ſwiat Concilium Moguntin^o
ſkie/ ktore było zá tegoſ Ceſarzá/ Jáko wniebowſciecia P.
Márieý/ S. Remigiuſá/ poſwiacanie koſciół/ poſwiacá-
nie S. Micháłá/ A te ſwiétá ſwietych ſwiecić roſtázáło/
ktorych ciála odpoczywáia w káždy Párochciey Alumnicy-
ſyło trzy dni / od dni 8. Wielkonocnych / roſtázuiac w nie-
orác/ſiác/ogrody y winnice ſpráwować y gredzić. Táke
Litániey / y oćtaný Medrcow / nie wſpomina. A riegá
Fasciculus Temporum, o geſtwie tych ſwiat/ ktora była zá
Ceſarzá Cároluſá / ták mowi: [Huardus Mnich zá roſkazá-
niem Kárlá Ceſarzá, zebrat wſytkie Legendy y ſpráwy ſwie-
tych ze wſytkiego ſwiátá w iedne xiegi, po Hieronymie, Be-
dzie, y Florze, y ná káždy dzień, przypadáło ſwiát więcej niżeli
trzyſtá. Tála tegoſ poſtánowiono ieſt, aby mowiono, Tinnych
wielá, ié] Przydał tych ſwiat Grzegorz IX. Pápież/ ktory
żył Roku 1227/iáko Sylveſtrá/wſytkie ſwiétá Pánný Má-
rieý/ſwiétá dwunáſci Apoſtolow. A Grzegorz VII, ktory
żył Roku 1073/roſtázáł ſwiétá tych Pápieżow ſwiecić/ kto-
rzy byli Meczennikami: piſe o tym Micrologus. Przymno-
żyło tych ſwiat Concilium Lugdunéſkie ktore było Ro-
ku 1246/iáko S. Wátorzyná/ Národzenie Pánný Márieý/
Krzyſowe dni. A te ſwiétá/ktore Biſkup w ſwoim biſkup-

ſwie.

O Kalendarzu.

stwie z pospolitym czowiekiem uchwali. Dokładając te^o.
[Do świecenia innych świat, nie mają być ludzie przymuszani.] Na które słowá piśac Glossator/mowi: *[Biskup za zezwoleniem Parafianow swych, może światá stánowić w Biskupstwie swym bez dozwolenia Papieża.]* Concilium Pro-
 nienkie/które było przed Conciliū Constańcienskim/ tych świat naywiecey przydało / y przynioszyło / y one świecić rozkazało / oprócz światá poczęcia Panny Maryey / o którym taki dekret uczyniło: *[Præter festum Conceptionis, cui celebrationi non imponitur necessitas.]* A máło ięście mając na tych światách Papieżowie / przyczynili ich wiecey / y przyczyniaia ięście / dziwnymi / y nowymi Kanonicz-
 ciami / Ktorem ono może rzec / co napisał Athanasius o Poganiach / co z ludzi po śmierci ich / Bogi czynili: *[Należałoby tym, co Bogi czynią, Bogami wprzód samym być.]* A ono co powiedział Agellaus Krol Thasiusom / gdy go chcieli po śmierci / między Bogi policzyć: *[Iesliby mieli moc czynić Bogi, pierweyby siebie samych Bogami poczynili, potymby też y mnie, Bogiem uczynili.]* A ono co mówił Bessarion Cardynał / widząc á ono Papież wiele ludzi dosyć głupie Kanoniczował / Których żywot niepodobał siemu: *[Bárzo wątpię aby te rzeczy prawdziwe były, o których przodkowie powiedáli.]* To iest / Ci świeci Kanoniczowani do tego mie przywodzą; że y o innych dawno Kanoniczowanych wątpić musze.

IV. Do tego Kalendarzá tak nákládżiono wiele świat / Ze znośnicyśa iest Conditia Żydowśka / *[Bo v nich, iáko piśe y Erasmus, pomierna była liczba świat.]* A teraz światom ani miary ani końca niemáś. *[Ze dni robotne iáko zeznawa y sam Petrus de Aliaco Kárdynał / ledwie wystárcza, do obmyślenia życia rzeczy potrzebnych v bogim ludziom.]* *[Ze dla wielkości świat, iáko świadcza Gravamina Tlorymberstie: goziádu / podane Hadrianowi VI. Papieżowi / ledwie czás máia oracze, ktoregoby mogli z polá do gumná zwieść, vżytki z cieśka pracanábyte, przed nie pogodami, ktoreby przez skody sprzát neli, kiedyby im te światá nie przeszkadzály.]* A Kiedyby ięście wśytkie świat / Ktore są w Kalendarzu / świe-

Concil. O-
xó. & hab.
Tom. 2. C6
ci. fo. 1004

Athanasio
Orat. Con-
tr. Idola.

Bessario a-
pud Bodi-
num in Me-
thodo Hi-
stor. ca. 4.

IV.
Nie podob-
at się & sie-
lom.

Erasmus in
ca. 11. Mat.

Vide Fasci-
cul: rerum
fol. 206. de
Aliaco.

Ibid. folio
132. de Gra-
vamin.

Corr. O.
x. loc. cit.

Petr. de A
liaco, loco
citato. Sy-
nod. Ratis.
cap. 20. An
1524.
Pothon. li.
2. de Statu.
dom⁹ Dei.
Clemang.
libel. de No-
vis festis.

V.
Brak mie-
dzy święte-
mi czyni.

Vide Rubri-
cellam,
Missale,
Breviarium
Roman.

VI.
Nie jest d.
Good Friday
ryś święty

Ali takosie także świecić Concilium Oronienſkie/ taki de-
cret czyniac: [Stánowiemy, áby wſytkie ſwietá podpisane, ze
wſeláką wczciwoſciá były zachowane.] A wypisuiá ich tam
wielki Kátalog: Nie byloby kiedy robić/ nie byloby co ieſt/ y
rieza odzieſiećiny nie pozýwáliby. Które mnoſtwo/ á boge-
ſtwa ſwiat/ niepodobála ſie wielom ludſi/ choć nabożeń-
ſtwa Papieſkiego/ iáko Piotrowi Kárdynalowi/ Który rie-
ge ſpiſawſzy/ podał iá ná Concilium Conſtántieńſkie/ áby
ſwiat umnieyſiono/ y ſwietych wiecey nie kánonizowano.
Cámpegiuſowi Kárdynalowi/ Który ná Synodzie w Rá-
tiſponie/ taki decret wydal: [Stuſnymi przyczynámi będąc
przymiedziemi, wielkoſci ſwiat mamy umnieyſzyć.] Pothono-
wi Presbyterowi/ Który nárzekáiac ná ſwietá nowe/ mowi:
[Niektorzy do tych ſwiat przydáli, quod magis abſurdum
videtur, feſtum conceptionis Mariæ virginis.] Clemen-
gowi Archydiaconowi/ Którego te ſa ſłowá: [Stuſniemy
ſtare niektóre ſwietá odrzucić, dla ztego wżývania, á niżeli
nowe ſtánowić, y one przyymować,] y inſzym. W czym pátrzy w
Sentenciách w Obchodzie pámiatki ſwietych.

V. W tym Káalendarzu/ ſwietego nád ſwietego przeſa-
dzáia/ bo jednému Koſciół budnia/ oltarze murnia/ obrázy
máluiá/ chorągwie wieſzáia/ oſiáry oſiáruiá: á drugiemu/ y
ſwieczki nie poſtáwia; Ktédnému rzekomo poſzcza/ vigilia
mu przypisuiac/ á drugiego ledwie wſpomniá. Jednému
wiele Boſkich rzeczy przywlaſzczáia/ á drugiemu po ſmier-
ci/ choć tu był czym ſiácznym/ ſwine/ wilki/ ſczurki/ ſli-
ſniki/ páſć káza. Swietá teſz nád ſwietá przekládáia: bo te.
dne zowa Duplex, drugie Semiduplex, trzećie Simplex;
Jedne wroczyſtymi názywáia/ á drugie/ Czýſtym dſialem.
Jedne czerwono/ á drugie czarno kłáda. Nie dſiwo/ wſſák
in ſecunda claſſe polożyli ſwieto Troyce ſwietey/ y W-
brzezánia Páńſkiego; á in prima, polożyli ſwietego Janá/
ſwietego Piotrá zé.

VI. Tym Káalendarzem dowodza ſprzećiwnicy prawdy
Koſciółá ſwego. Abowiem tak nápiſáli w Poſtilli ſwoey: [Ile
ieſt w Káalendarzu ſwietych, tyle ſie dſiakowania tey todce

Rzym-

Ioan.
V 3.
2. Cor.
V 11.
3. Theſ.
4. V 3

Eccleſ.
44.

O Kalendarzu.

Ioan. 15
V 3.
1. Cor. 6
V 11.
1. Thef.
4. V 3.

Rzymskiego kościoła daie, iż ie dobrze przewiozta. Pátrzcie w Kalendarz, naydziecieli ktorego świętego Heretyckiego z tych sekt ktore oni zaczęli. W kalendarzu niemaś żadnego świętego Heretyckiego.] Tłá co sie im ták odpowiada. Zaprzod / Heretykami sie nie znamy być / ale prawowiernymi Krześciani / y świętymi / względem poświęcenia Krwia Krystu / sowa / y słowa Ewangeliey / y wiary Krześcianskiej / y żywota pobożnego. Abowiem pismo święte / y Doktorowie Krześcianscy / tych świętymi nazywáia / ktorzy w Krystu są wierzą / słowo iego przyjmują / y pobożnie żyją. Chrystomus: [Bog nas świętymi poczynił, To nie Papież: ale potrzebá abyśmy świętymi trwáli. A ten iest świętym, który iest uczestnikiem wiary: A niepokalanym ten iest, który ma żywot nienaganiiony.] Ambrosius: [Ci ktorzy dobrze rozumieją o Synu Bożym, świętymi są.] Origenes: Ty który naśladujesz Krystusa, y iesteś naśladownicą iego, ieślibyś trwał w słowie Bożym, ieślibyś w zakonie iego rozmyślał we dnie y w nocy, ieślibyś sie w mánadacích iego ćwiczył, zámśe w świętych iesteś, y nigdy z támtąd nie wychodzisz.] Ktemu: Tłáśy świeci są Procy / Apostołowie / Doktorowie / ktorých wiare trzymamy / y przy náuce ich mocno stoiemy. Toć tedy nieślusne mówią aby náśych świętych w Kalendarzu nie miało być / wyia- wśy żeby ich za święte nie mieli. Dla tego iż ich sam Bog / a nie Papieżowie kánonizowali. Jákoż oni przekłádáia káno- nizácia Papieśka nad Boga: abowiem ták nápisal Alexán- der III. Papież: [Niegodzi sie żadnego za świętego czcić, choć by sie przezeń cudá działy, bez powagi kościoła Rzymskiego.] A tegoć byli rozumienia / y oni pierwśy Rzymianie za po- gánstwa / ktorzy táki dekret uczynili byli / iáko piśe Eufebi- us: [Aby żadnego za Boga nie miano, iedno któryby był w przod za zezwoleniem, y dekretem Senatu obwieśczoney.] Z czegośydzac Tertulian nápisal: [V was z ludzkiego rozsádku Bo- Źstwo bywa śácowáne: Ieśli sie człowiekowi Bog nie podoba, Bogiem nie będzie; luź tedy człowiek Bogu ma być miłościn.] Do tego / ieśliby ci tylko mieli być świętymi / ktorzy są w Kalendarzu: Toćby y oni Pátriarchowie / y Procy / y Ká-

Ecclef.
44.

Skargisfol:
65. & Ka-
zanin na
iv. Niedzie-
ię potrzeb
Krolach.

Co czyni lu-
dzi święte-
mi.

Chrysosto:
Sermon: 1.
in Epist: E-
phes.
Ambrosius
in cap: 1.
Roman.
Origen: in
Levitic.
Homil: 12.

Decr. Gre-
gor. IX. li:
3. titul. 45.
cap. Audi-
vimus.

Euseb. lib.
2. cap. 2. H i
stor:

Tertulian.
Apol: ca: 5.

Euseb. li. 5. cap. 1. & 8. cap. 7.	<p>plani starozakonni y inšy / ktorych wyli: za Syrach / nie byli świety mi / bo ich niemaſ w Kalendarzu: Coć ſwiety Woye ciech / wiec teſ ich ſwiſt kowie / Caterina Senenſis, Kune- gundá / Kánty / Koſtá / Loiola / Symon z Lipuce / y inſy nie ſa ſwiety mi / bo ich niemaſ w Kalendarzu. Coć y oni meczennicy / ktorzy tyſiacmi z ſwiata ſchodzili / nie ſa ſwie- ty mi / bo y kaſzego z nich zoſobná niemaſ w Kalendarzu / y od Papieſa nie ſa kanonizowani. Leo bowiem Papieſ III. ktory ſyl Roku 796 / napierwey poczat ſwiete kanonizo- wać / co y ſam Bellárimin zeznawa. Uad to / ieſt takowych wiele ſwietych w Kalendarzu / o ktorych watpia / aby kie- dy ná ſwiećie ſama rzeczba byli: iáko Jerzy ná koniu ſiedza- cy / Krzyſtoſ ná dwanaſcie loſci bedacy / Kátáryná z Do- ktory diſputuiaca / y inſy / przez ktore imiona / ludſie wielcy / y uczeni zwierchnoſć Krzeſćianſka / Ráznodſieie Krze- ſćianſkie / czyſtoſć Krzeſćianſka rozumieo / iáko Villav- centius, Mantuanus, iſ ſie inſy nie wſpominia. Al drudzy wierutnymi zabobonnikami byli / iáko Dominik / Fránci- ſek / Bonaventura Bernárdin / Clará / y inſy ktorych ná ká- nonizowali Papieſowie / wedle myſli ſwoiey / ſami ſie zá ſy- wotá od rey wielebney ſtolice niemogac poſwiećić ábo ká- nonizować. Náoſtátek: Powiedáia / iſ niemaſ náſych w Kalendarzu. Niechay tak bedſie / bo go ſami knuta / y kiedy chca iatáia; Ale ich ſwietych nowo przez Papieſe kanoni- zowanych / niemaſ w niebie / co wietſa / á niſeli Kalendarz / [Wielaludſi, mowi Auguſty / ciáta bywáia czczone ná ziemi, ktorych duſe w piekle meki cierpia.] Moglibyſmy nákláſć do niego wiele ludſi poboſnych / y meczennikow ſwietych / ktorzy wiára prawdziwa / y żywotem poboſnym ſtyneli / y ſiebie ſamych dobrowolnie ná meki okrutne / dla Krzyſtuſa Pána wydali / cháſow niedawnych / iáko w Angliet / we Fránciet / w Niderlándſie / bá y v náſ w Polſcze mogloby ie pokázáć / co ſie dſiało w Poznaniu Miniſtrom: zacnego człowieká / Abraháma Zbaſtiego / zá Krolá Władyſława Jágiełowicza / przed Lutrem dobrze / piáci Biſkup dal ſpa- lić / náiechawſy go zbroyna reka. Dá náſzego teſ wieku / ie-</p>
Ktoſ ſiete naprzod po- czáł káno- nizować. Bellá. li. 1. c. 8. de San- cto. Beat.	
Villav. de Ratió: Stu- dii Theol: lib. 3. cap. 7 Mantua. in prefati. ad Bernhardū Bembū To- mo 2.	
Citava Bel- larm: lib. 1. c. 9. de San- cto. Beat.	
Vide Mar- tyrolo. Fo- xi. Cromer. li. 21. rerū Po- lonicarū.	

Luc: 11.
V 20.
Philip
4. V 3
Apoc.
V 5.

álaba-
ſtrow

Exo. 31.
V 13.
Ezech.
20. V 12
Iob. 14.
V 4.

O Kalendarzu.

Luc. 10.
Y 20.
Philip.
4. Y 3.
Apoc. 3
Y 5.

alaba-
strowa

Exo. 31.
Y 13.
Ezech.
20. Y 12.
Iob. 14.
Y 4.

dnego w Bożećcinie Biskup / Kiedza Nikolaia wsiowſzy z
Kurowá / A drugiego w Lublinie Mniſzy / Kiedza Marci-
ná / ná rynku porwawſzy / głodem vmorzyli. A teraz teſz nie
dawno / ieden ſláhcic ná Podlaſu / nátarſzy vmyſlnie ná
Kiedza Laſkowſkiego prawie iuſz zgrzybialego / wozem
przeiechal / koſmí zdeptal / ták iſz vmárl. Ale iſz wpiſáni ſa w
Kalendarz żywota wiecznego / z ktorego nie moga być nigdy
wymázani / nie potrzebuia tego / iáko y inſzy Meczennicy. Co
onich zeznawa y Baſilius Doctor. A teſz z Kalendarzá zá czá-
sem ludſie ſwieci bywáia wymázani / y ieden drugiemu v-
ſtepuie / iáko ſwietemu Woyciechowi Jerzy / abo zmyſlo-
ny / abo on Cappadox, Ktore názywa Theodoretus wil-
kiem / niedźwiedziem / lampártem y Ariánem / ktorego zá
Juliana Apoſtátę zabito / y ciało iego ſpalono / dla iego o-
krucieſtwa / ktore nád ludźmi wykonywał : piſe o tym E-
piphanius. Jácowi Mniſchowi / ktory Mniſchy po Wiſle
ná kápicy wóſil / Ciele zdechle wſtrzeſil / Diabla ná Dnie-
prze laſka bil / y Pámie Mária malowana z Kryſtuſem z
chleba vczynionym z Kurowá przed Łátary wniósł / Arnol-
phus Biskup wſtąpił. A inſzy inſzym wſtepuia / Co ſie potá-
zuie z Kalendarzá Grzegorzowego / y z Eubrycel. A záſ w
ten Kalendarz zá czásem nie wloſyli Stániſława ſwietego /
Augustyná / Hieronimá / y inſzych Doktorow : Sylveſtrá /
Grzegorzá / y inſzych Papieſzow : Benedykta / Dominiká /
Fránciſká / Bernardyná y inſzych Mniſchow : Toć tedy nim
ich wloſono / ná tym mieyſcu inſy poloſzeni byli / y zmieyſc ſa
ruſſeni / o ktorych podobno rozumiełi ſprzećiwnicy że ſwie-
temi prawdziwymi nie byli. Aleć y oni ktorzy w Kalendarz
te tam ſwiete kładli / o tych drugich nie dawno poloſzonych
toſzby pewnie rzekli. W minucyách teſz nie iednáko poloſze-
ni bywáia / iedni te kładá a drudzy inſe. A ták nie Kalendarz
czyni ludſi ſwietymi / ale wiára : nie Papieſz / ktory y ſam po-
dległ grzechowi / y moſe ſie omylić w kánonizáctey / iáko
twierdzi Gerson : ale ſam Bog / ktory ták mowi : [Wiedzcie,
to Bogu przyznawa / ták mowiac : [Ktoſ moſe czyſtym vczy-

Meczenni-
cy Polſcy.

Basilius O-
rat. In Gor-
dium Mar-
tyrem.
Theodoretus
lib. 2. ca. 14
de Georgio
Epiphani⁹
Haref. 76.

Severin de
Mirac Hy-
acinti. lib.
2. cap. 7. li:
1. cap. 13.
Vide Miſſ.
Tomi. fol.
257. de Ar-
nol.

Gerſ. Con-
ſiderat. 2.
Sſypte ſá
Bog czyni.

nić, kto-

Cyrił: li. 4.
Thesa: ca. 1

nić, który się począł znasienia nieczystego? izali nie ty który sam jesteś? Co też y Doktorowie wszyscy iednostajnie wyznawają: z ktorych/tylko sie dwa przypominia. Cyrillus napisał: [Ktorzy uczestnictwem poświęcającego Boga poświęcenia, darcia wprawdzie zachowują, iesliże też y rozkazania pilnują, ale innych poświęcić niemoga, po gotowiu Papież! Zaden bowiem z ludzi, który się stał świętym, uczestnictwem Duchá świętego, własną mocą y wolą niemoże tego innym udzielić: ábowiem studnicá światobliwości, samá tylko przez się światobliwości udziela którymkolwiek ludziom. Świeci przez łaskę, y uczestnictwo, oni wprawdzie dostąpili dárú, ale go innym według wolei swej nie mogą dać. Lecz Syn Boży nie tak, ale iáko studnicá światobliwości, z własney swej mocy, ucznie swoje poświęca, mówiąc: Weźmiecie Duchá świętego.] A Bernardus powie: [Iesliże obchodzimy pamiątki świętych, iáko daleko wiecey tego, od ktorego to mieli áby byli świętymi, to nie od Papieża/ile ich iedno byto świętymi.]

Bernardus
in festo Pe
tecost. Ser.
mon. 1.
VII.
Kalendarz
ia poprá-
wia cze-
sto.
Anno 3397
Poświadcze-
nia św. Ma-
rii.
Plutarch^o
Sveton: in
vita Iulii.

VII. Kalendarz zdawna często poprawowano/ gdy z kluby swojey wypadal. Iulius Cesarz ktory był Panem prawie wszytkiego świata/ widzac zamieszanie/ y niezgode w narodow/ w liczeniu/ y trzymaniu lat; zebrał Mathemátički ze wszytkich krajow/ y Káplany Pogánskie: Nad Máthemátički przelożył præsidentem Sosymá mądrego/ y uczonego Philosophá/ Ktorego był z Alexandriej do Rzymu wezwał: A nad Káplany/ Achoresá Káplana Egypciejskiego/ przed ktore sprawiwszy Kóstowna Kólacia/ pokazał im omyłkę lat/ miesiacow/ y dni; wskazał im/ iáko poruszenie z Kresu swego od stworzenia świata wystapilo/ Ktorego potrzebá bylo ná zad powściągnąć/ przez wyrzucenie kilku dni/ ná co wszyscy pozwolili/ y Kalendarz w reze swoje wrprowili. W kilka set lat potym/ obyczajem Krześcían/skim/ poprawiło go Concilium Niceńskie/ zeznawa Ambrosius, y w rychle zas znown/ musi być podobno dla iákiey siłie jeszcze omyłki/ Egypcianie/ y Alexandryńscy poprowiali go. A ktorey poprawie/ nie przedstawiać Biskup/ Rzymscy/ do Ambrożego świętego pisali/ dokládając się

Anno 320.
po Narodze
niu Pán-
sim.
Poświadcze-
nia Ambrożego
świętego.

go w tym/

O Kalendarzu.

go w tym / y zdania tego czekać : abowiem tak sam o sobie
 piše : [Po supputáciach Egypciánom, y definitiey kościoła A-
 lexándryńskiego, Biskupi kościoła Rzymskiego, przez listy cze-
 kają ieszcze moiey sententiey cobym rozumiał piśać o dniu
 Wielkonocnym.] Já Leoná I. Papieża wypadł też był z kluby
 swey / y przetoż piśał do Marciana Cezarza / y do żony iego
 Eudoriey / o przyczynie do niego / prosić / iako sam mowi:
 [unizenie] aby sie w to włożył / żeby dla poprawy Kálen-
 darza zwołał Mátthemátyki Egypckie / iako te ktorzy w
 tym są vmicietnymi / y inſe / ktorzyby w tym biegli byli / po-
 wiedać żeć sie o to starali Wyćowie świeci / y poruczyli to
 byli Theophilowi Biskupowi Alexándryńskiemu / przed
 siedmiadzieśiat lat. Ale ten nie zgadza sie ze wsytkiem / y
 świecenie Wielkieynocy niezwykle jest / y iawne jest prze-
 stąpienie postanowienia kościelnego. Já Grzegorza XIII.
 ważył sie Kalendarza poprawić Clavius Jezuita / ktorey
 poprawy nie przyieli trzey Páttryárchowie wschodni. Nie
 przyieli iey Władcy Polscy / choć posłuszeństwo Pa-
 pieżom oddali. Nie przyieli iey w wielu królestwach krze-
 ściańskich. Gania ia samiz Mátthemáticy Papieſcy. Jan
 Łatos w Minuciách ktore był wydał ná Rok 1604, á przy-
 piśał / Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu Karnkowskie-
 mu / te słowa nápiśał : [Clavius Iesuita ten to wzięt ná sie, y
 będąc w tym prostakiem, Kalendarz wiecey poprowat, niżeli
 náprawił.] Támże. [Lepſy Kalendarz stáry niż nowy.] Tám-
 że / [Sroźſe y nieznośne błedy są w nowym niżeli w stárym.]
 Támże / [Iż Kalendarz stáry poprawypotrzebuie, iest to de-
 cantatum od dnu ſet lat, y człowiek zacny y pobożny Melen-
 cius Páttriarchá Alexandrin^o Grek, w tym sie zgadza, wſák
 są iego piſmá drukowane po Stowińſku.] Michal Rádzy w
 Minuciách / ktore wydał ná Rok 1608. á przypisálie Woie-
 wodzie Máriaburgenſkiemu / mowi : [Ieſli kto ráchować v-
 mie, niechay zráchuie, á znajdzie to, że potrzebá nſtecz, częſtá
 ponſciągnąć przez wyrzucenie kilku dni, niechay też ma ná-
 bączności feſta mobilia, iako iest, Wielkanoc, Swiátki, &c.

Ambrosius
 Epistol: 83.
 Anno 360.

Leo Epist:
 62. ad Mar-
 cian.
 Epistol: 63.
 ad Eudoxi.
 Anno 440.
 Leo Papież
 proſi Cezá-
 rza o poprá-
 &c Kálen-
 darza.

Anno. 1570

Łatos &c
 przedmo-
 &c.

Rádzy An-
 no 5.

†††

Ieſli ie

Nauka O Kalendarzu.

Jeśli ie czasu przystoynego obchodźimy, ábo nie: Co uczynić
może podług tych wieršov:

Post veris Aequinoctium, quare plenilunium,
Post Dominicam proximam, sacrum Pascha celebra.
Non verius invenies, si mille codices legas.

VIII.

Święta G.
roczysto
ro święta
Ewangelii
cy.
Dni pami
nki świę
tych, iako
święta E.
wangelii

VIII. Te są święta które świeca prawowierni Chrześci
anie / Uie dźcie z przykłádu Apostolskiego / Boże Narod
zenie / Obrzezanie Pánstie / Wielka noc / Wniebowstapie
nie / y Świętci / przykładem stárożytnego Kościoła. Dni pami
natki Panny Márie / Świętych Apostolow / Męczenni
kow Pánstich / y inszych wiernych násladowcow Pána
Chrystusowych / dla násladowání ich. A tak ie świeca / po
słuchawšy słowa Bożego / vstyskawšy Historia o nich / od
dawšy chwale Pánu Bogu / vdarwáia sie do prac powolá
nia swego. Nie trawia ich ná zbytkách / ná báłwochwal
stwach / ani ná zabobonách / pámietáiac nie tylko ná zákázá
nie Boże / Ale y ná vstáve Synodu Ticinenskiego / který
był zá Ludowiká Cesarzá / ná którym to postanowiono /
[Niechay sie nikt nie wáży zabobonem próžnym świat obcho
džiť.] A ná zwyczaj pierwszego Kościoła Chrześciáńskiego /
ktery wspomina y Chrysofom / tak pišac: [Násze święta po
spolicie pod południe kończą sie.]

Synod. Ti.
cinenf. Tó.
z. Concil.

Chrysofom:
Orat. de S.
Philogo
nio.

Januarius

Ci
si
o
la
nus
E
pi
si
bi
Ven
di
cat
oc
Fe
li
Mar
cel
Pri
sca
Fab

Ag

Vin
cen
Ti

Pau
po
No
bi
le
lu
men.

Ianuarius habet dies XXXI.

Ci
si
o
la
nus
E
pi
si
bi
Ven
di
cat
oc
fe
li
Mar
cel
Pri
sca
Fab
Ag
Vin
cen
Ti
Pau
po
No
bi
le
lu
men.

OBRZEZANIE PANSKIE. Tego święta nie wspomina. Doktorowie y Historicy dawni / iako Augustinus y Ambrosius in suis Sermoni. O. Nie wspomina go y pośledniyszy / iako Rabanus, Valafridus, którzy opisuia officia swiat. Nie wspomina go / Carolus Cesarz / Concilium Mogantirum, y Lugdunenſe, tylko Octawe Narodzenia Pańskiego. Ivo y Bernardus ci napierwszy wymiania go czynia / y kazania o nim maza. Co jeznowa y sam Belarminus Lib. 3. cap. 15. de cul. sanct.

MĘDRCOVV. Ktorzy przyiechali ze wschodu Końca z Perscy / a miasto ich byc dwanaście / ktorych potym Thomas swiety okrzcił / y Kázmedjeymi w oneyze prowincy postawil / pisze o tym wszystkim Chrysostomus Hom. 2. in Mat. oper. imperf. Mantuanus Mnich Lib. de Sacris diebus, powiedza je to nie byli Krolowie. Y dowodzi tego. A Hieronim powiedza pisze na Psal. 71. iz narody / y Krole / ktorzy sie mieli do Pana Krystusa nawroci / figurowali. To swieto wspomina Augustinus, y Nazianzenus, in suis serm. de Epiph. D.

HILARYSA Biskupa Pictawienſkiego: Tego Aryani przesladowali / z Biskupstwa wygnali / a Leo Papiez bedac Aryanem / na Concilium nie kazal miedac mienysa / ani go pozdrowic / Lombard. Ser. de S. Hilar. Mantuanus e nim pisze / ze mial zone y potomstwo: A przed sie mu to nie do wjazdu tego nie wadzilo / Lib. 1. de Sacris diebus.

PRYSZKI Panny ktora ofrutnie zmeczynsy / a Claudyusa Cesarza / iz nie chetata bawianom ofiarowac / sciete / Petr. de Natal. Lib. 2. cap. 102.

SEBASTIANAS. Ktorego w Rzymie dla wiary / a Diocletiana zabito / postrzelawsy go strazami / y do wychodu ciato wrzucono / Ambrosius in Psalm. 118. Ser. 20. Lombardic. de S. Sebast.

AGNIESZKI S. Ktora w Rzymie Aspasius kazal zmeczynsy sciac / iz Boscie Boginiey nie chetata ofiarowac / Ambrosius Ser. 90. de Sanctis.

VINCENTEGO DIAKONA ktorego Dacianus kazal ofrutnie zmeczyc y spiec / Augustinus Ser. 12. de Sanctis.

TIMOTHEUSZA UCZNIA PAVLA S. Biskupa Cyhestiego. Euseb. Lib. 3. cap. 4. Hist. Ktorego w przypieku Kosciola Dianny w kamienowane / dla tego / iz gnil bawowchwalstwo Dianny Boginiey / Vincentius Lib. 38. cap. 10.

NAVROCENIE PAVLA S. Na to swiato spisal Kazanie Augustyn Ser. 14. de Sanctis. To swieto jest Czystym dzialem w Papiestwie / chocie kazal swiecie Innocentius III. Papiez Lib. 1. suorum Decret.

CHRYSOSTOMA Doktorá Biskupa Constantynopolskiego / Ktory bedac wygnany z Biskupstwa / z rozkazania Arkadiusza Cesarza / jeny tego Eudoksy / winal / stekiac ciasto na alerce / Sozomenus Lib. 8. cap. 28. Miedzy tym Chrysostomem / a miedzy Epiphaniusem Doktorrem / byla wielka nieprzyjaźń / Ktoremu gdy Epiphanius / z gniewu rzekl: [Spodziedziam sie ze ty Biskupem nie smrzeš.] A on mu tez odpowiedzial: [Spodziedziam sie ze y ty do Oyczyny nie przyjedziesz.] A tak sie stalo / ow iadac do Cypru / na morzu winal / A ow tez z Biskupa swa zrzucony byl / Sozrat. Lib. 6. cap. 13.

Februarius habet dies XXVIII.

Bri

IGNACIUS A DOCTORA. Ktorey będąc szazany za Tráiana Cesarzá w śmyom ku pożarciu/mowit: [Zbożem Krystusowym iestem, zębami bestrey będę smety, abym był znaleziony, chlebem cysłym.] Hieronym: in Catalog. script. Eccles:

Pur

O CZYSZCZENIA PANNY MARIEY. Do swiety postanowit Iustinianus Cesarz/A zwano ie/ Zaściem/ abo Przynieciem/to iest/tiedy Simeon zaśbedi Pánu droge/y przyiat go ná łokcie swoje. Niceph. Lib:17. ca.28. y Eccius Hom.3. de Purifica. A Sergius Papięz w to swiety processia z świecami postanowit/y one świeccie kazat: Dbyczay Pogánstwi w Krześcianstwi przemieniajac. Durandus Lib: 7. cap.7. Rational.

Ag

AGATY S. Ktorapo cieśkich matách w ciemnicy vmártá / iz sie niechciátá Krystusá záprzeć/á Bogow chwalić. Lombardic. de S. Agatha.

Dor

DOROTY S. Ktora Maximus z Alexandriey wygnat/y máiterności iey zábrat/dla tego iz mu niechciátá pozwolic ná zty wczynet. Euseb. Li.8. ca.17. Rufin interpret. a Petr. de Natal. piše Li.3. Ca.101. že ta Apricio kazat ściac/iz nie ktore białegłowy / ktore sie byly dla mat záprzátły Krystusá/ znowu náwrocitá.

Ap

APOLONIEY S. Ktorey zá Deciusá Cesarzá twarz zbito/wszystcie zaby wytamano/y spalono/iz niechciátá Boga bluźnić/á do Wátwánow przystác/Eusebius Lib.6. cap.34. Hist.

Scho

la

sti

ca

Va

VALENTEGO S. Ktorego zá Claudiusá dla wiary Krześcianstkich ście-to. Ten námawiatác Cesarzá ná wiare Krześcianstka/y onego od Wátwánow odwodzac/ ná co pozwalatác Cesarz / powiedzial siarostí / [Zwiedziony ieś Cesarz. Iáko my to mamy opuścić cosmy od młodości naszey trzymáli:] Lombardica Hist. Serm. de S. Valent.

Ju

li

con

iun

ge

tunc

Pe

KATEDRY PIOTRAS. ná ktorey siedział nie w Rzymie/ ále w Antiochii/ Lombardic. Serm. de Festo Cathedra Petri. y Gregor. Calend. ktory ma te słowá: [Cathedra S. Petri Antiochiæ.] A to swiety postanowit Paulus IV. Onuphrius in vita illius appendic: ad Platin:

Ma

MACIEIA APOSTOLA S. Ktorey w ziemi Murzynstkich Ewángeliá przepowiedatác/meczénstka korone podtat. Nice: Li.2. Ca:40. Lomb: historia piše/ iz go Biskup pogánstwi pierwey wśámionowác/ á potym mu ścierat głowe v-ćiaté kazat/Serm. de S. Matthia. y tamże ciáto iego leży. Hieronym. in Cathal. scriptor. Eccles: Vigilię mu nie przypisúie Concilium Dromienstkie/ & hab. Tom.2. Concil. Durandus Lib.6. cap.7. Ration. divin. powieda: [Dla tego iz po śmierci Pánskiey przes los zosłat Apostotem.] Nie ledá przyczyna.

thi

am

in

de.

Martius habet dies XXXI.

Mar
ti
us
of
fi
ci
ro
de
Co
ra
tur
Gre
go
ri
o
Cir
Ger
trud
Ab
ba
Be
ne
dun
cta

Ma
ri
a
ge
ni
tri
ce.

MęCZENNIKOVV XL. Których dziwnie zmierzono / á potym popalono / y popiot w rzetę wrzucono / Basilus Homil. in XL: martyres.

GRZEGORZA PAPIEZA, Ktorego światło rozkazał świecić Grzegorz IV. Papięz / Surius Tom. 2. de vitis sanctorum. A Sabinianus Papięz successor tego / będąc mu nieprzyjacielem / kazał byt rzezi tego popalić / Platina in vita Sabinia. Ten Antychrystem nazywał tego Biskupa / który się zowie pomśechnym / y naywyższym Biskupem / Lib. 6. cap. 194. Epist. 30. in Registro.

IOZEPHA Mę ZA PANNY MARIEY, Który był cieśla / Matth. 13. 3 pier. wsza żona mieścić / miał czterech synów / á dwie corce / Epiphan: Hæref. 78.

BENEDICTA: Autorá wszytlich Mníchów / którzy iedno są w Europie / Polydorus Lib: 7. cap. 2. Wielki cudotworec / Niecki ktore mamtá skutká zpoit / sklenice stłuczona złata / w pokrzywach się tarat / gdy się zapalił. Gregorius lib: 2. cap. 1. y 3, Dialog. Mniſzy go chcieli otruc náławszy mu w wino trucizny / iż ich ná wodzy miał. Y dla tegoż go máluią z cieliem / á w nim weją. Hartmannus in Chronic. in vita Benedic: A drudzy w chlebie / Lombardic. Sermon. de S. Benedicto.

ZVVIASTOVVANIA PANNY MARIEY. To światło wspomina Achanasius, y zowie ie światem Páńskim / nie Pánnym Máriey / mowiac : [To światło iest iedno z świat Páńskich / w ktore się spráwá toczy o zstapieniu Syná Bożego z niebá.] Sermon. de Sanctiss. Deipara. Eccius [Choć ias to światło wzięto ná zmysko od Pánni Máriey, iednak wlatnie iest światem Krystusowym] Homil. 6. de Annunciat. Mariae. Belet, [Światło zwiástowania, nie tak iest Máriey, iako Páńskie, y owsem ráczey iego, á niżeli iey.] cap: 146. Rational.

Aprilis habet dies XXX.

A
pril
in
Am
bro
fi
i
fe
stis
o
vat
at
que
Ti
bur
ci
et
va
ler
fan
ti
que
Ge
or

AMBROZEGO DOCTORA Biskupa Medioláńskiego. Tego miesią-
nie Medioláńscy za spólnym pozwoleniem obrali Biskupem / Paulus Diaco-
nus Lib. 12. Rer. Rom: Theodosiusa Cesarza excommunicował / dla tego ofru-
cieńsivá / Theodoret. Lib. 5. cap. 17. Augustiną ożrećit / Posidonius in vita Au-
gust. ca. 2. Gorgazka vmárt: w ktorey mówił do niektórych co go żatowali: [Nie
żytem tak między wámi, żebym sie miał wstydzić za życie swoje, Nie boie sie też vmrzeć, á-
bowiem dobrego Pána mamy.] Costerius in vita S. Ambros. Vmierał ac miáno-
wał successorá Simplicianá / cztowieká ácz stárego / ále dobrego / Paulinus in
vita S. Ambros.

WOYCIECHAS. Tego Otto I. Cesarz posłał do Ruśi ná pisanie ich / áby
im posłał iákiego cztowieká / ktoryby ich wiary krześcíanstey náuczył. Lamber-
tus in Chronic. Prusacy zábili go i poduszczenia riezey swey / Cromer. Lib. 3.
Tenże też Lib. 16. nie twierdzi áby Bogárodzicá miłiłá byc tego. Kielich orze-
chowy wleśli tego / iest w Oniezie / ktorym vsługował ludowi pospolitemu. W
Káalendarzu Grzegorzowym nie położono go tylko Jerzego.

Mar
ci
que
Vi
ta
lis.

MARKA EVANGELISTY. Ewángelia pisał ná próśbe pobożnych ludzi /
Euseb. Lib. 2. cap. 14. A miał iá pisać teżytiem łacínstím / iáto świádczy Dama-
sus in vita Marci. A Discipulus powie da / że iá pisał po Grecu / Serm. de S.
Marco. W Egypciey w Alexandriey też Ewángelia ktora y spisał / przepo-
wiedał / Euseb. Lib. 2. cap. 15. A gdy beśpiecznie opowie dał Krystusá / bátwo-
chwałcy porwawszy go / nogi powrozem wwiązáli / po miesiące wtoczyli / á porym
do ciemnice wrzucili / w ktorey ducha Bogn oddał. Niceph. Lib. 2. ca. 43. Pro-
cessja w dzień pamiatki tego / postanowił Grzegorz I. Lomb. Serm. de Litaniis.

Majusi

Majus habet dies XXXI.

Phil

PHILIPPA y IAKUBA Apostołow. Philippa w Phrygien wkrzyżowano/
Jz ebrąży gánt/ Niceph. Lib. 2. cap. 39. Żone miał y corti za mąż powydawał/
Euseb. Lib. 3. cap. 24. Jakubá S. z gantu kościelnego zrzuceno/ w kámenowa-
no/ y dragiem zámordowano/ Jz Krystusa syná człowieczego w niebie wstá-
wał/ Euseb. Lib. 2. cap. 22. Et dwa Apostołowie nie máia przypisáney Zi. ilen.
[Dlatego, iáto piše Durandus, iż między Wielkanocą, á Świątkami, nie godzi się pościć,
dla weseli smartnych wstáania Pańskiego] Lib. 6. cap. 7. A przecie w piątki w krzy-
żowe dni/ pością/ postráwámi brátniáe.

fig

Crux

Flor

Goth

Io

an

Sta

nis

E

pi

na

Ser

et

Soph

Ma

jus

in

hac

se

ri

e

te

net

Vr

ban

in

pe

de

Cris

pan

NALEZIENIA Krzyża Pańskiego/ Ambrosius de Obitu Theodos. [Me-
lená Césarzowa náłásta Krzy, ále Krola chwaliłá, nie drewno, ábowiem to iest błád Po-
gáński, y prośność niepobożnych. Ale chwaliłá tego, który wisiáł ná drzewie.] To święto
pośtánowił Eusebius Pápież. Gratian. distin. 3. de consecrat. Cano. Crucis.

STANISLAWA S. W Páryżu z młodych lat studował. Ná Biskupstwo
zá spolnym zezwoleniem duchowieństwa Krákowskiego obran. Diocesa swoie
często sam obieżdzał. Jákmużny w bogim dawał/ y często im sam do stołu siázył/
we włościenich chodził. Tego też Jan Drzewiecki / z domu wypádył / siázi mu
gránil / gdy był przyjechał ná poświęcanie kościotá / zá kórego się on przy-
Pánu Bogu modlił / á tego się nád nim nie mścił / áni práwem áni rétá. Zymi-
cius w Historien o Stániś. S. Kóždziat 1. 2. 3. Wolestaw Krol zábił go / iż go
kárat y z okrucieństwa kóre pokázowat nád wfeteczniemi nie wíástámi / y z cu-
dzotostwá. ábowiem z cudzá żoną mieszkáł. Miechovita in Chronic. Li. 2. ca. 20
Xby miał wzbudzić Piotrowiná / Kádlibel successor tego. Lambertus Venich/
y Gallus / kórzy zá tego czásu żył / nie wspomínáta tego / á nie zámilełoby byli/
infe dżicie opisúáe / gdyby to było. Cromerus y ten tego nie twierdzi / tylko piše/
[Tak powiedáta] Lib. 4. Kánonizowat go Innocentius IV. Pápież / w lat 175 po-
tego śmierci / dość nie rychto / Wielki stáry fol. 362. W Káalendarzu Grzego-
rzymym / we Máiále y Breviáryu Rzymskim nie potożono go.

VRBANA BISKUPA Rzymistiego / kórego Alexánder Césarz kázáł bić / á
potym ściáć / Jz niechciał Mársowi ofiarowác / á ná obrázy Bogow plwáł/
bédáe chwalcą Bożym/ Mantuan. Lib. 5. de Sacris dieb.

PETRONILLE S. Corti Piotrá S. Chrisostomus Serm. de Nuptiis con-
tra Heretic. [Piotr żone miał, nie gáńse matzeństwá.] August. Li. quæst. ex utroq;
mixtum cap. 127. [Piotr żone miał, A iżby wziáł przodkowánie między Apostoły, nie z-
wadzáto mu mnożenie dżiatek] Sigebert in Chronic. Ann. 758. [Ná kámieniu ná-
grobkowym ręká Piotrá Apostoła nápisano byto, Petronylli namilsey corce.]

Iunius

Iunius habet dies XXX.

Nic
Mar
cel
le
Bo
vin
dat
Iun
pri
mi
Ba
ter
an
ton
Vi
te
que
Mar
pro
thos
Al
fan
cti
Io
an
Io
Do
Le
Pe
Pau

BARNABASZA S. Doretheus in Synopfi cap. Barnabas: [*Bárnábász nay-
piernysyn Rzymie Krystusa przepowiedał*] Eoz y Clemens Lib. 1. Recognit. twier-
dzi. Lombárdiá powieda że go Żydowie spalili/ Serm. de S. Barnaba. A Nice-
phorus zaś píše/ że ciała tego w Cyprze pod drzewem náleżione/ y Ewángelia
Mattheusá S. ná pierściach tego. Ktorá on/ to jest Bárnábás/ miał nápisac
sobie swojá ręká/ Lib. 16. cap. 37.

IANA KRZCICIELA Syná Zacháriášá naywyższego Káptaná/ iáto go
názywa Chriost. Homil. 12. in Mat. To święto zdawná święcono/ pokázuie się
z Máximá Homil. de S. Ioanne, y z Augustyná Serm. 21. de Sanctis, ktorego te-
sa słowá: [*Národzenie S. Ianá, Bráćia namilšy, dšisia obchodšimy, co nigdy iádnemu z
šwietých nie czytamy áby pozwolono.*] Píše Ruffinus, gdy kości Janá S. do Ale-
xándrieh przyniesione byty/ kazal ie znou Achanalius pogrzešć/ Lib. 2. cap. 28.
Tego Herod kazal byt šcižć/ w ciemnicy/ kwoli nierządnic. Mar. 6.

PIOTRA y PAVLA Apostolow šš. Tych dwu Apostolow pámiatke zda-
wná iednego dná obchodženo/ August. Serm. 29. de Sanctis. Rozumieiac iáto
Ambroży Serm. 66. 68. że pod iednym tyránem/ iednego dná/ y ná iednym mie-
scu cierpieli. Ale drudzy ná to nie pozwaláia. Lyranus in cap. 23. Matth. mowi/
že Piotr w Jeruzálem wfrzyjowan iest. Linus Pápiež oczywišty šwiádek/ Lib.
Passional. píše/ že Herod kazal Piotrá zábić/ gniwáiac się náš / iž nierządnicę
tego ofrzył. Beleth. cap. 138. Ration: powieda/ iž o tym wielka iest controverfia,
Ješliže iednego dná záraz obá cierpieli.

Iulius

Iul
Pro
cef
pro
co
Pi
vil
Ki
li
Fra
be
ne
Mar
gar
A
post
Alx
Ar
nol
phu
Prax
Mag
Ap
cris

Ia
Co
bi
que
fel
ab
Don

Julius habet dies XXXI.

Iul
Pro
ces
pro
co
Pi
vil
Ki
li
Fra
be
ne
Mar
gar
A
post
Alx
Ar
nol
phus
Prax
Mag
Ap
cris

Ia
Co
bi
que
fel
ab
Don

NAVVEDZENIA P. MARIEY. To święta postanowili/ Urbanus VI.
y Bonifacius IX. Bellarminus Lib: 3. cap. 16. de cultu sanctorum: Która wsta-
we potwierdziło Concilium Basiliense Ses. 45. Nie Pannie Maria nawiedza-
ła Helzbieta/ ale Panną Marią/ Helzbieta/ Luc. 1.

W TEN dzień obchodzą Czechowie pamiątkę Janá Husá/ meza Bożego/ kto-
rego ná Concilium w Constańciey spalono / Złoczył przeciwko błodom Pa-
pieškim/ Foxus in Martyrologio.

KILIANA SZOTA. Ktorego samiż Szóci zabili/ Jżim Ceremonte stáro-
dawnie odmieniał/ á Rzymstie nowe wnošil/ Otho Friling. Lib: 5. cap. 13.

MALGORZATY S. Która Olybrius ná żądawawšy ich w przed rozma-
itych mał/ kazał ściąć/ Abowiem nie chciáła chwalić bátwánów/ choć była cor-
tą iednego Káptana Pogańškiego/ Lombardic. Serm. de S. Margareth.

ROZESLANCOVV SS. To iest Apostołów/ ná przepowiedanie Ewánge-
lii świętey/ Marc: 16. Petrus de Natalibus Lib: 6. cap: 99. wyliczywšy pro-
winęye ktore przypády ktoremu Apostołowi ku náuczaniu/ y rzadzeniu/ powie-
da: Ze wšytek świat/ ileony był Páwłowi S. To nie Piotrowi. Co sie też/ onych
štów iego pokázuie/ 2. Corint: II. v. 28. W ten dzień Polacy ná głowę poráżili
Krzyżaki Mnichy/ choć przy nich stał Papież/ Wielki stary fol. 383.

MARIEY MAGDALENY, Która była/ y przodu wšetecznicą/ Luc. 7. Pá-
nu Krystusowi máiemością swą służyła/ Luc: 8. Przy śmierci iego była/ Ioan.
19. Wgrobie go słuła/ Ioh: 20. Ná pušcy lat 30. pokutować miáta/ y tájże v-
márła przytawšy Sákráment ciáta y krewie Páńškiey/ Lomb. Serm. de Maria
Magdal. Táż też Lombárdiá mowi/ żeby miáta być żona Janá Ewángelisty/
która w Kanie poiat. A Nicephorus piše/ że ená napierwey spráwy Pána
Krystusowe w Rzymie Cyberiusowi oznaymiła/ Lib: 2. cap: 10.

IAKVBA S. Ktorego Herod dał ściąć Aá: 12. Nie ma vigilię. Duran. Lib. 6. c. 7. mowi/
[Od Heroda zabity iest 8. dzień przáznikóv, á przeto/ postu niema.] A to co zá przyczyná

ANNYS. Mátki Pámy Máciey/ ktora miáta z Joáchimem/ Epiphanius Harel. 79. O tej
Annie S. piše/ że miáta trzech mešov/ Joáchimá/ Cleophásá/ y Salome. Lombardica Serm.
de Nativit. Marię, Mantuanus Lib. fastorum de S. Anna. Hartmanus in Chronic. in vita Io-
ach. Fasciculus Temp: in fine ex Hieronimo. Baronius w dziełách Kościelnych/ powieđa iŝ sie
to nie ma przypowádáć/ aby S. Anna trzech mešov miáta/ fol. 6. A Augustyn záŝie wátpi, aby
Joáchim miáł być Oycem Pámy Máciey / á mešem Anny S. Lib. 23. cap. 9. Contra Faust.

Święto błogosławionej Anny postanowił/ Syxt: IV Papież/ Onuphr: in appendice ad Platin:
GERMANA Biskupá. Ten zjadłšy cięle pástuchowi Krolowštemu z towarzyskami swo-
mi/ kazał wlożyć wšytkie kości w skóre/ y nátychmiast cięle wštrzešil. A potym enego pástuche
Krole wzywał Bępráńškim/ znućiwšy z Kroleštwá Krolá/ iŝ go w dom swoy nie prošil. Tenże p-
oślá zdechłšy ożwił/ Lom: Ser: de S. Germ: Nie ledá cudó.

++++

Augu-

Augustus habet dies XXXI.

Petr
Steph
Steph
Pro
Do

PIOTRA w okowach to jest / Święto onych dwu tancuchow / ktoremi Piotr S. za Herodą w Jeruzalem wiazany byl. A to święto postanowili Pelagius Papięz / y Endoria Cesarzowa / Lombard. Hist. de hoc festo. Polidorus Li. 6. cap. 8. Sylwestrowi to przywtafca / a Balazus Sirowi / Centur. I. cap. 36.

DOMINICA Autora Mnichow / ktore zowa Predicadores. Ktorego Brze-
gorz IX. kanonizował / Sabellicus Enne. 9. Lib. 6. Ten wiele ludzi ktorzy Pa-
pieście wymyslył ganił / wymordował / zebrałszy na nich wojfko / Naucier: Ge-
nerat. 41. y Antoninus Hist. de S. Dominico: Mieczem / ogniem / a nie Biblią
przedysputował ie. Ten Mnichom swym zakazał mieszkac w Klastorach kosto-
wnych / mowiąc: Nie godzi sie iatmuśnikom kostownych patacorz miec. Anton: tit.
23. c. 4. Sect. 13 Nie kazal im miesa iadać tylko w chorobie / w kofulach chodzie /
ani na pościeli legać / Vide Regul: Domin: Ale go w tym Mnichy nie słuchają.

Six
Do
Cy
ro
Lau
Ti
bur
Hip
eus
Sum
pri

PRZEMIENIENIA Pánstiego na gorze Thabor / Matth. 17. To święto
postanowil Callistus III Papięz / Platina in vita illius. Pothon Presbiter / ná-
zywa ie nowym świętem Lib. 2. de Statu domus Dei. Na to święto spisałi kaza-
nia Cyrillus Alexandr: Leo I. Papięz / Apud Surium.

VVAVRZYŃCA S. Diaconá Rzymstiego / August: tractat. 27. in Ioan: [Sixtus byl Bi-
skupem, a VVávrzyniec Diaconem] Tego iako pisze Ambrosius, Kazał Cesarz na restie wpiec
o kłachy kofcielne / y o kłachy Philippa Cesarza zmarłego / ktore byl rozdál miedzy wrogie. Wá-
korym roście roślał: [Lus sie upiekło z jednej strony, obroć na druga, a jedz.] Ten za Sixtem
na śmierć idącym / roślał [Dokądże idziesz Oycze bez syna? Dokąd Kapłanie święty bez Dya-
kona? ktoremui poruczył rozdać dianie Kłóse Pánstiey.] Ambrosius Lib. 1. ca. 41. Lib. 2. ca. 28.
Officior. Lombardic. Serm. de S. Laurentio.

VV NIEBOVVZIECIA P. MARIEY. To święto postanowil Mauricius Cesarz.
A zwano ie zasnieniem abo wpieniem Panny Mariey. Niceph. Lib. 17. cap. 28. Carolus Cesarz
miedzy świętami / ktore święcić kazal nie potęzyl go / Lib. 1. cap. 158. Syn tego Ludovicus, Kazał
ie święcić. Aventinus Lib. 4. Annal. [To święto iako pisze Durandus: Ma post y Oświeś, czego
inse święta P. Mariey nie máia. Abo świętem jest na świętse z iey święta.] Lib. 7. cap. 24. Ra-
tional. Jesli jest wzięta Panna Maria do nieba y z ciałem / tego Doktorowie Brześcianscy nie
twierdzą. Hieronymus Serm. de Ass. Maria. Augustinus Serm. 35. de Sanctis. Epiph. Har. 78.
Durand. loco citat. cap. 146. Langus in cap. 22. Lib. 2. Niceph. Co y Stápleton o uich zeznawa
in Promptuario de Festo Assumpt. Maria.

Thi
mo
Bar
tho
lo
Ruf
Aug
Col
Au
cti

BARTLOMIEIA S. Ktorego wkręszowano / Niceph. Lib. 2. c. 39. Abo z kory obłupioz
no Aug. Li. Soliloquior: c. 22. Abo święto / Theod. in Hist. Lomb: Serm. de S. Barth. Na tego iż o-
braż sánymże śtánom w korych mieszkali / y przez nie mówili / Kazał tuc / Ló b: Ibid. Diglitę
przypisaney nie ma / co przypomin. Autor Serm: ad Fratres in Eremo, Serm. 25. pod imieniem
Augustynowym [Dla tego iż jednego dnia byl obłupiony a drugiego zmarł, wazna przypisná

AVGVSTINA DOCTORA, Ktorey byl Biskupem Hypponeniskim XL. lat. Posido-
nius in vita August. cap. 31. Na ktorego wkręskiego święta kofcioty oglądaly sie. August: Epist.
11. Ktorego Hieronim: Epist. 13. Papięzem / a Bonifacius Epist. 132. najwyrzszym Biskupem ná-
zywali. A sam sie też zwal sluga slug Chrystusowych / Epist. 121. Omárł dzienie cieżka gorączka /
y chorobie psłmny mowił / Posidonius Ibid. Wianował Eradiusa ná swe miejsce / Epist. 110.
mowiąc: [chce aby Eradius Presbiter, byl moim successorem: y zaświat lud, Chwała Bogu.]

September

September habet dies XXX.

E
gi
di
um
Sep
ha
bet
Nat
Gor
gon
Prot
ia
ci
Crux
Nic
Eu
Lam
per
ti
que
Mat
Mau
ri
ci
us
et
Sta
ven
Mich
Hier

IDZIEGO OPATA. Swieto tego postanowit Arnolphus Cesarz. Avent. Lib:4. Annal. Temu Idziemui Krol Wladyslaw ofiarowal dziecie / rlawfny i szczyrega zlotą / y kiltą mu kościołom zbudował / dla potomstwa / aby je miał. Dktore prosząc Wnisiy Pána Boga (to przecie nie swietego Idziego) wysłuchał ni snadź byli / Wielki stary fol:349. Toż y Pogani przed tym czynili / gdy takich dobrodziejstw od Bogow doznali / Strabo Lib.8. La Etantius lib:1. cap:15. Salomon zaś Krol za dobrodziejstwa wzięte / Pánu Bogu samemu / nie swietym / kościoł zbudował / 3. Regum.8.

NARODZENIA P. MARIEY. Durandus mowi: [Swietá tego przed tym nie święcono, Sergius Papież święcić ie kazał. Nie ma też y postu y wstáwy. Nie miało przed tym y Ołtany, ale i Innocentius Papież postanowit] lib:7. ca:28. A Hieronymus Serm. de Nativ. Mariæ Tom:4. pte: [Chce abyście wiedzieli iż w księgách niektorych, o Narodzeniu Panny Márie, wiele sie znajduje fałszywych rzeczy.]

PODNIESIENIA Krzyżá Páńskiego. Durandus: [Wietse jest swieto náleżiená Kr yżá, a nizeli podniesienia, dla powagi wstawce. Abowiem orwo od Papieżá Eusebiusa, á to od Cesarzá Eracliusá postanowione jest.] Lib:7. ca:29. Ration: divinor.

MATTHEUS ZA EVVANGELISTY. Ten Ewángelia pisał po Zydowsku twoli Zndom / ktorzy go o to prosili / aby im to spisał / czego ich wstnie wczyt. Chry solt: Hom:1. in Mat. Która też w Samoredzi przepowiedał / y wiele ludzi Krystusowi Pánu pozyszał. O co gniewając sie Fulvianus Krol / kazał go do ziemie dżuguni gwóźdźami przybić / y smółą z kłucem zamiechaną oblać / y zapalić. Nicephorus Lib:2. cap: 41.

PRZENIESIENIA Stánistáwa S. z Etalki ná zámek / z obnáwiená nie- wiaśly Swierostáwy / przed ktora miał mieć Wisa / w dziesięć lat po zabicíu / Wielki stary fol:349. Kiedyż oplátek y wino wziął? á Wsien kto mu pomagał?

MICHALA S. y wszystkich Aniołow. Beeth: cap:154. Którym y Kościołom budować / y onych wzywáć / kazałáto Conciliū Láodiceńskie / Canone 35. Theodoretus in cap:2. Golosen: o tym dostatecz nie nápisal.

HIERONIMA DOKTORA. Tego Hieronymá S. w Rzymie rzeża po- twarzali o nierząd / y máto go nie zabili / iż ná ich zbysti wolał. Erasmus in vita Hieron: z Augustinem swietym wádził sie / zádawájac mu fécerswo / [w l. s. ie twoim, niektore písania ofadziłem zá Heretico two.] Epist: ad August: August y też wyryłal go w bídzie / mowiac: [prosze cie pracey twej popraw, á odzwolay (iáto wiet mowi) bład twoy] August: Epist:9.

October *habet dies* XXXI.

Re
mi
que
Fran
ci
scus
Mar
cus
Di
ger
Ar
ti
que
Calx
Hed
Gal
le

Lu
cas
trans
und
se
se
ue
Cris
pi
nis

Si
mo
nis
quin

FRANCISZKA Autora Minichow śarych / ktorego Grzegorz IX kánoni-
zował / Nacler: Generat: 41. in vita Francis: Ten z młodych lat był kupcem /
robiecznikiem / márníotrawcą / Vincentius Lib: 29. cap: 97. y Naclerus Gener-
rat: 41. Dych był pieniądze pobrat / o ktore go Dciec bit / w táńcach wsadził / y
wydziedziczyć chciał / Bonaventura in vita illius cap: 2. Klastory / y Regule te-
go / Vrbanus V. y Bonifacius VIII. Papieżowie / staráli się zgruntu wywrocić /
wytorzenie / y winowecz obrocić: Ják y Krzyżácta / Liber conformitat: fol: 103.
A Jan X X I I. náuka tego iáto błedliwa y heretycka / twierdząca iż wezniowie
Páńscy nie mieli nic swego / potepił / cap: Cum inter. in Extravagant: titul: 14.
Y Minichy tego / ktorzy dom od domu / dwor od dworu wfozác się żebráli / kazá-
ł popalic / á drugie zmiásta wygnáć / Aventinus lib: 7. Boior: Clemens V. zákazá-
ł im kościołow wystáwnych / y klastorow kostrowych murowáć / y budowáć / li: 5.
Clement: de Verborum significatione ca: Exivi. Co też y sam zá żywota swie-
go gánil. lib: conformit: fol: 169. Z tch Reguly miał wynisć Antychryst / táł bo-
wem mowi tenże Fránciszek S. [Wolábym był tcy Reguly nie wynáydowáć, ábowi-
e; náymit mi Pan Iesus, iż s Reguly moiey wynidzie Antychryst, y sekta iego] Conformit:
fol: 103. Z tch Fránciszkánów wyszli się Wernárdyni / ktore Concilium Con-
stántenńskie potwierdziło / Sel. 19. o ktorych przed tym miał prorokowáć Swido:
[Powstanie niektořa sekta pod prætectem Reguly de Observantia, ktoryy będą żyć
niepobożnie, y będą Bogu ná wsem przemierzými. Strzeżcie się ich] Parte 2. Confor-
mit: Wzowa ich Apostátami / Hypocritámi / Petrº de Cruce li. Antiminorice

ŁUKASZA EVANGELISTY. Wzgardziciele słowá Bożego w Grecyę/
obiecili go ná drzewie oliwnym/Niceph. l. 2. c. 43. Malarzem nie był. Páweł ś.
2. Cor: 8. Colos: 4. Hier: in Cathalog: script: Euseb. lib 3. ca: 4. wspominałac
go/ nie żorwá go malarzem/ ále Ewángelista y Lekárzem. Tegoż Duchá ś. miał
ktorego y Jan Ewángelista. A Jan ś. obrazow żatázował/ 1. Ioh: 5. A iákoż on
ie miał malowác? Jesliby był Łukasz ś. malarzem/ nie pswałby był obrazow/
Epiphanius Biskup/ Epist: ad Ioan Hierosol: y Serenus Biskup apud Grego-
rium lib: 9. Epist: 9. Anionizacni Cesarzowie Leo III. IV. Constantinus V. VI.
Philippicus, Nicephorus, Theophilus. &c. Zonaras wzywoć ich. Nie żatázo-
wá by by był obrazow Concilia/ Concil: Elib: Can: 36: Constantinopolitanum
VII. A ct: 6. Concil: Nicen. II. Nie bronit by był Tertul: Doctór malarzom/
ktorzy ná wíars frzesćianśta przystawáli / tuż wieccy obrazow malowác/ li: de
idololatria. y Iustyn Doctór, nie przeszdzał by był; nich. Apol. pro Christianis.

SYMONA Y IVDY Apostolow ss. Symoná s. Azeicus w Jeruzáleim/ Pasaz Otrutnie
zbił/a potryn ná Etyzu zwićcić. Eufeb: li: 3. ca: 26. A Judasá zabito w Berteie/ Doroth^e in Sy
noph, obu dla wyznania Krystusa Pána. O tym Szymonie powieđa Niceph: li: 3. c: 30. że sła w
Kanie Galyleje jenił ná on czas kłedy Krystus Pan ná woselu bpl. Málařez Judasá z pař
tą málařez/rozumnicej podobno že go pařtą zabito.

November habet dies XXX.

Om
ne
No
vem
bre
Le
o
Qua
re
o
Mar
tin
Bric
ci
i
que
post
hac
E
li
Præ
Ce
Cle
Gris
Ca
the
ri
na
fed
Andr.

VV SYTRICH SVVIĘTYCH. To święto postanowił był Bonifacius III. Papeż/ku cęci Pannie Mariey/ y wshytum Weczenitom w Miatu / a Gr. e. gorz IV. postanowił ie ku cęci wshytum swiatym/ ile ich ednoieft w niebie/ w di- stopadzie/ Durandus lib: 7. cap: 34. Y prosił Ludowiká Cesárzá aby to święto potwierdził/ y ono święcie rozkazá/ Vincent: lib: 25. ca: 34. A Martinus Polono powieda/ ze ie postanowił zá pozwolentem Ludowiká Cesárzá / y wshytich Bi- skupow/ In vita Gregor: IV. Wia Wigilia ktora wspomina Durandus, ták pi- šac: [To święto ma post y stáwy, y żaden nie ma ieść weń, aż w wieczor.] Ibidem loc. citat: Názáintry obchodzą Papiężnicy Dzień zadušny / ktory postanowił D- dilo Mnich/ Polidor lib: 6. cap: 9. Który też mieli y Pogáni: Lombard: Serm: de Purificat: Mariæ Virginis.

MARCINA S. Który był narodu Węgierstiego/ był y żołnierzem zá Juli- aná Cesárzá. Ariáni go prześládowali/ bili/ y wyganiáli/ Zozomenus lib: 3. cap: 13. We Fránciey w mieście Euronie zá spolnym / á zgodnym zezwoleniem mieszańcie obráli go zá Biskupá. Który zostawšy Biskupem/ ostarze bátwo- chwálstie/ rozwaláł drzewá do ktorych sie ludzie schadzáli dla bátwochwálstwa wycinał/ obrázy tłuft/ powiedájac: [Iz niemáś nabożeństwa w pniákách.] Biskupy ganił / ktoryy ná śmierć heretykom instigowali/ powiedájac: [Dofyć Biskupom, heretyká z kościoła wytácyć.] Wtodzieńce przy sobie chował/ ktoryy sie przy nim v- peczył pobożności/ y w vřad kościelny záprawowali sie. Szatan mu sie często wstázował w osobie Krystusowej. Y przy śmierci go widziáł/ gorączka vmárl/ á w chorobie mówił: [Panie ieślim ieft ieście potrzebny ludowi twemu, nie zbraniám sie pracy: stań sie wola twoia.] Severus in vita Martin: & Epist: 3.

OFIAROVANIA P. MARIEY. Kiedy iá powiedá/ Lombardica Serm. de Nati- vit. M. V. Mátká iey Anná. woe trzy láta po národzeniu/ do Kościoła záprawádzila z ofiárą/ y ták zostáwila/ áž do lat 14. Która z támted wšiamšy zá mąz wzdála. To święto postanó- wił Sixtus IV, Onúphrius in appendice ad Platin.

KATARZYN Y S. Która miała być cętká Krolá Košty/ y Korone maceństka zá Máxena- tiusá podić/ A Maxentius ná zachod stoncá pánował/ Košty też Krolá żadnego nie było/ y ži- steriē żaden nie wspomina iey/ ániš Gieronim in Calēdario, áni Bedá in Martyrol: áni Wšel in Canone, choć inše Maceńniški wspomina. Ktore tákie przypominá sámš Rypniánie: Manituanus in prefation. ad Bernardum, Bembum, y Gregorius Cassander in Schol. in Hy- mnos Ecclesiast. Nie było iey tedy ná świecie sama rzecz. Jan XXII. ten napierwšy wlozyl iá w rígi Maceńniczeš/ Cassander Ibid: á Concilium Oronieškie niedawne/ wlozyl iá mie- dzy świętá/ Tom: 2. Concilior.

ANDRZEJA S. Ten vpeyl w ziemi Táráštkeý/ Euseb: lib: 3. ca: 1. w Ruši y w Biiowie/ Gvagninus Tom: 2. cap: 12. Kerum Polon. Ageas w Acháieý rozal go ná krzyžu záwiešic/ iz žone ie° Máximille/ y bráta Strátoklá do wiáry Krystusowej przypriodl/ Nice: li. 2. c. 39. Má Ktorpm krzyžu wišac/ á widzac že go lud wierny chciá z krzyža zdiáć/ mówił/ ták sie modláć Pánu Bo- gu: [Panie, nie dopušczay mi zstepowáć z tego krzyža žyćym, ale cžás ieft, abyš oddáł ziemi cžásto moje. Odday mie ziemi, aby mi inž vřecceý nie potreba było żyć, y bešpiecznie do cžá- bie študnice, nie škadžácego vřesela nie.] August: lib: de vera & falsa pœnitent: cap. 8.

December *habet dies XXXI.*

De
cem
ber
Bar
ba
Ni
co

BARBARY S. Która Dłec sam ściał/ iż w Krystusa wwierzyła / á obrázy
gánitá / y z nich sydzitá / Játo y Dawid S. Psal. 114. Lomb. Ser. de S. Barbara.
MIKOLAIA S. Który był Biskupem Wýrenńskim. Ná Concilium Ni-
ceńskim wyciał policzek Arnyusowi iż bluznit Syná Dożego / y ná czas ztożono
go byto dla tego z Biskupstwa. Y dla tegoż máluia go w Certwiách bez czapti
Naucler: Generat: 11. Dycá tednego vbogácił / áby nie dawał corék swych ná
wfeteczeństwo. Nie dał sie w nogi cárowác: Dab pod ktorym Dłáne chwalono/
wyrabác kazał. Zmierájac mowil on Psalm / [W tobiem Pánie vsat.] Lombard-
dic: Serm: de S. Nicolao.

Con
cep
et
al
ma

POCZĘCIA P. MARIEY. To święto postanowił Anselmus Arcybiskup
Kántuariński / Petrus de Natal: Lib: 1. cap: 13. Cathalog. sanct. Albo Vlinus
Opát Remenński / Lombardic: de Concept. Mariæ. Wpátoż przed sie nie wfse-
dziej go święcono / ábowiem nie byto przyjęcie od wfshytego fósćiotá / Bellarm.
lib. 3. cap: 16. de cult: Sanct: Sixtus IV. potwierdził ie znádaniem odpustow. In
extravagant: de Reliq. cap: Cum præ excella. Y tych excommunicował / ktorzy
tego świętá nie święca / y one poczeta być w grzechu powiedáia / Abid. cap. Gra-
ve. A Concilium Drenieńskie Tom: 2. Concil: mowi: [Obchod poczęcia Panny
Mariey nie iest potrzebny] Gratianus in can. Pronunciandum, dist. 3 de consecr.
[Święto poczęcia Panny Mariey nie ma być święcone, á tego iest tá przyczyna, iż sie w grze-
chu poczeł, iáko y inſy święci, oprocz tney osoby Krystusowej.] Toż mowi Beletth.
cap: 146. Nie podobáto sie to święto / y Bernárdowi ktory ták píše: [Bárzo ráda
świeta Pánná bez takowego świętá bedzie. Ktore święto zda sie, ábo grzech czcié, ábo
wprowad: áć fałszywą świątobliwość.] Epist: 174. Jż Mária Pánná poczełá sie w
grzechu pierworodnym / świádecza ci wfshscy Doktorowie / Epiph: Hæref: 79.
Bernardus Epist: 174. Anselmus Lib: 2. cap: 16. Cur Deus homo. Bellarm. lib.
4. ca: 16. de Amisf. Grat: Durand: Lib. 7. ca: 7. Rational. y Dominikánt wfshscy

Lu
ci
a
fan
ctus
ab
in
de
Tho
mas

LUCIEY S. Która Pascalius Stárosta poimawſzy / kazał sie ien záprzeć. Kr-
stusa / y bátrwánem ofiarowác / przeftádáiac ien decretá Cefárſkie. Czego ená v-
czynié mechćiatá / mowiac: [Ofiará Bogu sie podobáiacá iest rbogie náwied: áć y one
w niedoſtátku árowác. A iá ia nie mam cobym mu miáta ofiarowác, ſiebie ſamę ofiaru-
ie mu. Ty Cefárſow twoich, dekretow przeſtr: egáſ, á iá ſakonu Bogá mego ſtr: ege. Ty ſie
Cefárſow boiſ, á iá ſie boie Bogá mego.] A gdy ien groził domem nieczádnym / po-
wiedziáł á / [Cáto nie bywa zmiáſáne iedno za pozwoleni: m wmyſlu] Y kazał oſoło nich
ozién nápalé / y one ſmola y żywica y oleiém gorácyym polewác. Co gdy ien nie
ſtódziſto / ſci: to 19. Lombardic: Serm. de S. Lucia.

THOMASZA S. Ktorego oſzczepem przebito / Nicephor: Lib: 2. cap: 40. A

ieſzcze Bi:

mo
do

Nat

Steph

Io

Pu

Tho
ma

Syl

iejsze Dyktup Poganiści / iż białwin / który chwalił / kazał Diabłu wynieść y
po kruszyć go / Lombardi: Serm. de S. Thoma. Był w Krągánorze w Indicy
wschodnich / co teraz zowa nowym światem / Stargá fol. 481. w posłilli. Doc te-
dy nie dopiero tam zamieszli Ewangelicy Jezuitowie.

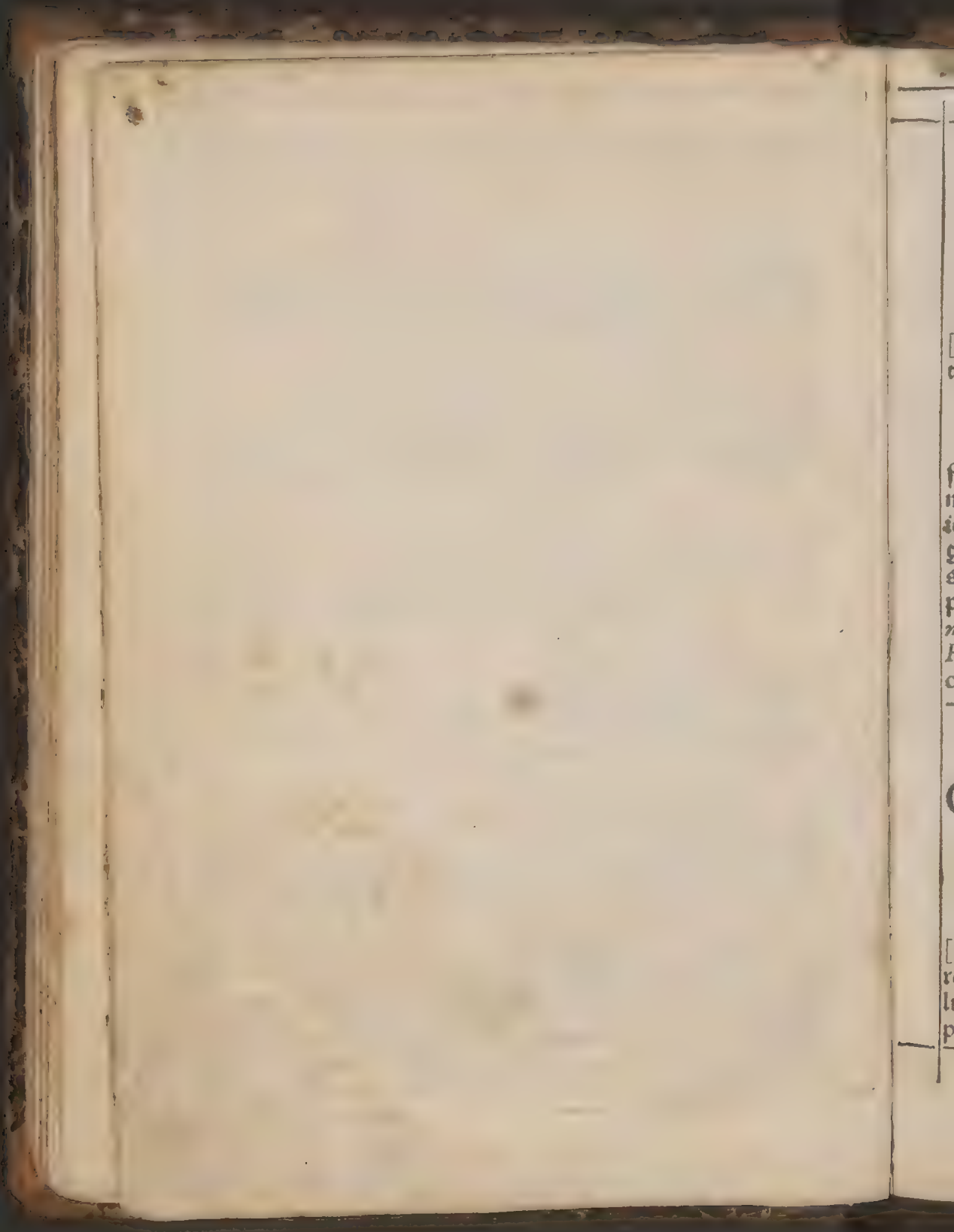
NARODZENIA PAŃSKIEGO. To światło dawną świecił Krześciance
potężnie się z Elemenśa Rzymstiego / Lib: 5. cap: 12. y 8. ca: 33. Constit. Apostol.
y Cyprianá męczenniká Serm. de Nativit. Christi. W to światło zá Diocletianá
Cesarzá bázno wiele krześcian z kościotem spalono / do którego się byli zgroma-
dzili dla obchodzenia pamiatki Narodzenia Pańskiego / Nicephorus Lib: 7. ca:
6. Hist. W to światło / Sakramentu pod dwiema osobami używano / Theodor:
Lib: 5. cap: 17. Hist. W to światło / chce się trąsło wpiąte / nie poświęcono / Epipha:
in Compend: Doctrinæ. A kto poświęcił / miano go zá Heretyká / Concil. Bracar:
1. Can: 4. Ten dzień trawiono / nie na objázstwach / pijaństwach / tancach / kome-
dyach y srojach: Ale na nabożeństwie świętym / Nazianz: Orat. in Theophan:
SCZEPANA S. To światło nazáintz po Narodzeniu Pańskim święcono.
Nyssenus mowi: de S. Stephano, [O to światło / dnia świętego mamy.] Ten Sze-
pan S. był Diakonem Apostolskim / A ktor: 6. Błántonowano go dla wiary
w Jezusá Krystusá / A ktor: 7. w Jeruzálem pogrzebion jest / A ktor: 8. Ná roli Gá-
málicowej / Lombardi: Serm: de S. Stephano. Z znaleźieniu kości jego wie-
le niektorzy nápisali rzeczy zmyślonych / Y przetoś Gelasio Pápiez nápiśat: [Re-
velatio quæ appellatur Stephani, apocrypha.] Distinct: 15. can: Sancta.

IANA EVVANGELISTY. Zego Domicianus kazał w oleju gorącym smá-
żyć / Tertul: Lib de præscrip. advers. Hæret: cap: 14. Potym gdy mu olej nie
škodził / ná wyspę Patmos zástány był / Apocalyp. 1.

MŁODZIANKOVV. To światło dawną obchodzono / Origenes Homil. 3.
in diversis, Augustinus Serm. 10. de Sanctis.

THOMASA BECKETA Arcybiskupa Kántuarzeńskiego / którego o krzy-
woprzyjęstwo / bunt przeciwko Krolewi Henrikowi / y dopuszczenie swego-
ley rieżey / zabił. Alexander III. kánonizował go / Baleus in vita Henrici Re-
gis. Cæsius Mnich Lib: 3. Dialogo. cap: 69. piśe: Jż w Páryżu disputowano
[Ieśliśe jest zbáwion czyli potępion, Iedni mówili, Godzien był śmierci y potępienia, bo był
odporny Krolowi pobożnemu. A drudzy mówili: Męczennik iest, bo dla xieśey zabit iest.]

SYLVESTRA BISKUPA Rzymstiego. Ten nie chciał wziąć korony od Cesa-
rzá Constantína gdy mu ją dawał / powiedział: [Ze xieśey nie należy w koronách
chodzić] Tenże nie kazał rieżey przy odprawowántu nabożeństwa / używać odje-
nia iedwabnego y sárbowanego / tylko lniáne / Platina in vita Sylvestri. Ze-
mu aby miał dárować Constantin Cesarz Rzym z infemi provincyami / iż go
ofrzcił / Zego potężnie / y dowodnie przá samiz piśarzowie Rzymscy, vide Fasci-
culum rerum fol. 66. A też nie w Rzymie / ale w Nikomedzey ofrzcił / w
chorobie / Euse: li: 4. cap: 62. de vita constan: Theodor: Lib: 1. cap: 32. Hist

c

p
n
ic
g
s
p
n
P
c

C

[
re
lu
p

P I E R W S Z A C Z Ę S C
F O R M Y,

Ktora należy wszystkim Ministrom.

Hieronymus Epist: ad Evagrium.
[Coż czyni Biskup/oprocz ordináciey/czegoby Presbyter nie czynił:]

Clemens Romanus Lib: 3. Cap: 20. y Lib 8. cap: 28.

Constit: Apost:

[Kosztázuemy áby Presbyter y Diakon/ od iednego Biskupa byli świeceni. Alizby Presbyter áni Diakon inszych nie świecił. Ale tylko Presbyter niechay uczy/osiárnie/(to jest Sakramentem Wieczerzy Pánstiey śáfuie) Krzci/błogosławí ludowi/y Compresbyterowi rękę kładzie. Ale nie świeći/áni z vrzedu stáda Wylacza iednak tych/ktore ma pod moca swa/iesli sa winni karania.] *A iákoś sie tu ostoia o-
we zabobony ktore sámym Biskupom przywtaścza Damasus
Papież Epist: 4. & hab: Tom: I. Concil: y Hispaleń: Con-
cilium 2. Can: 7. ?*

F O R M A
O D P R A W O W A N I A
K R Z T U świętego.

Justinianus Imperator in Novel: Constit: 123.

[Kosztázuemy áby wszyscy Biskupi/rownie y Prcebyte-
rowie/ nie pośeptem/ ále iárownym glossem/ktoryby wśytck
lud wierny mogli slyśeć/osiáre święta y modlitwy/ktorych
przy Krzcie świętym wżywáia / odprawowali / áby ták do

*Krzest ie-
zykie śśy-
rozumial-
nym ma
być odpra-
wiony.*

wiejszego nabożeństwa w oddawaniu chwały Panu Bogu / ser-
 cą słuchających były zapalone. Albowiem tak y święty Paweł v-
 czy w liście pierwszym do Koryntow / mowiac: Ieśliżebys ty blo-
 gośławił tylko Duchem, ten który iest nieukiem, iakoż rzecze Amen
 na twoie błogosławienie? ponieważ on niewie co ty mówisz. Bo acz ty
 dobrze dziękujesz, ale się tym drugi nie budwie. Dla tych tedy przy-
 czyn godzi się / aby między innymi modlitwami / y tektorych przy-
 świętey Ofierze używając / głośm od nabożnych Biskupow y
 Presbyterow / na cześć Panu naszemu Jezusowi Chrystusowi z
 Dycemiego y z Duchem świętym były mowione. A niechay to
 wiedzanabożni Xieża / iż ieslioy czego z tych rzeczy czynić zanie-
 dbali / y na strasnym sądzie wielkiego Boga y zbawiciela naszego
 Jezusa Chrystusa / z tego liczbe dadzą / y my uważając to / tego nie
 przespimy / ani bez karania mimo się puścimy] Tenże y inſze rze-
 czy stánowiąc, mowi, Cod. de Episc. & Cler. Cap. Generaliter.
 [A to nie tylko w starym Rzymie / abo w tym nieszczęście Królew-
 skim Konstantynopolu / ale po wszytkim świecie gdziekolwiek
 mie Krześciańskie stymie / chcemy mieć.]

Chrysostomus in Cap: 4. Galat:

[Słowa Boże / ktore znaiome są wiernym / te przy krzcie przez
 Xiedzą mowione / iakoby w żywocieniakim tworzą y odradzają
 tego / ktory ma być krzczony.]

Augustinus Lib: de Dogmatibus Ecclesiast: Cap: 52.

[Jesli są dziatki nieumieietne / ktore nauki nierozumieia / niechże
 zanie odpowiedzia ktorzy ie przyniesli / według zwyczaju krztu]

Dionysius Alexandrinus mowi v Nicephora Lib: 6. Cap: 9.

á v Eusebiusa Lib: 7. Cap: 8.

[Niektory wierny brat z naszych / ktory był od Heretykow o-
 krzczony / gdy do zgromadzenia naszego przyſedł / á tych ktorzy
 na ten czas krzczeni byli / obaczyl / y pytania y odpowiedzi ich w-
 słyszał / przyſtąpił do mnie płaczac / wyznawając y wyrzekając się
 krztu / ktory od Heretykow przyiał / powiedaiac / że zgola nie taki
 iest iako v nas / y nie ma nic z nim podobne / y owsem twierdził /
 że iest pełen bluźnierstwa / y prosił aby był do krztu przypuſzczo-
 ny: Czegom ia nie śmiał uczynić / y powiedzialem że mu doſyć na-
 tak długiey z nami ſpoleczności do oczyszcienia v myſli / ktory ſły-

ſac

Jer: 48.

Y 10.

Phil: 2.

Y 12.

śac dziełczynienia/wespół z nami Amen śpiewał/ktory też
STOIĄC v STOŁU, RĘCE do wzięcia swietego
połární wyciągał/y on brał/y tak Ciała y Krwie Pána ná-
šego Jezusa Krystusa przez dlugi czas uczestnikiem był.
Z tych świadectw iásnie się pokazuje, iż w onym pierwszym
Kościół Krzest odprawowano ięzykiem rozumnym, y każde-
mu narodowi przyrodzonym.

PRZEDMOWA.

Dyżtu ma być sprawowan
Krzest swiety/ Krzesćia-
nie mili / mamy się o to pil-
nie starać/żebysiny go wy-
konowali według Wstawy
y rozkazania Pána Krystu-
sowego/ y przykładu Apo-
stolskiego; strzegac tego /
aby przez naše vsługowanie / nie była zelżona / y
lekce poważona wstawa Syna Bożego. Bo to
wiedzmy/ że Bog gniewa się/ y karze tych/ ktorzy
wstawę iego swietą lżą / y lekce ważą / ledá iáko
odprawuiac. Mowi Prorok Jeremiaś: [Przekle-
ty ktory sprawę Páńską zdrádnie sprawuie.] Ná co się
ogladáiac Apostoł Páwel swietry/ mowi: [Z bo-
iáznia y ze dráženiem sprawuycie zbáwienie wáśse.]

Wstawa Krztu swietego.

Abysiny tedy te sprawę Krztu swietego/ we-
dlug wstawy syna Bożego mogli wykonać wczci-
wie / y porzadnie / bez náruśenia iákiego/ poslu-

Niceph: lii
16. cap. 35.
Ili: [Wiz
stupnięto
ry Kryński
ktore imia
było Deute-
rius. w mie-
ście Kon-
stantinopo-
lu/ gdy niez-
ktore Bie-
basa trzyl/
odzuć wsi
páńską w
stawę/ prze-
ciwko zwy-
czaje obyczá-
lowi śmiał
mowić /
Kreći się
Bárbás w
imie Opca
przez Syná
w Duchus.
Ná to zka-
raz woda z
nacznia z
nińská. A
Bárbás z
tamtąd w
cielę/ cud
on wstąpił
oznamił.
August: lii
contr: Pol-
gent: ca: 6.
[Kto niego

Jer: 48.

v 10.

Phil: 2.

v 12.

dnie bierze
Kreść / 190
bierze nie
zbawienie
iako Symo
Czarnoxie
juil. 3

chaymyß Ewangeliey swietey / ktora nam napisał
Mattheuß swiety / mowiac / w rozdziale dwu /
dziesiątym osmym: V 19.

PRzystąpiwszy Iezus mo-
wił uczniom, Dána mi iest
moc wszytká ná niebie y ná zie-
mi: Idąc tedy vczcie wszytkie
narody, krzcząc ie w Imię, OY-
CA, y SYNA, y DUCHA świę-
tego; náuczając ie chować w-
szytkiego com wam przykazał.
A oto ia iestem z wámi, aż do
skončzenia świata.

I. Tey Ewangeliey šestć rzeczy wważaymy.
Pierwsza. Iż Pan Jezus Krystus iest wystawca
Krstu swietego / ktory będąc tu z námi obecny
według Bostwa swego / to dziećiatko będzie sam
krzcil / Ogniem y Duchem swietym / przyjmując
ie widomie za swoje własne / w przymierze wie-
czne / podług obietnice oney Abrahámowi wcz-
nioney: [Bede Bogiem twoim y nasienia twego po tobie.]
Druga. Abyśmy to dziećiatko krzcili woda: To

Ambr: li: 4
cap: 4. de
Sacramen-
tis: [Wstę-
pca Sakra-
mentow
Krstu iest /
jedno Pan
Jezus:]

II.
Aug: Tract
80. in Ioan.
[Odepni

iest

Ag: 1
V 47

Mat: 2
V 19.

1. Ioan
5. V 7.

Ag: 2
V 41.

Ag: 22
V 16.

Tit: 3
V 5.

Mat: 3.
II.

Gen: 17
V 7.

jest własna materya / abo żywioł Krztu świętego.
Co się potężnie z onych słow / które mówił Piotr
święty w domu Korneliuszowym: [Iżali kto może
bronąć wody, żeby ci nie byli pokrzyżeni którzy wzięli
Duchą świętego, iako y my?]

Akt: 10.
V 47.

Mat: 23
V 19.

1. Ioan:
3. V 7.

Akt: 2.
V 41.

Akt: 22.
V 16.

Tit: 3.
V 5.

Mat: 3.
11.

Gen: 17
V 7.

Trzecią rzecz uważmy ięszce. Abyśmy to dzie-
ciatko krzeli / w Imie OYCA, y SYNA, y DUCHA
świętego. To jest własna forma abo sposób Krztu
świętego. Bo tak rozkazał sam syn Boży / mo-
wić / [V częcie w sytkie narody, krzcząc ich w Imie Oy-
cá, y Syná, y Duchá świętego.] A okrzęcić się w Imie
Oycá, y Syná, y Duchá świętego / jest być obo-
wiązany / wierzyć / chwalić / słuchać iędynego
Boga w Trojcy świętej / Oycá, Syná, y Du-
chá świętego.

Czwartą rzecz uważamy. Iż ta woda / która
widzimy / jest znakiem omycia duchownego / y pie-
częcia zbawienia wiecznego. Abowiem gdy by-
wamy krzczeni / na krzcie bywamy wśczeni w
Kościoł Boży / Bierzemy grzechom odpuszcze-
nie / Sstawamy się odrodzonymi / y uczestnikami
żywota wiecznego. O czym świadczy Paweł s.
tak piśać: [Gdy się okazała dobroć y miłość przeciwko
ludziom Boga zbawiciela naszego; nie z uczynków ktore-
byśmy w sprawiedliwości czynili, ale z miłosierdzia swe-
go zbawił nas, przez omycie odrodzenia y odnowienie
Duchá świętego.]

Piątą rzecz uważamy przy Krzcie świętym:
Abyśmy nic do Krztu świętego nie przydawali /

słowo / a
co jest wes-
dó / iedno
wodac Ppy
napisł wo-
do żywiołu
y słowa sie
Sakramen-
tem.]
III.
Tertul: lib
de Baptif:
[Práwo
Krzczenia
jest záłożo-
ne / y for-
má opisá-
na / Idzie
náuczycie
Narody /
krzcząc ie
w imie Oyc-
cá, y Syná,
y Duchá s.]
IV.
Chrysost:
Hom: 5. in
Mat: Oper
imperfect:
[Zest jest
pieczęcia
wiary.]
Guido in
Manip: eu-
rat: Tract:
de Baptif:
Cap: 2. [O-
no omowa
nie materi-
álne / ktore
się dzieje z
wóztchu ná-
ciele / zná-
kie jest omy-
cie duchem
św: / i krz-
te Bog czyni
má dóni.]

V. Basil: Li: de Spiritu
S. Ca: 12. [Ede tñemni-
ce Krystu przydã co dz
bo odigã/zãpewne nie
inšego nie iest / iedno
z żywotã wlecznego
wypãdã.]

Exorcizmoſſy, Krzy-
mã, Eſc. przy Krzcie
przedym żyłano.

Prãwãdã. Ale też ży-
łano y inšych cere-
monij. Aboſiem po

krzcie dñatki cãłõ Ka-
no, Cypr: Ep: 59. Mleko
y miod w wstã Kole-

ſano, Tert: li: de Cor-
milit. A indziej miã-
stomiodu wino, Hier:

in Ca: 55. Iſa: Nogi wmy-
łano, Amb: Li: 3. Ca: 1.
de Sacra. Zãnurzano

ich w wodzie, Concil
Toletan: 4. Can: 5. Nã

Wielkanoc y nãſſõia
tã i rylko ich krzcono,
Leo Epi: 78. A ktorym

prãwã te Ceremonie
Papieżnicy opuſzczã-
iã, tym prãwãcem y my

rych drugich nie ży-
łamy.

Ambr: Ser: 18. [Gdy ſie
zhãwiciãł ofrzãł / iuſz

zãnã nã tã cãſã nã nãſſõ
Bzeſtã / wſy tã woda
ieſt oczyszczona / y ſtudo-

nicã odjedzono / aby
nã potã narodom nã
ſtepuicym tã krzty

wſługowano.]

Lomb: li: 4. diſt: 3. Cap:
poſt. We dwu rzeczãch
nãleży Sãkrãment krz-
tu / w ſłowie Bożym

y w żywiole: przeto ieſt
ſli inſze rzeczy nie przyſtãpiã / Ktoe dla ozdoby ſã poſtãnowione Sãkrãmentu / nie przeto inſz
Sãkrãment nie ieſt ſwiãtym y prawdzivym / ieſli tãm ieſt ſłowo y żywioł.]

ani też od niego wymowãli: ãle nã tym do-
ſyć mieli iãko pan Krystus podãł mowiãc /
Dzcie wſytkie chowãc / com wãm przy-
kazãł. Czego y ſwieciã Apostołowie prze-
ſtrzegãli / nãd nãukã miſtrzã ſwego nie ſie
nie domyſlãli / Abowiãm kiedy krzãli / iã-
mych tylko ſłow Pãñſkich / y wody wży-
wãli. Czego mamy przykãd w Filipie ſ: /
y w inšych. [A przeto ã niechay nã nikt zã zle-
nie mã, niechay nikt nie wrãgã nãſemu poſlugo-
wãniu, ãe przy krzcie ſwiãtym, zã dzieciãtkã ſã-
tãnã nie wyganiamy; bo go tãm niemãſ: Krzy-
żem z oliwy uczynionym, czołã, plec, y pierſi
nie mãżemy. Solã uſt nie ſolimy. Błotem z ſlinã-
mi uſu, y nozdrzy nie ſmãrujemy. Swiece w rece
nie dãiemy. Czepkã nã glowã nie wdziewamy.
Wody nie zãklinamy, ani iey zegnãniã y ſole-
niã poſwiãcamy. Pãmiãtãmy, ãe ſyn Boży,
Krztem ſwoim ſwiãtym w Iordanie (iãko ſwiãd-
czã Doktorowie Krzeſciãñſcy) wſytkie wody
poſwieciãł dla omyciã nãſego. O tych też ceremo-
niãch nie mamy rokazãniã od Pãnã Krystuſã,
nie mamy przykãdow od Apostołow: Nie wżywal
ich Pan Krystus, gdy mu dñatki mãle przynoſo-
no. Nie wżywãli ich ſwieciã Apostołowie, gdy krzã-
li: Y my ich nie wżywamy. Do tego, iã te ceremo-
nie ſã przeciwnã ſłowu Bożemu, pãlne bãłwoch-
wãłſtwã, y zabobonow. Nãoſtãtek, ſprzeciwnicy

Rom: 16
Y 13.

Ado: 24
Y 16.

Heb:
Y 4.

Ioan: 3
Y 14.

Mar: 19
Y 13.

Ado: 16
Y 33.

Mar: 5
Y 11.

Ioan: 1
Y 26.

33.

śamiżeznawáia, że bez tych ceremoniy, może być
[Krzyż prawdziwy.]

Ostatnia rzecz wważaymy przy Krzście
świetyim. Aby sluga Boży / porządnie na
Dziedzinie Bożej / od Kościoła Boże-
go posłany / sam krzcił / a nie kto inny / komu
tego nie poruczono: Nie bądy / ani świecki
człowiek. Na co się oglądając Paweł s. mo-
wi: [Zaden sobie tey czci nie bierze, ale który by-
wa wezwany od Boga.] A ten jest wezwany / y
posłany od Boga / który wzywa prawdziwie
słowem Bożem / y który tak świątym Sakra-
mentami świętymi / iako syn Boży rosta-
zał. Jan święty mowi: [Ktorego Bog posłał,
słowa Boże powieda.]

A tak Krześciane mili / wiódziny tu inż
wode / słyšymy forme vstáwy Pánštiey:
wierzymy obietnicy Pána Krystusowey:
baczymy nienárušony Mándat iego: ma-
my Ĥásárzá táiemnic pána Krystusowych:
godži sie abyšiny te vstáwe Boží w Imie
šwiete iego odpráwowali. Jedno proše/
ynápoiminám / nie pátržcie ná šámo tyľko
omywáníe woda Ĥásárzá widomego / ále
pátržcie ná pána Krystusa wiára serdecz-
ná / ktory przy vřludze widomego Ĥásárzá
táiemnic swoich / to dzieciátko kržci Du-
chem šwietym. O czym šwiádeczy Jan
Kržcićiel / mowiac: [Iac̃ was kržcže woda, á-

Yl.

Concil: Carth: 4. Can.
100. [Nie wiastie med
nie křazid nie wasy.]
Clemens Rom: [Nie
et. sy dby n. idly. zic
iest to bze. niebiepie
cna. y niebozna. y cz
wsem imo zafen. W
zi. Zedyby nieciast
mialy křici. zaisie. Ky
stusa. cřzazaby. byla
malkiego. a nie Jan.
W cřsem ani laik. wi
Nie dopuřezem. křici.
Ani re. inřy. Cleikem.
doream. mcey. křez
nia. i ako. Lektorom.
křnterom. Odwierz
nym. abo inřy. fugoim.
lebo. třke. Bistupom.
Presbyterom. / przy
posludze. Diakonem.]
Lib: 3. Cap: 9, 10, 11. Co
Lib: Apoft.
Ambr: in Cap: 4. Eph:
Łaicy v nas nie křz
za.]
Chrysost: Homil: 51. in
Matth. [Gdy widziř
nóce. podawa. Křiz
nóce. pãstie. / Nie roz
umieje. aby do ciebie
křa. Křiza. miała. być
řy. agniena. ale. Křy
uřowa. / Albowiem. i
za. n. křzcie. nie. ed. Kři
za. bywař. křezem. /
ed. Woga. głowa. two
w. mca. nie. widem. g
my. cztym. ani. nie. od
niela. / żaden. bowiem
jeł. nie. moze. tego. v
řynikał. y. teraz. / Gdy
cwi. głowie. tywa.
dredzom. / Ńamego. to
řy. Woga. dar.]
Ieron: in Cap: 4. Iřa:

leć

[Człowiek tylko może
podać / a Bóg Duchą
św. / którym plugaństwo
bywało omyte / p grze-
chy krwie oczyszczone.]

W pierwszym onym
Kościele Krześcijań-
skim, tych którzy mieli
być krzeszeni, pytano o
te rzeczy, a sędzią sędzi
dorosłych: [Wdrzeż się
świątą i sprawie /
p pompy jego / y chwale
ty jego / p aniołowi jego /
y wysłanników jego / y wy-
słanników rzeczy które są
w mocy jego.] Te Cere-
monia & spomina Cle-
mens Romanus Lib: 7.
Cap: 42. Confl: Apost.
Tertul: Li: de Spectac.
Za czasem też y Kmo-
roś & o sobie dżi-
teko 103 pytało co się
pobawia z Augustiną,
Lib: 1. Cap: 34. de pec-
cat: merit: & remis. O
tey iednak Ceremoni-
cy przykrzeżeniu nę-
pisał Basilius, Lib: de
Spiritu s. Cap: 27. [Ję
wode Bzutu / p oley Por-
mówienia poświęce-
my / y inże rzeczy które
świe dżiecia przy Bzucie /
iako wyprzeć się świątą
ną p aniołowi / z cto-
regos to pisać & ma-
my: Jesli nie z przy-
tęgu p tciennego po-
dania Ojcow naszych:
My gdy krzemy doro-
sle: niedziernych po-
gan y z Zydos, którzy
są pod mocą świątą /
tych Ceremonii & y-
ścamy. Ale krzyciac

leć w Poyśrzedku was stoi, który was krzci Du-
chem świętym, y ogniem.]

PYTANIE.

PAwel święty mówi: [Wszystkie rzeczy
niechay beda wczciwie y porzadnie sprá-
wowane.] Aby tedy tá spráwa świe-
ta / z chwałą Bożą / z zbudowaniem / y z wy-
rozumieniem wáśm opráwowána była /
Pytam was pierwey o te rzeczy / nim to
dzieciatko będzie okrzczone:

Náprzód / Jesli to znacie / że sie wszyscy
ludzie rodzą w grzechu y w nieczystości:
Rz. Znamy. Rzecze Minister: Słusnie to
wyznawacie / bo Dawid Prorok mówi /
[Zaczety iestem w złościach, a w grzechu poczeła
mie matka moia.]

K temu pytam was / Jesli że wy temu
wierzycie / iż od tego grzechu / y nieczysto-
ści / niemożemy być oczyszczeni żadnemi za-
ługami / y uczynkami spráwiedliwymi / ie-
dno przez Krew pána nášego Jezusa Kry-
stusa / Czego iest znakiem / y świadectwem
Krzest święty. Rz. Wierzimy. Rze-
cze Minister: Nowżem temu mocnie wierzy-
cie. Abowiem Jan święty mówi: [Krew
Jezusa Krystusa Syna Bożego, oczyszcza nas od
wszelkiego grzechu.]

Do tego pytam was: Jesli to dzieciatko

ko od /

1. Cor:
14. v 40

Luc: 15.
v 15.
Mat: 19
v 13.

Psalm: 51
v 9.

v 13.

1. Ioan:
1. v 7.

to oddawacie y ofiarujecie / nie żadnemu stworze-
niu / ale samemu stworzycielowi Jezusowi Kry-
stusowi / ku służbie y chwale jego: R. Oddawamy
y ofiarujemy. *Rzecz Minister: To czynicie iako*
prawdziwi chwalcy Boży / pomniac na ludzi one
pobożne / o których pisał Ewangelistowie / Iż džia
tki swe panu Jezusowi ofiarowali / prośac go / a
by rece swe na nie włożył / y ony aby blogostawił.

Nastatek pytam was: Jesli temu wierzycie /
że to dzieciatko pan Krystus przyimuie w łaske
swoie swieta / y czyni ie dziedzicem Krolestwa
niebieskiego: R. Wierzimy. *Rzecz Minister:*
Iżbyscie tego perwm byli namilży Krześciance /
że to dzieciatko przyimuie pan Krystus w łaske
swa / y do przymierza swojego / czyniac ie vczest-
nikami Krolestwa Niebieskiego: Posluchaycieś
nabożnym sercem Ewanieliey swietey / ktora nam
opisał Marek swiety w rozdziale dziesiatym / te-
mi słowy:

EVANGELIUM.

PRzyniesieno PANU Iezu-
sowi Działki aby się ich do-
tknął: A Vczniowie fukali na
tych co ie przynosili. A widząc
Iezus, gniewał się, y rzekł im:

dziatki lu-
dzi Krześc
iankich,
ktore sa i.
1. Cor: 7. V
14. Matia
Ducha i.
Luc: 1. V 15
Znania P.
Bog: 1. Io-
an: 2. V 14.
Chwała
go, Psal: 8.
V 3. Wzy-
ścia, Ge-
ne: 21. V 17
Wierza
Gen, Mat:
18. V 6. Na-
leża do Przj-
mierza Bo-
żego, Gen:
17. V 7. Y do
krolestwa
niebieskie-
go, Mar: 10.
V 14. Tie-
szce śś zy-
woćie prze-
jęzane sa
do żywo
ściwego
Rō: 9. V 11.
nie używa
my ich.

Dopuszczcie dźiatkom iść do mnie, a nie bróńcie im; Abowiem takowych iest Krolestwo Boże. Záprawdę powiedam wam. Ie-
sliby kto Krolestwá Bożego nie przyjął iako dźieciátko, nie w-
nidzie do niego: Y piástuiąc ie,
kładł ná nie ręce, błogosiáwiał
im.

Lomb: Li: 4
Dist: r. Ca:
Sacramen-
tū [Sákrá-
ment iest
znák świę-
tey rzeczy.
Sákrámēt
iest niewi-
domey łá-
ski / widoc-
ny znák.]

Origenes
in caput 6.
Romanorū
Kościół od

Z tych słow wczymy sie / Namilszy Krześciań-
nie / iż pánu Krystusowi dźiatki ludzi Krześciań-
skich podobais sie; Ato ich od siebie nie odrzuca/
nimi nie gárdzi: A owšem zázáwie / aby dźiatkom
nie bromono łáski iego swietey. A iesliż im wiet-
szej rzeczy / to iest / łáski swey nie odmarwia / coż ro-
zumiemy aby im rzeczy mniejszej / to iest / pieczęci
Krztu swietego / znáku widomego / niewidomey
łáski swey / miał zázázowác? A owšem aby byly
krzczone dźiatki mále / aby ná sie brály widoma
pieczęć / niewidomey łáski ie^o / roztáznie / mowiac:
[Krżćicie wszytkie narody] A iż dźiatki mále są na-
rodem; Tedyć syn Boży kázal krżćić dźiatki má-
le. Ktore roztázanie wziawszy świeci Apostolo-

wie/

Ad: 16.
V 15.

Gen: 17
V 23.
46. V 5.
6, 27.
Psal: 115
V 13.

Mat: 28
V 19.

Ad: 16.
V 15.

Gen: 17.
V 23.

46. V 5.
6, 27.

Psal: 115.
V 13.

wie / dżiatki małe kręcili. O czym mamy
przykład w Dżierach Apostolskich / mowi
Łukasz święty: [Okrzczona jest Lidya, y dom
iey.] A do domu należa y dżiatki małe z do-
roste mi / iako pismo święte świadczy / zo-
wac ich domem: Tedyć Apostołowienie
tylko dorosłe / ale y dżiatki małe kręcili.

A iżescie to dżeciátko przyniesli / aby
było okrzczone w Wiare świętą Aposto-
łską / przetoż one w imie Pańskie wyznay-
my:

WYZNANIE WIARY.

Wierzę w iednego Boga, Oycá
wsechmogącego, stworzyciela
niebá y ziemi. Wierzę w Jezusa Kry-
stusa, Syná iego iedynego, Páná nášego.
ktory się poczał Duchem świętym, ná-
rodził się z Máryey dziewice. Umę-
czon pod Pontskim Pilatem, ukrzyżo-
wan, umárl, y pogrzebion, sstąpił do
piekłow, Trzeciego dnia z martwych
wstał. Wstąpił ná Niebiosá: siedzi ná
práwicy w Boga Oycá wsechmogącego.
Z támtąd przydzie sádzić żywe y z már-
te. Wierzę w Duchá świętego, Świę-
ty Kościół Krześciański, świętych ob-

Apostolow podanie
wzial / też y małe dżia-
tki kręcili. Wiedzieli
bowiem oni / ktorzy
steptosá tátemnic do-
stich powierzone są / iż
były we wszystkich lu-
dżiach plugástwá gze-
chaw / ktore przez wo-
de y przez Duchá miá-
ły być cmyte.]

Przy Kręcie zá Apo-
stoloss, Wiare doro-
sli wyznáwáli. Cze-
go mamy przykład w
studze Kándácy kro-
lošsey, A ktor: 3. V 37.
Tákie y w onym pier-
wszym Kościele doro-
sli, a ile szeni, sámi
Wiare przed wśsy-
łimi głośno wyzna-
wáli. O czym tak pi-
se Augustyn, Lib: de
Dogmat: Ecclesi: Cap:
74. [Ten ktorzy ma być
krzczony / wyznawa-
wiáteswóla przed Xie-
dżem y będąc pytany
odpowiedá.] Abo ich
też o Wiare pytano, a
ile prostakoss, iako
napisał Ambr: Lib: 3.

Cap: 7. de Sacram.,
[Pytano ćier Wierzyś
w Boga Oycá wsech-
mogącego / ić.] A zá
niemodżiatká kmo-
trošsie one wyzná-
wáli. Tak bōšiem
náuczal Augustyn, I-
bid: cap: 32. [A iesli są
dżiatki małe / ábo też
iácy prostacy / ktorzy
náuki nie popmúia /
niechay ći zá nie odpo-
wiedáią ktorzy ie ośá]

ruig / we:
dlug zwoy:
czaiu przy
czenia.]

cowanie, Grzechow odpuszczenie, Ciała z
martwych wstanie, Żywot wieczny, Amen

Żtey wiary / przystępując do Krztu święte-
go / modlmy się Pánu naszemu Jezusowi Krystu /
sowi / áby to Dzieciatko okrzcił Duchem świe-
tym / y ono zápieczetował tu żywotowi wieczne-
mu przy wstydze ninieyszey Krztu świętego / Mo-
wić temi słowy / pokleknawszy:

MODLITWA.

Pánie Jezu Kryste / Synu Boga ży-
wego / Boże / Stworzycielu / y Śbaw-
cielu náš prawdziwy / równy we wśm
Oycu swemu / prosimy cie wśhyscy po-
kornie / rácz weyźrzyć ná to náše zgromádzenie /
ktore czynimy w imie twoie święte. Bądź z námi
obecny / przy tey sprawie świętey / wśhakes námi
to obiecał / mówiąc: [Gdzie dwá ábo trzy zgromáde-
ni sá w imie moje, támem iest w poyśrzedku ich.] Otoż
miły Pánie zgromádziłmy się w imie twoie / dla
twoiey chwały / y twego roskazania / ábyśmy to
Dzieciatko tobie oddali / ofiarowali / y poslubili.
Weźmiś ie za służe swego / weźmiś ie w opiekę
twoie: ráczyś ie omyć krwią swoią / z grzechu A-
dámowego pierworodnego / w którym sie zácze-
ło / y vrodziło; wśhakes y zá to dzieciatko mále v-
márt / y zá nies krew wylał. Ráczże ie też odro-
dzić / y sposobić / przez swiátosć Krztu święte-
go / do żywota wiecznego / Poświęć ie słowem

Przy krzcie
śwóim Pá-
Krystu
nawróce-
nie
człowie-
czem
się, náko-
zna
kaś i. ca: 3
[A gdy Je-
zus był krz-
czony p mo-
dlit się / te-
dy sta się
bo stworzył
to.] Tym
zým przy-
kładem Pá-
na Krystu-
śwóim,
który iest
Mistrzem
śwóim, mó-
dlmy się
przy krzcie
i. Tę o-
nym pier-
śwóim Ko-
ściele, przy
krzcie i. mó-
dlono się.
Tak bóg
piśe Dion-
de Ecclesi-
Hier: ca: 4.
[Wskup 6]

Mat: 18
V 20.

Cap: 29
V 12.

swó

swoim/ obdarz ie wiara prawdziwa/ oblecz ie w
 szate sprawiedliwosci/ y swiatobliwosci swej/ y
 pogrzeb w smierci twoiej przez Krzest/ aby ono
 noszac na sobie imie twoie / y pieczęć zbawienia /
 swiatu umarło/ a tobie ku chwale żyło / chwalac
 ciebie / wespoleć z Oycem y z Duchem swietym/
 na wieki wiekow/ Amen.

wiete me-
 dlitwy od-
 prawie
 zan ze wst-
 pkiem bez-
 szcistem.]

OTCZENAś, ktoryś jest w Niebieśiech:
 Święć się imię twoie. Przydź Królestwo
 twoie. Bądź wola twoja, iako w Niebie, tak y
 na ziemi. (Chleba naszego powszedniego daj nam
 dzisiaj. I odpuść nam nasze winy, iako y my od-
 puścimy naszym winowajcom. I nie wprowadź
 nas na pokuszenie, ale nas zbaw ode złego. A-
 bowiem twoie jest Królestwo, y moc, y chwala
 na wieki, Amen.

Przyobrze-
 sce dawa-
 no imiona
 dziatkom,
 Luc: 1: 59
 Tamże ca:
 2. V 21. A
 krzest jest
 na miey-
 scu obrze-
 szki, Col: 2.
 V 11. Tedy
 słusnie

Bądźmyś tego pewni / żeć miły pan Bog ra-
 czył wysłuchać nasze modlitwy / według obietni-
 ce swej/ mówiac przez Proroka Jeremiaśa: [Be-
 dziecie mi się modlić, a ja was wysłucham.] A tak inż w
 imie Pańskie miamyćie dziecie. N: Rzecz Mi-
 nister. W te wiare ktorasście teraz wyznali/ w Bo-
 ga w Trojcy iedynego/ będzie okrzczone to dzie-
 ciatko. Tu Minister za każda persona, polewając
 dzieciatko, ma mówić te słowa:

przy krzcie
 imiona by-
 wają da-
 wane dzie-
 ciom. A i.
 miona św-
 igrze, nie
 pogańskie,
 Vide Can:
 Arabicos
 Conc: Ni-
 can: Cā: 30

Ga ciebie krzczę N: w Imię Oycá/
 y Syná/ y Duchá swietego.

Clemens Ro-
 man: Cā: 41.
 Constit: A-
 postolic.
 I Jeslity
 krzcy w
 Kup / abc

Cap: 29
 V 12.

Mat: 18
 V 20.

Presbyter / nie czynił
trórga polewania / iez
dneý tájemnice / ále
ráczey iedno polewa-
nie w śmierć Pánka /
niechay będzie z wze-
du złoony. Abowiem
nie rzekł nam Pán / w
śmierć moia krzcić :
ále / Jdąc vszcie wšyr-
kie narody / Křzcząc ie
w imie Oycá / ié. [Ter-
cul: Lib: advers: Prax.
Cap: 16. [Nie raz / ále
trępkóć zá křždý imie
niem / w křždą osobe
bypamy polewani.]
Zá Apostolów, záraz
przy křście wkłada-
no ręce ná okřzcone-
go, co sie pokazuje z
Páwla 1. Heb: 6. V 2
y z Dziejów Apostol:
Cap: 8. V 17. A mieli
to z przykładu Pán-
skiego, który ná dĩa-
tkę máte ręce / ié /
kládal, błogosławił iac
im. Mar: 10. V 16. To
czynił y on pierwszý
kościół. A to wkłada-
nie rak należy nie tyl-
ko ślimym Biskupom,
ále y Presbyterom.
Richard^o Rzymski Do-
ktor, Lib: 11. Arménie:
quest: cap: 4. piše,
[Pospolita iest rzecz
Biskupom y Presbyte-
rom ręce wkłádać ná
Křzcone.] Hier: Dial:
adv: Lucif: cap: 2 [Jest
to zwyczaj Kościelny /
aby do tých ktory bár-
zo w máłych miáste-
czách przez Presbitery
y Diafony / okřzteni
sa / Biskup przyszedł /

Błogosławieństwo z wło- żeniem rak.

Wszchemogacy á wieczny Pan Bog /
Ociec Páná nášego Jezusa Kry-
stusa / ktory cie odrodzić raczył z
wody y z Duchá swietego / y odpuszcili
wszyskie grzechy twoie / ten niech cie sprá-
wuje y utwierdza łástká swojá swieta / y
obdaruje mądrością niebieską / wiara stá-
teczną / swietobliwością Krześcianstvá: A
po tym doczesnym żywocie / niech cie raczy
przymiesć do Żywotá wiecznego / Amen.

Nápomínání do dziek- czynienia.

A iż Pan Bog wszchemogacy / z łásti
swey / to dzieciátko przyláczyl do Kościo-
lá swego s^o / y zápieczetował Křtem swie-
tym / przez Duchá swietego / do Żywotá
wiecznego: z czego my sie rádujác / vpádšy
ná kolána / daymyš Bogu oycu zá to chwa-
le / dziekuiąc mu temi słowy:

Dziekczyńnienie Bogu Oycu.

DSwiety / dobrotliwy Pánie Bo-
że / Oycenáš miły niebieski / dzie-
kuiemy tweý najsłwiejšey miłó-
ści /

Lev: 26.
V 12.
Jer: 31.
V 1.

ści/ przez Jezusa Krystusa Syna twoiego/ żes
nas wespolek y z potomstwem naszym/ od śmierci
wieczney wyzwolił/ á do żywota wiecznego zaśie
zá pewnym Krztu swiete^o świadectwem/ przy
wiesć raczył/ przez oblaganie krwia Syna twe
go milego/ Jezusa Krystusa. Dayże to miłosier
ny Pánie/ áby to dzieciatko/ tego dárú/ społem z
námi nie vtracáto/ ále áby Duchem swietym by
ło zápieczetowane/ w prawdziwey wierze/ y áby
w Krześciánskiej pobożności bylo zmocnione/
ku dostapieniu onego szczęścia wiekuištego w nie
bie. Błogosław mu/ włożymy ná nie reke Bo
stwa swego swietego: Bądźże z nim po wšytkie
dni żywota iego: Bądź mu Oycem lástkawym/ y
opiekunem miłosiernym/ iáko y nam. Wšákes
nam to wšytkim obiecal/ mówiac przez Proroki
slugi twoie: [Bede wam zá Oycá, á wy mnie będziecie
synmi y corkámi.] Tyś to dzieciatko stworzył/ ty
też sam o nim pieczę miej: Záchoway ie też od há
tána/ od niedowiarstwa/ y od báłwochwálstwa.
Te lástke/ Oycze dobrotliwy/ okazże ná námi/ y
nád tym dzieciatkem; nie dla nas niegodnych/ ále
dla pána nášego Jezusa Krystusa: Ktoemu z to
ba/ wespolek y z Duchem swietym/ niech będzie
wieczna cześć/ chwála/ od nas wzdawána/ teraz
y ná wieki/ Amen.

Nápomínánie do Rodzicow.

Nápomínám was/ z vrzedu swego pásterstkie

jeby ná nie
rece w ká
dal ku w
waniu Du
chá s^o. W
náydwiem
je sie to ná
wielu mie
scách dzie
ie / Ale rás
czy dla w
czywości
Bápláust
stvá/ á ná
jeli dla pos
rzeby z ák
nej. Bo iná
czy iésliz
tylkoná mo
dlitwá Bz
stupá Duch
s. przych
dzi/ musie
my tch os
plákwáć/
ktory w r
icákch / á
bo w mias
steczákch/
háds też w
miejscách
odleglych /
przez pres
bytery y Di
akony hád
gc o křez
ni pierwey
pomáli/ á
nišeli od B
stupowáná
wiedzeni
byli. A toé
to bylo, iá
ko dží 20-
sta, Bierz
mošánie.

Lev: 26.
Y 12.
Jer: 31.
Y 1.

Chriſt Ser:
21. in Ep: ad
Ephes: [D]
cowa wiele
ieſt takto:
wch Fr: 33
działki ſwe
wydziejdz
czaię / y o
nychſte wy
czekaię / y o
ne nieznos
nie kaza/
nie iako ſz
ny / ale iako
nie wolniſi
Chceſzaby
ſiutwojbył
pomocny /
wchowy
waję go z
przedku w
ćwiczeniu/
y w karnoſ
ſci p. Nie
rozumiey
ty to mia
ła być rzecz
nie potrzeb
ne / ieſli
bedzie ſłu
chaj piſniſ.
Abowiem w
nich to na
piemowſz
ſy / Czci O
ca twego / y
mátkę two
ię. Ktorzy
dopmy deb
y przyſtał
do tego i
wiedac / a
ty z młodu
piſmo ſ. cz
tali.]

go / abyſcie to Dzieciatko / goy do lat przydźie /
wychowywali w Nabożeńſtwie prawdziwym /
w pobożności Krzeſcianaſkiej: y ono wczyli Mo/
dlitwy Pánſkiej / Wyznania wiary / y Bożego
przykazania. Abowiem te powinnoſć na was
pan Bog kładzie / przez Mozyſzǎ ſługe ſwego /
mowiac: [Te ſłowa, ktore ia teraz przykazuje tobie, be-
da trwać w ſercu twoim, á bedź ieſz ie opowiedal ſynom
twoim, uczac ich.] A przez Páwła ſwiętego / mowi:
[Wy Oycowie nie pobudzaycie ku gniewu ſynów wáſſych,
ale ie wychowywuycie w groźie y w kárnoſci Pánſkiej.]
Macie tego przykłady w ludziach ſwietych / á w
rodzicach pobożnych; iako w Tobenſie / y w ro/
dzicach Suzanny ſwietey / ktorzy działki ſwe z
młodych lat znáomości Bożey / y pobożności
ſwietey wczyli / A po nich teſz wielkiey poćiechy do
czekali. Ktorey y wam day doczekać Pánie Bo/
żem Trojcy iedyny / Amen.

*A ieſliby nie było Rodzicow, takie nápomínanie Páſterz v-
czyniſtony Auguſtiná S. do Kmotrow, ktorzy ſie ſtáli re-
koymia y opiekuny onego dzieciatka, ieſliby Rodzice Pan
Bog z ſwiátá wziął, y ſwiádkami okrzczenia iego zoſtáli.*

Was nápomínám tak meſzczyny / iako y biale/
głowy / ktorzyſcie ná krzcie to dzieciatko za ſwe
przyieli / abyſcie ſie ználi być rekoymia iego przed
Bogiem / ktore widźicie żeſcie wzięli z ſtudnice
ſwietey. A przetoż ie záwſze nápomínaycie / Aby/
przeſtrzegáło czyſtoſci Krzeſcianaſkiej / ſpráwie/
dlinoſć milowało / y miło ſe bliźniego zachowa/
ło. A przed wſſytkiem rzecząmi / Skład ábo kre/
do 21.

Deut: 6
V 3.
11. V 19

Ephes:
6. V 4.

Tob: 4
V 1.

Dan: 11
V 3.

Auguſt
Diſt. 4
de con
Can. 10

do Apostolskie/y Modlitwe Pánstka/y sami trzy/
maycie/y temu Dzieciatku/ktorescie wzięli z stu/
dnice swietey/pokazuycie/y naucezaycie.

Zámknienie, z Psálmu L X X I.

W tobie Pánie nádziecie mam / z.

A Pánie z mlodości moiey / Náucze
mie wolej swoiey / A day mi w niey do
końca trwac / Nie racz mie nigdy opu/
szczac.

Od tad do starości moiey / Niech bede w d/
piece twoiey / Abych y inšym obiawiał / Jakas ty
ku mnie litość miał.

Tobie poruczam Boże moy / Duše/ciáło / y
żywot swoy / Spráwuy ty mnie sluge swego / aż
do żywota wiecznego.

Bądź chwałá Oycu wiecznemu / Synowi ie/
go milemu / Także Duchowi śłetemu / Bogu w
Troycy iedynemu / Amen.

*Quia et carissimam ecclesiam gallicanum
sacramentum debere, notitiam etc.
avile, se non doperunt Sacramentum Vulcano
etiam videbitur*

Loan: 1.
 17.

Lev:12. *ab*

AR: 15. *La*

810,11.

W. 2

nia

FORMA DZIEKOWANIA PO POŁOGU.

Gregorius I. Distinct: 3. Can: Si mulier.

[**J**esliże niewiasta / teyże godziny ktoreyby porodziła / do Kościoła wchodzi / aby Pánu Bogu dziękowała / nie ma ślad żadnego grzechu.]

Innocentius III. in Decret: Greg: IX. lib: 3.

Titul: 47. Cap: Volens.

[Aczkolwiek według Zakonu Mozyśowego pewne dni: naznaczone były / w ktore białymgiłowom po porodzeniu do Kościoła wnieść się nie godziło: Lecz iż Zakon przez Mozyśa dany jest / a Łaska y Prawda przez páná nášego Jezusá Kryśtusá: Dla tegoż gdy już cień Zakonu zmienił / a Prawda Ewangeliey świetey oświeciła się / Jesliżebym białogłowy po potomstwie do Kościoła chciały iść / pánu Bogu podziękować / w tym żadnego grzechu nie miały / y we-
szćia do Kościoła bronić im nie trzeba / aby nie rozumiały: iż Karanie w grzech się im obrociło.] Czytaj o tym forme La-
skiego fol: 633.

Lev: 12. Nie rozumieli tedy ná on czas, choć y Rzymscy Biskupi, aby ná położnice miano kłaść oná iá rzmo Zakonne, ktore iú z nich jest zdięte z łáski Bożey, przez Iezusá Kryśtusá, nie-
broniono im, teyże godziny, ktorey porodziły, weśćia do Kościo-
ła, y dotykánie się rzeczy kościelnych, Stulá ich w kościół nie
w wódzono, wodę nie kropicno, Krucifixow cáłować nie da-
wano, ofiar od nich nie wyciągano, śátánstwą y ziemię w súsze-
nia im nie przyczytawano. Ale im tylko kazano Pánu Bogu

dziękować, za dobrodziejstwo którego doznali, które nad nimi
 sam Pan Bog (nie żadne stworzenie) pod onym czasem z łaski
 swej okazać raczył. Wiedzieli bowiem, iż Matężństwo jest v-
 czciwe y toż nie pokalane, Hebr. 13. y 4. y Táiemnicą mie-
 dzy Krystusem, a Kościołem iego, Ephes: 5. y 32. Za czym też
 poczęcie y narodzenie ludzkie, samoprzez się jest wdzięczne
 Panu Bogu, bo to jest wola Boża, roskazanie iego świete, aby
 tym ırzodkiem, byt rozmnożon narod ludzki, Gen: 1. y 28. ku
 chwale iego, Tob: 8. y 9. Ktore acz grzechem jest pierworo-
 dnym zmazane, Psal: 51. y 7. Sapien: 12. y 11. Genes: 8. y 21.
 Ale iednąk przez Krew Pána nášego Iezusá Krystusá, oczy-
 ścione, ochedżone y omyte jest, Zacha: 13. y 1. Hebr: 13. y 12.
 I. Iohan: 1. y 7.

Gal: 4.
y 4.1. Thef:
5. y 19.2. Reg:
2. y 1.Luc: 1.
y 24.

Náuká.

N Człowiek Pan Krystus / z białych /
 głow zdiał ciężar Obrzędow Za-
 konnych / przez swą śmierć / o czym
 mowi Świety Páwł: [Gdy przy-
 szło wypełnienie czasu, posłał Bog Syná
 swego národzonego z niewiasty, który się stał podda-
 nym Zakonowi, aby wybawił tych, którzy pod Zako-
 nem byli:] Ale przecie ná cel Zakonu stárego máia
 pámietać / ktory ten iest / Aby Pánu Bogu w Troy-
 cy iedynemu chwale / ktorą on Zakon znaczył /
 oddawáły / zá wszystkie rzeczy / tak szczęśliwe / iáko
 y nie szczęśliwe / iemu dziękowáły. Bo tak mowi
 świety Páwł / [We wszystkich dziękuycie: Abowiem
 tąd iest wola Boża, przez Iezusa Krystusa.] Jest tego
 przykład w Pániách swietych. Czytamy w księ-
 gách Krolowskich / Anna swieta / kiedy porodzi-
 lá Sámuela / przyszedşy do Kościoła / Pánu Bo-
 gu chwale dała / zá potomkã mu podziękowála /
 Ktorego potomkã iemu samemu ku czci oddála.
 Łukasz też swiety świadczy / iáko y Helzbieta
 swieta / żoná Zacháryasza Káplana / Pána Bo-
 ga chwaliła / że iey dał w starości syná Janá
 Krzciciela. A tak pomniac ná roztazanie Boże / y
 ná przykłady Pań swietych / Pánu Bogu chwa-
 le y ty odday / onemu dziękuy zá te rzeczy:

Gal: 4.
v 4.1. Thef.
3. v 18.2. Reg.
2. v 1.Luc: 1.
v 24.

I.

Ecclesi. 16. [Nie
rządzą się ze słowami
słownych synów /
ieśli się mnożą:
ani się Kochają w
nich / ieśli w nich
niemają boiżni
Bożey. Lepiej
ieść wstrzeć bez
potomstwa / niż
li zostawić syny
niepobożne.]

Naprzód / Ze cie Pan Bog w stanie małżeńskim potomstwem opatrzył: A iest za co Pána Boga chwalić / bo to iest wielki skarb Boży / gdy kogo Pan Bog potomstwem opatrzy w stanie Małżeńskim / a ile dobrym. Jest to człowiek błogosławiony / któremu pan Bog w potomstwie błogosławi / według onego co mowi Dawid w Psalme: [Zoná twoiá będzie obfitowála iáko winna mácicá, podawáiac owoc w domu twoim; á synowie twoi iáko látorośle oliwne okolo stołu twego, ták będzie w błogosławiony człowiek, który sie boi Pána Boga.] Jest to y zwiastá miłości małżeńskiej / gdy komu da Pan Bog potomstwo. Mąż przykład w żenie Jakóbá Pátryarchy imieniem Licy / tá gdy syná poro-
dziłá / mowiłá: [Weyrzał Pan Bog ná wniżenie moie, á ták iuż też mąż moy będzie mie miłował, y będzie teraz chwalić Pána.]

Ps. 127.
V 3.

Ps. 128.
V 3.

Genes.
29. V 30.
y 35.

II.

Otákośch džia
itách, óó Papie-
stwie, tákośse
ieś obiędliśse
rozumienie. Iá-
koby się z nich
miało co zje^o ro-
dzić. Co iest prze-
ciśko onemu pi-
smu, Deuter. 21:
V 22. 4. Esdr. 6.
V 11. 1. Cor. 15.
V 2.

Druga / A za to masz pánu Bogu dzieko-
wać / żeć P. Bog dał potomstwo w stanie mał-
żeńskim żywe ogladać: Co iest miła rzecz ro-
dzicom / żywe potomstwo ogladać.

A ieśli nie żywy potomek będzie, tedy iá Minister be-
dzie cieśyt podług dárú Bożego, áby to wśytko dziwnym
y spráwiedlinym sádom Bożym oddátá, nic nie wátpiáć
o tásce Bożej przeciw potomstwu swemu, choć nie w-
czesnému y niedonieśionemu.

1. Tim. 2
V 15.

Hebr. 13
V 15.
Psalm. 119.
V 19.

III.

Niektórzy rozu-
mieja że tákośse

Trzecia / Masz y za to pánu Bogu dzieko-
wać / żeć dał tego potomká do Krztu święte-

go w dobrym zdrowiu przyprowadzić / y o
nego przez Krzest święty pąnu Bogu oddać.
Z czego sie zawnę Rodzicy pobożni cieśa / pą-
trzac na Działki / przez Krzest święty pąnu
Bogu oddane.

*A ięsliby, zawnaruy Pánie Boże, bez krztu dziećciatko
 márto, zgromi ię Minister Stowem Bożym, Iż omieś-
 kátá dziećciatká do Krztu śwíetego przynieść. A potym
 będzie ię cieśyt Stowem Bożym, áby o zbáwieniu dzie-
 ciátká swego nie wátpitá nic. Ale mocno wierzyłá, że
 zbáwione ięst z tákí á z miłosierdzia Bożego w Iezu-
 sie Krystusie.*

Nłaořtatek/ Mař y zą to pąnń Bogą chwa-
 lić/ y onemu zą to dziekować/ że on był obroń-
 ca y strożem/ czasu niebespieczeństwa twego:
 Ten cie łąstąwiero związał z brzemienia cieř-
 fiego/ ząchował cie od śmierci/ y przywrócił
 cie do zdrowia pierwszego/ A dać żywot wie-
 czny/ iesli że ty stąteczenie trwąć bez dzieř w na-
 bożeństwie prawdziwym. Tak mowi Pąwel
 święty: [Niewiąstą będzie zbąwioną dzieci rodząc,
 iesliby trwålą w wierze, y w miłości, y w światobli-
 wości z miernością.] A tak tu iuż słyřyř co mař
 y wążyć pod tym časem. Wpadřy tedy ną ko-
 łanń/ day że pąnu Bogu chwale/ mowiąc:

działki oblicza
Bojogo me oglz-
dania, anizba-
soneboda. Co seft
yprecieśkośo-
zu-
ności Dniatek
Krześciianfkich,
ktora ich P. Bog
stałafi sfozey mę-
ciz. Oktorejpatrz
folia. I. Tprześsz
ko temu, i3 Pan
Bog stałafi sfozey
do křm tak nie
przyśiaził, żeby
bez niego, miał
zdaćci, kiedy
kto nim nie po-
gardzi, a zchodzą
preto z tego sfo-
jania. Czego ma-
my przykład &
nym Lorze nie
okrzyszonym, Luc
23. V 43. VV džia-
tkach nieobrze-
żanych, które
przez obreśca
umierają. Re-
gum 12. V 23. O
czym czytaj se-
roko & Katechi-
smi przed Pie-
niami o Krzcie
& Gierym.

Modlitwa osobna.

Panie Boże wszechmogący / zmiłuy
sie nademną służeńnicą twoją / a przy
ymi wdzięcznie ofiারে odemnie z serca pocho-

D39C4:

Ps. 127
V. 3.

Pf: 125A
V 3.

Genesi
29. V 34.
y 35.

J. Tim: 2
V 15.

Heb: 13
 Y 15.
 Psal: 51.
 Y 19.

dzaca: Przyjmij wdzięcznie dziełczynienia za dobro/
 dzieystwa/ktorem od ciebie wzięła. Dziękuję Pánie
 moy / żeś mnie potomstwem żywym obdaruwać ra/
 czył/y onos mi dal przez Krzest święty / tobie oddać.
 Dziękuję y za to / żeś mnie łaskawie od śmierci zachó/
 wał z dobroci swey / z tego brzemienia niebespieczne/
 go rozwiązał/y do pierwszego zdrowia przywio/
 dży. Za co niechay będzie imię twoie pochwalone. P
 proszę cie pokornie/ dayże mi ratunek swoy Bożki/ a/
 bym to dzieciątko mogła wychować / ku chwale imie/
 nia twego świętego/ ku ozdobie Kościoła prawdzi/
 wego/y moim pocieşe. Ktore dzieciątko ia tobie ku
 chwale twoiey oddawam / y w opiekę twoię świętą / z
 nim się tobie poruczam. Uczyniże to o co cie proszę dla
 miłego Syna twego Jezusa Krystusa/ktorego imię/
 niem ciebie wzywam: *Oycze náš, zc.*

Modlitwa pospolita.

Dziękuję wśzechmogący / Pánie y stworzycielu
 wśytkiego świata/Oycze miłosierdzia/ stu
 donico dobroci/sprawco żywota wiecznego:
 Dziękujemy za to serdecznie/y z ta służebnica twoia/
 żeś ia potomstwem opatrzył / y w dobrym zdrowiu
 zachował/czasu tego krzyża/ktoryś na wśytkie białe/
 głowy włożył. Dopomagayże iey mocą Bożtwa twe
 go / aby to dzieciątko wychowała ku chwale twoiey/
 ku ozdobie Kościoła twego/ y ku pocieşe swey. Co
 wśytko rácz sprawować/przez Jezusa Krystusa Sy/
 na twego: Ktoremu z toba / y z Duchem świętym/
 niech będzie wieczna chwala na wieki/ *Añi. Oycze náš.*

Genes.
3. v. 16.

FORMA ODPRAWOWANIA WIECZERZY PANSKIEY.

Justinus Apolog: 2. pro Christianis.

W Dzień Niedzielnny/bywa Zbor ludzi mieyskich y wley-
skich. Tāmże czytają piśmą Apostolskie y Proroctkie ile mo-
że być. Potym gdy Lector przestanie czytać/przełożony na-
pominając czyni / ku naśladowaniu tak wczierwy ch rzeczy
wzywając. Potym zaś wszyscy powstaniemy / y modlitwy o-
fiaruemy / ktore dokonczywszy / iakosmy powiedzieli / przy-
noszą Chleb / wino / y wodę. Tedy na ten czas przełożony /
iak długo może / ofiaruje modlitwy / y dzieł czynienia: A lud
wszystek Amen przyspiewuie. A tāmże poświęcone rzeczy
każdemu z osobną wdzielane / y niebedacym przez Dyakony
posyłane bywają.]

Augustinus Epist: 59. ad Paulinum.

[Prośby te rozumiemy / ktore czynimy przy obchodzie
Sakramentow / przedtym nim sie pocznie ono co jest na-
stole Pánstkim błogosławić. Modlitwy / gdy to co jest na-
stole Pánstkim bywa błogosławiono y poświęcono / y ku
rozdawaniu rozłamano. Ktore to prośby wszystkie prawie
Kosciół Modlitwa Pánsta zamyka. A do tegoć wyrozu-
mienia pomagana początek słowá Greckiego προσευχας,
ktorym słowem rozumiemy takowe modlitwy / ktore czy-
nimy przy ślubie. A bywając ślubowane te wszystkie rzeczy /
ktore bywają Bogu ofiarowane / a nawiecy ofiarą Oł-
tarza swietego / ktorym Sakramentem ślub on nawietſzy
bywa opowiedany / ktorymesmy sie obowiazali w Kryſtu-
sie / to jest / w zgromadzeniu ciała iego trwać. Czego znać
swiety jest / iż iednym chlebem y iednym ciałem iestechny.
Przyczyny zaś abo zadania rdzumiemy / gdy ludowi bogo-

W staroży-
tnym Ko-
ściele Krze-
ściánst-
wa / spo-
tecznie tak
ducho-
w-
nie / y
erſcy uży-
wali Sa-
kramentu
pełnego,
a nie roz-
połowio-
ne. Tę-
no onow-
anie,
Communi-
o, Spolez-
czność / nie
Msa pri-
watna.

ślawieństwo rozdawaia. Bo na ten czas przednieyszy z ludu Bożego /
iako by Prokuratorowie tych ktorych sie podieli / przez wkładanie
rąk / naymilościernieyszey mocy Bożey ofiaruia. Co gdy sie odprawi
po przyściu Sakt: / dziełczynienie w sytkę chwale Boża zamyka / c]

Chrysoſtomus Homil: 18. in Epist: 2. ad Corinth.

[Jest czas / gdy w ni czym nie iest rozny Xiadz od słuchacza / iako
gdy ma być używanie strasznych tajemnic. Abowiem iednako w sy-
scy godni iesteſmy / abyſmy ich używali. Nie tak iako w starym Za-
konie / czastke Káptan iadł / a czastke lud. A nie godziło sie ludowi
tego ieść / co Káptan iadł. Ale teraz nie tak / lecz w sytkim ludziom
iedno ciało podaw a sie / y ieden Kielich. O wſem y w modlitwach lud
spolem ofiaruię / tak za opetánymi / iako też y za pokutniacemi: spo-
czne bowiem modlitwy / y od Xiędza y od poſpolitego czlowieka by-
waia. A wſyſcy mowia iedne modlitwe. Przy tych strasznych tajem-
nicach / dobrze winſnie Xiadz ludowi / Dobrze też winſnie lud Xie-
dzowi. Abowiem / *Tz duchem twoim*, nic inſzego nie iest / iedno to / że
te rzeczy ktore ſa Eucharistyey / to iest / dziełczynienie / ſpolne ſa w
ſytkim: Abowiem nie ſam tylko Xiadz dziełki czyni / ale wſytek lud.
Pierwey bowiem przeia wſy glos ich / potym zgromádzi wſy ich / a
by to godnie y ſłuſnie czynil / zaczyna Eucharistia. A coż ſie dziełuię
ieſt ieſliſz z Xiędzem lud mowi:] Tenże Homilia 27. in I. Cor: II.
[Co iest Pánſtego / to niektorzy *privatum faciunt*. Jż iest wiecze-
rza Pánſka / ma być ſpolna: Bo co Pánſtego iest / to nie tego abo o-
wego ſlugi iest / ale wſytkich ſpolne. Co tedy iest Pánſtego / to iest y
ſpolnego. Abowiem Pan twoy tymże ſtolem wſytkich wecił.]

Clemens Papa Lib: 8. Cap: 13. & II. Conſtit: Apoſt.

[Niech bierze Biſkup / zánim Presbiter y Diakonowie / y Poddya-
konowie / y Czytelnicy y ſpiewacy / y oſóbnego abo oddzielnego ſta-
nu ludzie / y żony Dyakonow / y panny / y wdowy / potym dziatki / y
wſytek lud porządkiem z potora y z wećiwóſcia / bez pomieſzania.
A Biſkup niech dáie one ofiäre / mowiac: Ciało Krystuſowe. A ten
ktory bierze / niech mowi / Amen. Dyakon niech trzyma Kielich / a
kiedy go dáie / niech mowi: Krew Krystuſowá. A ten co bierze / niech
mowi / Amen. A gdy tak beda bráć / drudzy niech Pſalm ſpiewaia /
abo mowia. A czáſu ofiáry żaden niech ay nie wychodzi / y drzwi nie-
chay nie beda otworzone.]

Calixtus

1. Cor:
II. v 28
2. Cor:
II. v 5.
1. Cor:
II. v 29.
Mat: 5.
v 24.

Concilium Nannetenſe Cap: 30. ktore wſpomina lvo in decreto Part: 3. Cap: 70. gáni Xieża, ktorzy celebrowáli bez Cõmunicántow, roſkázując im, áby nie celebrowáli, ázby mieli communicánty. A Concilium Toletanum 12. gáni teſz Xieża, ktorzy celebruiąc, ſámi nie uſzywáli, doktáda Durandus Biſkup, Lib: 4. Cap: 1. Rational. [To ieſt włáſna lli ſia/ przy ktorey ſa/ Xiadz/ Odpowiedácz/ Oſiáruiacy/ y Com muniuiacy/ iáko ſámo złoſzenie modlitw iá/ nym dowodem to pokázuie.] Opuſzczáia ſie Liturgie ſtárodawne, iáko Iáku báf., Dionyſiuſowá, Báſiliuſowá, y inſze, zgodne w iſtoćie z Li turgią Koſciółow reformowánych, A ſprzeciwne Rzymſkiey Mſey dziſieyſey, w ktorych ſwíetych zmártłych nie wſzywano, Zá umárte, áby byli z czyſćcá wybáwieni, nie oſiárowano, Iezykiem rozumnym uſługowano, y ſpolnie Sákrám: wſzywano.

Náuká,

Coczynić przed Uſzywaniem Wieczerzy Páńskiey, I.

A dwie Tiedzieli ma być zápowie/ dſziane wſywanie Wieczerzy Páń/ ſkiey / Aby wſyſcy Wierni o niey/ wiedzieli/ do niey ſie ze wſeláta vcz/ ciwoſćia gotowali/ y ſámi ſie (má/ iac czas) doſwiádczáli/ ſuſznieli/ y godnieli do ſtolu Boſzego máia przyſtápić/ A to wedlug náu/ ki Páwła ſwíetego/ ktory mowi: [Niechay ſe do/ ſwiádczy ſámego ſiebie człowiek, á ták niechay ie z chle/ bá tego, y z kubká niech piie.] A doſwiádczenie náſze/ włáſnie náleży w Wierze/ w Dſzywaniu/ y w Ży/ woćie/ wedlug náuki Apoſtolſkiey. Ná ktore ſto/

I.
Zápoſwie-
dſzenie dla
przygo-
dſwania go-
dnego.

1. Cor:
11. V 28
2. Cor:
13. V 5.
1. Cor:
11. V 29.
Mat: 5.
V 24.

Theophil:
in Cap: 11.
Corinth.

wá piśac Doctor Theophilaetus, y one wykłádá-
iáe/ mowi w osobie Apostolskiej/ [Zadnegoć czło-
wieká zá sedziego nie dawam, oprócz ciebie samego, á tak
ty z sumnieniem swoim sie poráchowawšy, y ono roztrza-
śnawšy, przystap do tych tájemnic, nie tylko wdni świe-
te y powszednie, ále káżdego času, gdy sie czystym y go-
dnym być znaydzieš.]

I I.
Náukj o Sá-
krámenie
ludoŝŝipo-
daŝŝac.

Augustin⁹
Ser: ad In-
fant: & ha-
ben: Dist: 2
de Confe:
Can: Qui
manducat.

II. Tymi czáśy (iesli tego iest potrzeba) dla no-
wotnych/ y przychodniow/ y inšych/ bywáia ná-
uki o Wieczerzy Páńskiej: Aby wiedzieli y umie-
li wšyscy Krześciánie / co máia rozumieć o Sá-
krámenie Wieczerzy Páńskiej: ábowiem im to
należy wiedzieć y umieć. A dla tegoŝ Doktor Au-
gustyn / przed vżywaniem tákowych wprzód v-
czył/ coby mieli wierzyć/ trzymać/ y rozumieć o
Sákrámenie Wieczerzy páńskiej od Pána po-
stánowionej/ znákiem tego sa te słowa iego: [Co
widzicie chleb iest, y kielich, co teŝ y oczy zeznawáia: Ale
to w czym wiár á potrzebuie náuki, chleb iest ciáło Kry-
stusowe, á kielich krew iego. Ate rzeczy bywáia nazywá-
ne Sákrámentem, iż w nich inša rzecz widzimy, á inša
rozumiemy. To co widzimy, osobe ma cielesna, á co rozu-
miemy, pożytek ma duchowny. Ktory przymuie táie-
mnice iedności, á nie trzyma zwiasku pokoiu: Nie przyi-
muie tájemnice zá soba, ále świádectwo przeciwko sobie]

III.
Poćić.

III. Przed vżywaniem Wieczerzy páńskiej
w on tydzień bywa przez dwa dni post/ áby ludzic
Krześciáńscy/ wiawšy ciáło obroku/ chutliwšy
mi byli do modlitw / y sposobniwšy do nabożeń-

stwá/

1. Tim: 5
V 20.

stwa / y nieiało godniejszy do używania święte-
go. A ten obyczaj zachowany był y w onym pier-
wszym Kościele / co się pożałuje z tych słow Chry-
sostoma Doktorá: [Ty wprzód a niżeli przyjmiesz (Sá-
krament) pościś, abyś się zdał nieiakiem sposobem godnym
używania: A gdy przyjmiesz, a potrzebáby w po:wsćie gli-
wości trwać, wśtko tráciś. Aczkolwiek słusna iest rzecz
pościć przed używaniem, y po używaniu, potrzebá bo-
wiem w obádwa czasy powściągliwym być, ále osobliwie
po przyieciu Duchá: Przed używaniem, abyś był godzien
wziąć, po używaniu, abyś się nie zdał być niegodnym, ty
ktoryś wziął.]

Chrysoft:
Hom: 21. in
1. Cor: 11.

IV. W dzień przed używaniem świętości /
bywa ábo Sessia gdzie tego potrzebá iest: aby iá-
wnie grzeszacy / iáwnie byli karáni / y od spolecz-
ności zawściągnieni. A aby Minister scrutiny, /
bądź wywiadowanie pilne / około słuchaczow
swych uczynił / wywiadać się iáko żyia / pytać
się też / czemu się niektorzy sami dobrowolnie od
spoleczności wyłączaia. Abo opowiadanie / y w-
pisowanie / bądź iednego po drugim / komu tego
potrebá / dla rády / y pociech y z słowa Bożego /
bądź też po filka záraz meşczyñ / y białyh głow /
porządkiem swym / dla náuk każdemu stanowi
pod ten czas należących: á to miásto owey spo-
wiedzi zauszney / wyliczania grzechow ze wśytki-
mi okolicznościami: y miásto owey cichey á nie
zrozumiałney ábsolucyey papieşkiej. Takowy
sposob zachowywał się w pierwszym onym Ko-

IV.
Opowie-
dai się pá-
terzowi.

1. Tim: 3
V 20.

Ambrosius
Lib: 1. Cap.
16. de Pa-
nientia.

Cyprianus
Episto: 10.
ad Cleru.

Consensus
Eccles: Po-
lonicarum
fol: 13.

Calvinus
Lib: 3. Cap
4. Sect: 13.
Instit.

ściele/co sie pożąnuie z Doktorá Ambrożego/któ-
ry tak piše: [Chcę aby sie winny spodziewał odpuszcze-
nia, niechay o nie prosi ze łzami, niechay prosi z wzdry-
chaniem, niechay prosi z płaczem wszytkiego ludu, nie-
chay prosi aby mu było odpuszczono: á gdy mu będzie po-
wtore y potrzećie odłożona społeczność iego, niechay wie-
rzy że sie nie nabożnie modlił, á niechay ciężey płacze zne-
dzonym bedac, á potym sie niechay wroci.] **A z Cypri-
ána/ktorego są te słowa:** [Grzesznicy czynia pokute
czasu słusznego, y według porządku kárności, do spowie-
dzi iáwney przychodzą, y przez wkładanie rak Xieży,
práwo społeczności biora.] **Takowy sposob/zá-
choruie sie we wszytkich krolestwach Krzesćian/
skich/gdzie iedno są Kościoły reformowane z bál-
wochwałstwa. A w nászych Kościelech Polskich.**
**Czego są świadectwem te słowa Synodu Se-
domierstiego generalnego:** [Nie bywáia do stołu Bo-
żego przypuszczáni, tylko ci sami, którzyby pierwey byli
od pásterzá, ábo od pomocnikow iego, przesłucháni y roz-
grzeszeni.] **Takowy sposob záleca / y on máż w-
czony á pobożny Jan Kálwin/ tak pišac:** [Aby sie
nie miály stáwić owce pásterzowi, ilekroć chcą używáć
Wieczerzy świetey, nie tylko nie iestem przeciwko temu,
ále owšem žyczę, aby to wšedzie zachowano. Abowiem y
ci którzy máia záwikłáne sumnienie, mogą z tad odnieść
osobliwy pożytek, y ci też którzy máia być nápomnieni,
nápomnieniu dádzą mieysce, tylko niechay nie będzie ty-
ráństwo y zabobon.]

V. W dzień vżywánia swiastości Pánškich/
tak zaczyna Naboženstwo Minister. Naprzód
mowi te słowa:

Bogu Oycu/ y Synowi iego Je-
zusowi Krystusowi/ y Duchowi ś^v /
niechay będzie wieczna część y chw-
ta/ iáko Bogu w Trocy świętey ie-
dynemu/ R Amen.

v.
Sposob za-
częcia na-
boženstwa
przy usta-
dze Wiecze-
ry Pán-
škiey.

2. Uczytni nápomínanie do śpiewánia Kroćiu-
sienkie według swietá.

3. Zászpiewáia dwie Pieśni wedle času.

4. Na Katedre wstąpiwszy/ mowi :

Synowi Bożemu Jezusowi Kry-
stusowi/ ktory dnia dzisiejšego N: /
wespolek z Oycem iego miłym / y z
Duchem Świętym / niechay będzie
wieczna część y chwata ná wieki wie-
ków. Ná co wšyscy rzeczymy Amen.

5. Po Kazaniu zászpiewawšy Pieśń/ według
czasu/ začnie vstuge Wieczery Pánškiey / tym
sposobem:

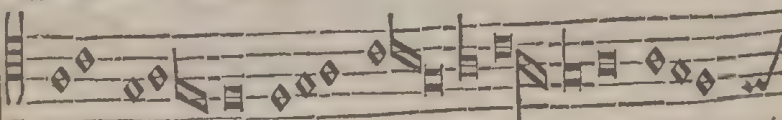
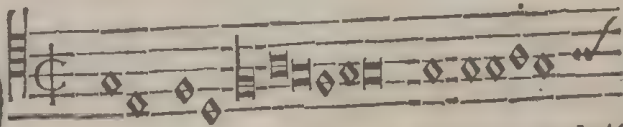
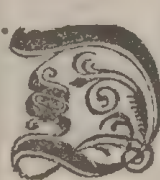
NAPOMINANIE Do wzywania Duchá świę- tego.

Duchá s^o,
Aryáni da
Wni nie
ch^oSalili,
coś poká-
zue; Aug:
Dokjora,
Lit. cont:
Maximinu
Arianum.
Hugo Kar
dynal regu
ly. Domini
kanskicy.
Tra^oat: de
Exp: Miss^o
ktory^o Glo-
zony iest do
M^osalu Kr-
ako^o Skie-
go, roku M.
D. X. dru-
ko^oanego
Tak^o sta.
ni^osta^o Bi-
kup Pozna-
nski, in Tra-
ta: Sacerd
in Exposit:
I. part: Mis-
zakaznia
Duchá s^o
przy M^osy
Wzy^ować,
po^ośieda-
iac^o je iest
Darem,
[A Dar od
Daru nie
ma być pro-
siony / Ale
od Darce
daru.] My
z^ośe, y

Nieważ dnia dzisiejszego / namil-
szy Krześciane / za powodem Du-
chá świętego / ná to miejsce zgro-
mádziliśmiesie / ábysmy używali ná-
świętego Sakramentu / Ciała y
Krwie Pána nášego Jezusa Krystusa: słusna
rzecz iest / ábysmy te spráwe świętá / wykonywá-
li ku chwale Bożey / y nášemu zbawieniu: ktorey
jednák wykonać nie możemy / siłami swoimi / bez
rátunku y wspomóżenia Duchá świętego / ktory
do modlitw dopomaga krewkościam nášym. A
tak pokleknawszy ná kolána serca nášego / wzy-
waymy Duchá świętego / á Pána y Boga náše-
go / spiewájąc:

Rom: 8.
y 26.

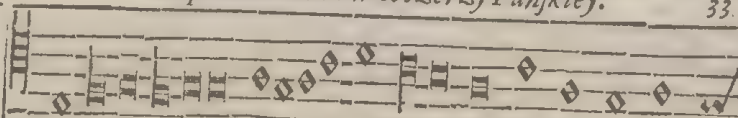
P I E S N.

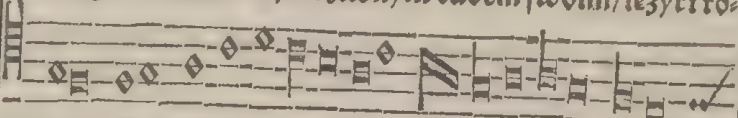
Wchu święty zawitay k nam / A rácz nápełnić
serca swoich wiernych: A twoiey Bożkiey miłości rácz z^ośe
pal

Exod:
12. y 48

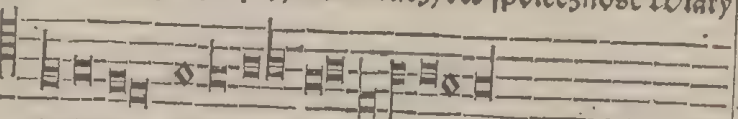

palić ogień w nich. Tys dziwnym cudem swoim / teżył ro-

złemi / Pogányś przywieść raczył w społeczność Wiary

świetey. Alle lujá / Alleluia.

WYŁACZANIE.

Z Bawiciel nasz Pan Jezus Krystus / skoń-
czywszy Sakrament stárego Zakonu / á
stánowiąc Sakrament nowego Testámen-
tu / te spráwe swietá z Uczniámi swoimi odprá-
wować raczył. Czym nam dáł znáć / że byśmy sie
też y my iego uczniámi sstáwšy / w prawdziwey
wierze / y w swietey pobożności z nim postepo-
wáli. Bo ináczey byśmy w poczet godowników
iego przypuśczeni nie byli. A przetoż iáko w stá-
rym Zakonie Pan Bog wszechmogący od używá-
nia báránka Wielkonocnego / wyláczył niewier-
ne / y nieczyste. Ták też y iá teraz hářarz tájemnic
Bożych / imieniem y mocá pána nášego Jezusa
Krystusa / od tey swietey społeczności wyláczam
tych wszytkich / ktorzy w niedowiárstwie y w nie-
czystościách / vpornie / bez vpámietánia leżą: Já-

przy usłu-
dze Wic-
czerzy Pán-
skiej o sob-
liście, Du-
chá Páńsz-
ego iá-
ko Boga
prawdzi-
wego, Ać:
5. V 3. 1.
Cor: 6. V 19
1. Cor: 12.
V 4. Abo-
wiem go y
święci A-
postołowie
wzywáli,
Ać: 13. V 2.
Ap: 1. V 4.
2. Theř: 3.
V 5.

Chryř: Hó
83. in Mat:
[Nie pod-
mále kárá
nie podpoz-
dacie Dias-
konowie /
Jeřli wier-
dząc o iá-
kim złóřni-
ku / á dopu-
řćcie mu
wczęřnic-
wá teř stó-
tu / ábowi-
ęwie iego
z rąk wás-
řych řukáć
bédá. Jes-
li iá káć
řláz / řrol
niegodnie
przystápi /

Exod:
12. V 48

powołał go y
zabłanuy / wierz
sz ty masz moc /
aniżeli on. Nie mo
wie o nieznanie
mych / ale o znacie
mych. Żaden nie
chay nie wypwa /
iedno / żeby był z
wzmiore Pánst
Tenże Homil: 17.
in Heb: Ep: [Dia
końskie na mie
scu wyśkim / wo
ła / Święte rzec
świętym.]
Liturgie wśsy
kie mają to iż Di
akonowie od spo
łeczności wyl
czali niewier
ne y niebożne. y
z kościoła wyga
niały y drżeli za
mykali przed ni
mi. Co się poká
zuie z Lit: Chrif:
[Przed śpiewa
niem stádu z po
stolstie / Diakon
woła / Dziwi cpa
tymy mądrze / á
by kto nie był prz
sławności / z
tych / którzy z tąd
wjeżdżają / y kto
rpm się tu nie go
dzi być.] Crego
by y dzisiaj stuś
nie miano prze
strzegac przy za
czeciu spraw y i
dla oszczędz
Tężeż Męś
czyza odżwier
ni. á Bratych
głóś Diakoni
chy pilność

bowi sa / Błaznierze Boga w Troycy iedyne
go / y słowá iego świętego / Bálwochwálcy /
n / setecznicy / krzywoprzysięscy / piłanicy / zło
dzieie / meżoboycy / łupieżcy / łakomi / czáro
wnicy / wieścżkow sie pytaacy / zwierzchno
ści y rodżicom nieposłuszni / y inšy złośnicy /
ktorzy sie według słowá Bożego nie rządzą /
ktorzy ia do sumnienia własnego ich odsyłam
aby sie w nim przeżyżzeli / á sami sie sprobowa
li / w Wierze / w Dżywaniu / y w Dżywocie. O
tym niech wiedza ci wšyscy / po ki w takowych
grzechách leża / zá nie žalować nie beda / y o
nych niepoprzestana / czastki wtej społeczności
świetey / y w onym dżywocie wiecznym nie má
ia. A wšakże ktorzy sie znáia prawdziwie byé
grzesznymi / á máia wola zlepšyć żywota / w
imie Pánstie niech przystapia / wia wšy sie mo
cna wiara miłosierdzia Bożego / w nádziecie
zasługi y przelania Krwie Jezusa Krystusa.

Nápominanie do wyznania Grzechow.

Wierni á Bogu mili Krześcianié / áczkol
wiek te poćiechy osobliwa maćie / y ná tymes
cie wiara y sumnienie wáše vgruntowali / iż
ktorzyście iedno wwierzyli w Jezusa Krystu
sá / sstaliście sie synami y córkami Bożymi / y
uczestnikami społeczności z pánem nášym Je
zusem.

Gal: 3.
y 26.
Rom: 8.
y 16.

Luc: 19.
y 21.
2. Par.
ult:

Pf. 143.

Y 2.

Pf. 130.

Y 3.

Iob. 7.

Y 20.

Mat. 16.

Y 26.

1. Tim. 2.

Y 5.

Dan. 9.

Y 7.

1. Sa. 42.

Y 6.

Gal. 3.

Y 26.

Rom. 8.

Y 16.

Luc. 15.

Y 21.

2. Par.

ult.

zusem Krystusem / ku odziedziczeniu żywota wiecznego. Wszakże iednak sami siebie doświadczając zeznać to musimy / że nas rozmaite grzechy / y wielkie winy zewszad ogarnęły: tak / iż przed sprawnym iedliwym sadem Bożym zostać sie / ani za nie dosyć uczynić / nie możemy. A przetoż teraz przystępując do wielmożnego Młajestatu pana Boga wszechmogącego / z pokornymi y nabożnymi prośbami naszymi / przez dostojnego a wiecznego Biskupa / Jezusa Krystusa zbawiciela y przyczyncę iedynego / Wpadniemy na kolana serca naszego / a z zawstyżeniem twarzy naszej / grzechy nasze przed oblicznością jego wyznaymy / prośąc go o zmiłowanie / y o odpuszczenie wszystkich złosci y nieprawości naszych.

pisze Clemens Li. 2. Ca. 57. Co: Apostol: y Ignat: Epi sto: ad Antiochen.

S P O W I E D Z.

O Miłosierny / łaskawy / a dobrotliwy Oycze nasz / tys nam raczył dać ten drogi dar syna twego milego / w wspominku / y w Przymierzu wiecznym / y tegoś dla nas / na ofructną śmierć wydał / dogadzać naszemu zbawieniu: Ale my niegodnicy / ten dar niebieski zacny / lekce poważamy / y ciebie Oycze nasz / y twego dobrodziejstwa zapomniawszy / grzechami obrażamy: Co na sie zeznać musimy: dla ktorych / niegodnych my patrzyć w niebo stolice twoiey / niegodnijszy sie zwać działkami twoimi / bo wiecey na sobie mamy grzechow / niżeli w morzu piasku. A

Ambrosia Cap. 9. Luc 13. eden nie przyniue pokat Rys stufow. Je sli wpi zob nie bedzie wzdrowio / A tak wyse dy sie re po rzadek taz iemnice za choruie / a by pierwiej przez odpuszczenie grzechow / lez kasto wa no bylo da ne. A peró kammisto

tu Niebies-
kie? niech
obstanie.]
Cypr: Epi:
10 [Jeſe-
nie czyni-
wszy po-
ty y spowie-
dzi iawniey
Jeſe od
duchowien
ſtowanie
tę nie wz-
koſono/ E-
uchariſtia
bywa im-
dana. Gd-
napisano:
Ktoby jadł
ten chleb/
aby pił kie-
lich Pański
niegodnie/
będzie wi-
zien ciała
y krwi
Pańskiej.]

Hospiniā:
Ling. Car. 3:
f. 205. Hist.
Sacra: [Co
ſie tjeze bi-
cia w pierz-

przetoż Wycze miłosierny/ Wycze Pána nášego
Jezusa Krystusa/ tobie ſie grzechow nášych wi-
domych/ y niewiadomych ſpowiedzamy/ ktore ty
ſam lepiey wieſz/ y znaſz/ aniżeli ſie ich vmiemy ſpo-
wiedać/ y one wyliczać. A tak Wycze náš laſką
wy/ proſimy cie pokornie/ dla miłosierdzia two-
go/ weyſrzy na nas/ á zmiłuy ſie nad nami/ rácz
nam złoſci odpuszcic/ miłosierdziem ie ſwoim o-
kryć/ y onych zapomniec. Wſpoinni miły Pánie/
ná obietnice/ y przyſiegi twoie/ wſak ty nie poſa-
daſz ſmierci grzeſznego człowieka/ ále aby ſie ná-
wrocil/ do ciebie pána Boga ſwoiego/ prawdzi-
wym ſercem: Otoſz ſie do ciebie nawracamy/ z
grzechow ſwych/ winnymi ſie dawamy/ tobie ſa-
memu/ bo teſz tobie ſamemu grzeſzymy/ y przed
twaymi oczyma/ ciebie ſie nie wſtydaiac/ złoſć plo-
dzimy. Bądźże miłościw grzechom nášym/ to-
bieć ieſt chwala/ á twarzy náſzey záwſtydzenie.
Nie odrzucay nas od ſiebie/ dla ſmrodu grzechu
náſzego. Odwroc gniew twoy od nas/ iáko od-
dziatek ſwoich. Weyſrzy ná vniſzenie náſze/ vſlyſz
modlitwy náſze/ otworz oczy ſwe/ á badz nam mi-
łościw/ Oſwieć oblicze ſwe nad koſciotem ſwo-
im/ á rácz nas obdarować Duchem twoim ſwie-
tym/ aby nas rzadził/ y vczył woli twoiey/ á dzi-
ſia godnymi vczynil/ ſtolu Syná twego. Vczyni-
je to/ nie dla nas/ boſmy tego ſámi z ſiebie niego-
dni/ ánić tego odſluzyc moſzemy: ále ſam dla ſie-
bie/ y dla Syná twego Jezusa Krystusa/ pána y

Pſal: 19
V 13.

Ezech:
18. V 23.
Zachar
1. V 3.

Luc: 18.
V 13.

Pſal: 50
V 11.

Dan: 9:
V 17.

2. Cor: 3
V 5.

Mat: 10
V 19.
Ioã: 20
V 23.
Luc: 24
V 47.
Aã: 13
V 38.
1. Ioan:
2. V 12.

zbawi

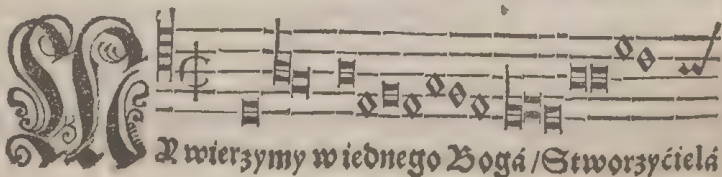

zbawiciela naszego iedynego / ktoremu z toba / y z Duchem swietym / niech bedzie wieczna chwala / na wieki wiekow / Amen. Boze badz miłosciwinnie grzesznemu / Amen.

ROZGRZESZENIE.

Bądźcieś tego pewni / namilsi Krześciance / iż iako Apostołowie / mając klucze sobie zwierzone od syna Bożego / ludziom wierzącym / y pokutującym / opowiedali grzechom odpuszczenie słowem Bożym : Tak y ia teraz / będąc sługą Krystusowym / a śafarzem tajemnic Bożych / wam wszytkim / co sie do pana Boga sercem nawracacie / za grzechy swoje żalnicie / w miłosierdziu iego wfacie / opowiedam łaskę Bożą / odpuszczenie grzechom / y żywot wieczny / W imię Oycy / y Syna / y ducha swietego. R. Amen. A będąc tego pewni w sercach waszych / że nam pan Bog grzechy odpuszcil / wyznaymyś wiare Krześciańską / ktora sie sstawamy uczestnikami odpuszczenia grzechom / y zbawienia wiecznego / tak śpiwając:

WYZNANIE WIARY.

Wierzymy w iednego Boga / Stworzyciela

si / od mo-
dlitw wies-
zczy Pan-
skiej / nie
możemy go
opuszc / a-
bowiem to
jest słowie
żalujące
go y poku-
tujące ces-
remonia.]

Ambr: Lib:
2. Ca: 4. de
Abel & Ca-
in. [Bpwa-
ia odpus-
zczone grze-
chy / przez
słowo Bo-
że / ktorego
Kiadz iest
tłumaczyć y
executorē.
bpwaia też
odpuszcz-
nie przez w-
zadanie /
y przez śm-
i te wstęgo
wołanie. A
bpwaia ka-
ranie przez
ludzi / iako
przez Św-
dziej.]

Concil: To-
letanū 111.
Can: 2. [34
cādę pobo-
żnego Kroz-
la Reccate
dā / postāz

nowil Sy-
nod aby
wład wi-
ty był spie-
wany/pier-
wej a nize-
li Pacierz
głośno by-
wa mowio-
ny/aby tś
wierć pra-
rodzica i-
wys była/
y świadc-
twomiśł.
A aby ser-
cá ludzkie
wład o-
ściłone / do
wyrwania
ciśłá y k-
wie Pána
Kryštofa
wey przy-
stepow-
sz.

wse° swiata/iż on naszym Oycem został / nas sobie za džia-

tki obral. Ten nas na wszelki czas widzi/ ciato dusze on sam

żywi: zlych wszystkich przygod nas broni/ od czartá y od po-

kus chroni/ nie spi/ stára sie o nas/ strzeże sam/ y pilno czuie/

bo ten swoje wterne miluje.

My wierzymy w syná Bożego/ w Jezu Krystá Pána
swego/ ten z Oycem z wieku kroluje/ mocá / czćia/ z nim po-
rownuie. Z czystey Panny sie narodzil/ Duch swietý w ży-
woćie sprawil / Na krzyżu tu za wierne wiśłal / Baránek
nie winny wćierpial/ a umarl/ w ziemi pogrzebion/ w trzeći
dzień z martwych wstál/ w niebo wstápił y Sedzia został.

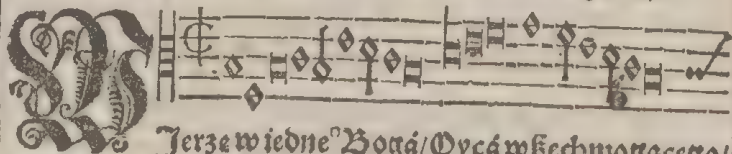
My wierzymy w Duchá swiete° / z Oycem z Synem ie-
dynego/ ten z Oycá/ z Syná pochodzi/ smutne sercá naše cie-
szy/ Kościol Krześciánski zbiera/ broni/ w iedność ten nas
zwiera/ grzechow tu odpust obiecuie/ ciatá naše wzbudzi z
ziemie/ po tey tu cześney nedzy/ żywot wiecznymamy/ Bo-
że day to/ niech w nim mieśłamy.

Rom. 8
v. 11.

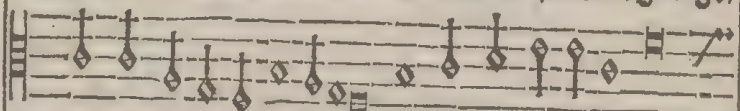
Abo

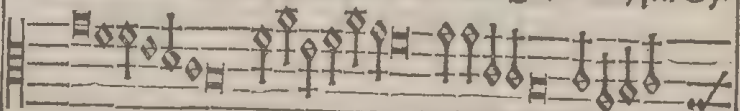
Abo to zвычайne, bądź ná stáru Note, bądź ná te.

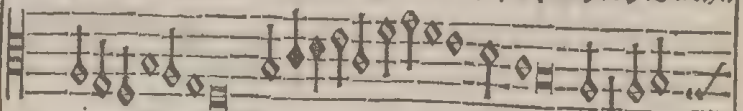
Wierze w iedne^o Boga / Oycá w szechmogacego /

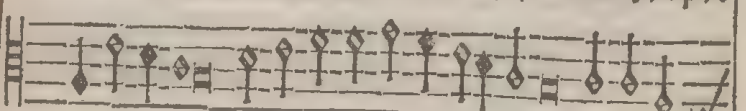
Stworzyciela nieba y ziemi / Wierze w Jezu Krysta Sy-

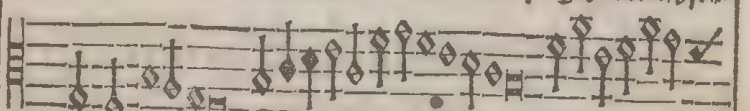
na iego iedynego / Pana naszego / ktory sie poczal z Duchá

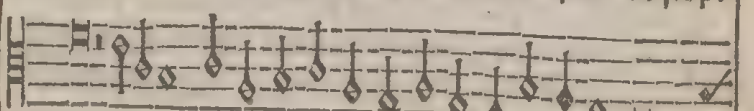
swietego. Narodzil sie z Panny Maryey / vmeczon pod

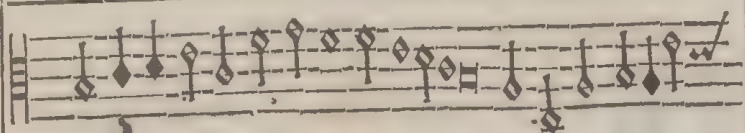
Pontifim Pilatem / ukrzyzowan / vmart y pogrzebion / zsta-

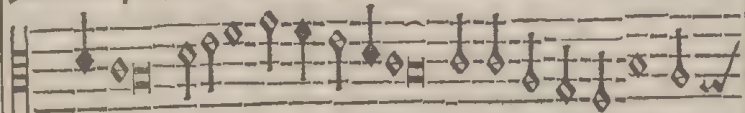
pil do pieklow / trzeciego dnia zmartwychwstał. Wstapil

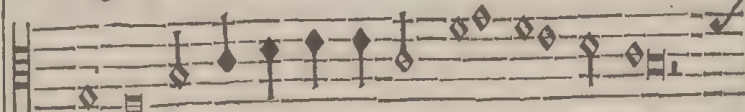
na niebiosá / siedzi ná prawicy Boga Oycá w szechmogace^o /

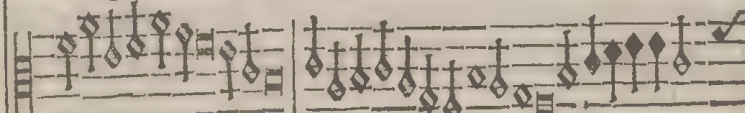
z tamtad przyjdzie sadzić żywey zmarle. Wierze w Duchá

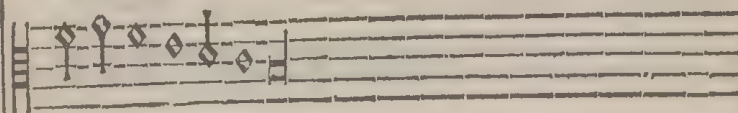
świątego/Świąty Kościół Krześcijański/Świątych obco-

wanie/ grzechow odpuszczenie / ciała z martwych wstanie/

A żywot wieczny. Amen. A men. A.

III.

Nápomínání do Modlitwy.

JDz teraz ludu wierny / przystępując do stołu
Boże / á podnászając serca ku niebu / prosimy
nawyszege Biskupa / pána Jezusa Krystusa /
aby przy tym áktie swietym / raczył być obe-
cnym / mocá Hostwa swego swietego. Prosimy
go / aby nam ten Chleb / y to Wino / sam poswie-

cił,

1. Pet: 2

Y 25.

Pf: 100

Y 3.

Ioan: 1

Y 14.

Gal: 4.

Y 4.

Heb: 11

Y 1.

2. Cor: 5

Y 16.

Colo: 3.

Y 1.

cił/y aby nas godne y sposobne uczynił/dowżywá/
nia ciała swego/y do napoju krewie swoiey: Co v/
czynimy poćiekawszy. Modlmy sie temi słowy:

MODLITWA.

1. Pet: 2
V 25.
Ps 100.
V 3.
Ioan: 1.
V 14.
Gal: 4.
V 4.

O Chwalebny/á naywyższy Pasterzu/y bi/
stwie dusz naszych/ Panie Jezu Kryste/
ktoryś wyszedł przed wieki z istności Bo/
gá Oycá/ y przyśedłes ná ten świat/ wcieliwszy
sie/ w żywot Máryey panny/ záwsze błogosła/
wioney. Oto iuż teraz przystępujemy niegodni/
do twego swietego stołu: chorzy/ do ciebie leká/
rza: zranieni grzechem/ do ciebie poćieszycielá:
nieczysći/ do studnicy łáski: slepi/ do swiátłosci:
nedzniczy/ do ciebie Páná wszechmogácego. Y v/
padamy/ przed wielmożnym máiestatem twoim/
ná koláná serca nášego/ y prosimy ciebie lekářzu
dusz naszych/ rácz chorobe naše vřdrowić / sto/
wem twoim swietym/ rácz omyć nieczystosci su/
mnienia nášego krewia swoia: oświeć slepote ser/
ca nášego Duchem twoim swietym: przyodziey
nágosć naše sprawiedliwosciá swoia: odkry wy/
stępki naše/ zásluga twoia/ ábysmy sie godnemi
stáli/ godownikámi stołu twego/ z ktorego bie/
rzemy wiara/ pokarm y napoy niebiesti/ á ty go
nam podawaś/ reka swoia Bostá. Wierzymy
my miły Panie choć ty iestes w niebie wedlug ciá/
lá/ áles známi iest záwsze wedlug Bostwá. Wśá/
řes

Podobna
Modlitwa
máia An
glařyn Lib.
Meditat.
Cap: 39. y
Thomas A.
qui: & hab
in Mis: Ró:
in Oratio
nib: ante
Missa.

Chri: Gó:
de prodit:
Iud. Qloto
y teraz tje
Krytus Pá
przymny
iest / ktery
tám té stol
przyszedł
Tenże sam
y té stół po
swiáca. A
bowi nie
człowiek
iest / ktery
poćiedze
czy ná stole
Pán: krewia
y ciáło Kry
stařwy czi
ni. Ale ten
Krystá nas
vřzycielá
ny iest Kry
stus. Vřř

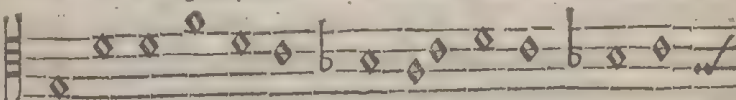
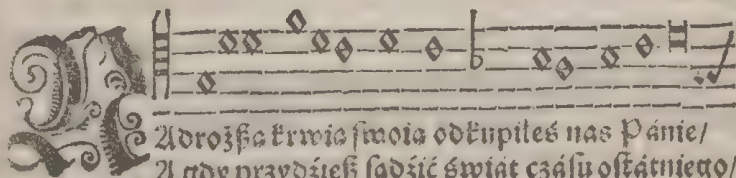
Kieźmi słowa wymowlone bęwáć/ y mocą Bożą y łáską poświęcone.

Lit. ur. Chr.
sofi: ma te
sof: ca, m
czyn Chleb
ten dągiem
cialem Chr
stusa: two
ie. J. Cle
menssofca,
[sof: chleb
ten byc ci
lem Chrstu
sa twoie.]
a Ikerbo
sof: [Niez
chay Chleb
ten zstanie
sie ci le
m Chrstu
sa twoiego. A
gdy Disfo
nowie pod
nozza trzy
nowy/ y tie
lichy fu roz
dzielaniu
ludow. Di
afo morei:
Panie blos
go piam/ ic]
a Ambro
zego, Lib: 4
Ca: de sac
[Wczyn na
te Disfoce
przypowis
czeng/ rozu
mng/ y prz
iemng/ to
za iest Egu
ra Ciska y
Kwie Pz
na naszego
Jesufu Chr
stusa.]

Cyrl:Lib:
s. Cap:s.in

tes powiedział: [Z wami iestem aż do skończenia świata.] Czemu my wszystkimu wierząc. Prosimy cie nawyższy káplanie poświęć teraz ten Chleb / y to Wino słowem twoim / iákos był poświęcił y A/ postołom w Jeruzálem. Zeby nam były te dary zá twoim poświęceniem Sakrámentem ciáła y krewie twoiey świętey. Prosimy cie y o to Synu Boga żywego / nákarm nas pielgrzymy ná duszy zgłodniałe / ciálem swoim: nápoy nas prágnaće / krawią swoją: posil dusze náše / pokármem y napo- iem duchownym / do onego wiecznego żywota: Zápieczetuy w nas / temi wiadomemi vpominká- mi / grzechow odpuszczenie / y zbáwienie wieczne. O ráczże ty nas sam przygotować / y godnemi v- czynić / ku przyięciu ciáła / y krewie swoiey świę- tey. To wszystko rácz uczynić / dla sławy Imienia swojego świętego / ná wieńci chwalebneho Amen.

Tzaspiewaia:

świeta

Mat: 28
 V 20.
 Luc: 20
 V 19.

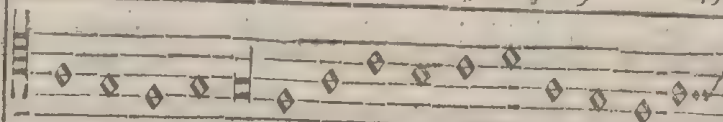
Luc: 2
V 20.

AQ:204
V 28.
I. Pet:1.
V 12.

Tu goś
podnie-
sie, i
odkrycie
Chleb, y
kielich.

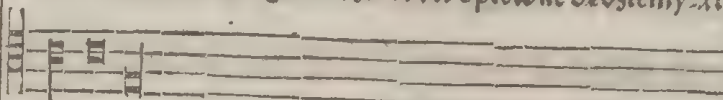

Mat: 23.
Y 20.
Luc: 20.
Y 19.

świete przykazanie.

czywania wiecznego: Gdzie tobie śpiewać będziemy Al.

leluia.

Ioan: [Poz
winnu] up/
y czynu /
Bryjnowi
wielce szu
śnie / iáko
naprawiáse
dzieci / iá
mes Armiá
swięcá dno
ga odkupil
y przemie
dodziwnej
świátości
swęj]

TESTAMENT.

Luc: 22.
Y 20.

PAŃ Jezus Krystus / gdy miał iść / ná one
mekę okrutną / od swoich wczniow / zostá-
wił im Testáment świete / áby go przed o-
czymá máiac / nie zapominali śmierci / y dobro-
dzieystwá iego świetego: Ktory Testáment śczy-
rze / prawdziwie / y dostatecznie opisáli nam / E-
wángeliściowie świeci / á ná Herzey wypisał gonam
Páwel świete / pišac do Koryntow / w liście pier-
wszym / w rozdziale iedennástym / tymi słowy /
Ktorego z wczéwosćia / á sercem nábożnym / po-
wstawá / posłuchaycie.

Tu g'os
podnie-
cie, i
odkrycie
Chleb, y
kielich.

JAM wziął od PANA, com y
wam podał. Iż Pan Iezus
tey nocy, ktorey był wydan,
wziął chleb, *wéźmie chleb
w rece,* á uczyni-

Basil: in Li
urg: Ede
nichuſtka
i dácow /
i sém wpa
niéſty mo-
wi / Wierza
cie y iedz-
cie / To iest
Ciało me
ie / ié. Alia

Dac znaki
ciała / p
Prwie Bys
lusa twor
iego/prosi
my cie/te.
Wz wysocy
z iednego
Chleba / p
Kielich w
czesimlas
mi iestes
sm.]

Basil: Serm
de Baptis:
[Coż zapo
sytef maia
te slowa/
To czynie
na pamiat
ke moier z
bychmy ier
dzac / p pl
iac / (nie o
starcuac za
spwe p za v
marte) zas
wsepanie
rali na tez

wszy dzięki, złamał, ^{na dwoie} y
rzekł: Bierzcie, iedzcie, to iest ^{przetomi,}
ciało moje, ktore bywa łamane
za was; to czyncie na pamiątkę
moję. Tymże obyczaiem y kie-
lich po wieczerzy wziął, ^{tu weźmie w}
mówiąc: Ten kielich iest nowy ^{rece kielich,}
Testament we krwi moiej; To
czyncie, ilekroć będziecie pić,
na pamiątkę* Abowiem ilekroć ^{moię.}
będziecie iedli ten chleb, y ten
kielich będziecie pili, śmierć
Pańska opowiedać będziecie, aż
przydzie. A tak ktoby iadł ten
chleb, ábo pił kielich ten Pán-
ski niegodnie, będzie winien cia-
ła y krwi Pańskiej. Niechayże

doświád.

Tu zaś
głos zni-
ży.

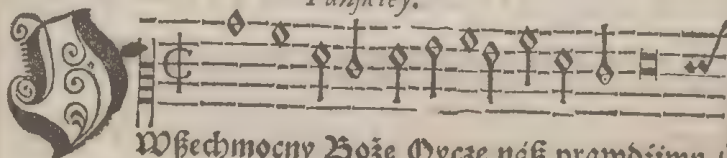
doświadczyśamego siebie czło-
wiek, á tak niechay ie z chleba
tego, y z kielichá tego piie: A-
bowiem ktory ie y piie niegod-
nie, potępienie sámemu-sobie
ie y piie, nie rozsądzaíac ciała
Paňskiego.

go ktory zá-
nasymá.ł.
Chriř: Ser:
3. in Epil:
Eph: Tles-
koć to cypa-
nie/śmie-
re pámko-
opowieda-
cie to iest/
pámieć
zbáwienia
czynicie /
ktoreście
was stáło/
y dobro-
dzieřstwo
iego.]

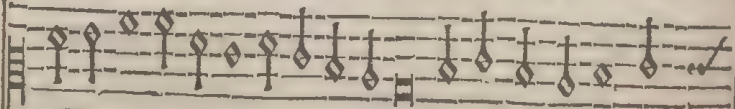
Tu zaś
głos mi-
ży.

Toć iest Testament y wstáwa/Pána náře°/Je-
zusa Kryřusa/ná ktorym nie wátpliwie/odkázáć
nam raczył/vżywánie ciała/ykrwie swoiey řwie-
tey/czemu my mocnie wierzyć mamy. Podobniey
by bowiem niebu/ y řiemi/ w niwecz sie obroćić/
niřli by sie to žić nie miało/ co nam Pan Kry-
řus/iřtannie obiecować raczył.

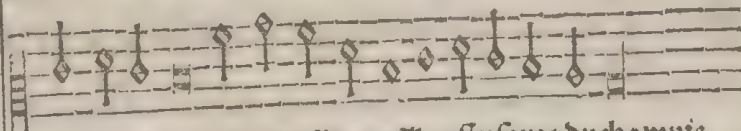
Tu mogą záspiewáć one trzy wierře o Wieczery
Páňskiey.

Wřechmocny Boże Oycze nář prawdziwy /

ráczyř ty nas řam wzynić godnymi: Abyřmy mogli przy-

mować godnie/ Ciało y Krew Chrystusowe duchownie.

Racze nas ty w tego ciało swiete wsczepić / byśmy go-
dny mogli owoc wypuścić: Upełnij nas Duchem swo-
im swietym/wszakęś to raczył obiecać swym wiernym.

Racze nam dać Panie Chryste wspomóżenie / byśmy
przyjmowali na swe zbawienie/ Dziękując tobie za dobro-
dziełstwa: Racze nas przyiac do swego Królestwa/ A-
men.

OFIARA.

Augu: Lib:

10. Cap: 20.

de Civ: Dei:

[Krytus

jest y Kapla

no m/ Kryp

san: Kłacz

wał/ Kłacz

posłana.]

Tam: Ca:

5. [Ofiara

widoma /

jest Sakra

mentem

domy ofia

ry/ to jest/

znakiem s.

abewi to/

co ludzie

niejwiedzą

fiara/ zna

kie jest pra

wo: mey o

fiara.]

Chri: H6:

17. in Epist

Hebr: [To

Paweł swiety piśac do Koryntow / w pier-
wym liście/ w rozdziale piątym mowi:

WIELKANOC naszą, iest
za nas ofiarowana; to iest
KRYSTUS: A także obchodz-
my święto, nie w starym kwasie
złości, y przewrotności, ale w
prześniskach szczyności, y pra-
wdy.

Z tych słow Apostolskich / pokazuje się / iż ofia-
ra w blagania / wieczna / za grzechy wszystkie swia-
ca /

Heb: 10
y 13.

I. Cor:
11. y 26.

Ioan: 1.
y 29.

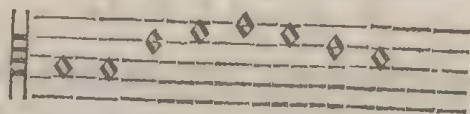

Heb: 10
y 13.

I. Cor:
II. y 26.

tá/ iest sam tylko/ Jezus Krystus/ krom ktorey ofiáry/ niemáš żadney inšey/ blagáiacey ofiáry/ we
dlug náuki Pávla swietego/ ktory mowi: [A g dzie
iest odpuszczenie grzechow, užci niemáš ofiáry zá grzech]
A ty ofiáry iedyney / y nie powtaržaney / iest pá-
miatka/ Wieczera/ Pána nášego/ Jezusa Kry-
stusa / tak iáko tenže Páwel swietý / świádczy/
mowiac: [Ile kroci będziecie iedli ten chleb, y ten kielich
będziecie pili, smierć Pánska opowiedác będziecie, až przy-
dzie.] A iž Pan Krystus iest Ofiara náša/ prosmy
go/ áby sie nad námi zmiłował: y nam one/ przez
wiáre przywlaščzył/ tak nabožnie spiewájac.

co czynim
ná przyp
minam si
te dżie /
co sie tu sz
stało. Do
mowi / To
czynicie / ná
meie pám
iatke / Nie
drugiey Ofi-
ciáry/ iáko
biskup/ ále
tež záwsze
spráwczes
mpáraczej
pámiatke
ofiáry cżp
nimy.]

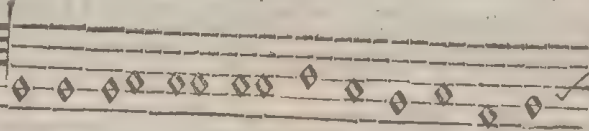
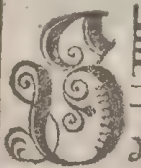
&c.

Ioan: I.
y 29.

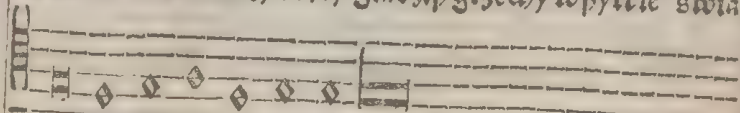
Barántu náš iedyń/ Ktory gládziš nášewiny/
Prosim cie nedźni/ grzešni/ žmilyžc sie nad námi.

Basil: in Ca
I. Ista: pódá
tym ston
ezeniu wie
kow/ vchw
alena iest
ofiára/ roz
páromá
ná. A zála
dženie gre
chu. A nez
wrem bára
neš Božy y
gládžil gęz
ch świátá
same šiez
bie ofiáres
wawšy/ cz
fi. gá dža
cni p wcz
niety.]

Aba,

Anu Božy ktory gládziš grzechy wšytkie° swiá

tá/ Prosim cie wysluchay nas.

A goy spiewája/ wzywa Mništer do stolu Bo-
žego lud ži wiernych/ mowiac:

Wzywá-

Liturg: Ia-
cobi y Chri-
stofa: , ma-
ze slova ,
[Klad; luz-
dowi ofe-
znie chleby
kiedych pod-
niezsy/ mo-
wic: Prz-
stapcie zba-
lania/ i c.]

Patrz o ta-
koczym po-
rzedku wy-
zyscy sen-
tenciach o
o Kieczyer:
Panskietz
Klemen sa
fol: 26.

Hieronim:
Lib: 3. con-
tra Pelag:
[Krystus
nauczył Na-
pokoty aby
zawse przy-
wyraniu
ciata iego/
wierzacy
mogli mo-
wie/ Opcze
nasz/ i c.]
Greg: Pa-
pa Lib: 7. E-
pist: 63. in
Regist. 10
byczay ten
byl w Apo-
stolow / i
tylko przy-
samey mo-
dlitwanki:
hosiay ofia-
ry poswiac-
cail. A zda

Wzywianie do stołu Bo- żego.

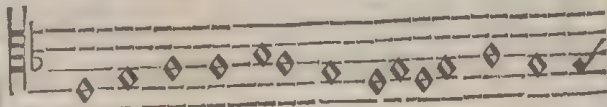
W co sie macie sstać / uczestnikami stołu
Bożego / w imie Boże Przystapcie / z
boiażnią / z Wiara / y z miłością Krze-
ściąnska.

Apo: 19
y 17.

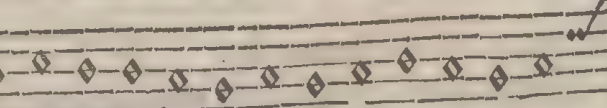
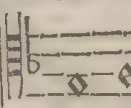
I poyda nprzod Ministrowie, Diakonowie, y Lektorowie. A
potym Meszczyni, po nich Białegtony, y stana u stołu rze-
dem, według dawnego zwyczaju Krześciańskiego, nabo-
żnie, uczciwie, y nie mieśaiąc sie.

P A C I E R Z.

Wierni a Bogu mili Krześciane / idac iuz do
wzywania Sakramentu swietego / a zyczac sobie
tego / abyśmy z tym wietza poćiecha / duś naszych /
onego wzywac mogli / Wpadły na kolana serca na-
szego / modlmy sie Bogu Oycu / ta modlitwa / kto-
rey nas nauczył / Syn iego miły / Pan nasz Jezus
Krystus / tak mowiac / abo spiewajac:

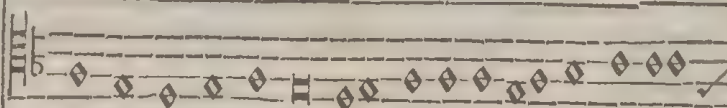
Reze nasz ktorys jest w niebie. Swieć sie imie

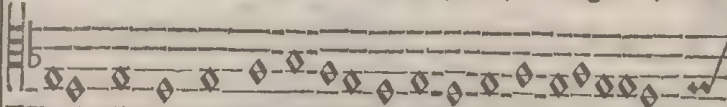
twoie. Przydź krolestwo twoie. Bądź wola twoja / iako w nie

bie /

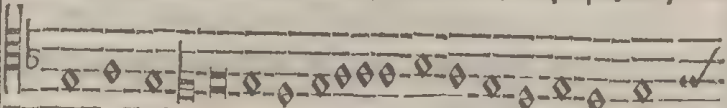

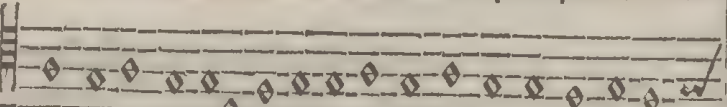
bie/ tak y ná zemi. Chlebá nášego powšedniego day nam

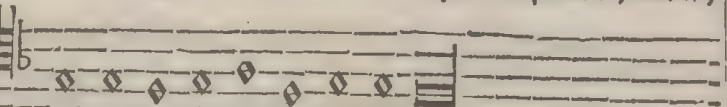
dzisia. Odpusć nam náše winy/ iáko y my odpuszcamy ná-

šym winowáycóm. Znie wwodz nas ná pokušenie/ ale nas

zbaw ode złego. Abowiem twoie iest krolestwo / y moc/ y

chwałá/ ná wieki wieków / Amen.

L A M A N I E

Ku rozdawániu , y poży-
wániu.

Po špiwániu weźmie chleb w rece, á łamiąc , będzie mowil
sławá Apostolskie głošem, y będzie ktadt ná pátyne.

Páwel šwiety pišac do Koryntow/ w Liście

G

pier.

mi sta 34
rzecz bázro
nieprzystoj
no/abyšiny
Ziana/ Eroz
ry ZAK 3lo
žyl/ ná d oz
šawa mez
wili. Nie
užýšalite
dy Apošto
loškie przy
posušac
niu y užý-
šwániu Sá
kráměru,
Kanonu,
Te igitur,
Ege. křeslí
nia, chuch-
ánia, drzy
mání, rak
rozšádá-
nia, dšwó-
niení, ká-
dzení, š-
šwícení,
ubierání
kámiení
y iných za-
bobonoš,
które lůdž-
ic, po czé-
šech Apo-
stolských,
šwymyšli.
šamišprze-
civšnicze
znašáia,
Polid: Lib:
5. Cap: 11. &
6. Lib: 12.
Plat: in vi-
ta Xřiti i.
y inšy.
Dionif: de
Eccel: Hier:
cap: 3. § 82

A biorąc Sakrament krwi Krystusowej, mówi:

**Wiera piie krew Krystusowe / na odpuszcze-
nie grzechow moich.**

A podawiając stojącym, mówi:

Bierz/pij: to iest krew pana Krystusowa / kto-
ra iest za cie wylana na odpuszczenie grzechow.
To czyni na pamiatke smierci iego. R. Amen.

*Przy rozdawaniu Sakramentu, śpiewają Pieśni o Sakra-
mentcie Pańskim z Katechizmu, według dawnego pobożne-
go zwyczaju.*

*A ieśliby nie sstało na Pátynie Sakramentu ciała Pańskiego,
prześlawszy śpiewać, wziąwszy chleb, będzie głośno mówil
te słowa Ewangelistow świątych:*

Mat: 26
Mar: 14
Luc: 22.

Pan Jezus Krystus wziął chleb / a podzięko-
wawszy łamał / y dawał Apostołom / mówiąc:
**Bierzcie / iedźcie / Toć iest ciało moje / ktore sie za
was dawa. To czynicie na pamiatke moje.**

A łamiąc mówić będzie:

1. Cor:
10.

Chleb ktory łamiemy / rć.

A rozdawiając:

Bierz / iedz / to iest ciało / rć.

*Także ieśliby nie sstało w Kielichu Sakramentu krwi Pań-
skiej, wziąwszy Kielich, będzie mówil te słowa Ewangel-
istow świątych:*

Pan Jezus Krystus wziąwszy Kielich / y po-
dziękowawszy dał Apostołom / mówiąc: **Pijcie**

wie Kiedz
Ciało Krz-
tusowe. A
ty mówisz/
Amen.]

Aug: 1. lib: 2
Cap: 11.
Ret: [Pieś-
ni śpiewa-
ją przy Oł-
tarzu świą-
tych] Psalme-
r: [badz przed
ofiarowa-
niem, badz
przy rozda-
waniu Lur-
dowi co by
to ofiaro-
wano.]

Ordo Rom
for: 14 [Cia-
ło iego śpie-
wają / iście
odprawi w
świecie lud.]

Aug: 1. lib: 20
Cap: 13. cō: 1.
Faul: [Ch-
leb nasz y
Kielich pe-
wym po-
święcenie-
stwem sła-
na ciałem
ny / nie roz-
dziela. Aco

ſie mo t a P
dziej / i eſt
ſprawnoſci
chłody / a
nie ſakra-
mentu k r a z
bożeńſtw a

z niego wſyſcy. Abowiem to ieſt krew moia / ktora
ieſt nowego Przymierza / ktora ſie za wiele ich
wylewa na odpuſzczenie grzechow. To czynicie i
lekkoć pić będziecie na moie pamiatke.

A trzymając Kielich w reku, mowić będzie:

Kielich błogoſławienia / rć.

A rozdawając:

Bierz / piy / to ieſt krew / rć.

A gdy ſie odprawnia wſyſcy, Miniſter napomina do dziękczynienia wſytkich, mowiąc:

Nápomínánie do dziękczynienia.

Cyrl: Cat:
my ſlag: s.
[Po wſprawieniu Ciała
Bystuſowe
go, przyſta-
p do Kielis-
ka Krowie
ie mowiac
Amen. Na
oſtatek po-
czekaj mo-
dlitwy / Do-
gudziatuy /
ktoryśś go
duyiu wez-
nił tak za-
cnych taje-
mnic. A
Bog po-
kuſi doſkona-
le niechay
was po-
wieści / aby
duſza / rć.]

Wierzcieſz temu namilſzy Krzeſcíanie mo-
cno / a bądźcie tego pierwni / żeć was pan
Krystus nakarmił ciałem ſwoim / y ná-
poil krwią ſwoią. Proſzę was inż tedy prze mi-
łosierdzie Boże / ktore ſie nad wami dnia dziśiey-
ſzego hoynie pokazało / abyście tey łaski Bożej ná-
daremno nie bráli: ale ie y wdzięczni będąc / żeby-
ście godnie poſtepowáli / w prawdziwey wierze /
y w Krzeſcíanſkiey pobożnoſci / dzień ode dnia
pomnażając ſie: Bo wybráni ieſcieſcie z ſwiata /
nie ſtarcaycieſz ſie podobać ſwiátu temu / aniſie pa-
raycie ſprawami iego. Do czego niechay was ſam
pan Bog wiedzie / y we wſytkim poſwieci / aby

duſza

Rom: 12
V 2.
1. Theſſ
5. V 23.
2. Pet: 3
V 4.

Iſa: 6.
V 3.

duśią y ciáło wáśe/ bez nágány byto zachowáne/
ná przyście páńa náśe° Jezusá Krystusá/ ná sad:
Ktoremu y teraz zá takie ie' wielkie dobrodziej-
stwa/ wpadłszy ná kolána/ dziękujemy tak nabożnie
mowiac:

DZIEKCZYNIENIE.

Chwalimy cie Pánie Boże Zastepow /
wielbimy cie / y dzięki czynimy twoiemu
świetemu / wielmożnemu y nieprzystęp-
nemu máieństowi/ ze wśytkiego sercá náśego/ zá
wśytkie dobrodziejstwa twoie/ ktoreś nam uczy-
nił/ iżes nas ná obraz swoy swiety stworzył/ á v/
milowawśy nas / Synás nam swego postał/ w
ktorymes nam grzechy odpusćiwśy/ żywot wie-
czny dał. Słuszna bowiem/ spráwiedliwa/ y zbá-
wienna rzecz iest/ ábysmy tobie Dycze swiety/ zá/
wśe/ zá wśytko/ y ná wśelkim mieyscu dzięki czy-
nili / przez imie páńa náśego / Jezusá Krystusá/
ktory siedzi ná prawicy twoiey. Ciebie bowiem
Archániolowie/ y Aniolowie chwala/ y wśytkie
zastepy/ także y wśytkie Páństwa/ y mocárstwa/
niebieskie/ ámiánowicie twoy swiety powśechny
Kościół Krześciański chwali cie/ z ktorym / y te
náśe terážnieyśe głosy/ y dzięki czynienia/ ábys do
siebie przypusćić raczył/ sercy ku tobie/ wyniosły-
mi wolamy/ Swiety/ Swiety/ Swiety/ Pan
Bóg zastepow/ pełna iest wśytká ziemia/ chwa-

Iustinus in
colloq: cū
Triph: [Pa
náś Jezus
Krystus/ ná
pamiętka
meki swę-
cysćciága
cej duśelu
dzięk od ká-
żdego grzes-
chu/ podał
pośeśtálm
Chleb Eus-
charystey/
Abysmy zá
tym dzieło
wáli Bogu.
iáko zá to/
iż świat ze
wśytkimi
rzeczami/
dlaćstowie
ká stworzył
tak też y zá
odkupienie
ktorym wps-
báwieni ie-
stemy/ od
grzechow/ y
z mocy Bóg-
táństey. J
Liturgie
wśytkie o

to prop. p.
Boga, y za
to d. i. k. a. z.
iemu.

ly twoiey. Prosimy cie przy tym/ Oycze niebie-
ski/ raczże Kościół twoy rozmnaząć/ po wszytkim
świecie/ y od nieprzyjaciół bromić: Królá Páná
nášego ze wszytká ráda iego błogosław/ y Duché
swoim świętym rządź. Koronę zachoway/ od
mieczá nieprzyjacielskiego/ od głodu cieśkiego/ y
od powietrza morowego. (N.) Chwalimy y cie-
bie Baránkú zabity/ Pánie Jezu Kryste/ ábo-
wiem iestes onym Bogiem prawdziwym/ y go-
dzienes wziąć chwałę/ cześć/ y moc/ od wszytkie-
go narodu: Tys nas bowiem uczynił Królami y
Káplany/ Bogu Oycu: Tys nas śmiercią/ y za-
śluga twojá/ odkupił/ zbawił/ z Bogiem Oycem
pojednal. A teraz nakarmiles nas ciátem swoim
naswiętšym/ y nápoil krwią swojá nadrožšá.
Godzienes teź wziąć y ty Duchu święty/ Boże
prawdziwy od nas niegodnych chwałę: Albowie-
mes nas poświęcił/ y zápieczetował do żywota
wiecznego. Prosimy cie raczże nas w wierze/ y w
naboženstwie Krześciańskim utwierdzać/ w krzy-
żu cierpliwosći dodać/ y we wšelákich smutkách
nášych cieszyć. A času zesćia nášego ztego swiá-
tá/ prowadź nas drogá práwa/ do ziemi żywio-
cych. Amen.

Concil: iv.
Tol: C. 17.
[Po modli-
twie Pań-
y po wyro-
niu ciáta y
Złote P./
niech Kieja
ludowi bło-
gosławia.]

BŁOGOSŁAWIENSTWO.

N Jech nami błogosławi pan Bog/ á niech
strzeże nas: Niech roziaśni twarz swoie/
pan Bog nád námi / á niech nam będzie

mito/

Apoc: 5
V 12.
1. Ioan:
5. V 20.
Apoc: 1
V 5, 6.
Mat: 20
V 28.
1. Ioan:
4. V 14.
Rom: 5.
V 10.
A. 8: 50
V 3.
1. Cor: 6
V 19.
Eph: 48
V 30.

Pf: 143
V 11.
Pf: 127
V 13.

Num: 6.
V 24.

miłosćin: Niech obroci pan Bog/ twarz swoje
ku nam/ á poľoy swoy swiety nam da/ Amen.

ROZPVSZCZENIE.

Zálećinśy potrzeby zborowe y ubogich, lud rospuśczone be-
dzie śpiewając: Bogu Dycu/ ić.

* A ieśliby co pozostáło ná pátyńie, y w kielichu, według napier-
wśego, y nastuśnieyśego znyczáiu, Minister ono z consu-
muie.

* Clemens Episc: Rom: dist: 2. de Consec: Can: Tribus. [Tyle ná oltarzu ofiar
michay ofiarowa ná ilu wśpřeť lud moje mieć despc: A ieśliby co z nich zosiáło/
michay ich ná utrzejyśy dzien nie chowáia. Ale nich z bojáin/ ze drzientem/
p z pilnościa Kiezy będą strawione.]

F O R M A

ODPRAWOWANIA WIECZERZY PANSKIEY, przy Chorych.

Synodus Petricov: Can: 5.

[Ieśliby chorym / á ná śmierć sie bioracym ludźiom/
máło być słuźono Wieczerza Páńska: Tak sie stáło zám-
knienie. Náia rośyścy Ministrowie náuczác / á z wyczáić
słucháće swoje / ilekolwiek troć Stól Páński prze-
wśytki wierne w pospolitym zgromádeniu nágotowány
bywa/ żeby każdy przystepowác nie zámiedbywał. A tak iz-
by rośyścy / żadnych odwoľ nie czyniac / y ná ofstáteczny
punkt żywota nie czekáiac / ále zá dobrego zdrowia y wmy-
ślu/ byli zározdy według rośkazáńia Pána Jezusowego go-
towymi / á rzywáńiem wślug poselstwa tego w nádzici ży-
wota wiecznego wtwierdzonymi. Leczi edná/ y w tey rze-
czy żebyśmy summieniom ludźkim nie pánowáli / gdy tego
zá słuśnymi przyczynámi záda człowiek chory/ przybacze-

Inst: Apol:
z. [Przy wśp
reantuz
chóntiey /
bogáśywe
dług wolep
swoicy kól-
ietta wśáś
dáia dle w
bogich do
stáffe] Cy
pri: Ser: de
Ele: [Wie-
czyś je pój-
wáś z stolu
Páńskiego
forbona z
golá nie pá-
tryś. Do
zboru przy-
chodźyś
ofiar/ á cze-
stie z ofiár-
y/ tóra w
bogi ofiá-
wał / bier-
ześ.]

Vyznánie
Wieczerzy
Páńskiej
należy y
chorym.

mus á rozumie bedacy/ nie ma miu być odmawiano. Ale pilnie á roztropnie wyrozumiały/ á postanowiły tego sumnienie: á ile to według okoliczności czasu y mieysca być może/ kilka wiernych ludzi/ do tego przywoławszy/ á zgromadziwszy/ żeby spólnie z chorym posługowania używali.]

Concil: Carthaginense IV. Can: 76.

[Ten który jest śmiertelny/ niechay będzie prześlednany przez wkładanie rąk/ á niechay wlecia Sakrament w usta jego: A jeśli ozdrowieie/ niech będzie wspomniony/ áby do syć uczynił obiernicy.]

Concilium Nicænum Can: 13.

[Który 3te^o światá zchodzi/ viatico minimè privetur.]

Hieronymus Epist: ad Rusticum.

[Święty Exuperius Biskup Toloski/ ciało Pańskie w kołyszku/ á krew w stelenicy nosił do chorych.]

Eusebius Lib: 6. Cap: 36. Hist.

[Ksiądz Serapionowi umierającemu/ dla dobrej nadziei/ posłał przez chłopca Eucharystia/ áby mu is w usta wlał.]

Tu starym tedy onym Kościele Krześcijańskim, Sakramentem świętym, usługowano chorym. A usługowano pod dwiema osobami. Aczci napisał Cyprianus Epist: 54. [Nie umierającym/ ale żyjącym ma być dawana od nas społeczność.] y Chrysostomus Hom: 1. in Acta Apost. [Nie jest czas (umierającym) tajemnic/ ale testamentów. Tajemnic czas jest/ zdrowość umysłów/ y czystość dusz.] Iednak to mówią o owych, którym Xieża Sakramentá dawają, á oni się nie czują, áni ich o to proszą. Iako y w Papieństwie dziś czynią, którzy Ewangelikom niektórym, bárzo schorzałym, ledwie mówiącym, á drugim y nieczuającym się, y iuz konającym, opłatek w usta kładą. Co iednak onym nie szkodzi, á zwodzić iele za to karanie od Pana, czasu swego, odniosł.

N A P O M I-

Tob: 6.

V 18.

Tob: 8.

V 4.

Czytaj kto chce, co o takimym pokatnym małżeństwie mo-
wi] Justinianus Cesarz in Instit. tit. de Nuptiis. Et in ff. de
statu hominum l. Paulus. Hieronymus Doctor. Cau-
sa 36. q. 2. Can: Tria.

Beatus Rhenanus in lib: 2. Tertul: ad Uxor: przywiodłszy
słowa Tertullianowe te, [Abowiem na ziemi synowie bez ze-
zwolenia Oycow porządnie y słusnie sie nie żenia.] nowi:
[Te słowa złotym literami miałyby być napisane. Dalby to
Pan Bog/aby Theologowie y w prawie biegli/ z strony tey
rzeczy Biskupa Rzymskiego/ Cesarza/ inſe Krole y Xiąże-
ta napomnieli/ aby zgodnie y porządnie/ zwodzeniu mło-
dych y prostych pánienek/ za niewiadomością y niepozwo-
leniem rodziców temu sie opierających/ zabiżec się mogło.
Gwałtownego brania pánienek prawą surowo zakaza/ a
te fortele potajemnego zenienia musimy cierpieć.]

Gregorius Papież, apud Gratianum Caus: 36. Qu: 2.

Can: Si quis.

[Jeśli by kto pánne/ albo wdowe/ nie zmowiłszy iey/ por-
wał/ albo ukradł sobie za żonę/ z pomocnikami swymi niech
będzie przeklęty.] Toż mowi Concilium Chalcedonense,
Can: 27. y Parisiense l. Can: 6. tego doktądając: [Kież kto-
rzy by takimym ślub dawali/ niechay beda z rzędu zło-
żeni.]

Justinianus Cesarz takimych kaze srogo karać, in C. de
Raptu Virginum & viduarum l. Unica, czytaj o tym Grá-
cyana, Causa 36. q. 1. & 2.

Zacharias Papież ibid: Causa 32. q. 7. Can: Concubu-
isti. [Dopuszcziles sie nierządu z siostrą żony twoiey: Co ie-
śli tak jest/ żadney nie miej. A żoną twoią/ jeśli by o tym nie-
wiedziała/ jeśli sie niechce powściągać/ niechay idzie za mąż
w Pánu/ za tego chce. A ty/ y cudzołożnicą/ bez nadzieie
małżeństwa trwajcie. A póki będziecie żyć/ według rosta-

zania

zama Kieżego poente czynicie.] Tąmże przywodzi Gratianus dekret njeiakięgo Concilium Can: Quadam. [Niektora/3 bratem meżá swęgo/ dopuściła sie nierządu. A taki dekret uczyniony iest/ aby ci cudzołożnicy nigdy w stan małżeństi nie wstępowali. A temu /ktorego żona dopuściła sie nierządu/ wolno sie ożenić.]

• Hieronymus, iako czytamy w liście ięgo ad Oceanum, wymawiał Fábiole, która rozwiódłszy sie z meżem cudzołożnikiem, za inšęgo ślá, iešcze za żywotá ięgo, mówiąc: [Lepiey w małżeństwo wstąpić/ á niżeli zapalenie cierpieć. Młoda była/ wdowstwá swęgo zachować nie mogła. Rozumiała/ że lepiey iest táwnie wyznać włomność swoie / á niżeli bawić sie nierządem pod zastóna iędnęgo meżá]

Gratianus Causa 32. q: 7. Can: Quod ex Gregorio.

[Ten ktory iest czysty od wfeteczeństwa/ maż / ábo niewiaśta/ mogą z inšemi osobámi w stan małżeństi wstąpić.]

• Ambros: in Cap: 7. Corinth.

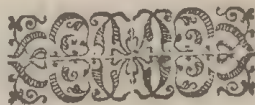
[Godzi sie meżowi poiać inšá żone / iešli opuścił żone cudzołożnice.] Skąd sie pokázuie, iż consentus parentum należy ad essentiam matrimonii, sam to bowiem Bog práwo uczynił, Exod: 22. y 16. 34. y 16. Deut: 7. y 3. 22. y 16. Jerem: 29. y 6. 1. Cor: 7. y 38. sáma nátura, iako uczy y Augustyn, Epist: 233., tego káždęgo náuczyć może, słowá ięgo są: [Mácierynśta wola/ w wydaniu córki/ iáko mniemam/ wá turá prześláda.] Czego mamy y przykład v Ambro: w Hermionie, choć Pogánce, Lib: 1. Cap: 9. de Abr, która, kiedy iey mówił Orestes, aby zań ślá, powiedziáti: [Małżeństwa mego wziął ná sie stáranie óciec moy. Nie iest to bowiem móiá rzecz.] Pokázuie sie y to ztąd, iż małżeństwo przymusone ábo gwałtowne, nie máia być między Krześciány, pod kará niem Kościelnym y Cesárskim. Náostátek, y to sie pokázuie, iż osobie wolney, á niepomázáney, y niewinnęy, godzi sie po roz-

wodzie

wodzie w stan małżeński wstąpić jeśli chce, wolno się też y po-
iednać, y z sobą mieszkąć, nie z akcją tego y Doktorowie krze-
ścińscy, y onym radzą, iako Augustyn, Cauła 32. Quæst. 1.
Can: Quod. Can: Non. y przywodzi z sobą Michol, którą
Saul wziąłszy Dawidowi, datą byłinsemu: y one cudzołoż-
nice, którą Pan rozgrzeszył. Wolno też y nie mieszkąć, jeśli nie
chce. Sálomon powiedział, Proverb: 18. [Kto trzyma cudzo-
łożnice / głupi y niebożny jest.

Chrisostom napisał, Cauła 32. q: 1. Can: Sicut. Jáko o-
krutny y niebożny jest / który cnotliwą żonę opuścił / ták
głupi y niesprawiedliwy jest / który trzyma nierządnicę / á-
bowiem jest pátronem / ábo obrońcą skáradności / który táj
występkę żeninego.]

Concilium Elibertinum táki dekret uczyniło, Can: 65.
[Jeśliby się żoná z cudzołożylá ktorego Kiedzá / á wiedział
by o tym mąż iey / y nieporzuciłby iey zaráz / áni przy śmierci /
niechay nie bierze spóteczności. Ne ab his, qui exemplum
bonæ conversationis esse debent, videantur magisteria
scelerum procedere.]

Z A P O W I E D Z.

Nzesciánie mili / iest rzecz wiadoma wam wszystkim / iż dwie osobie w stan swiety małżeński wstepnia : y żadaia tego iednym sercem / aby przed oblicznością zgromádzienia waszego / w imie Boga Oycá y Syná y Duchá s^o mogli być złączeni w stan małżeński / Ponieważ niemając żadney rzeczy takowey / ktoraby mogła przekazać te spráwe od Boga przeżyżania. A dla tego po was tego żadaia.

Naprzód / Abyście byli świadkami porządne-
go / y uczciwego ich złączenia w stan Małżeński.

I.

Druga / Abyście nad nimi wzywáli chwale-
bnego imienia Páńskiego / Aby im Pan Bog bło-
gostáwił w tym stanie Małżeńskim / y sam ie zla-
czył miłościá Małżeńską / A przeciw wszystkim
siłom sátańskim / mocá swojá / przez vstugowá-
nie náse vtwierdził. Co wszystko aby Pan Bog
spráwił / rzeczymy społecznie Amen. R. Amen.

II.

Zá tym rzecze Minister:

W imie Páńskie / ktorzy macie wstąpić w stan
Małżeński / wystąpcie.

A gdy wystąpią uczyni do nich rzecz Minister:

Nápominanie do nowożeńców.

*To nápominanie według baezenia Ministrónskiego, y we-
dług osob ma być czynione, ábo opuszczone.*

li/á ná potym nie mowali / [Ktoż nam dawał ſlub?] /
 A to nie człowiek ſłyſycie/ále ſam pan Bog dawa
 ſlub / náktory dobrowolnie ſámi zezwalaćie.

Náuká małſonkom z py- taniem.

Pytam ćie imieniem Bożym/Jeſli ty chceſ/
 z dobrej woli / y z dobrym rozmyſtem/
 wziąć teżá żone / ktora podle ſiebie wi-
 dziſz? R Chceżá pomocá Boża. Pytam też ćiebie/
 Jeſli ty dobrowolnie / bez przymuſzenia / chceſ
 wziąć zá meżá tego/ktorego podle ſiebie baczyſ/
 ktory też ćiebie zá żone ſwoá bierze. R Chceżá
 pomocá Boża. Rzecz Minister: Nim przyſtapiemy do
 ſlubu : Tonaprzód pámietay / Jż ćie ſam Pan
 Bog dotego ſtánu powoływáć raczy. K temu/
 Te ktora podle ćiebie ſtoí/z reki ſwey zá żone tobie
 dawa. Solomon mowi/[Bog áktwá bywáia dawáne
 od rodziców, ále żoná mądra od Bogá.] Ná to/ſnay
 to/że ćie Pan Bog dawa zá meżá/ y zá Páná/zá
 głowe / y zá przyiácielá tey Pánience. Páwel
 ſwiety mowi/[Głowa niewáſty ieſt mąż.] Co wſyt/
 ko wważywſzy / Nápominam ćie z vrzedu ſwe-
 go/ ábyś ná te powinnoſci Matżeńſkie pómniał.
 Naprzód/Ábyś ty te żone ſwoie od Bogá dá-
 na miłował iáko ſiebie ſámego. Páwel ſwiety
 mowi:[Meżowie miłuyćie żony wáſze,iáko ciá lá wáſze.]
 Ábyś ſie przeciwko niey / ſrogim y okrutnym nie

Nicolaus
 Papa apud
 Gratianū.
 Caus. 30. Q.
 2. Cā: Vbi.
 [Gdzie nie
 máſz zezwo-
 lenia chce-
 gá/ćámi nie
 máſz Matz-
 żeńſtwa.]

I.

II.

III.

I.

Prover
 19. v 14

1 Cor: 11
 v 3.

Eph: 5.
 v 23.

Eph: 5.
 v 25, 26

okazywał / ale żebyś czasem przebaczal niedo-
 statki iey / laskawie zbaczaniem znośil / solgując iey
 iako naczyniu mdlemu / Ile w tych rzeczach / kto-
 reby nie były przeciwko Bogu / ani przeciw po-
 winności Malżeńskiej. Paweł święty mówi:
 [Mężowie, nie sroźcie się przeciwko żonom waszym.] Colos.
 3. v. 19.
 Miei są też w wieczności: Bo nie jest niewolni-
 ca / ani podnośkiem / ale towarzyszem twoim.
 Piotr święty mówi: [Mężowie mielibyście z żonami
 wedle ymiejności, wyrządzać wieczność iako mdle-
 jemu naczyniu niewieściemu.] Miei też o miei stą-
 rać / wiecznie są choway / według twego przemo-
 żenia / Bo jest ciało twoje / iako mówi sam Pan
 Bog / [Beda dwoje iednym ciałem.]

II.

Aug: Serm:

46. de ver.

Dñi. [Mal]

żeńskie /

zachowaj

cie wiara

wasz Mal

żonko. Ma-

żu chcesz po-

żenie czy-

ści / daj-

że iey przy-

kład / su-

żaj niená-

ruszony /

badziesam

nienaruszo-

ny / czytey

zadasz / nie

badziesam

nieczysty.]

III.

Druga / Slub czystości Malżeńskiej / abyś
 iey zachował: Abowiem to jest rozkazanie Boże.
 Bo iesli ty chcesz widzieć po niej / to co jest wczci-
 wego / zachowajże się też ty przeciwko niej / iako
 należy na wiecznego. A to miew za naukę / abyś żo-
 ne twoje rzadził w boiaźni Bożej / oney páno-
 wał / rozkazywał / nie ona tobie. Do czego cie pro-
 wadzi Syrach / mówiac: [Nie dawaj się w podru-
 żenie, abyś nad toba gory nie wziela.]

B Trzecia / A to pamiętaj abyś nigdy żona two-
 ja nie gárdził / y oney nie opuśczał / tak czasu szczę-
 śliwego / iako y nieśczęśliwego / choćby też na nie
 pan Bog chorobe dopuścił. Abowiem się pan
 Bog gniewa / gdy mąż gárdzi żona swa / y one o-
 puszcza. A mówi przez Maláchiasza proroka: [Nie

beda

Mal: 2.

v. 13.

Eccl: 4.

v. 31.

Gen: 21.

v. 12.

1. Regu

25. v. 37.

Colos: 3.

v. 19.

1. Pet: 3.

v. 7.

Gen: 2.

v. 24.

Exod: 20.

v. 17.

Eccl: 4.

v. 31.

Eccl: 3.

v. 2.

Deut: 21.

v. 21.

Mal: 2. *bede wiecey pát rzyl ná ofiáre twoie, ábowiem žone two-*
ie w nienawiści maś.

Ecc: 4. *Čzwarťa: Náuczay teź tego swego towarzý-*
śá wśytkiego dobrego / one° nie śmieć / w poľoju z
nim žy / á nie w kłopotie. Pámietay co mowi Sy
rách: [Nie badź iáko lew w domu twym, á nád domo-
wnikámi twemi nie sroź sie śalenie.] A ieslić teź czá-
sem do dobrego rádźi / śluchay iey. Ano y Abrá-
hám / y Nábalžon / w rzeczách wćciwých / doś
brych / y pożytecznych ślucháli.

Náostátek / A to ieszcze Pan Bog kładzie ná
 cie / ábys ty žywności nábywał / w boiaźni Bo-
 žey / według twego powołánia / mowiac: [W pócie
 czolá twego będzieś nábywał chlebá.] A iesli chceś / á /
 być pan Bog błogostáwił / w pracy y w stáraniu
 twoim / wdźielay že w bogim / y niedostátecznym
 žywności. Tobiaś mowi: [Czyn iálmużne z máietno-
 ści twoich, niechay nie będzie oko tve nieochotne, gdy
 iálmużne czyniś. Nie odwrácaj oblicza twego, od czło-
 wieká w bogiego, á oblicze Boże nie będzie odwrocone od
 ciebie.]

Te náuki danysy młodemu Pánu, będzie go pytał o te rzeczy:

Pytam cie przed Bogiem / y przed tym zgro-
 madzeniem / Jesli že ty ślubnieś Bogu / y temu
 swemu Towarzýbowi / te wśytkie powinności
 Matżeńskie oddawáć / y chowáć: R E S P: Ślu-
 bnie za pomocá Bożą.

T Os ślyśálá / iáko ten / ktory wedle ciebie
 stoi, ktoregoć Pan Bog / za Mleżá y Páná /

IIII.
 Cato Lib: 3
 Vxoris lin-
 guam, si
 frugi est,
 ferre me-
 mento.

v.

za głowe y towarzyżá dawa/ obiecuie/ y slubnie
z toba żyć do śmierci / według rozkazania Boże-
go: A za pomocą Bożą/ to wszystko wykona: tylko
sie ty sama o to staray / aby z ciebie nie była przy-
czyną do zlego. A nie będzie/ gdy te rzeczy będziesz
zachowywała/ ktore należą na twoy stan.

I. Naprzód te powinność na cie pan Bog kła-
dzie / abys meżá swego / ktoregoć pan Bog dał/
miłowała małżeńską miłością. Paweł święty
mowi: [Zony niech miłują meże swe.]

II. Druga/ abys Meżowi swemu ślub czystości
małżeńskiej chowała zawsze/ przykładem Suzan-
ny pániey świętey.

III. Trzecia/ Masz go czcić y ślanować/ iako przy-
iaciela miłego/ nad ktorego nie masz po pánu Bo-
gu bliższego/ y życzliwszego. Pomiń na Sare pá-
niá świętą/ ktora mając w wieczności meżá swe-
go Abrahámą/ zwała go pánem swoim.

IV. Czwarta/ Bądź poddana/ y posłusna iemu/
iako głowie y pánu swemu. Bo wiedz/ że on tobie
ma rozkazywać y pánować/ nie ty mu: on toba ma
rządzić/ nie ty nim. To iest wola Boża/ ktory mo-
wi: [Wola twa będzie poddana meżowi twemu, y on to-
bie pánować będzie.] á im cie wiecey będzie ważył/
tym sie masz przed nim wiecey wniżyć. A gdyby
cie kto nauczał/ y do tego wiodł/ abys miała wy-
stąpić z posłuszeństwa / y z powinności swoiey/
Nie słuchay w tym ám rodziców / ktore masz w
tym opuścić: bądź ty poddana Meżowi. A gdy

Tit: 2
v 4.

Dan: 13
v 22.

1. Pet: 3
v 6.

Gen: 34
v 16.
Ephes
5. v 22.
1. Pet: 3
v 1.

Prov: 1
v 1.

Prov: 12
v 4.

14. v 1.
18. v 22.

Gen: 2.
v 18.

Ecc: 4.
v 9.

Ecc: 36
v 24, 26

Tob: 18.
v 13.

Ecc: 33
v 29.

Ecc: 25
v 1.

widziś meżá trąsowliwego y zągniwanego prze-
ciwko sobie/ nie sprzeciwiaj sie/ ále w milczeniu/ y
w pokorze znos wszystko / chcieli wysć kłopotu/
boś w mocy iego. Salomon mowi: [Skromna od-
powiedz, wśmierza gniew; á słowá wśczypliwe, popędli-
wość wzruszáia.]

Prov: 15
v 1.

Náostátek/ y to też v siebie vważ/ á záwse ná-
pámieci miew/ Iż cie pan Bog dawa meżowi twe-
mu Żona/ Towárzyšem/ Przyjacielem/ Rátun-
kiem y Ozdoba: Ku pomocy/ nie ku záwádźie: Ku
weselu/ nie ku zásmuceniu: Ku ozdobie/ nie ku zá-
sromoceniu domu iego: Ku rządzeniu / nie ku v-
padkowi: Dla gospodarstwa / nie dla proznowá-
nia. Duch swiety mowi: [Zoná cnotliwa iest ozdoba
meżá swego, ále która go sromoci, iest vpadkiem y śmier-
cia iego.] Al przetoż żadná rzecz meżá nie zásmu-
cay / onego śánuy / powinne iego czci/ czeládźia
dobrze rządź/ dom porządnie spráwuy/ á sámá sie
záchoway bez nágány. W proznowaniu sie też nie
kochay. Mowi Syrách:] Z proznowania nic dobre-
go nie przychodzi.] Co gdy wszystko uczyniś / znay-
dziesz łáskę v Bogá / miłość v meżá / stáwe dobro-
v ludźi v cćiwych. Pomni co mowi Syrách:

Prov: 12
v 4.

14. v 1.

18. v 22.

Gen: 2.

v 18.

Ecc: 4.

v 9.

Ecc: 16

v 24, 26

Tob: 10.

v 13.

Ecc: 35
v 29.

Ecc: 25
v 1.

[Trzy są rzeczy, w których sie kocham, które sie Pánu Bo-
gu, y ludziom podobáia, Zgodá bráterska, Przyiaźń mie-
dzy krewnemi, á gdy mąż y żoná zgodnie sie miedzy so-
bá zachowáia.]

PYTANIE.

Atak pytam cie imieniem Bożym/ Jesliże ty

temu

Aug: Can-

sa 31. q: 1.

Ca: Deus.

[Bog me-

szczyne y

biologłowe

dla rozmu-

żenia naró-

dułdźkie

Matżeństwa

czystości

ślaczył.]

Glossator

ramże do-

klada, [A

przetęczy

śrość iest

miedzymi

zonkami.]

Tenże Ca:

33. q: 5. Can

Et. [Jest

ten porzą-

dek przyro-

zonny miew

dzy wszystko

mi/ áby zo-

ny słuszy

meżom / á

dziatki roz-

dzicom: A-

bowie/ nie

byłaby jed-

na spráwie

dlwość /

gdyby miał

wiastę słus-

zyć mniejs-

temu.]

Tit: 24
v 4.

Dan: 114
v 22.

1. Pet: 34
v 6.

Gen: 34
v 16.

Ephes
5. v 22

1. Pet: 34
v 4.

temu swemu Meżowi / slubnieſz te wſytkie po-
winnoſci Małżeńſtwá ſwietego oddawać / y
chowac? Rz Slubnie / za pomocá. Zá tym rze-
cze *Minister*. To wſytko / co tu ſobie ſlubniecie / nie-
chay będzie Bogu iáwno / y wam ſámy / tákſze y
wſytkiemu zgromádzieniu.

Oddawanie Pierścieni ábo Wieńcow.

A ták tu zápieczetowaniu tego ſlubu / daycie
ſobie Pierścienie / ábo Wieńce.

A wſtąpiłszy od nich Pierścienie, ábo Wieńce, rzecze:

Ten obyczaj zachowalſie zdawná / iſz ſobie oſo-
by przy ſlubie dawaly Pierścienie / ábo Wieńce /
ná znáć ſlubu / czyſtoſci / y ná pámiátkę towarzys-
twá nierozstárgnionego.

A dawáiąc Pierścień, ábo Wieniec młodemu Pánu, rzecze:

Weźmi N: znáć ſlubu / y miłoſci małżeńſkiej
nie rozerwány do śmierci od żony ſwey. *A do*
Pánny: Weźmi N: y ty z náć ſlubu y miłoſci mał-
żeńſkiej nierozzerwány do śmierci od meża ſwe-
go. Zá tym rzecze:

Daycie ſobie inſz rece zobopolnie w imie Boże.

A gdy ſobie dádzá rece, rzecze Minister do młodego Páná:

Mówże głóſem ze mna:

P R Z Y S I Ę G A.

Ja N: biorę ciebie N: zá iedy-
ną, á właſną Małżonkę ſwą,
od

Tertu: Lib:

Apol: Ca: 6

[zadane cz-

tenki v bia-

tych głoſo-

nie znáć

złoty, procz

iedne páł-

ca / ttecy os-

blubieniec

dawa obli-

wienieppz;

slubie.]

Chriſt: 150:

9. in Epist:

ad Timot:

[Dla tego

kládgowien-

ce ná głoſ-

we / aby bi-

ty znáć ámi-

zypieciſtwá

iſz od wſze-

teczniſtwá

nie ſa zwyp-

cieſeni. A

ieſli kto he-

dac zwypie-

zony nierza-

dę / do wſp-

recznic ſi-

perzłaczyl /

dla czegoſ-

to Wieniec

chodzie.]

Gen: 24

Y 47.

Iudit:

10. Y 1.

2.
2. Cor: 1
Y 12, 23

od B O G A daną. Y tobie się też
oddawam, zá iedynego, á wła-
snego M A Ł Z O N K A twego: Y
ślubuięć^a ná sumnienie moje,
przed Bogiem, y przed tym w-
szytkim zgromádeniem, cno-
tę, wiarę, y miłość Małżeńską zá-
chowác; Ciebie nie opuszczác,
czásu szczęśliwego, y nieszczę-
śliwego, Ani w chorobie, áni w
żadney przygodzie. Slubuięć y
to, nád cię inšzey żony, áni oso-
by, nie znác, do twej, ábo mej
śmierci. Czego wszytkiego,
niech mi będzie Pan B O G, w
T R O Y C Y iedyny, świádkiem,
y wspomóženiem. Amen.

Gratianus
te floſſa
ma, Cauſa
30. q. 5. in
Ca: Si quis
[w Mał-
żeńſtwo wz-
ſtepuia/icz-
ſli rzeka/
Przyſięg-
iſcie zá żo-
ne będą m-
iał.] Tenże
Cauſa 22. q.
1. in Can:
Quod. [Je-
náczy przy-
ſięgano w
ſtáym zá-
kęcie, in-
czy w pier-
wſzy kście
le/ náczy
teſz. Wſtá-
ym zá-
nie przyſię-
gano: p-
Pan/ p-
duſá mó-
to mi nie-
chay Pan-
czyni. W-
piera ſp-
B. O. ſcie
przyſięg-
no/ ſwiá-
kie mi ieſt
ſumnienie.
je to me-
wie przed
Bogiem. d-
dziſia przy-
ſięgá/ ni-
chay mi-
táſ Bog w-
ſpomóże.]

2
2. Cor. 1
Y 12, 23

Gen: 24
Y 47
Iudic:
10. Y 1.

Zá tym rzecze do Pánny: Mowże też ty Pánno głosem:

Ia N: biorę ciebie N: zá iedyne-
go, y własnego MĘZ A swego, od
B O G A dánego, Y tobie się też od-
dawam, zá iedyną, y własną Mał-
żonkę twoię. Y slubuięć ná sumnie
nie moje, przed Bogiem, y przed
tym zgromádzieniem, cnotę, wiá-
rę, y miłość Małżeńską zachować;
Ciebie nie opuścić, času szczę-
śliwego, y nieszczęśliwego: Ani w
chorobie, áni w żadney przygo-
dzie. Slubuięć y to, nád cię inšzego
Mężá áni osoby nie znáć, do twej
ábo mej śmierci. Czego wšytkie-
go niech mi będzie P A N B O G, w
T R O Y C Y iedyny, świádkiem y
wspomożeniem. Amen.

Tob: 7
Y. 15.

1. Cor:
4. Y 1.
Mat: 19.
Y 6.

wiek Oycá y Matkę, y przyłączy
 się ku ſenie ſwey, y będą dwoie ie-
 dnym ciałem: á tak iuſz nie ſą dwa,
 ale iedno ciało. Co tedy B o g złą-
 czył, człowiek niechay nie rozłą-
 cza. Rzekli mu: Przeczże tedy Moy-
 zeſz roſkazał dáwać liſt rozwodny
 y opuſcić ją? Rzekł im: Iſz Moyzeſz,
 prze zátwárdziałoſć ſercá waſzego
 dopuſcił wam opuſzczać ſony wá-
 ſze: lecz od początku nie było tak.
 A powiedam wam : Iſz ktobykol-
 wiek opuſcił ſonę ſwoię, oprócz
 dla wſzetczeñſtwá, á inſzaby po-
 iał, cudzołóży: A ktoby opuſczo-
 ną poiał, cudzołóży.

Œ tych ſłow łatwie zrozumieć możecie / iáko ieſt
 mocne / y nie roztárgnione Małżeńſtwo / od Páná

Bogá

1. Cor: 7
 v 10.

Tob: 7.
 v 8, 10.

Boga postanowione / ktore tylko śmiercią / ábo
iákim nierzadem bywa rozłączone. A przetoż v/
pominam was z vrzedu swe^o / nie dawaycie sobie
z obu stron / do rozłączenia przyczyny żadney / Nie
owšem staraycie sie / áby przysięgá Matżeństwa
miedzy wámi cále / y zupełnie trwála: ieden dru/
giego nie zdradzając / áni osuływając / áni opu/
szczając. Ktore słowa Krystusa pána / wważając
Páwel święty / mowi: [W małżeństwie będącym opo-
wiedam, nie ja, ále Pan, iżby sie żoná od mężá nie odlacza-
ła: A ięsliby sie odlaczyła, niechay zá mąż nie chodzi, ábo
sie z mężem niech poiedna, á mąż żony niech nie opuszcza.]
Co sam pan Bóg niechay sprawuie w was. O co
vpadşy ná kolána / modlmy sie spolem pánu Bo/
gu tymi słowy:

MODLITWA.

WSzechmogacy / wieczny / á miłosierny
Boże / Wycze Pána náşego Jezusa
Krystusa / ktory brzydzac sie nieczysto/
ścią / á karzac cudzołóstwo / rozmaicie / stan Mat/
żeństwa świętego / zalecáć raczyş: Prosimy cie
nabożnie / ráczże te małżonki nowe / przez vsluge
ninieyşá / w tym ich towarzysztwie złączyć / ie/
dnościá miłości / y pokoju / L onych rozmnoż / w
potomstwo pobożne / tak iżby doználi rzecza są/
ma / żeś ty iest Bogiem ich. Dżyczże im łaski twej /
y Duchá twego świętego / áby w tym stanie po/
dlug woley twej żyli / pobożnie / y wczciwie ná/
śn iecie sie rządząc. Ráczże też okazać blagoşli

1. Cor: 7
v 10.Tob: 7.
v 8, 10.

wienstwo/ twoie swiete/ nad nimi/ ktoreś obficie
okazywał Wycom naszym/ a slugom twoim: A o/
one rącz cieścić / y wysłuchawać we wszelkim
krzyżu y vtrapieniu / po wszytek czas żywota ich.
A potym dayże im też żywot wieczny. Uczyńże to
wszystko dla miłego Syna twego / a Pána nasze-
go / Jezusa Krystusa / Ktorego imieniem ciebie
nabożnie wzywamy/ Uczyńże nasz/ zc.

BŁOGOSŁAWIENSTWO.

Conc: Car:

iv. Can: 13.

[Oblubiez

niec y Ob-

lubienicę/

gdy mája

być kłopot

stwierni

od Kiedza/

tedy przez

rodzice/ a

bo Dziewo

stęby niech

bedą dopo

wadzeni /

Który gdy

wziął bła

gosławien

stwo/ też

noy / dla

uczciwości

onogo bła

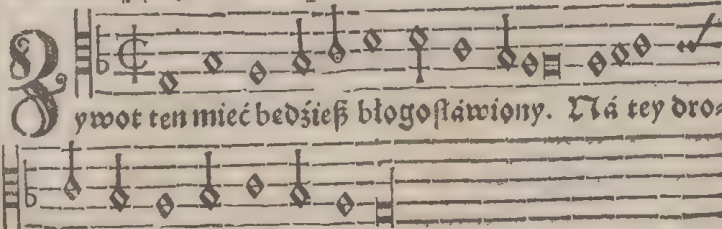
gosławien

stwa/ niech

życie w pa

nienstwie]

Pan Bog wszechmogący/ ktory was wezwał/
do tego Małżeństwa swietego / ten sam niechay
was łączy w jedno ciało/ zwiastą Duchą swie-
tego. Niech będzie z wami/ abyście mogli
w tym swietym Małżeństwie / okazać one dzi-
wne Tajemnice / zjednoczenia Krystusa z Ko-
ściolem iego/ y ona sie społecznie cieszyć. Niechay
że też nad wami rozmnoży hojnie błogosławień-
stwo swoje Boskie/ y tym wszystkim obdarzy/ co/
by było z chwały iego/ z pociecha wasza/ y rodzi-
com waszych: Tu zaśpiewaia Psalm 128.

G ywot ten mieć będzieś błogosławiony. Na tej dro-
dze swiata wszelkiej gadziny.
Który zna wiecznego Pána swojego / A boi sie iego z serca
prawego.
Przytym roztazania będzieś strzeżl iego / Nie májac su-
mnienia nętargnionego.

Eph: 6.

V 32.

Tob: 7.

V 15.

Gen: 24

V 60.

Tob. 3.

Bedzieś też pożywał swoich rąk prace / A tak będzieś sły-
nał w Boga w łasce.

Bedzie w domu żona obfitowała / Jako winny korzeń o-
woc dawała.

Synowie cnotliwi do stołu sieda / Drzewu oliwnemu po-
dobni beda.

Tak weźmie żywiacy / w małżeńskim stanie / Kromia po-
chyby / w błogosławienie.

Takiemu każdemu / Boże wśchmocny / Pokazuy łaskę swa /
w dzień y w nocy.

Boże który mieysce / obrales sobie / W Jeruzalem miescie /
y na Syonie.

Day temu oglądać szczęśliwe Wnuki: A smutku nie po-
znać / aż na wieki.

Pokozy Izraela / dayże też widzieć / Aby twoia chwala /
mogła mieysce mieć.

Day to wszystko Panie namilosciwośy / Przez swe swiete
imie / na nas weyśrzawśy.

Bogu Oycu Synu Duchu swietemu / Tliechay będzie
chwala / Panu wiecznemu / Amen.

*A ieśliby sie trąsilo, iżby nazajutrz nowi Matżonkowie o Mo-
dlitwę prosili, tedy ta Modlitwa z nim będzie się modlit
Minister po Modlitwach pospolitych: Abo ią też do wszy-
tkich obroci. Vczyniwszy w przód napominanie krotkie na
one słowa Genes: 1. y 27. albo Psal: 67. albo co będzie wi-
dział byc potrzebnego słuchaczom.*

MODLITWA.

O Boże Oycze nasz / Boże Oycow naszych /
Oycze Pana naszego Jezusa Krystusa / cie-
bie chwala niebo y ziemia / morze / Anieli /
ludzie / y wszystko stworzenie: bos ty iest chwale-
bny / y błogosławiony na wieki. Tyś stworzył A-
dama / y dales mu Ewę za małżonkę ku podpo-
możemu /

Eph: 6.
V 32.
Tob: 7.
V 15.
Gen: 24
V 603

Tob. 8.

możeniu / y ratunku. Tyś Pánie nas sam w ten
 stan Malżeński złączył. Przetoż cie pokornie pro-
 simy / weyżrzyś ná nas okiem miłosiernym : Śmi-
 luy sie nád námi / á wysłuchay nas. Day nam zna-
 iom ość imienia twego świętego / zá czym nam
 wszystkie inſze rzeczy latwie przyda. Słowa tve-
 go świętego / y láski twoiey świętey / od nas nie o-
 deymuy : Oblicza Wycowſkiego nie odwrácaj :
 reki ſzczodroblivey nie ſkurczaj : ſráśunki y kłopo-
 ty / w pócieche obrácaj : pracom náſzym błogo-
 ſław : tetroche ktora mamy / rozmnażaj : láſke w
 ſiebie / y w ludzi pobożnych nam ſpráwuy : od zle-
 go odwodź : myſli / ſłowa / y uczynki tobie prze-
 czynne / á nam ſzkodliwe / y koſciol zgarſzające
 od nas oddalay. Dayże nam też dobre zdrowie /
 zgode / miłość / y pokoy / w tym Malżeńſtwie : Po-
 tomſtwo day ogladać rákome ktoreby było zchwa-
 ta twoia / y z póciecha náſza. Sprawże też to moy
 miłypánie / ábyſiny ſie mogli ſpolę z ſoba zſtárzec /
 w błogóſłáwienſtwie twoim. Uczyniże to Wycze-
 miły / dla zaſługi Syná tve' miłego / w ktorego i-
 mieniu / tobie ſie modlimy. Wycze náſz / ktoryś. 2c.

*Tu mogą zaśpiewać Pieśń o Malżeńſtwie, Bog gdy
 niebo i ziemię ſtworzył. 2c. Abo, Błogóſław nam
 náſz pánie / 2c.*

ODPRAWOWANIE NABOZENSTWA w dni pewne.

Hieronimus in Cap: 4. Galat:

Nazecze kto: Jesliż dni zachowywać się nie godzi / y miesiecy / y czasow / y lat: Tedyć y my w takowys grzech wpadamy / iż zachowuiemy Szrode / Wielki Piątek / dzień Tiedzielnny / post Czerdziesiątniowy / Święto Wielkonocne / y Świątki / także według różnych krajów na cześć Naczenników wystawione różne czasy. Na to kto po prostu odpowie: dzieć chce / powie: Iż nie te są Żydowskich świąt dni / które nasse: Albowiem my nie Przasników Wielkanoc obchodzimy / ale zmartwych wstania y Krzyża. Ani siedmi Tiedzieli obyczaiem Żydowskim w Świątki nie liczymy / ale Duchą świętego przysięć czcimy. A iżby nieporządne zgromadzenie ludu wiary w Chrystusa nie umniejszało / dla tegoż pewne dni postanowione są / abyśmy się wespół zchodzili. Nie iżby on dzień / w który się zchodzimy był zacniejszy niż inne: ale / aby któregośkolwiek dnia zgromadzamy się / z oglądania siebie samych zobopólnego / wietśa nam radość w każdym wrośła. Lecz kto chce subtelniej na te kwestia odpowiedzieć / to twierdzi / iż wszystkie dni sobie równe są / ani tylko w Wielki Piątek Pan Chrystus Krzyżuje się / y w dzień Tiedzielnny zmartwych wstać / ale zawsze zmartwych wstał na Pańskiego dzień święty jest / y zawsze ciała Pańskiego pożywa. A posty zgromadzenia w pewne dni / od ludzi rozstropnych postanowione są / dla tych którzy wiecy się świętem parcia / niż Bogu dogadzaia / y nie mogą / owszem nie chcą / przez cały czas żywota swego do zgromadzenia chodzić / y przed ludzkimi sprawami Bogu modlitw swych o-

fiary ofiarować.] Toż mowi August: Epist: 118. ad Ianuar:
y Epist: 86. ad Casulanum. Polidorus lib: 6. Cap: 18. de In-
vento: rer: *A tak światá sa postanowione miedzy Krześci-
ány, nie dla proznowania, ani dla piansw, tańcow, &c. ale
dla rozmyślaniania dobrodziejstw Bożych, y dla nabożeństw:
iako dla słuchania słowá Bożego, dla Piosneczek Duchownych,
dla Modlitw, dla używania Sakramentow.*

N I E D Z I E L A.

Aktor: 20. y 7.

*888 gce-
nie Niedz-
iele z da
má i: szez
od czaso
Apostol-
skichacho
wancie jest.*

[**P**ierwszego dnia w tegodniu / zebrał Páwel zwoleinni-
tu / ku łamaniu chleba.] Augustinus Epist: 86. ad Casulan:
[Pierwszy dzień po Sobocie / na ten czas nazywano / który
teraz Niedziela zowa / co sie w Ewangeliey iasniey poká-
zuie Abowiem dzień zmartwych wstania Pánstiego / pier-
wszym dniem po Sobocie od Wátheusa / a od inszych trzech
Ewangelistow iednym dniem po Sobocie nazwany jest:
skad sie pokázuie ze ten to jest dzień / który potym Niedzie-
la nazwan jest / w który dzień łamał chleb Apostol / iako sie
łamie w Sakramencie Ciaia Chrystusowego.]

1. Cor. 16. y 2.

[Pierwszego dnia w tegodniu / każdy z was niechay odlo-
ży zbierając co z dobrośliwości Bożej będzie mogli.] The-
ophilactus in hunc locum. [Przez pierwszy dzień w tego-
dniu / rozumie dzień Niedzielny / to jest / dzień pierwszy po
Sobocie / albo pierwszy dzień tegodniowy. Ktorego dnia
przypominaniem / do tálmużn rozdawania napomina. A o-
wszem y tegoż dnia wspomina tajemnice.]

Apocal. 1. y 10.

[Ja Jan / bylem zachwycony od Duchá w dzień pánsti.]
Anselmus y Oecumenius, przez ten dzień Pánstki, Nie-
dziele rozumieią. Także y Bullingerus, y inszy, In cap. 1. A-
pocal:

Justinus

Justinus Apologia pro Christianis.

[Zgromadzenie w dzień Niedzielną czynimy / ábowiem: w ten dzień napierwey Bog rozpedziwszy ciemności / i sprawiwszy materia / świat stworzył. Jezus Krystus też Zbawiciel nasz / tegoż dnia od umarłych powstał.]

Eusebius De vita Constant. Lib. 4. Cap. 18, 19.

[Constantinus Cesarz / czás sposobny dla modlitw / dzień Niedzielną postanowił / iáko ten ktory záprawde zacny iest / y bez watpienia pierwszy / i żołnierze Krola / náuczyciele oby czaiów dobrych / ná śládownali / gdyś też y oni dzień Niedzielną czcili. I modlitwy od Cesarza spisane / tegoż dnia mówili. A to aby wszyscy czynili radził blogostawiony Cesarz / aby tak zmienagła / wszystkich ludzi do chwały Bożey przyciągnął: A przetoś postanowił aby wszyscy poddaniiego / w dzień Niedzielną świecili / nic nie robiąc / Aby wolnie do Kościoła Bożego chodzili / żeby tak bez wśelakięj przeszkody mogli się Bogu modlić.] Tenże Oration. de laud. Constant. [Constantinus postanowił / aby ludzie ná każddy tydzień wespól się zgromadziwszy / dzień Święty Niedzielną świecili: aby iáko ciała potrawami karmia / tak aby też winyszy piśmy świętymi pośilali.] Pokázanie się tedy ztąd, iż dzień Niedzielną Apostołowie świecili, y weń nábożeństvo odpránowáli. Nie iest tedy świecenie Niedziele wstánową ludzką, ábowiem nie postanowił Constantinus Cesarz świecenia Niedziele, gdyż iá świecili ábo obchodzili sámisi A-
postołowie, y oni pierwszy Krzcścianie, ktorzy byli dobrze przed Constantinem, dzień niedzielny wspominaia, iáko Ignatius Epi. ad Magnesian: Justinus Apol. 2. Tert: lib. de Corona Milit. Ale tylko wstánowe Apostolską odnowił, ábowiem niektorzy zaniedbawali świecenia Niedziele, wonym pierwszym prze-
śládownaniu, żyjąc mie dzy Poganymy Zydym.

Odprawowanie Nabożeństwa W N I E D Z I E L E.

Niedziele trzykroć bywa odprawo-
wane Nabożeństwo / gdzie jest Dia-
kon / ábo Lector / y Szkola: Ka-
żdy / przed Południem / y w Wie-
czor.

RANO. I. Spiewaia dwie Pieśni tylko z Kátechizmu, ie-
dne, Wieczny Boże / i. á potym Psalm, Podźmy z ochotą / i. Psal: 91
ábo, Taktón Pánie / i. Psal: 46
II. Kazanie krotkie bywa, wyklá-
da Diakon, ábo Kátechizm, ábo też Rozdział wedlug porzą-
dnego czytania Bibliey. III. Modlitwa poránna bywa.
IV. Po Kazaniu spiewaia, Przez wszystkie dni náše błogo-
slawimy cie / i. A rozchodząc się, Krolowi nád wšemi Krol-
mi / á Pánu / i.

Przed POŁUDNIEM. I. Stánawšy Minister v stołu,
rzecze te słowá: Bogu Oycu y Synowi y Ducho-
wi świętemu / Bogu w Troycy świętey iedyne-
mu / niechay będzie wieczna cześć y chwala / teraz
y zámże. Ná co wšyscy rzeczymy Amen. I I. V.
pomni lud do śpiewania, temi słowy, mówiąc: Namilšy
Krzesćianie / ponieważ nas Pan Bog wšechmo-
gacy ná to mieysce zgromádził / ábychmy mu tu
chwale oddawali. A ták wšyscy powstawšy /
daymyš mu chwale / ták śpiewaia: T śpiewaia
trzy Pieśni, iedne, Stworzycielu wšechmogacy / i. ábo, Pá-
nie náš studnico / i. ábo, Chwala Bogu z wysokości / i. dru-
ga, Psalm, podobny Ewángeliey: trzecia, Dekalog. I I I. v
stołu Stánawšy Minister, uczyni nápomnienie kroć iuśienkie do
Spowiedzi. IV. Po Spowiedzi bywa absolutia, to iest, opo-
wiedá-

Ponárodze
niu Syná
Boże okół
roku 140.
iáko odpra-
wiano
Nabożeń-
stwo Ry-
mie, obácz
każdy z tu-
styna, kto-
regosłowa
położone sa-
fol: 25. y o-
koto roku
368: á Dá-
máśu Pa-
pieża: kto-
regosłowa, Ep:
2. ad Hier:
& hab: Tó:
1. Concil:
[Táť wiel-
kiey proste-
ty v nas wy-
obrażenie
i. je tyl-
ko w dzie-
nie
Líst ieden
Apostolſki
bywa czy-
tá / á Ewán-
geliey ied-
rozdział by-
wa przepo-
wiedzián /
Psalmow
śpiewania
obyczáiu
niemáś / áz
nitéz himn
jednójch
śpiewaia]
Toi ná on
czas & Ry-
mie, ani

2. Cor:
11. y 13.

Num: 6.
y 24.

Psal: 100

Psal: 113

wiedanie odpuszczenia grzechon, w śmierci y w zaśludze Kry-
stusowej. V. Symbolum śpiewaia po spowiedzi y poro-
grzeszeniu. VI. Wstąpiwszy na Katedrę, będzie mówił one
słowa Apostolskie, które na każdą Niedziele mają być mówione:

2. Cor.
11. V. 13.

Łaska Pana naszego Jezusa Krystusa / rć. VII.
Ewangelia czytają. VIII. Po czytaniu śpiewaia, Przez
two słowa / rć. ábo, Zmiłuy się Panie nad nami / rć. IX. Po
naukach śpiewaia, Pożegnay nas / rć. ábo, Błogosław nam /
rć. ábo, Rządź nas Panie / rć. X. Modlitwy pospolite z Ká-
techizmu bywają, y wypełnienie o wysłuchaniu prośb. XI.
Błogosławia ludowi, zwykłym błogosławieństwem, mówiąc:
Niech nam błogosławi Pan Bog / rć. XII. Za-
leciwszy potrzeby ubogich, rozpuszczon bywa Zbor, śpiewa-
jąc, Bogu Oycu / rć. XIII. Po śpiewaniu, rzecze Minister:
Imię Boga Oycy / y iego miłego Syna Jezusa
Krystusa / y Ducha świętego / niechay będzie ze
wszymi nami. Na co rzeczymy wszyscy / Amen.
Idźcieś w pokoiu / Pan Bog z wami jest.

Psal: 55

Psal: 100

Num: 6.
V. 24.

Psal: 100

W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni z Kátechizmu śpiewaia,
Pánu Bogu wszechmocnemu / rć. ábo Psalm, Tłuz teraz na-
rodowi ziemscy / rć. y drugi według porządku Psalmow.
2. Kátechizm, kedy jest Szkoła, studenci mówią. 3. Kazanie
bywa, ábo na Epistole, ábo, jeśli co zbedzie z Ewangeliey.
4. Modlitwa wieczorna bywa. 5. Rozchodząc się śpiewaia,
Tobie poruczam Boże moje / rć. To tak odprawowane by-
wa nabożeństwo w dni Niedzielne, poczynszy od Niedziele
piernussey po Troycy świętey, aż do Niedziele piernussey Ad-
wentowej.

DNI POWSZEDNIE.

Rano w **PONIEDZIAŁEK**, 1. śpiewaia, Prosim
cie który mieśkaś / rć. y Psalm, Boże który mieś-
kaś / rć.

Psal: 113

ni sono, a-
ni grano,
ani kropio-
no, ani ka-
dzono &c
Niedziela.

Tych słóg
szysano
przedtym,
gdy ludzi
rozpuszcza-
no po nabo-
żeństwie,
Bear⁹ Rhe-
nanus in
Lib: 4. Tert
adv: Marc:
& alii.

VV Koście-
le onym 1-
sznielkim,
dśśa kroc
przez dzień
nabożeńst-
wa odprá-
śśano.

Co się poką-
zanie z niasg
Moyzeša:
Nū:28. y 4.
Także y w
onympier-
wyjm Ko-
ściele Krys-
ciańskim.
Czego sa
Ks. i dect.
Głom te fl.
Głom Orige-
nesa i Kelle
2. in Nani
[Człowiek
zcale dmi
godzine a-
bo dwie /
mied Bogu
odlozyna
Modlitwe
przydzie
Kosciola /
Albo mied
słowa Bo-
zego poslu-
chac idac i-
mek. sciol /
Toi se spo-
mina Chri-
stus: tak p.
Rac: Hō: 6.
in Ep: Tim:
[Wiedza
ludziem:
ni iako ne
Lazordien
ranc / y w
wieczoma
ig byc wpl
wane mo-
dliny do
pana.]

Ambrosi: &
hab: in Po-
lyant: fol:
170. [Ten

*We WTOREK, Ach wŝechmogacy / rē. y Psalm, Wŝyŝ
proŝby moie / rē.*

*We CZWARTEK, Miłosierny Boże Oyczy / rē. y Psalm,
Z głębokości / rē.*

*W SOBOTĘ, Już wŝłōŝwiāto ŝłoneczne / rē. y Psalm,
Tobie nieśmiertelny Pānie / rē. 2. Caput czytāia wedlug
porzādku czytānia Bibliey ŝwietey, ktorego czyniā krocin-
ŝienkā summe. 3. Modlitwā bywa porānna. 4. Rozchodzac
ŝie ŝpiewāia, Krolowi nād wŝemi Krolmi / rē.*

*We SRZODE. 1. Także ŝpiewāia dwie Pieŝni, Jezu
Kryŝte Boże wieczny / rē. y Psalm, Czāsu tey nāŝey potu-
ŝy / rē.*

*W PIĄTEK, Rācz wŝāzac miły Pānie / rē. y, Mādroŝć
Oycā / rē. 2. Kazānie pułgodziny bywa, dāley nic, wŝianŝy
text iāki z Piŝmā ŝwietego. 3. Modlitwā porānna bywa.
4. Rozchodzac ŝie, ŝpiewāia, Bogu Oycu / rē.*

*W WIECZOR: 1. Jedne Pieŝń ŝpiewāia, Jezu Kry-
ŝte / rē. 2. Caput wedlug porzādku, z Bibliey ŝwietey czytā-
ia, bez wyktādu. 3. Modlitwā wieczorna bywa. 4. Rozcho-
dzac ŝie ŝpiewāia, Day nam Pānie miłōŝciwy / rē. An So-
bota zāwŝe ŝpiewāia nā Nieŝporze dwie Pieŝni: Psalm, Po-
ŝpieŝ ŝie Boże / rē. y, Wielbi duŝo moiā / rē.*

*Moga być ŝpiewāne inŝe Pieŝni, wedlug czāsu, potrzeby, y
zwyczāiu: tylko, āby tym porzādkiem odprāwnāne Nabo-
żeńŝtwo było w dni poniedziałnie.*

OBCHOD ADWENTOWY.

WNIEDZIELE piernŝsā Adventowa, Nabo-
żeńŝtwo tāk odprāwnāne bywa: RANO: 1. dwie
Pieŝni ŝpiewāia, Wieczny Boże z wyŝokōŝ: / rē.
Tuz wŝyŝcy Rzeŝcānie zāŝpiewamy / rē.

2. Kazānie bywa, wŝianŝy zā text ŝłowā Izāiaŝsā Prorokā,
Cap: 45. y 8. Rorate celi, &c. 3. Po Kazāniu ŝpiewāia,
Bogā cie chwalimy / rē. 4. Modlitwā porānna bywa. 5. Roz-
chodzac ŝie ŝpiewāia, Krolowi nād wŝemi Krolmi / rē. T
tāk w Niedziele Adventowe, rānne Nabożeńŝtwo odprāwnie

ŝie.

sie: tylko iż inšy text z Proroctw o przyſciciu Páńskim czytány y wyktádány bywa.

Przed POŁUDNIEM. 1. Tákże czynią y odprawnia Nabożeńſtwo, iáko y w inſe Niedziele poſpolite: tylko, iż ná káždą Niedziele Adventowá Ewángeliá wtaſną czytáią. 2. Pieśni trzy Adventowe ſpiewáią. Pierniſá ta zámſe, Pánie náſ Oycze miłoſciwy! ić. Apotym dwie które będzie rozumiał Miniſter, według zgromádzienia. 3. Po czytániu Ewángeliey, Pánie Jezu Kryſte! ić. Po Kazániu, Weſe! ſie córko Syon! ić. ſpiewáią. 4. Modlitwa Adventowá wielká mowiá. 5. Zbor zwykłym obyczáiem Niedzielnym rozpuſzczáią.

Luc:11. W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni zámſe te ſpiewáią, Pánie Boże wſzechmogacy! ić. Chwalebny ieſt Bog narodu Izráełſkiego! ić. 2. Epiſtola wtaſną czytáią. 3. Modlitwa wieczorná mowiá. 4. Rozchodząc ſie ſpiewáią, Tobie pozdrucam Boże moy! ić.

W dni POWSZEDNIE Adventowe. RANO: 1. Dwie Pieśni ſpiewáią, Miłoſtorny Boże Oycze! ić. ábo, Pánie Jezu Kryſte! przez twoie wcielenie! ić. y drugá Adventowá, porządkiem one ſpiewáią, co dzień to inſá. 2. Kazanie bywa krotkie, wzięnyſy ku wyktádaniu porządku Proroctwá o przyſciciu Páńskim ná ſwiat te: Genef: 3. y 15. Genef: 22 y 18. Genef: 49. y 10. Numer: 24. y 17. Deut: 18. y 18. Pſal: 85. y 8. Iſai: 7. y 14. Iſa: 8. y 13. Iſa: 11. y 1. Iſa: 35. y 4. Iſa: 64. y 1. Ierem: 23. y 5. Ier: 31. y 23. Baruch: 3. y 36. Daniel: 2. y 44. Dan: 7. y 13. Oſe: 1. y 7. Mich: 4. y 1. Mich: 5. y 2. Agg: 2. y 5. Zachar: 9. y 9. Malach: 3. y 1. Mal: 4. y 5. 4. Ezdr: 13. y 26. 3. Po Kazániu ſpiewáią zámſe, Weſe! ſie córko Syon! ić. 4. Modlitwá bywa poránná, y máta Adventowá. 5. Rozchodząc ſie, ſpiewáią, Krolowi náſ wſemi Krolmi! ić.

W WIECZOR tákże odprawnowane bywa Nabożeńſtwo iáko y w inſe dni poſſednie.

W WIGILII Bożego Narodzenia, 1. iż ieſt dzień poſtu ſwiętego, RANO ták záczyňa Nabożeńſtwo Miniſter, iáko y w inſy Poſt. 2. Trzy Pieśni ſpiewáią, Znamy Oycze náſ

czáſnie bez
pſzczyn
przyſciciu Pá
niſkim náſ
wany ieſt /
dla te^o bo
wie Oyc
wie ſs, poz
czeli Ad
wentobcho
dzie / ábſie
Eáſzy mier
ny nágor
wał / y po
práwił / áb
mogł godz
nie obcho
dzie Wáſ
dzenie Bo
gá ſwego.]
Aug: Serr
de Advetu
[Wá nabo
żeńſtwo rá
niey (to ieſt
[koroſmit /
ábo gdy ſie
odniwá /)
wſtawá
cie / w Boſá
ciele ſtoiac
ábo ſie mo
dlić / ábo
ſpiewáć
Mſey Ro
ratney nie
ſſpomina
Iakoſ Te
leſphorus
Papiej z
kaſa Mſje
ſſ nocy,
Diſt: 1. de
Conſ: Can:
Noſe.
Vigilia Ná
rodzenia
Páńſkiego

Wspomin.
Aug: Serm.
19. ad Frat.
in Eremo.
W której
Kazania
miedwał,
można do
ludu mie-
dzyinsemi
rzeczami
te słowa:
[Wiedawas
nie będzie
teżno na
mają czas
wstąpić
postanici
to wasze/ro
jest powo-
ciągłinos
ścia od po-
tarnupus
pau.]

niebieski/ż. A potym dwie Pieśni de tempore. 3. Spowiedź bywa, y Symbolum śpiewaia, Wierzymy w iednego Boga/ż. 4. Proroctwo Zachariaśa Káptana wykładaia. 5. Mo- dlitwa o używaniu Sakramentu bywa z Kátechizmu, Pánie Jezu Chryste Synu iednorodzony Boży/ż. 6. Rozcho- dzą się obyczaiem zwykłym.

W POŁUDNIE, 1. Litanią śpiewaia. 2. Caput 19. z Xiąg Obiáwienienia czytáia, y kroćusienko wykładaia. 3. Mo- dlitwy trzy krotkie z Kátechizmu o używaniu Wieczerzy Pán- skiej mowia, O Pánie Jezu Chryste chlebie nasłody/ż. Pánie Boże nasz/ż. Pánie ktory miłuięś narod/ż. 4. A po- tym zaśpiewawszy, Krolowi/ż. rozchodzą się.

W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni śpiewaia, Bog praw- dźiwy Jezus Chrystus/ż. Chwalebny iest Bog/ż. 2. Ka- zanie o Sakramencie Wieczerzy Páńskiej bywa. 3. Po Ka- zaniu śpiewaia, Chryste dniu naszey światłości/ż. 4. Mo- dlitwa wieczorna, O Pánie Boże wszechmogacy / iakos dzień raczył/ż. 5. Napomina ludzi Minister po każdym na- bożeństwie, aby się opowiedáli y gotowáli, ktorzy mają przystą- pić do stołu Bożego. 6. Rozchodząc się zaśpiewaia, Day nam Pánie miłościwy/ż.

ŚWIĘTA VROCZYSTE.

Święto na
rodzenia
Bożego, iako
jest daw-
no, y iako ie
obchodzono
maś o tym
w Kalen-
daru.

W

Dzień NARODZENIA BOŻEGO trzy razy bywa Nabożeństwo, tym sposobem: Przed ŚWI- TANIEM, 1. Rzecze Minister: Wspomo-

żenie nasze/aby było od Pána/ktory stworzył nie- bo y ziemię/na to rzeczymy zgodnie wszyscy Amen. 2. Wspomni lud do śpiewania, z przykładu onych Aniołów, kto- rzy w nocy oznaymivszy Pasterzom narodzenie Zbawiciela JEZUSA Chrystusa, z niego się sami weselili, y śpiewáli, Chwała Bogu na wysokości/ż. y śpiewaia dwie Pieśni, Jeruzalem miasto/ż. Chwalmy Pána Jezu Chrysta/ż. 3. Kazanie bywa, wziąwszy text z Proroka Izaiasza, Cap: 9.

Dzie,

Luc: 1.

Luc: 2.

Pf: 100.

Pfal: z. 1.

Pfal: 111

Luc: 1.

Dzieciatko się nam narodziło/żć. 4. Po Kazaniu śpiewaia, Ciebie Boga chwalimy/żć. 5. Modlitwa bywa o narodzeniu Pańskim z Kátechizmu. Pánie Jezu Kryste Synu Boga żywego/żć. 6. Záspiwanysy, Królowi nád/żć/ rozeydásie. 7. Opowiedaia się do stołu Bożego, y przyimowani bywáia nowótni, według opisania Formy.

Przed POŁUDNIEM. 1. Zacznie tak nabożeństwo Minister, iako się opisało przed áctem Wieczerzy Pańskiej. 2. Śpiewaia dwie Pieśni, Wsyscy ludzie weselcie/żć. Chwalmyś wsycyż weselamy/żć. 3. Kazanie bywa, wzięwysy text z Lukąśá swiętego, A stało się zá onych czasów/żć. 4. Po przeczytaniu Ewángeliey, śpiewaia, Narodził się Krystus Pan/żć. 5. Po Kazaniu, nie bywa modlitwa, ále záspiwanysy, Tnuż teraz wsycy/żć. do áctu Wieczerzy Pańskiej przystapi Minister.

W WIECZOR. 1. Śpiewaia dwie Pieśni, Tłástał nam jest dzień wesóły/żć. Rzekł Páno do Pána mego/żć. 2. Kazanie bywa ná Epístole Páwtá swiętego, Heb:1. Bog często-króć/żć. 3. Po Kazaniu śpiewaia, Tnuż my dsiatki záspiwaymy/żć. 4. Modlitwa wieczorna bywa. 5. Rozchodząc się śpiewaia, Tobie poruczam Boże moy/żć.

W dzień SZCZEPANAS. także trzy rázy Nabożeństwo bywa. RANO, 1. Śpiewaia dwie Pieśni, Jeruzálem miásto/żć. A dla czegoż się z zgrzytaniem zbiegaia/żć. 2. Historia o Szczepanie ś. czytáia z Dzieion Apostolskich, Cap: 6, 7, y 8. do wierśá trzeciego, y nápomnienie z nich krotkie czynia. 3. Modlitwa poránna bywa. 4. Śpiewaia, Boga áie chwalemy/żć. 5. Rozchodząc się śpiewaia, Królowi nád wśemi/żć.

Przed POŁUDNIEM, 1. Trzy Pieśni śpiewaia, Wsycy ludzie/żć. Chwalmyś wsycy/żć. Tłástał nam/żć. 2. Spowiedź bywa, y Symbolum Niceńskie śpiewaia, Wierzimy w iednego Boga/ Oycá wśechmogácego/żć. 3. Ewángeliá czytáia z Ianá swiętego, Cap:1. Tá poczatku było słow/żć. ábo, Mat. 23. Oto ia posylam do was/żć. 4. Po czytaniu, Narodził się/żć. A po Kazaniu, Tnuż teraz/żć. śpiewa.

To święto
wspomina
Nysenus
Doś: Ser:
de S. Ste-
phano.

ia. 5. Modlitwa bywa o narodzeniu Páńskim. 6. Rozchodząc się śpiewaia, Bogu Oycu / rć.

W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni śpiewaia, Syn się w Betleem narodził / rć. Bzeł Pan do Pána mego / rć. 2. Kazanie bywa na Epistole Páwła s. Tit: 2. Oświećła się łaska Boża / rć. 3. Śpiewaia, Tuż my dsiatki / rć. 4. Modlitwa wieczorna. 5. Rozchodząc się śpiewaia, Tobie poruczam / rć.

W dzień I A N A S. 1. przed Południem zgromadzimy się śpiewaia trzy Pieśni, Wszyscy ludzie / rć. Chwalmy wszystkich / rć. Wierze w jednego Boga / rć. 2. Ewangelia z Iana świętego czytáia, Cap: 21. Piotr obrociwszy się wyżałzwoleml / rć. 3. Po czytaniu Ewangeliey, Narodził się / rć. A po Kazaniu, Tuż teraś / rć. śpiewaia. 4. Modlitwa o narodzeniu Páńskim bywa. 5. Rozchodząc się śpiewaia, Bogu Oycu / rć.

W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni śpiewaia, Wzdajmy cię cześć / rć. 2. Bzeł Pan do Pána / rć. 2. Rozdział pierwszy z Obiáwienia Iana świętego czytáia, y on krotko wykłádáia. 3. Modlitwa wieczorna. 4. Rozchodząc się śpiewaia, Tobie poruczam / rć.

To Księgo
Księgi
Orig: Hom.
3. in Diver:

W dzień MŁODZIANKOW. R A N O. Także odprawy nabożeństwo, iáko y w dzień Iana świętego: tylko, iż śpiewaia, miásto Chwalmy wszystkich / rć. Kiedy Krol szedł Krolował / rć. Ewangelia czytáia, Mat. 2. A gdy Medrcy odešli / rć. A w wieczor czytáia, Apocal: 6. Widaćtem pod oltarzem dusze / rć.

W dzień NOWEGO LAT A, trzy razy nabożeństwo bywa. R A N O, 1. rzecze Minister: Wspomożenie nasze / rć. y śpiewaia dwie Pieśni, Jeruzalem miásto / rć. Chwalmy Pána Jezu Krystá / rć. 2. Rozdział 17. Genes: czytáia, y krotko wykłádáia. 3. Po Kazaniu śpiewaia, Boga cie chwali: my / rć. 4. Modlitwa poránna bywa. 5. Rozchodząc się śpiewaia, Krolowi nád / rć.

Przed POŁUDNIEM. 1. Obyczajem Niedzielnym zacząwszy nabożeństwo, śpiewaia trzy Pieśni własne, Synu Boży / rć. Pochovalmy / rć. Chwała tobie / rć. 2. Spowiedź

bywa,

Psalm: 2.

Psalm: 72.

by
w
ni
s.
nu
sie

2.
te
dli
Ro

spi
nie
w

dzi
Ro
cze

W
We
bie
w li
An

ktor
ne b
uki,

by
W

tom
gnie
czło
chiz

W
Cap

bywa, y Symbolum Niceńskie śpiewaia. 3. Czytaia Ewangelia własna, Luc: 2. A gdy przybędł / rē. 4. Po czytaniu, Narodził się / rē. á po Kazaniu, Tuż teraz / rē. śpiewaia. 5. Modlitwy własne bywaia, Jezu Kryste zmiłuj się / rē. Synu Bogą żywego / rē. 6. Po zaleceniu ubogich, rozchodzą się śpiewaia, Bogu Oycu.

W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni śpiewaia, Wzdaymyś / rē. Rzekł Pan / rē. 2. Kazanie bywa ná Epistole Páwła świętego, Galat: 4. Gdy przyšlo wypełnienie czasu / rē. 3. Modlitwa wieczorna. 4. Śpiewaia, Tuż my działki / rē. 5. Rozchodzą się śpiewaia, Tobie poruczam / rē.

PIESNI o Narodzeniu, y o Obrzezaniu Syna Bożego, śpiewaia aż do świętá Oczyszczenia Panny Máryey, porządnie iednak. Ná každą Niedziele, ráno śpiewaia dwie Pieśni, Wieczny Boże / rē. zámse. A potym po iedney z tych, co Niedziela, inśa śpiewaia, Jeruzalem / rē. Chwalmy Pána Jezu Krysta / rē. A dla czegoś sie zgrzytaniem / rē. Day siwe baczenie / rē. W Wieczor zaś, Wzdaymyś / rē. Rzekł Pan / rē.

W PONIEDZIAŁEK, Chwalmyś wszyscy / rē. W Wtorek, Dłaskał nam / rē. We Szrode, Kiedy Król / rē. We Czwartek, Pochwalmyś / rē. W Piątek, Chwała tobie / rē. W Sobotę ráno, Gdy się Krystus narodził / rē. A w Wieczor, Tuż teraz puść / rē. Syn się w Betleem narodził. A w inśe dni w Wieczor śpiewaia, Wzdaymyś / rē.

A od świętá Oczyszczenia Panny Máryey, aż do Niedziele, która Quinquagesima zowa, nabożeństwo także odprawowane bywa, iako y w inśe Niedziele, y w dni robotne: tylko iż Náuki, Pieśni, Modlitwy o Kościele y o Słowie Bożym, w te czas bywaia.

W ONE TRZY DNI, Pieśni przeciw rozpustnemu żywotowi śpiewaia, To słuszą wiernych / rē. Widzim Bożego gniewu / rē. Ewangelia czytáia, Luc: 17. Potrzeba aby Syn człowieczy / rē. Modlitwa własna, ná te dni, mówia z Kátechizmu.

W PONIEDZIAŁEK śpiewaia, To słuszą / rē. Czytaia Caput i. z Iobá, y wykładáia. We Wtorek śpiewaia, Widzim

leiliby ná rē czas był. Communi kanci, by- Skazydca nie & viete Valafridus Opát, Lib: de reb: Ec- clef: Ca: 22 [Arusiemp zeznác / że to jest wła śna Miśa / ná Ktoey sa Xiadz / Odpowiez dác / ofiaa ruiacy / y communiz Eant / iáko sámó zlozes nie moda litwo iásnie pokázuie. Nie bez pr zyczyny bos wiem / mos wi Xiadz / Krozjciebie ofiatuia.]

Bożego/ré. Caput Isa: 5. czytáią y nyktádáią. We Srzode, aż do Niedziele Pieśni pokutne z Kátechizmu śpienáią, y náuki o Pokucie bynáią.

Q V A D R A G E S I M A.

W Niedziele, którą zową Q V A D R A G E S I M A, 1. Ráno dwie Pieśni śpienáią, Wieczny Boże/ré. Zbáwicielu Kryste náš Pánie/ré. 2. Caput porządne z Bibliey czytáią, y nyktádáią.

Przed Południem, także nabożeństwo odpráwúią iáko y w in-se Niedziele: tylko, iż Pieśni o prácowitym żywocie páńa Kry-susowym śpienáią, Krystus przykład nam zostáwił/ré. *O* bacz z nas każdy sprawę/ré. Modlitwá de tempore, &c.

W Wieczor, śpienáią dwie Pieśni, Pánie Boże wszechmo-gacy/ré. Krystus przykład/ré. Kazanie bywa o Poście, &c. *A* w dni poniedziałek, też Pieśni porządnie śpienáią, Caput z Bibliey czytáią. *A* we Srzode y w Piątek o poście vczą.

W N I E D Z I E L E in se postne. 1. Ráno, dwie Pieśni śpienáią, Wieczny Boże/ré. Krystus przykład/ré. ábo, Zbá-wicielu Kryste náš Pánie/ré. Caput czytáią y nyktádáią. Przed Południem. Zaczynáją nabożeństwo obyczajem Nie-dzielnym, trzy Pieśni śpienáią o Mece páńskiej, *O* Pánie náš/ré. z áwse. *A* potym dwie, które się będą zdáły Ministrowi, według zgromádzienia. 2. Po Spowiedzi śpienáią, *W*ierzy-my wiednego Boga / Stworzyciela /ré. 3. Po czytaniu E-wángeliey, *J*ezu Kryste wszechmogacy/ré. *A*po Kazaniu, *Z*naymy każdy dobrodzieystwá/ré. śpienáią. 4. *M*odli-twá bywa o Mece páńskiej, *O* Pánie Jezu Kryste/ré. *A* po-tym lud rozpuszczony bywa zwykłym obyczajem. *W* Wie-czor śpienáią dwie Pieśni, te z áwse, *P*ámietay ná nas/ré. y *P*salm, *B*oże czemuś mnie/ré. *A* w dni poniedziałek, iáko w Poniedziałek, we Wtorek, we Czwartek, y w Sobote, porząd-kiem Pieśni o mece Páńskiej śpienáią, y Caput z Bibliey we-dług porządku czytáią. *A* we Srzody, y Piątki, nyktádáią z áwse te prorocctwá o mece Páńsk: porządnie, Psal: 41. y 10. Psal: 69. y 22. Isa: 50. y 6. Isa: 63. y 1. Daniel: 9. y 25. Za-

char: II.

Quadrage
sima naz-
wana jest
od postu P.
Krystus, i
pościł XL
dni y nocy.
Chriſt: Hó:
47. in Mat:
[Nie każeł
ſie Kryſtus
wpoſcić na
śládownic/
choć mogli
one 40 dni
poſtánowi-
ć.] Ten-
je Hom: 1.
in AA: [Zá-
su wczepie
go czeKaſ/
Czterdzieſ-
ciotnice.
dlaczego?
izali ma co
zaniemieſe-
ten czáſe?]
Tenje Ser.
3. in Ephe:
[Czterdzieſ-
ciotnica /
nieczyni go
duym i tych
któzy przy-
ſtaują do
Stólu, ále
ſieproſić y
czyſtość w
myſlu.]

Psal:

char: II. 7 12. Zachar: 12. 7 10. 4. Ezdr: 7. 7 28. Modlitwe poránna, y o mece Páńskiey mąta, monia. W Wieczor, po czytaniu Rozdziatu, y modlitwie wieczorney, śpiewaia, zán-
se, Kryste dnu/ré.

W NIEDZIELE KWIETNĄ, Ráno, y w Wieczor, też Pieśni śpiewaia, ktore y w przeszle Niedziele. A przed Potudniem wlasne de tempore. Ewángelia, Matth: 21. A gdy sie przybliżali/ré. czytáia, &c. &c.

W WIELKI Tydzień, Post bywa trzy dni, w Poniedziałek, we Srzode, y w Piątek. A ná niektórych mieyscach, miá-
sto Poniedziałku, w Sobote. W Poniedziałek, 1. iż jest dzień Postu, Ráno tak zaczyňa Nabożeństwo Minister iáko y w inšy post. 2. Trzy Pieśni śpiewaia, Znamy Oycze/ré. Jezus Krystus Bog czlowiek/ré. Ważmyś iáť wielka/ré. 3. Spowiedź bywa, y Symbolum, Wierzymy w iednego Bo-
gá. 4. Ewángelia czytáia, Mar: II. 7 12. A náziánu trz gdy wychodził z Bethániey/ré. áž do v: 20. 5. Modlitwe porán-
na monia. 6. Rozchodzą sie obyczaiem znyktym. W Po-
tudnie. 1. Litania śpiewaia. 2. Caput Zachar: 13. czytá-
ia, y wykłádáia. 3. Modlitwe o mece Páńskiey te monia, Bo-
że ktory dla odkupienia ludzkiego/ré. 4. A potym, zaśpie-
wanšy, Krolowi/ré. rozchodzą sie. W Wieczor, 1. dwie
Pieśni śpiewaia, Pámietay ná nas/ré. Boże czemuś mie/ré.
2. Caput 22. Genes: czytáia. A bowiem w tym Rozdziale
przefigurował Duch swiety meke Syná Bożego. 3. Modlitwa
wieczorna, O Pánie Boże wszechmogacy/ iáť os dzień ra-
czył/ré. 4. Rozchodzą sie zaśpiewanšy, Day nam Pánie/ré.

W Wtorek, Ráno, 1. Iedne Pieśń śpiewaia, Chwal-
myś Boga/ré. 2. Ewángelia czytáia, Mar: II. 7 20. A ráno
idac/ré. áž do końcá. 3. Modlitwa poránna, &c. &c. A w Wie-
czor iáko y w inše dni ponšednie, Caput czytáia, y Kryste
dnu/ré. śpiewaia.

W Srzode. Także odprawnia Nabożeństwo, iáko y w
Poniedziałek: tylko iż Ewángelia czytáia, Matth: 26. Wiećie
iż po dwu dnu/ré. Modlitwa o Sakramencie Páńskim bywa

Chriř: Hó:
30. in Gen:
[A gżemuř
ten tpeđien
zoriemy /
wielkim te
godnić: A
bowie wiel
kie pniemy
powiedziá
ne zczep
dobre zřá-
ty sie nam
wen/ y dla
tegoř wierz
ni pořezg/
czuia / iáť
muřny dar
wáia / mář
iac go w p
czřiwosć.
A krolowie
rořřáziú
świećić.]
Clem: Li: 5.
Cap: 18. Có
řlic: Apost.
[W te dni
pořćie / áž
do wieczor
rá]

řluřnie te
Ewángel:
czyrá ná
řćřář, áby

każdemu
Wiadomo
było, co czy-
nił Pasterz
y co się z
nim dzie-
ło przed me-
zą Siedmiu
Ateż y nów-
y i cz. 1. 2.
stające za-
mykają się
8 nich, o
modli 8: o
odpu. 8: 2.
niu 8: 1. y
o Ceremo-
n. ach 8: 1.
czyrzy Pán-
tey.

wiejsza. *W Potudnie*, Caput Isa: 53. czytają, y wykładają: mo-
dlitwe o mece Pánškiey mówią, &c. *A w Wieczor* między
dniami Pieśniami, które w Poniedziałek śpiewano, Lámen-
tacja śpiewają, Cląpisano w Piśmie świętym / r. c. Caput
Num: 21. aż do wiejsza 10. o wezu miedziánym, który figurował
śmierć Pánšką krzyżową, czytają.

We CZWARTEK. Iesli będzie używanie wieczerzy Pán-
škiey, 1. Zaczynsy Minister nabożeństwo obyczajem należa-
cym temu aſtowi świętemu, śpiewają, Stworzycielu / r. c. Je-
zus Krystus nasz miły Pan / r. c. Jezus Krystus Pan / ten jest
nasze zbawienie / r. c. 2. Ewangelia czytają, Luc: 22. *A przy-
szedł dzień Przasnitkow* / aż do v: 23. 3. Formą mniejszą wstugu-
ją. *W Wieczor*: 1. Dwie Pieśni śpiewają, Pamiętamy na-
sz / r. c. Jezus Krystus nasz miły Pan / r. c. Ewangelia czytają
Joan: 13. *A przed światem Wielkonocnym* / r. c.

W PIĄTEK wielki. Barzo ráno zgromádzivsy się do Ko-
ściół, tak odprawowane bywa Nabożeństwo: 1. rzeksy Mi-
nister wstół, Bogu Oycu y Synowi / r. c. zaleci ten dzień, z
strony rzeczy zbawiennych, które się weń stąły: Iż o nim Proro-
cy prorokowali: Iż go pragneli widzieć Pátriarchowie: Iż weń
wypelnily się proroctwa, figury, ofiary, y ceremonie stároza-
konne, które przepowiedaly y ukazywały śmierć Pánšką, &c. &c.
y śpiewają, O Pánie nasz / r. c. Krystus nasze zbawienie / r. c.
Mądrość Oycá / r. c. Lámentacja, Posłuchaycie żaloby / r. c.
2. Vczyni nápomnienie Minister do Spowiedzi z Xiąg Moy-
zowych trzecich, Cap: 16. y 19. z strony obchodu dnia wbtu-
gania, &c. 3. Po Spowiedzi śpiewają Symbolum, Wierzy-
my w iednego Boga stworzycielá / r. c. 4. Vczyni nápomina-
nie do czytania Pássey: Iáko dzień wielkopiátka: obchodzony
ma być: to jest, Postem, Modlitwami, Dziekczynieniem, Pio-
sneczkami, czytaniem, y słuchaniem Pássey, &c. nie zabobona-
mi bátwochnálskimi. 5. Czytają Pássię ze wśytkich Ewán-
gelistow, y wykładają. 6. Poczytaniu, Chwalmyś Bogá / r. c.
w przeplacowaniu Náuk, dla wytchnienia Ministrów / skie-
go, Wáżmyś iáť wielka / r. c. á po Kazaniu, Rozmyślaymyś
dźis / r. c. śpiewają. 7. Modlitwa o mece Pánškiey bywa. 8. Roz-
chodząc się śpiewają, Bogu Oycu / r. c. *W Potudnie*. 1. Spie-

Zach: 12. Vt.
Ier: 50.
Y 20.
Ioan: 3.
Y 56.
Ioan: 19.
Y 30.

Ioan: 20.
Y 1.
Mar: 16.
Y 1.

nia, Jezus Chrystus Bog człowiek / r. y Litania. 2. Psalm 22. czytają, y wykładają. 3. Modlitwa matki o mece Pánškiey mówi. A potom się rozchodzą śpiewając, Brolowi nad / r. W Wieczor, 1. śpiewają, Czasow nieśpornych / r. Lamentacja, Ociec niebieſki / r. Boże czemuś mnie / r. 2. Ostatek Pásiey czytają, y wykładają. 3. Modlitwa wieczorna.

W SOBOTE. Rano, 1. śpiewają, O tory mieſtkaſi / r. Wſyſtſie figury Zakonne / r. Wierze w iednego Boga / r.

2. Ewangelia czytają, Matth: 27. A nazajutrz / r. y zabobony papieſkie ſobotne ſłowem Bożym conſutują. 3. Modlitwy trzy maie o ſákrámenće bywają. A rozchodząc ſię, śpiewają, Bogu Wycul / r. W Potudnie, gdzie bywa Poſt, Litania śpiewają, y Ionaſá Proroká czytają, &c. W Wieczor, 1. dwie Pieſni poránnieſe śpiewają. 2. O ſákrámenće wieczery Pánškiey vczá. 3. Modlitwa wieczorna bywa. 4. Napomina ludſi Miniſter po káżdym Nabożeńſtwie, aby ſię opowiedáli, y gotowali, ktorzy mają przystápić do ſtolu Bożego. 5. Rozchodząc ſię śpiewają, Day nam Pánie / r.

W dzień WIELKONOCNY przed ſwítaniem, 1. rze-
cze Miniſter vſtolu, W ſpomóże nie náſe / r. 2. Vpomni lud do śpiewania, z przykádádu onych pobożnych biatychgłow, ktore przed ſwítaniem z máſciámi drogimi do grobu przyſły, aby námázáty ciáło páná Kryſtuſowe. y śpiewają dwie Pieſni, Zauitay k nam ſwieta Wielkanocy / r. Kryſtus Syn Boga żywego / r. 3. Artykuł on wykládają, Zſtapil do piekłow / r. ábo co inſego o Zmartwychwſtániu pánškim. 4. Modlitwa o zmartwychwſtániu Pánškim mówi. 5. Ciebie Boga chwálím / r. śpiewają. A rozchodząc ſię, Brolowi nad / r. 6. Opowiedają ſię do ſtolu Bożego, y przymováni bywają nowotni.

Przed POŁUDNIEM. 1. Zácznie tak Nabożeńſtwo Miniſter iáko ſię opiſáło przed áctem wieczery Pánškiey. 2. Śpiewają trzy Pieſni, Śmily ſię / r. Zauymy ſię / r. ábo, Ciáłoſi to przeſławný / r. Ofierze Wielkonoc: / r. 3. Kázanie bywa wžíanyſy text z Mátiheuſá ſwíetego, Cap: 28. A wſtátnia Sobota / r. 4. Po przeczytániu Ewangel: Przecztwe ſwiate / r. Apo Kázaniu, Weſó y nam / r. śpiewają.

Aug: Tract

13. in Ioan:

[Psalm 22,

na káſdy

v. k bywa

czytany w

oſtátni tyz

dziun / ktoz

tego ſiucha

wſpóu k

lud.]

O zabobo-

nách Sobó-

ty Wielko-

nocney cyj

147 Ho, ſim:

defek: fol:

57. Ordo

Rom: mate

ſtoſu, fol:

77. [W So

bote pan

Papieſ p in

ſpáſyniáſ

nie iápcá y

ſeriedſa.]

Aug: Ser: de

Tépo: 137.

ten títul po

ciyſt: [W

reſ ſwíeto

Wielkonoc

ne oſiáſ

pieniu Kry

ſtuſu wſy do

pieklow.]

Tenie Ser:

144. [Pieſz

wſe] dñá

czytánieſt

ſwianoc

ia m. Aug

Matheus

28.]

zaráz przystąpi Minister do aktu wieczery Páńskiej.

W WIECZOR. 1. Dwie Pieśni śpiewaia, **Rádujemy sie!** /r. y **Psalm**, **Tá ten czas gdy Żydowie!** /r. 2. **Kazanie** bywa ná **Epistole Páwła świętego**, 1. **Corinth: 5.** **Wyczyść** /r. **ćieś stary Ewás!** /r. 3. Po **Kazaniu śpiewaia**, **Wesoly nam!** /r. 4. **Modlitwa wieczorna** bywa. 5. **Rozchodząc się śpiewa** /r. **ia**, **Chwała bądź Bogu Oycu naszemu!** /r.

Pf: 114

W Poniedziałek. Ráno: 1. dwie Pieśni, które y w **Niedziele** śpiewaia. 2. **Rozdział 15.** z **Listu do Korynthow** czytáia, y **krotko wyktádaia**. 3. **Modlitwa poránna** mowia. 4. **Bogá** /r. **ćie chwalimy!** /r. śpiewaia, &c. **Przed Południem.** 1. **Trzy** /r. **Pieśni śpiewaia**, które y w **Niedziele**. 2. **Spowiedź** bywa, y **Symbolum Niceńskie** śpiewaia. 3. **Ewángelia** czytáia, **Luc: 24.** **A oto dwá z nich!** /r. 4. **Poczytaniu**, **Przez twe!** /r. **Po Kazaniu**, **Wesoly nam!** /r. ábo, **Świętego obchodu!** /r. śpiewaia. 5. **Modlitwa o Zmartwychwstaniu Páńskim** bywa, &c. **W Wieczor.** 1. Dwie **Pieśni śpiewaia**, które y w **Niedziele**. 2. **Czytáia** /r. **słowa z Dzieiom Apostolskich**, **Aktor: 2.** **Mezowie Izraelscy!** /r. y **krotko wyktádaia**, &c. &c.

Pf: 117

We Wtorek. **Przed Południem**, 1. śpiewaia, **Śmiluy się** /r. **Oycze!** /r. **Ofierze!** /r. **Wierze w iedne** /r. **Bogá!** /r. 2. **Ewángelia** /r. **czytáia**, **Luc: 24.** **O tym gdy oni mówili!** /r. 3. **Poczytaniu**, **Przez twe!** /r. **Po Kazaniu**, **Wesoly!** /r. śpiewaia. 4. **Modlitwa o Zmartwychwstaniu Páńskim** bywa, &c. **W Wieczor:** **Toż śpiewaia** co y w **Poniedziałek**, **A czytáia** /r. **text**, **Aktor: 10.** **Krystusa Bog** /r. **wzbudził!** /r. y **krotko wyktádaia**.

Pf: 24.

PIESNI o Zmartwychwstaniu Páńskim, śpiewaia aż do **Wniebo wstąpienia Páńskiego**, porządnie iednak. **Ná káżdą** /r. **Niedziele Ráno**, śpiewaia, **Wieczny Boże!** /r. **Śawitay E** /r. **nam!** /r. **W Wieczor**, **Krystus nasz Zbawiciel!** /r. y **Psalm**, **Tienam nasz Pánie!** /r. **A w Poniedziałek**, **Rádujemy sie.** /r. **We Wtorek**, **Krystus Pan z martwych wstał!** /r. **We Srzo** /r. **de**, **Wesel się tey to chwile!** /r. **We Czwartek**, **Krystus Je** /r. **zus Nazaráński!** /r. **W Piątek**, **Krystus Syn Bogá ży** /r. **wego!** /r. **W Sobote**, **Ráno**, **Psalm**, **O który miéśkaś ná** /r. **wysokim niebie!** /r. **A w Wieczor**, **Krystus nasz Zbawi** /r.

Pf: 101

Pf: 116

ciel!

ciel/ré. y Psalm, *Tu nam nasz Panie/ré.* A w inſe dni, w Wieczor, *ſpienwáią zámſe, Krystus nasz Zbawiciel/ré.* A rozchodząc ſie, Poránu, y w Wieczor, *ſpienwáią, Chwała bódź Bogu Oycu naszemu/ré.*

Ná niektórych mieyſcách, w dni, iáko zowá, *Krzyżowe, w Poniedziałek, 4. Regum 18. we Wtorek, Iſa: 44. we Srzode, Baruch 6. rozdziały czytáią, y krotko wykłádáią: Zabobny bátwochwałſkie gániac, y piſmem ſwietym znoſząc.*

W dzień BOZEGO WSTĄPIENIA. Ráno, 1. rzekſy Minister, Wſpomozienie naše/ré. ſpienwáią dwie Pieśni, Krystus Pan w niebo wſtąpił/ré. y Psalm Iutrzeny, Chwálicie Páná wierni/ré. 2. Kazanie bywa, wzięwſy text z Zacháriaſá Proroká, Cap: 14. Z ſtána nogitego/ré. 3. Po Kazaniu ſpienwáią, Bogá cie chwálimy/ré. 4. Modlitwá poránna bywa, &c. Przed POŁYDNIEM. 1. zacząwſy nabożeńſtvo obyczáiem Niedzielnym, ſpienwáią trzy Pieśni wtaſne, Przez twe ſwiete/ré. Rádujemy ſie wſyſcy/ré. Wſtąpił Pan Krystus/ré. 2. Spowiedź bywa, y Symbolum Niceńſkie ſpienwáią. 3. Ewángeliá czytáią, Marci 16. Táoſtátek onym iedennáſcióm/ré. 4. Po czytaniu, Przez twe ſwiete/ré. A po Kazaniu, Teraz Kroleſtwa ziemſkie/ré. ſpienwáią. 5. Modlitwá o w niebo Wſtąpieniu páńſkim bywa 6. Rozchodzą ſie zwyktym obyczáiem, ſpienwáiąc, Bogu Oycu/ré. W Wieczor, 1. ſpienwáią, Wádrożſa Ewria/ré. y Psalm, Z ziemiá y coſolwiek/ré. 2. Kazanie bywa ná Epistołę Pánwá ſwietego, Ephel: 4. Dla tego mowi/wſtápiwſzy/ré. 3. Modlitwá wieczorna bywa, &c. A w dni poſſednie, Ráno, Pieśni porzadnie ſpienwáią o w niebo Wſtąpieniu páńſkim. A w Wieczor te, Krystus Pan w niebo wſtąpił/ré.

W Piątek y w Sobote, iż bywa poſt, gotuiąc ſie do ſtołu Bożego, ták ſie odpráwniue nabożeńſtvo, iáko w dzień poſtu: tylko iż Pieśni o w niebo Wſtąpieniu páńſkim ſpienwáią. Kazanie w Piątek ráno bywa o pokucie. W Potudnie, Caput 1. z Dzieion Apoſtołſkich czytáią, y náuká z wierſá 12. krotko podaná bywa, co czynić, y czym ſie báwić máią ludzie Krzeſciánſcy, chcáli wziąć Duchá ſwietego, &c. A w Sobote ráno, Ka-

Idolů, ſimu lachrů, i-mago, iednoſa, y znacza. pátrzy tym &c. Kátechizmie przed Psalmem &c. Wielkonocnym.

Vigilia &c. Kátechizma Aug: Ser: 181. de Tép: y &c. Káda &c. niſ Kredo. Ordo Rom fol: 12. W Sobote &c. Kátechizma wſyſcy po &c. &c.

zanie bywa wzięwszy text, Act: 2. Ktorzy wświeczeni przy-
teli słowá Piotrowe/ré. A w Potudnie czytáią, Caput I. y 2.
Proroká Ioelá. A w Wieczor o Sakramencie Páńskim uczą, a
potym lud zwykłym obyczajem postnym rozpuszczon bywa.

W dzień S W I A T E C Z N Y. Ráno, 1. rzekłszy Minister,
Wspomóżeniem nas/ré. wpmni lud do śpiewania: y śpiewa-
ia, Wieczny Boże/ré. y Psalm, Wyśłuchay wieczny Boże. Psa: 149
2. Kazanie bywa ná one słowá Deuter: 16. Trzykroć do roku
wstaje sie/ré. 3. Po Kazaniu śpiewáią, Ciebie Boga chwa-
limy/ré. 4. Modlitwá bywa o Duchu świątym. 5. Rozchodzą
sie śpiewáiąc, Królowi/ré. 6. Opowiedanie y przyjmowanie
bywa nowotnych.

Przed POŁUDNIEM. 1. Zá-
cznie tak nabożeństwo Minister, iáko sie opisało przed áctem
Wieczery Páńskiej. 2. Śpiewáią dwie Pieśni, Pánie náš
studnico dobroci/ré. Prośmyś dziś/ré. 3. Czytáią text,
Act: 2. A gdy sie wypełniał dzień/ré. 4. Po czytaniu, Przez
twoe/ré. A po Kazaniu, Świąty Duchu rączyś zawiatać E-
nam/ré. śpiewáią. y zaczyna sie zaraz áct świąty. W WIE-
C Z O R. 1. śpiewáią, Świąty Duchu rączyś zawiatać E-
nam/ré. y Psalm, Wyśłuchay/ré. Kazanie bywa, Joan: 14.
Pocieszyciel on Duch świąty/ré. 3. Po Kazaniu śpiewáią on
wierś, Duchu świąty rącz nas cieśyć/á jednością/ré. 4. Mo-
dlitwá wieczorna bywa, &c.

W P O N I E D Z I A Ł E K. Ráno, 1. dwie Pieśni śpiewá-
ia, które y w Niedziele. 2. Caput 19. z Dzieiow Apostolskich
czytáią, y krotko wykładáią. 3. Boga cie chwalimy/ré śpie-
wáią. 4. Modlitwá poránna, &c. Przed Potudniem, 1. trzy
Pieśni śpiewáią, Pánie náš studnico/ré. Duchu świąty zą-
witay Enam/á z niebios/ré. Świąty Duchu rączyś/ré. 2.
Spowiedź bywa, y Symbolum Niceńskie śpiewáią. 3. czy-
táią Ewángeliá Ianá świątego, Joan: 3. Bog táń wmitłował
świat/ré. ábo Áctor: 10. Pánu Jezusowi wszyscy Prorocy
świádectwo wydawáią/ré. 4. Po czytaniu, Śmilyy sie Pá-
nie nád námi/ré. A po Kazaniu, Pożegnay nas/ré. śpiewáią.
5. Modlitwá o Duchu świątym bywa, &c. &c. W Wieczor,
1. też dwie Pieśni śpiewáią, które y w Niedziele. 2. Kazá-

nie by-

nie bywa ná Epistolę Pámlá świątego, Roman: 8. Ktorzy-
kolwiek Duchem Bożym bywaia rzadzeni/ć. 3. Po Kazá-
niu toż śpiewáia, co y w Niedziele. 4. Modlitwá wieczorna
bywa, &c. &c.

W E W T O R E K, przed Południem, 1. trzy Pieśni śpie-
wáia, Pánie náš studnico /ć. Świąty Duchu ráczyś /ć
Wierze w iednego/ć. 2. Ewángeliá czytáia, Joan: 10. Żá-
prawde/żáprawde wam powiedam. ábo, Matth: 12. Wśel-
ęci grzech y bluźnierstwo będzie odpuszczone. 3. Modlitwá o
Duchu świątym, &c. &c. W Wieczor, 1. śpiewáia, Dayże
nam też y w dśisieyś/ć. Wyśluchay wieczny Boże/ć. A
w pówśednie dni porządnie Pieśni śpiewáia o Duchu świe-
tym. A w Wieczor te, Duchu świąty záwítay ę nam/sercá ná-
śe náwiedśi sam/ć.

W dzień T R O Y C E świątey. Ráno, 1. śpiewáia, Wie-
czny Boże/ć. Ktośkolwiek chce być zbáwion/ć. 2. Kazá-
nie bywa ná słowá Iobowe, Cap: 12. Pytay sie bydlá ony cie
náucza /ć. 3. Bogá cie chwalimy/ć. śpiewáia. 4. Modlit-
wá poránna bywa, &c. &c.

Przed Południem, 1. tak záczynáia Nabożeńśtwo iáko y
w inśe Niedziele, y śpiewáia trzy Pieśni włáśne, Prośim cie
Oycze niebieści/ć. Błogóśławiony bądź Boże/ć. O świą-
tłości TROYCE świątey/ć. 2. Ewángeliá czytáia, Matth: 28.
A przystápiwśy Jezus /ć. 3. A po czytániu, Boże Oycze
przy słowie twym. A po Kazániu, Pożegnay nas/ć. śpiewá-
ia. 4. Modlitwy dwie, z Kátechizmu, do TROYCE świątey mo-
wia, &c. &c.

W Wieczor. 1. Śpiewáia, O świątłości/ć. Wśechmo-
gacy stworzyćielu/ć. 2. Kazánie bywa ná słowá Ianá świe-
tego, 2. Joan: 5. Trzeyśa/ć.

W Pówśednie dni porządnie Pieśni śpiewáia. A w Wie-
czor, Ktośkolwiek chce być zbáwion/ć.

Obchod re-
go Kłótera
żánia nie-
który Ry-
mscy nau-
czyćiele, 30-
Ścacie no-
Ścym, iáko
Pothó Pres-
biter, Lib:
3. de Statu
Dom^o Dei.
Microlog:
de Ecclesi-
observati-
onib: Ca: 60
[Cśświto
Troyce ś. /
nie jest por-
wane. A
bowiś nieś
Troyce Leo-
dién: Ste-
phanus, of-
ficium tego
świątá iáś
Bo y histo-
ria o nále-
żeniu Śz-
czepaná ś-
złóżył/ Pro-
te obied-
wie rzeczy
śtelicá i po-
śtelśka w-
gárdziła.]
A &c Bre-
ciar: Rzym
śkim, in se-
cunda clas-
se Kłóiat,
Kłáda ie.

P A M I A T K A

S W I Ę T Y C H.

Ecclesiast: 44.

Pamiętakę
świątecznych
obchodzonego
w pierwszym Ko-
ściele dla
naśladowania ich
w wierze
i świętości.

Wystawiajmy teraz zacne meze / y przodki nasze / o których chętny posili. Ciało ich pogrzebione jest w pokoju / a imię ich żyć będzie po wszytkie wieki: Mądrość ich sławia narodowie / a sławę ich niech opowiada Kościół.]

Augustinus lib: 8. Cap: 27. De civit: Dei.

My Nieczennikom nie postanawiamy Kościółowi / Rządów / rzeczy świętych / y ofiar. Abowiem nie oni / ale Bóg ich / jest nam Bogiem. Czcimy pamiętki ich / iako świętych ludzi Bożych / którzy / aż do śmierci ciał swych / dla prawdy mezu nie boiowali / aby tak okazało się prawdziwe nabożeństwo / za zwyciężeniem fałszywych / y zmyślonych nabożeństw. A abyśmy tym obchodem / y Bogu prawdziwemu / za zwycięstwa ich dziękowali / y siebie samych / żebyśmy donasładowania takich koron / tegoż Boga na pomoc wzywając / z odnowienia pamiętki ich / napominali. A tak my Nieczennikom naszych nie czcimy czciami Bożymi: Bo ci duchowie / nie mają być chwaleni dla żywota błogosławionego / który po śmierci będzie. Czymżaden / abo mierznie mądry / nie wąpi.]

Basilus orat: in Gordium Martyrem.

Nieślusna jest rzecz / jeśliż rozumiemy / aby święci którzy wszytkie rzeczy tego świata wżgárdzili / mieli potrzebować takowego zalecania. A przetoż dla naszego tylko pożytku / dosyć jest pamiętkę ich obchodzić / abowiem nie potrzebują / abyśmy ich zdobili czciami / ale my potrzebujemy historyey y przypominania ich żywota / dla naśladowania.]

Petrus de Aliaco Cardinal: in fasciculo rerum, fol: 206.

Opátrzyć trzeba / żeby nie tak wiele świat obchodzono /

żeby

Gesłowa
bo wiel-

żeby nie tak nowych Świątecznych Kanonizowano/żeby oprócz
dni Pamiątkich/ y wietnych świat od Kościoła wystawionych/
wolno było robić/ nabożeństwo odprawiały: cześćcia że
w świętą wiecę sie mnoża grzechy w karczmach/tańcach/
y w innych wśtetecznościach/ Których proznowanie wczę:
cześćcia że dni robotne ledwie wystarcza w bogim/ do obmy-
slenia życia rzeczy potrzebnych.]

kość świąt
y samym
baczny-
szym Papi-
m nie
podobną
sif.

Polydorus lib: 6. Cap: 8. de Inventorib: rerum.

[Dni edne nad drugie/ święte nad święte/ z małych nie
kiedy przyczyn nagromadzone są: co ieśliż pożyteczno/nie-
wiemy/ abowiem widziemy/ iż do tego obrociły sie obyczaje
Krześcian/ że iako przed tym było to z pożytku/ nabożeń-
stwa te postanowić: tak teraz lepiey sie zda/ one zagubić/
gdyż wietna cześć ludzi świecenie świat/ nie do modlenia/
nie do słuchania pism świętych/ dla czego iest postanowio-
ne/ ale do pomnożenia wśfelakich obyczajow stazy/ im bār-
żey/ tym wiecę/ bez wstydu wykonywa: powiedaiac że to
dla dobrej myśli czynia/ iakoby prawie rozumieiac/ z ied-
nym Platonem który dla tegoż samego powiedal/ żeby Bog
takowe świętą postanowić miał. A tak bārzo czyście Poga-
now/ tak w tym iako y w wielu innych rzeczach naśladowie-
my. Dalby to Pan Bog aby Biskupinały/ wżdy kiedy te
świętą pożyteczne sprawili: co uczynia/ gdy sie postarai-
ich umniejszyć/ a światobliwie one obchodzić.]

Opusculum Tripartitum lib: 3. Cap: 1. & hab:

Tom: 2. Concil:

[Byłaby to rzecz Bogu przyiemniejsza/ gdyby było mniej
świat w Kościele Bożym/ abowiem w nie Bog wiecę
bywa obrażony/ a niżeli w inſe dni.]

Topiarius Dominic: 17. fol: 270. post Trinit:

[Salsywi Katołicy/ obyczajem Poganstym/ we wśfel-
akich ciata rostkofy/ y pompe/ Świętą świeca: nasze świętą
nie Bogu/ który święty iest/ y światobliwości chce/ ale
Venerze/ Bachusowi/ Voluptey/ y Pompe postanowio-
ne są.] Takowe zeznanie ma y Stapleton in Promptuar: Mo

Aug: & ha-
betur apud
Bell: Lib: 1.
Cap: 9. de
San: [Wie-
la ludzi cie-
łá bywa-
czone na
ziemi / Fro-
rych dużej
w piekle
małki cier-
pią.]

Concilium
Garrhagi:
Can: 47.

[Gdy si-
czytáć ma-
li maczen-
saw / w
dziu pán-
tálich /
Melchior
Canus lo-
corá The-
olog: Lib:
1. Cap: 6.

[Ja Altes-
czey ciał-
nie wzmá-
wian / Fro-
rych / wie-
dzieć / do-
to / pól / ká-
ow. An-
tá / hysto-
ry / pól / ká-
tóra / si-
wie / Legen-
da / sctó-
horém / w-
niey / czo-
ciey / cud-
wól / ká / zmy-
słone / r-
czej / á / ni-
li / pól / ká-
ne / cud-
má / ká / tecz-
nego / p / má-
drego / bód-
cy.]

ral: Dominic: 16. A tak postanowione są świąta, aby raczy
pamiętki świąt, między Krześciany, po częściach dobrze A-
postolskich, nie dla proznowania, pijaństw, tańców: ale dla na-
bożeństwa: w które, posłuchamy słowa Bożego, wstysamy Hi-
storię, pomodlimy się Panu Bogu, wdawali się potym każdy do
swego powołania, co się pokazuje z Chrysostomá. Oration: de
sancto Philogonio, który tak mowi: [Łaśe świąta pospoli-
cie pod południe kończą się.]

W DZIEŃ PAMIĄTKI PANNY MARIET.
1. Dwie pieśni śpiewaia, Panie nasz studnico
dobroci / r. Gdy Amol / r. ábo, Tuż wóyscy / r.
y Kredo. 2. Ewangelia czytá w według świąta.
3. Po Ewangeliey śpiewaia, Włótorzy / r. 4. Po kazaniu,
Błogosław nam / r. 5. Modlitwa bywa do Syná Bożego, o
Pannie Mariey: á potym się rozchodzą śpiewaia, Bogu Wy-
cu / r.

W dzień PAMIĄTKI ŚWIĘTYCH APOSTOŁÓW,
y innych świąt miernych, á pewnych. 1. Dwie pieśni śpie-
wáia, Wesołmy się w Panu wóyscy / r. y o świąt których,
y Kredo. 2. Kazanie bywa, w którym się też przypomina, z Hi-
storiów pewnych, wiara, żywot, y śmierć onego świątego,
dla naśladowania. 3. Po czytaniu y po Kazaniu, toś śpiewaia,
co y w święto Panny Mariey. 4. Modlitwa bywa do Boga Oy-
cá, o świąt, &c.

W dzień PAMIĄTKI ŚWIĘCIC, których Doktoro-
wie, ábo Historicy pewni wzmiankę czynia, śpiewaia dwie
pieśni, Ráczy nas dżis / r. O Panie Jezu Krystel / r. Text
czytá w według świąta, y wiara, żywot, ony świątce przypo-
mináia, Modlitwa do Syná Bożego o Świącicach mowi: y ro-
zchodzą się z wyktym obyczáiem.

ODPRA-

ne cudá móże czytáć. Te zaś człowiek pisał / zéł / zup-
wól / oświádnego / sctá / wmyślná / zéł / sctá /
má / ká / tecz-
nego / p / má-
drego / bód-
cy.]

ODPRAWOWANIE NABOZENSTWA W dzień Postu.

Chrysof: Hom: 10. in Genes:

[Zrzeszwy słuchacz chociażby się/godzien jest duchow- *lęk ma*
wego zgromadzenia: a zaś gnusny / chociażby w poście *być POST*
trwał/żadnego ślad pożytku nie odniesie. Tamże: Jeżeli po- *krześcijań-*
karmu używać zła rzecz jest: Boże tego nie daj. Ale obżar- *ski, długo-*
stwo szkodliwe jest/ wiec się napelnić niż trzeba/ y kaidun *li, y dla cze*
roztykać/ co też nawet rostkosi/ktora kto mieć może z pokar- *go*
mu/traci. Nie jest tedy rzecz zła wino miernie pić/ ale wpić
się/y niemiernością rozsadek myśli podwrocić. A tak namil-
szy / jeśli dla młodości ciała nie możesz poszcząć przez dzień
trwać/żaden mądry dla tego poganić ciebie nie może. Tam-
że: Jeśli tu są obecni/ktorym młodość ciała poszcic nie dopu-
szcza/ tych napominam aby y młodość ciała swego dogadza-
li / y z tej duchowney nauki nie byli ogołoceni / ale posili-
wszy się/aby z wietrza chęć słuchali. A bowiem są zaiste in-
sze sposoby daleko lepsze/ktorymi drzwi do Boga/ wierz-
moga być otworzone/ a niżeli powściągliwością od pokar-
mow. Kto tedy pokarmow używa/a poszcic nie może/ hoya-
nicysa tak mużne niech dacie/goret się w modlitwie niech be-
dzie / chęć wietrzey w słuchaniu słowa Bożego niechay
przyłoży/w ktorych rzeczach młodość cielesna przeszkoda być
nie może : z nieprzyjaciół niechay się jedna / y w ślepiach
krzywd niech zapomina. Kto to uczyni / prawdziwy post
będzie poszcic/ktory na nas Pan Bog wyciąga. A bowiem
dla tego także poszcic/abyśmy pohamowawszy buyność ciała/
ono posłuszne/y do pełnienia rozkazania Bożego powol-
ne uczynili.] Tenże Homil: 6. in Genes: [Coż jest za pożytek
takowego postu / powiedz mi proszę cię: Jeśliż przez cały
dzień nic nie jesz/ a grasz y kłamasz / a często bawisz się kłazo-
woprzysięstw y bluźnierstw dzień traciś.] Basilus Serm:

2. de Jejunio. [Nie rozumiey / aby tylko post miał być do-
bry / w powściągliwości od pokármow: Abowiem praw-
dziwy post iest / wstrzymać się od złych rzeczy. Gdy pościś /
rozwiáz / wśelaki wześ / nie pobożności / bliźniego nie śmieć /
dlug mu odpusć / sadem y zwiadami w post nie baw się. Nie
śam: iest / iednak brata kasaś: od winá sie wstrzymawas /
lecz się od potwarzy nie powściągas: Wieczorá czekaś
abyś iadł / á dzień wśyteś trawis na rynku y v sadu.] Cypri-
anus Serm: de Jejunio. [Jlekolwiek meżow rozmaitych
cnót wiódzielichmy / nie czytamy aby bez postu do czego
przystąpili / ani się o żadną rzecz wielka nie kusili / iestli w-
przód powściągliwość nie vprzedziła. Jlekoć vśilowá-
li / co v Bogu otrzymać / wpoście / w płaczu / w modlitwách
w worze / wniżenie dobrodziejstw żádali. Skuteczna iest mo-
dlitwa / z postem / y z słuchaniem słowá Bożego / y nabożna
prosbá / nie bywa odrzucona.] Ludzie tedy Krześcíanscy,
pośczać, máia się od wśelákich pokármow, y napoion powścią-
gáć, áz do wieczorá, gdy się skończy naboženstvo. W który też
post, niemáia się báwić żadną rzeczą, tylko naboženstwem, dla
ktorego iest y postanowiony.

a Tert: Lib:
de Jejunio
[Biskupi
wśiśklemu
ludowi sz
wśiliposty
zápownies
dáć / z iá-
kiey prz-
czyn z stá-
wánia Bo-
ciehniego.]
b Chri: Hó
30. in Gen
[Jieśny z
iáśti Bożey
pryśi do
tego Wiels
Pie? y dnie
teraz osbli
wie y po-
cie mamy /
y ty wiecey
modlić /
y pilnie się
Grzechow
pánu Bogu
spowiedáć
Dobrze w-
czyni ch-
tnie czynić
p iáśnuj-
szedobze
dáwać.]

Náuká.

C Zásu Postu, Tak Naboženstvo odpráwňované
bywa. Ráno, 1. stánuśy v stolu Minister, rzecze,
Bogu Oycu y Synowi, ić. 2. Oponie przyczynę
Postu, wziánuśy świádecтво iedno z Pism świetych,
a o Poście, ktoré świádczą, iáko w stárym y w nowym Zakonie,
y w piernym onym Kościele Krześcíanśkim, z pewnych prz-
czyn zápowiedano, y odpráwňowano Posty. 3. Spiewáia trzy
Pieśni, žnamy Oycze náš niebieski, ić. A potym dnie čás-
to w należące. 4. Nápowinanie bywa do Spowiedzi, wziánuśy
ktoré świádecтво z Pismá świetego o Poście, b iáko w onym
Kościele stározakonnym w poście, grzechow się powśechnie

Pánu

a Dent:
9. V9.
Indic.
20. V16
1. Regú
14. V24
2. Paral
20. V3.
Ester4.
V16.
Ionaz1.
V5.
Aq: 11.
V2.
Aq: 27.
V9.
b 1. Reg
7. V6.
2. Ezdr.
9. V1.
Dan. 9.
V35.
Ioel1.
V14.
Ioel: 2.
V12.

Pá-
w-
cz-
ty
wś-
10.
yie
me-
iu/
1
świ-
dlu-
prz-
iác-
li
tá-
ná-
nie
śpie-

12. 0

Pánu Bogu spowiedano. 5. Symbolum śpiewaia, Wierzymy wiednego Boga/stworzycielá/ i.é. 6. Kazanie bywa według czasu, y potrzeby. 7. Po Kazaniu śpiewaia, Rącz włożyć miły Pánie/i.é. 8. Modlitwa według czasu bywa. Záspiwamy, Bogu Oycu/i.é. y w bogich zálećimysy, rozchodza sie. 10. Po wszytkim, mówi te słowa Minister, Imie Boga Oycá/ y iego miłego Syná Jezusá Krystusá/ y Ducha świętego/ niechay będzie ze wszytkimi námi/ Amen. Idźcieś w pokóś/ iu/ Pan Bog z wámi iest.

W Potudnie. 1. Istania śpiewaia. 2. Rozdział z Bibliey świętey, czasowi służący czytáia, y krotko wykládáia. 3. Modlitwa zá Kościół Boży bywa, O Pánie Boże/ czemu bez przyczyny śalecia niepobożni/ i.é. 4. Rozchodza sie śpiewaia, Krolowi nádi/ i.é.

W Wieczor. 1. Dwie Pieśni śpiewaia. 2. Kazanie bywa, także według czasu. 3. Po Kazaniu śpiewaia, Kryste dnu náśey światłości/i.é. 4. Modlitwa bywa wieczorna, O Pánie Boże wszechmogacy/iákos dzień/i.é. 5. Rozchodza sie śpiewaia, Day nam Pánie miłóściwy/i.é.

Woyná, Głód, Mor, &c.

C Zásu Woynr, Głódv, Morv, &c. &c.
1. Post często zápowiedáia. 2. Śpiewaia Pieśni czasowi służące. 3. Spowiedź bywa. 4. Kazanie bywa, według czasu. 5. Modlitwy czasowi służące bywaia. 6. Vżywianie wieczery Páńskiey bywa.

Augustinus lib: de Dogmat: Eccles: Cap: 52.

[Jeżeliż ktorzy w Heretykow okrzczeni są/ ktorzy w wyznaniu Troyce świętey krzczą / a przychodzą do nas / niechay beda przyieci iako okrzczeni / aby wzywianie albo wyznanie Troyce świętey nie bylo zniwazone: ale ich potrzeba dostatecznie nauczyć / co Rosciol o tajemnicy Troyce świętey trzyma y rozumie: a iesiż na tey wierze przestawia / y one wyznawać obiecuia/bedac oczyszczeniem zupełności wiary/ przez wkładanie reki niechay beda potwierdzeni: Ale tych ktorzy w Heretykow/ w nie wzywaniu Troyce świętey pokrzczeni są/ a do nas przychodzą/ krzcić kazemy. A nie znou krzcić / abowiem nie mamy rozumieć / iż ci są pokrzczeni/ ktorzy nie w imie Oycy/ y Syna / y Duchá świętego/ według reguły od Pána podanej / są okrzczeni/ iako są/ Samosateni, Photiniani, Manichei, &c.] Toż mowi Concilium Nicanum Can: 19. A Concilium Laodicenum, Cap: 46. y Brac: 2. Can: 1. mowią: [Potrzeba aby sie vczyli w śladu Apostolskiego / ci ktorzy mają być pokrzczeni] Concilium Carthaginense 4. Can: 12. dokłada: [Aby białegłowy w religiey dobrze wyuczone/ te białegłowy/ ktoreby miały być krzcone/ vczyły/ iakoby miały przy krzcie odpowiadać/ y po krzcie iakoby miały żyć.] Hieronymus in Cap: 28. Matth: [Nie może to być/ aby ciało miało przystać Sakrament Krztu / iesliby wprzod dusia nie przyetá prawdy wiary. Własny porządek. Kazał Chrystus Apostołom/ aby wprzod vczyli wszytkie narody/ (mowi to o dorosłych) a potym aby krzćili: po krzcie zaśie/ aby to rostkazywali/ co mają zachować] Nicephorus pise Lib: 14. Cap: 17. [Paulus Biskup / Żydá do krztu nie przypuscił/ aż go pierwszy według zwyczaju/ wiary nauczył.] Stusna tedy jest rzecz, aby dorosłego niemiernego, wiary Krześciańskiej wprzod, nim będzie okrzczony, nauczone. Nie tak iako w Papie-Ńwie czynią: tam bowiem nie uczą wprzod wiary Żydá, albo Turczyná, bądź Tátárzyná, co ná oko widzimy, ale tylko dziwnowisko á pompe, dla ztwierdzenia bátnwochwálstná, á zma- mienia ludzi prostych, stroią. Ktory też potym, iako niepewny

tem Kry-
stusowym,
stał się, nie
odmienia-
rac istoty
chleba &
ciała. Ale
& & & & &
nazwa, stał
Chleb jest
ciałem Kry-
stusowym,
a & & & &
& & & & &
iako y Ge-
ladius Pa-
piez, y Teo-
doretus Do-
ktor, & &
nadszasta, o-
czym, kto
chce niech
czyta, &
Transubst:
& & Katechi-
zmie ná-
szym.

Dorosłego,
treba pier-
wszej & & &
ry & & &
potym do-
pięro krzcić

Krześcianin, oberwany sy co, ábo težy od nich będąc porzucony, wraca sie tam skąd wyszedł. Ták iáké ćwiczenie, táké y wierzenie bywa.

Náuká.

Aug: apud
Pomer: Ser
2. post Tri-
n: 20. Dó:
Wierciem
iákosia ten
śmie zwóc
Krześciani-
nem/ Ktery
trochy słow
co Wyznás-
niu Wiary
w Modlit-
wie Pánk:
y w Dzieć-
ciorgu Przyp-
kazaniu Bo-
żym/ niech-
ce się náu-
czyć.

NAprzod: Nowotnego vczy Mini-
ster wprzod/ nim go do Wieczerzy
Pánstiey przypusci/ Wiary/ Mo-
dlitwy / Dziećciorgá Bożego
przykazania / rozumienia o Bogu/
o słowie iego/ o Sakramenciech/ zc. 2. Epo-
wie go przed vżywaniem wieczerzy Pánstiey po-
kazaniu. 3. Nápomni słucháczé/ áby zań ká-
nu Bogu dziekowáli. 4. Każe wystápić oney
osobie/ áby od wszytkich moglá być widziána: K-
taże iey wiare wyznác iáwnie / iesli tego widzi-
być potrzebe. 5. Po wyznaniu wiary/ pyta o te
rzeczy przy wszytkich:

P Y T A N I E.

I. **P**ktam cie przed Bogiem / y przed tym
zgromádzieniem: Jesliże ty znaś/ iż tu
jest prawdziwy Kościół Apostolski/ w
ktorym jest prawdziwe przepowiedanie słowá
Bożego/ y prawdziwe śasowanie Sakramen-
tow Pánstkich świętych / podług vstawy Pána
Krystusowey/ y náuki Apostolskiey: Rz Znam
zá pomocá Bożą.

Tvkaże kroćiośienko, z Pisma świętego, ieśli tego będzie potrzeba, że tam iest prawdziwy Kościół, gdzie uczą słowa Bożego, y sąsłusznościami, według uśtawy Pána Kryśtufowej, y nauki Apostofskiej, Añtor: 2. y 42. I. Cor: II. y 23. I. Cor: 15. y 3.

II. Pytam cie: Jesliże ty ślubuieś Pánu Bożu/ y Kościółowi iego/ przy tey wierze do końca trwać. R. Ślubuie za pomocą Bożą.

Tvkaże z Pisma świętego, iáki to iest wielki grzech, ápostátować, Hebr: 10. y 26. 2. Petr: 2. y 20.

III. Pytam cie: Jesliże ty obiecuięś w tym świętym nabożeństwie pobożnie y świętobliwie żyć? R. Obiecuię za pomocą Bożą.

T przyniedzie Pismo święte, iáko dobrze wierzący powinni pobożnie żyć, Matth: 5. y 16. Tit: 2. y 11.

IV. Pytam cie: Jesliże sie ty poddawaś pod Kárność słowa Bożego / y chceś ná pominanie Káznodzieyskie / gdyby tego była potrzeba / w dziecznie przyimować? R. Poddawam / y chce za pomocą Bożą.

T przyniedzie Pismo święte, iáko słuchácz prawdziwych Náuczycielow w ná pominaniu przystoynym powinni słuchać, Luc: 10. y 16. Hebr: 13. y 17.

V. Ośátek sie baczeniu Ministrónskiemu oddáie, áby pytania odpráwował według osób, Nabożeństwa, y zbudowania. Abo wiem, ieśliby przyimował bluźnierzą Bogá w Troycy iedynego, y bálwochwałce iákiego z zánwiedzionych krześcian, Pyta go:

Jesli to przed Bogiem wyznawaś ku chwale

tego/yku swemu záwstydzemu / zes Pana Boga
obrazal bluźnierstwy / ábo, bálwochwálstwy
y zabobonami : Niesli sie onych wyrzekasz / y do
nich sie wiecey nie wracać slubujesz : R. Wy-
znamam / wyrzekam / y slubuje.

*A potym Dekalogiem, Paćierzem, y Crede m błedy bluźnier-
skie y bálwochwálskie confutuje.*

Aug. Lib:3
Cap:16. de
Bapt: [Ec-
iniego test
wskázanie
ek / jedno
Modlitwa
nád ciele
wiekiem:]

Po Pytaniu włożywšy ná nowotnego rece Minister, tak sie nád
nim modli, mowiac :

Ja slugá Boží przyimuje cie do Kościoła
Bożego. A Pan Bóg sam wszechmogacy / niechay
sie nád toba zmiľuje / y grzechy twoie odpusćiw-
šy / niechay cie doprowadzi do żywota wieczne-
go / Amen.

VI. Upadšy ná koláná / modľmy sie Pánu
Bogu zá to osoba do Kościoła Bożego przysta-
wáigca :

**Modlitwá zá džíatkámi ludží
Krześciáńskich.**

Wszechmogacy / á miľosierny Boże
Oycze / ktoryś obiecal rozlać Duchá
lásti y modlitwy / nád domem chwal-
cow twoich / y nád pokoleniem ich / niechac aby
suadź y namnięše dziećiatko / miało zginać. W-
czymy uznawamy wielka láste twoie y teraz / k-
toś znacznie pokazal y nád to osoba tobie sie pod-
dawáigca / ktoraś ty zlásti swey / zá náthnieniem
Duchá swego swietego oświecić raczył / swiá-

tošciá

Dan: 9.
V 7.

Zachar
12. V 10.
Joel: 2.
V 28.
Mat: 13.
V 14.
Mar: 16.
V 14.

Ezech.
33. V 11.

tością Ewangeliey Syna twego miłego / Jezusa Krystusa / ku żywotowi wiecznemu. Za co dziękujemy / y chwalimy imię twoie święte / Prosząc twej nasświetley miłości za tą osobą / abyś ją w tej łasce swej Oycowskiej / wstawić nie pominając raczył: dąrow Duchą świętego wdziałay iey: od światła / y od pożądliwości iego / odwrócić: w prawdziwej wierze / y w świętey pobożności szczerze zmacniać / aby mogła stać nienaganna przed sądem twoim. A potym dajże iey też żywot wieczny / po spole z nami twoimi dziełami. Uczynź to wszystko dla miłego Syna twego Jezusa Krystusa / w którego imieniu / tobie się modlimy: Ojcze nasz któryś jest / zc.

Rzecz za tym Minister, Mówże też ty za mną:
Z Panie z młodości mojej / Nauczże mnie / zc.
jak wyżej w Formie Krztu świętego, fol. 17.

Modlitwa, za ludźmi od różnego Nabożeństwa do Słowa Bożego przystawiającymi.

Panie Boże wszechmogący / który niechceś śmierci grzesznego człowieka / ale radniey pragnieś / aby się nawrócił / a stał się częścią twą żywota wiecznego. Chwalimy cie Pána Boga swego / żeś to dobrodziejstwo / nad tym człowiekiem pokazać raczył / żeś go z mocy / z błęd / y z ciemności Antykrystowych wyrwan / do królestwa Syna swego przenieść y powołać

raczył

raczyłeś go. Prosimy cie/za pominięciem wszystkich
nieprawości jego: wzbroy go przeciw pokusom
Szatańskim: daj mu Ducha świętego: rządź go
słowem swoim: w nabożeństwie Krześcijańskim
wtrwierzaj: krzyż/który poniesie/osładzaj: cier-
pliwości dodawaj: stateczności przynależaj: w
niewinności / y w światobliwym żywocie postą-
now. A po tym mizernym świecie / z innymi wy-
branymi twoimi / do żywota wiecznego dopro-
wadź / przez Syna twego miłego Jezusa Kry-
stusa / Amen. Oyczy nasz / rć.

Po Modlitwie pospolitey, rzecze do oney osoby Minister,

Modlże się też ty sam ze mną mówiąc:

Panie zbłądziłem iako owca ktora zgubiła /
szukajże ty slugi swego / bo ciem ia nie zapo-
mniał Mandatów twoich: Nawróć mnie / a
będę nawrócon: Ozdrow mnie / a będę ozdrowion:
Omyj mnie / a będę omyty. Nie pamiętaj przestęp-
stwa młodości moiej: Nie wchodź ze mną w sąd:
Odpuść moje białochwałstwo: Zapomni mego
bliźniectwa y niedowiarstwa / ktoregom się do-
puszczal z niewiadomości: bądź miłościw grze-
chom moim / Pamiętaj na mnie w królestwie two-
im / Amen. Oyczy nasz / rć.

VII. Troz grzeszy go, włożywszy nań ręce, mówiąc:

Ponieważ tak wierzyś / y te rzeczy obiecuiesz /
Ja sluga Boży / ciebie do Kościoła Bożego przys-
nuje / z błędów wszystkich rozwiązuje / odpuszcza
nie grzechów wszystkich / y żywot wieczny opowie-
dam / w imię Oycy / y Syna / y Ducha s. Amen.

Isychiusin
Ca: 16. Lev:
[w]stęda-
nie 192 / blo
goślawien-
stwo / a bo
odpuszczes
nie grze-
chów / a bo
przysięcie du-
cha święte-
go pokazuje
ie.]

Pf: 119.
V 176.
Ierem:
31. V 11.
Ier: 17.
V 14.
Psal: 51
V 9.
Psal: 25
V 7.
Psal: 141
V 2.
2 Mach
12. V 42
Luc: 11.
V 11.
Luc: 23.
V 42.

VIII. A jeśli ona osoba nie była okrzczona w imie TRO-
CE S., okrzyk ją przy Zgromadzeniu Pyłającicy w przod
porządnie, według Credo, o artykuły wiary Krześcijańskiej.
Modlitwa y Dziekczynienie Krztowe za ona osobą, y do
niej obracając.

IX. W piśmie w Xiegi Kościelne onego nowotnego. Vpewnia-
jąc go, że też wpisany jest w Xiegi żywota wiecznego: y ná-
pominając go, aby się starał, żeby nie był z nich wymazany,
przez apostoła, y niezbożne życie.

Luc: 10.
V 20.
Apoc: 22
V 19.

PRZIYMOWANIE POKUTVIĄCYCH.

Historia Tripart: Lib: 9. Cap: 53.

[Ponieważ zgola nie grzeszyć jest rzecz Boska y przyro-
dzenie ludzkie przewysłająca: przetoż grzeszacy a pokute-
czyniacym/ Bog rozgrzeszenie dawać roztazał. A ktorzy się
grzechu wyznać zbraniłi/ wietszego ciężaru grzechow do-
stawiał: dla tegoż zdalo się starożytnym Przelożonym Ko-
ścielnym/ aby grzechy / iakoby na niejakim placu iawnym
pod świadectwem ludu Kościola należacego/ iawnie były
wyznane.]

Sposob po-
kutowa-
nia w sta-
rym Koście-
le Krześci-
jańskim.

Eusebius Lib: 6. Cap: 35. [Maximus, Urbanus, Sidoni-
us, y Celerinus, Presbiterowie/ przy obecności wielu Bi-
skupow Presbiterow / y / pospolitego człowieka/ iawnie
z płaczem/ z nárzekaniem/ z żalem y z poćutą/ swoy wczyny
opłakawali/ i z łowatą/ chytrey a niepohamowaney be-
stwey rąda/ bedac przywiedzeni/ od Kościola/ chocia ná-
trotki czas byli odstapili.] Tenże piśe Lib: 6. Cap: 27. Jż
ieden Biskup Rzymsti/ niechciał przypuszcic do Sakramen-
tu Philipa Cesarza/ aż pierwey iawnie w Kościele w Wiel-
ka Sobote grzech swoy wyznał. Toż uczynił Ambrosius,
Theodosiusowi Cesarzowi/ świadcz y o tym Theodoret:
Lib: 5. Cap: 17. Histor.

Pf: 119
V 176.
Jerem:
31. V 18
Ter: 17
V 14.
Pfal: 51
V 9.
Pfal: 25
V 7.
Pfal: 141
V 2.
2 Mach
12. V 42
Luc: 13.
V 13.
Luc: 21
V 42.

Ireneus Lib: 1. Cap: 9.

[Tiewiaſty częſtokoć nawiacać ſie do Kościoła Bo-
żego/ wyznawały że ſie bårzo kochały w Mårku Båcerzu.
Abowiem gdy iednego Diałona żonå glådka/ nå ciele była
ſplugawiona od tego Mårka Czårnokrzeźniå / y z nim
chodziła przez długi czas / Ktora gdy potym Bråcia z wiele-
ka praca nawrocili / wſpytek czas nå ſpowieſzi iåwney
ſtrawiła.]

Augustinus Lib: 1. Cap: 6. de Symbol: ad Ca-
techumenos.

[Ci Ktorych widziacie iz pokutuią / dopuſćili ſie złoſci/ å-
bo cudzołoſtwå/ åbo tåtowych brzydkiõch pczynkow/ y dla
tegoſ pokutuią.]

Lactant: Lib: 6. Cap: 13. [Czynić pokute/ nie Inſzego nie
ieſt/ iedno wyznąć/ y przyrzec/ wiecey nie grzeſzyć.]

Iåwna tedy ieſt rzecz, Iz w onym ſtårõzytnym Koſćiele
Krzeſciånſkim, gdy grzeſznicy pokutowáli, nie poſeptom zå-
vchem grzechow ſie Xiędzu ſpowiedáli, Ani twarzy ſobie
kåpami zåkrywáli. Ani też zågåsinyſy ſwiece, åbo w nocy w
dzieñ Wielkopiåt: włoczåc ſie po miåſtách, å ludziom przykro-
ſci wyrzadzåjąc, zå grzechy żåłowáli, y ciåtå rzekomo dre-
czyli, iåko dżiſia czyniå w Papieſtwie. Ale iåwnie, głoſno, we
dnie, y w zgromådzeniu grzechy ſwoie wyznawali przed På-
nem Bogiem, y przed Koſciõtem. Bo iz iåwnie grzeſyli, iåw-
nie też pokutowáli. Nie wſtydáli ſie grzechami Pånå Bogå o-
brażać, y Koſciõl iego zgarſać, nie wſtydáli ſie też Pånu Bogu
z grzechow ſie winnymi dawać, y Koſciõtowi iego zå nie do-
ſyc czynić. A iz niektorzy Doktorowie, czarne y grube odzie-
nie wſpominåją, w ktorým grzeſznicy pokutowáli; Tedy prze-
cie ſprzećiwnicy nie måją ztąd podpory zåbõbonow ſwoich.
Abowiem onå Ceremonia wolna byłą, nie wſedzie iey używa-
no, twarzy też nie zåſtaniono, ani ſie po mieſcie w nim włoczõ-
no, åle tylko w koſciõle ſtano pokutuiąc. A też Pan Bog nie nå-
Båte patrzy åle nå ſerce, tåk iåko przez Prorokå mowi: [Roz-
dżieraycie ſerca wåſe / å nie ſåty wåſe.]

Tertullia-
nus Lib: de
Pænitent:
Hieronim^o
in Epist: ad
Oceanum
de Fabiola
Ambr: Lib:
advirg: la-
pſam, ca: 8.

Nau-

Mat: 18
Y 15.2. Cor: 2
Y 6.Acto: 2.
Y 37.
Act: 19.
Y 13.1. Tim: 5
Y 20.Pſal: 6.
Y 7.2. Paral
ult.Luc: 22.
Y 62.Luc: 15.
Y 13.m
bo

Náuká.

Nadzi ktorzy Kościół Boży/niezb
żnym życiem swoim gorzsa / ábo w
blad słowu Bożemu sprzeciwny w
•padają / takowych zachowawszy
•stopnie Kárności/Minister za spol
nym zezwoleniem Bráciey Zborowey / y za stu
sny świadectwem/wylaczy z społeczności wier
nych. A gđzieby sie wylaczony náwroćić y wpá
miec áchćiał/ tym sposobem przymie go.

1. Po Kazaniu, przed sprawą Wieczerzy Páńskiej, uczyni
wsy krotkie nápomínanie, w którym wkaże dawność iáwnie
go wyznáńia grzechow, opowie bład y występki onego czto
wieká. (widzian.)
2. Káże mu wystąpić we Zborze, áby od wszytkich mogl być
3. A ieśli tego Minister widzi być potrzebe z zbudowaniem,
káże mu wyznáć iáwnie bład y występki iego, ábo sam Mi
nister opowie iego uczynki.
4. Po wyznániu, zgáni mu on występki Minister Słowem Bo
żym: T upomni lud, áby sie takowych rzeczy strzegli, z ákto
reby sie mieli wstydać, y przed Pánem Bogiem, y przed Ko
ściołem iego świętym.
5. Potym uczyni pytanie do niego, mówiąc tymi słowy:

P Y T A N I E.

I. **P**ytam cie: Jesli ty żáluiesz serdecznie za
ten grzech / ktorymes Bogá obraził / y
Kościół iego zgorzyl? R. Żáluje.

MINISTER. Słusnie żálujesz / y on opláty
wac masz / przykładem (y miánuie, według grzechu, á
bo Dawidá, ábo Mánáseffá, ábo Piotrá, ábo syná márnítrátne

Aug: in En
chir. Ca: 65
[Słusnie
postánowi
one są czas
y pokuty/
od tych/ko
czy są przez
łożonym
Kościół/á
by sie też do
[sic] stało Ko
ściołowi.]
Glossator
in Can: V.
trum: Dist.
i. de peni
tenc: [Głównie
niech
dosię czyni
Kościółowi
który obraż
ił/áby pon
sam y druz
dzy byli o
strożniejsz
by.]

Greg: Hó:
25. W tych
Ludziach
nie inšego
nie widze/
ieno przed
oczny náse
pokożone
przykłady/

nadzieje / y
pokuty / w
padł kto w
wierze / nie
chay wey
szy na pio
tę / który
zgonie pła
kać.]
Aug: Li. de
utilit: po-
nitent: cap
3. [Judaś
zdrapce nie
tę złość /
ktorey sie
dopuscił /
iako roz-
pacz o od-
puszczeniu
zgłęził /
błł.]

go, albo Koryntczyka, albo Mągdalene) ktorzy obrażiwszy
Pana Boga / za grzechy żalowali.

II. Pytam cie: Jesliże ty nie wstąpił w miło-
sierdziu Bożym / będąc grzesznym człowiekiem:
Ale mocno wierzyś / że Pan Bog / ten grzech / od-
puszcza daremno / z łaski swej / y on okrywa / za-
stuga y śmiercią syna swego milego / Jezusa Krystu-
sa? R. Wierze. MIN: Rozumem nie badź
iako Kain / Judaś / y Spira / ktorzy w miłosier-
dziu Bożym wstąpi / y potepieni są.

III. Pytam cie: Jesliże ty obiecuiesz żywota
zlepzyć / w nowości żywota chodzić / nalogow y
zwyczajow złych poprzestać / a do nich sie wiecey
nie wracać? R. Obiecuje / za wspomozieniem
Bożym. MIN: Pamiętajże abyś temu do-
syć uczynił / wziąwszy Pana Boga na pomoc / a
bowiē tak mowi Izaiasz Prorok do grzeszników:

[Przestańcie źle czynić, a uczcie się dobrze czynić.]

6. Rzecz Minister: Poślednawszy modłże sie Pa-
nu Bogu zemna / mówiąc / y grzech swoy tak wy-
znawając:

Modlitwa z wyznaniem Grzechow.

Zmiluy sie nademna Boże / według wiel-
kiego miłosierdzia twego / a według wiel-
kiej łitości twoiej / zglądź nieprawości
moie. Omyjże mie / conawiecey / od złości moiej /
a od grzechu moiego / oczyść mie: a bowiē ia znam
nieprawości moie / a grzech mój iest zawsze prze-
demna. Tobie ciem ia samemu zgrzeszył / y dopu-
ściłem

2 Cor:
y 7.
Luc: 7.
y 37.

Rom: 3.
y 24.

Iza: 1.

Psalm:
y 1.

Mat: 16.
y 19.
Ad: 13.
y 38.

I. Ioan.

I. 77.

ściłem się złości przed toba / abyś się vsprawniwił
w powieściach twoich / y oczyścił w sądziach twoich.
Oto ciem jest zaczął w złości / a w grzechach poczęła
mie matka moja. Oto się kochał w prawdzie wewnętrz-
nej / a w skrytości obiawił mi mądrość. Oczyść
mie krew syna twego / a bede ochędzon: omył się /
a nade śnieg bede wybielony. Oznajmi mi radość y we-
sele / a pociesz się łaskami / ktoreś pokruszył. Odwróć
oblicze twe od grzechów moich / a zglądź wszystkie nie-
prawości moje. Serce czyste stwórz we mnie o Boże /
a ducha prawnego odnow we wnetrznosciach moich.
Nie odrzucaj mnie od oblicza twego / a ducha twego
nie odejmu y odemnie. Przywróć mi radość zbawie-
nia twoiego / a duchem wolnym podeprzyj mnie. Naucze
przesłańców drog twoich / aby się grzesznicy tobie na-
wrócili. Uczyni mnie wolnym od (N) o Boże / Boże zbá-
wienia moiego / a tedy ięzyk mój będzie wystawiał spra-
wiedliwość twoją. Panie otwórz wargi moje / a wsta-
mie bede opowiadac chwałę twoją. Albowiem nie za-
daś ofiar ktorebych ja tobie dał / ani się kochał w palo-
nych ofiarach. Ofiarą Bogu jest duch skruszony / a serca
umizonego y pokornego / nie wzgardziś o Boże. Ob-
chodź się łaskawie ze mną / Oycze niebieski / dla mi-
łości syna twego Jezusa Chrystusa / ktory w Jeruzalem na-
krzyżu / zstał się ofiarą wblagalną za grzechy wszystkiego
świata. Ktoremu z toba / y z Duchem świętym / niech
będzie wieczna chwała / Amen. Oycze nasz / zc.

Zatym rzecze Minister: włożywszy nań rękę.

**Ja sługą Pana Chrystusowa / mając klucze / od niego
sobie zwierzone / tobie wierzącemu / y pokutującemu /**

2 Cor.

77.

Luc: 7.

77.

Rom: 3.

24.

Isa: 1.

Psal: 9.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

77.

Conc: Car
thag: iv.
Cā. 10. [17]
Każy post
Kieje Kł
da rece nā
pokutuj
co.]

opowiem odpuszczenie grzechow / y żywot wie-
czny / w Imie Oycā / y Synā / y Duchā s. Amen.

7. Nāpomni lud āby sie zań Pānu Bogu modlili, mowiac temi
słowy:

Najmilšy Krześciānie / vpadšy nā kolānā /
modlny sie Pānu Bogu wšechmogācemu zā tym
człowiekiem / mowiac:

MODLITWA.

WSzechmogacy / ā miłosierny / Oycze
nāš niebiešci / ktory niechceš smierci
grzešnego człowieka / āle rāczye prā-
gnieš / āby sie nāwrócił / y sštal sie vczestnikiem ży-
wotā wiecznego. Dziękuemy twej nāswiešszej
miłosci / żeš to dobrodzieystwo rāczył pokāzāć
nād tȳ człowiekiem / ktory oto teraz / wystāpiwšy
przed oblicznošć Šboru twego s^o / oplāknie grzech
swoy z zāwštydzeniem twarzy swoiey / ku chwale
twey šwietey. Prošimy cie tedy zā nim / Oycze
dobrotliwy / badžze mu Bogiem miłosiernym /
weyžrzy nāń okiem lāskāwym. Dayže mu teŝ Du-
chā s^o / ktorego māiac / wšytkie grzechy sobie o-
brzydži / y nieprāwošci swe / ā bedžie żyć w šwia-
tobliwošci / y wniemnošci / po wšytkie czāsy ży-
wotā swego: A to ku czci / y ku chwale Imienia
twego šwietego / y ku pōciešze Košciolā twego /
przez Pānā nāšego Jezusā Krystusā Amen / Oy-
cze nāš / ktoryš ieš / zē.

8. Spiewāia Psalm 32. O błogošławiony Každy ten / zē.

Amen.

Iaco: 4
v 16.

Ezech:
33. v 11

Dan: 9
v 7.

NAWIEDZANIE CHORYCH.

Author operis de visitat: infirm: inter Oper:
August: Lib: 1. Cap: 1.

[**T**ę też Krześcíanski czlowiecz / ná te droge pospolita
spieß sie wniść / Ktora moژهś doysć ogladania rodziców
twoich / Pátryárchow swietych / y wšytkich nas naywyż-
szego szczescia. A żebyć ná tey tak wielkiej drodze potrzeb-
dostawało / potrzebać niemálego duszy twej posilku.]

Co máia
czynić cho-
ry & cho-
robie swo-
iey.

Támże cap: 2. [Dokadze idzieš: Do żywota. Ktorąś dro-
ga: Sluchay Pána mowiacego / Ja iestem droga / pra-
wdą y żywot. Nie moژهś zbladzić / bo Krystus iest droga.
Nie moژهś sie omylić / Krystus iest prawda. Nie moژهś
nie żyć / bo Krystus iest żywot: Przez droge Krystusa / id-
dzieš do Krystusa prawdziwego żywota. Krystus iest dro-
ga / a ty czlowiekiem podrožnym.

Támże Cap: 6.

[Ty tedy / naymilšy czlowiecz / ná czás mály odcho-
dzac z tego swiata / tak niewymowna dobrocia Pána twee-
go nie gardź / bierz od niego wdzięcznie przyniuy. Karze on
w tobie czego nie rozumieš / a sprawiedliwie: bo sprawie-
dliwe sa iego sady. Tá choroba cielesna iest lekárstwem
dušnym.]

Tenże Lib: 2. Cap: 2.

[Bezpieczniej sa y miley mowić do mego Pána Jezusa /
niž do ktorego z Aniolow Božych / wiecey nimie powinien
Krystus / niž ktoremu z duchow niebieskich. Czym iestes
ty / tym sie raczył stać Bog / a nie estal sie tym / czym iest
Aniol: a choć iest wielkiej porady Aniolem / tednáć ciebie
wywyšyl nád Anioly / bo ty Anioly sadzić bedzieš. Tamże

do dwó-

do dworu Boga twego / vprzedsil cie Bog twoy / y w ná-
turze twoiey / ktora ná sie przyial / vstáwicznie przyczynia
sie zá námi. Z ktorego tedy masz przyczynice / masz Poyśrze-
dniká / tegos sobie mney zá lástáwego pomocniká. Al iesliż
Bog zá toba / ktoż przeciwko tobie? Mocnieć tedy potrze-
ba wierzyć Boże wcielenie / meke / zmártwochwstanie / wo-
niebowstapienie / y przysle ciebie sámego odnowienie. Te
rzeczy nechay ma wiára twojá / nechay sie ich báda / y one
mocno trzyma serce twoie: niech sobie nic stódsego nie smá-
kuie: vstá twoie nechay śmieie wyznawáia. Albowi m ser-
cem bywa wierzone ku spráwiedliwosci / á vsty dšieie sie
wyznanie ku zbáwieniu / ié. Czytay, 4. Reg. 20. 2. Paralyt:
16. Ecclesi: 18. 38. Iob: 1. 2. Ioan: 5. á obaczysz co człowiek
Krześciáński ma czynić w chorobie swey, chceli przysć ku
zdrowiu piernśemu, ábo ku zbáwieniu wiecznemu. Nic in-
šego iedno, Aby niemoc, grzechom swym, ábo też doświádcze-
niu Bożemu, y miłosci iego przyczat: áby w chorobie nie vcie-
kat sie wprzod do Doktorow, áni do Szeptarek, áni ná droški,
ále do sámego Boga, prośac go o odpuszczenie grzechow, y o
zdrowie, áby cierpliwie od Pána Boga wšytko znošit, y wdšie-
cznie przyimowat, áby dom swoy porządnie rospráwił, to bo-
wicm żadnego nie umorzy, áby sie nie bał śmierci, y onśem ná
gotowal sie ná nie, áby w wierze statym był, á o zbáwieniu ná-
mniey nierozpaczał, &c. Augustinus, vmierájac mowił, iá-
ko piše Posidonius in vita illius, y Ambrosius, iáko wšpo-
mina Costerius in vita illius: [Nie żytem tak / áby mie mia-
ło być wštyd / miedzy wámi żyć / ále sie też áni śmierci boie /
ábowiem dobrego Pána mamy.]

ODPRAWOWANIE POGRZEBU.

P Dionysius Lib: de Eccl: Hier: cap: II.
[Powinni umarłego/ według prawa świętego powinowactwa/ y obyczajów podobności/ tego który umarł szczęśliwym być rozumieia / iż do końca zdawną pożądanego zwycięstwa przyszedł: a sprawcy zwycięstwa śpiewając/ Dziekna/ y sobie takowegoż odpoczynku życza.] *Tenże, cap: 21.* [Potym Różnoddzieie przypominawszy prawdziwe obietnice/ ktore są w piśmie świętym/ o naszym świętym zmarłych wstaniu/ świątobliwie śpiewaia Pieśni z Psalmow/ ktore toż w sobie zamknięta. Tedy przedmiewy z Różnoddzieiow/ święte ktorzy już zaśniali/ przypominając/ zaleca y wkręca / iż y ten umarły godzien jest takowegoż zalecenia: Przytym napomina wszystkich/ aby takowegoż szczęśliwego do do końca w Chrystusie sobie życzyli/ y o nie prosili.]

Umarł
Pánu, y pobożny
nie godzi się
zalecać
przypogrzebie.
Alenie
wierne y
niebożne
nieśmiać
jedno iá
Pánu
Kredzie
przypominania
gani sa.

Ambrosius Oratione de Obitu Valentiniani
Imperatoris.

[Gratianus Cesarz był wierny w Pánu/ pobożny/ y cichy/ sercá czystego / był też czysty ná cieie: który żyjac w stanie małżeńskim/ żadnym się nie rzadem nie bawił/ ić.] *Tamże:* [My też nie wątpimy o zasługach Walentiniana/ ale już wierzymy y świadectwom Anielskim/ iż omywszy zmyślenie grzechu/ czysty do nieba wstąpił: ktorego wiara swa omyla/ a prosba poświęciła. Wierzmy/ iż z tego miejsca suchego/ zarośłego / do onych kwitnących rośtochy wstąpił/ gdzie wespol z bratem swym wiecznego żywota rośtochy zażywa.] *Tenże de obitu Theodosii Imp:* [Wiedac już wolen/ zanej pamięci Theodosius, od boiu w tym żywocie nie pełnego/ światá wstawniczego pokoju trwającego zażywa/ a za te rzeczy ktore w cieie czynił / z owocow zapłaty od Boga danej weseli się. Dla tego iż Theodosius Boga

swego

iwego milował / dostał się do towarzystwa świętych. A iá /
 iż tuż koniec mowy mey uczynie / milowałem go / iáko me-
 ża miłosiernego / w dostojności Cesarstey pokornego / ser-
 cem czystym y myśla skromna obdarzonego / iákiego Pan
 zwykł milować / mówiac: Nád kimże odpoczynie / iedno
 nád pokornym y cichym: Milowałem meżá / Który wiecey
 chwalił strofuiacego / niż pochlebce. Wplátywał w zgromá-
 dzeniu iáwne grzech swoy / Który się mu zá zdráda inšych
 przydał / z wzdychániem / y lžámi prosił odpuszczenia. Cze-
 go się inšy ludzie wstydžá / nie wstydził się Cesarz / iáwne
 czynić pokuty / y nie było potym żadnego dnia / Ktorego by
 zá on grzech nie žalował. Návět dostawšy zacnego zwyz-
 čiestvá / iż wiele nieprzyjaciól ná plácu poleglo / wstrzy-
 mał się od vžyvání Sakrámentow / áž lásti Božey okolo
 siebie zá przyechániem synow swych doznał.] Támže, [Nie-
 šká tedy w sviátlosti Theodosius, y zobcowání z svě-
 tými veselí sie.] A ták Káznodžieie prawdziwi stárožitne-
 go Kościóla, ludži zmárte zálecali w zgromádeniu, nie z Fá-
 miliey, nie z vrodzenia zacnego, ále z wiáry y z pobožności,
 co tež y džišieyšy pobožni Káznodžieie powinni czynić, przy-
 kładem Syráchá, Ecclef: 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50. T Kościo-
 lá Krześciáńského piernšego. Czego iešli sobie ludžie Krze-
 ściáńscy žyczá, nechayže się oto stáraia, áby dobrze wieržyli,
 podług stová Božego, y pobožnie žyli ná svěcie. Záčym be-
 dážich wšpomináć, y zálecat přypogrzebie, nie iáko Pitatá
 w Kredžie wšpominájac, ále iáko ludži pobožne y wiérne zále-
 cájac.

Nauka.

Psa: 102

1. Według Zgromadzenia, Osoby, y mieysc, śpiewają Psalm,
Wysłysz prosby moje Boże litościwy i c.
2. Kazanie bywa w domu krotkie.
3. Modlitwa bywa tamże.

M O D L I T W A.

Anie Boże święty / Oycze nasz do-
brośliwy / dziękujemy twej wszech-
mocności / za twoje święte dobro-
dzieystwa / ktorych hojnie używasz
nad nami / z Oycowskiej miłości.

Iudic: 8.

V 21.

Apo: 14

V 13.

Sap: 5.

V 1.

Luc: 16.

V 23.

Dziękujemy y za to wszystko cokolwiek nas do-
puszczając raczyś z sprawiedliwego sądu swego / za
złości nasze: a osobliwie to / gdy nam odeymniesz
ludzi pobożne / chwale twojej y nam pożyteczne:
ktorzy iednak nie zgineli / ale z tych kłopotow y nie-
wczasow / przeszli do żywota wiecznego / w kto-
rym sie ogladamy / y ciebie pana Boga naszego
chwalić będziemy. Prosimy cie iednak miłosier-
ny oycze / zmiłuj się nad nami / a na mieysce
tych / ktore nam bierzesz / racz nam takie podawać /
z ktorychby twoja chwala pomnożenie brała /
Kościół twój budowanie / y my pociechę mieli.
Do czego iż nam grzechy nasze zawadzają / Boże
nas wietrz / odpuść nam złości nasze: karanie nas
gotowane všmierz: błogosławieństwo święte

K

rozley

rozley na nas : Duchem twym świętym nas od-
rodź: żywotem pobożnym obdarz / abyśmy pamię-
tając na śmierć / y na on sąd twój sprawiedli-
wy / żyli nienaganiem / oczekując przyścia
wielkiego Boga / y zbawiciela Jezusa Chrystusa /
ku wieczney pocieście naszej / Amen. Oycze nasz /
ktoryś jest / etc.

4. Ciało prowadzi z Pieśniami należącymi do Pogrzebu.
5. Kazanie bywa przy Pogrzebie, wzięwszy text według
Czasu, Osoby, y Miejsca.
6. Zalecenie krótkie człowiekowi zmarłego, od wiary, y od pobo-
żności bywa, dla naśladowania go w tym.
7. Po Kazaniu śpiewają Pieśń Pogrzebową, według Osoby,
Odarzenie etc.
8. Modlitwa bywa Pogrzebowa.

MODLITWA.

WSzechmogący / a nie śmiertelny / Boże
Oycze Pana naszego Jezusa Chrystu-
sa / chwalimy cie y dziękujemy / żeś te
pobożnego męża / a wiernego sługę swego / wziąć
raczył w prawdziwej wierze / y w prawdziwej
pobożności / odpuszcivszy mu grzechy wszystkie ie-
go / do żywota wiecznego. Da czym nie nie wątpi-
my / żeś ducha jego przyjął w ręce swoje / A wie-
rzymy / że ciało jego czasu przyścia Syna twego /
z prochu ziemi wzbudziś / do Królestwa niebie-
skiego / A tam cie ogląda Pana swojego z rado-

ścią:

Tic: 2.
Y 11.

Psal: 31.
Y 6.
1. Cor:
15. Y 54.
Heb: 2.
Y 14.

1. Ioan:
3. Y 14.
Daniel
12. Y 2.
Isa: 26.
Y 19.

Mar: 16.
Y 14.
Mat: 18.
Y 3.
1. Cor:
14. Y 20.

ścia: Czego my wdzięczni będąc / tobie dziękuiemy. Przytym pokornie prosimy / twej nasztwieszey miłości / abyśmy na śmierć pamiętać / w skromności / y w pobożności żyli / oczekawając chwalebnego przyścia Syna twego / ku zbawieniu naszemu. Sprawże też w nas oycze dobrotliwy / sumnienie dobre / y wiara stateczna. Dpomóż nam Duchem świętym / abyśmy mogli zwyciężyć wszystkie szatanśkie pokusy: A czasu onego / gdy przydzie godzina śmierci naszej / bądź z nami / nie opuśćzaj nas / bądź strożem sumnienia naszego / a duszę naszą w swe ręce przyimi. Uczynże to dla miłego Syna twego / zwyciężce śmierci y piekła. Oycze nasz / któryś jest / rz.

Yer: 2.
Y 11.

Psal: 31.
Y 6.
1. Cor: 15.
Y 54.
Heb: 2.
Y 14.

MODLITWA Przy Pogrzebie Dziećcin- nym.

WSzechmogący a wieczny Boże / któryś to dzieciątko / iako członek Kościoła twego / z tego mizernego świata / w prawdziwym odrodzeniu / y odnowieniu Krztu świętego / wziąć raczył do żywota wiecznego / Tak iakoś nas w słowie swoim vperwnić raczył / Iż takowych jest Królestwo Niebieskie. Za co

K 2

my to

1. Ioan: 3.
Y 14.
Daniel 12.
Y 2.
Iśa: 26.
Y 19.

Mat: 10.
Y 14.
Mat: 18.
Y 3.
1. Cor: 14.
Y 20.

my tobie nabożnie dziękujemy / A prosimy przy-
tym poornie twej najsłodszej miłości / rączy-
też y nas brząc tego świata mizernego / w nie-
winnosci dzieł małych / do żywota wiecznego.
Dczynże to dla miłego Syna twoiego / Jezusa
Chrystusa / Przez którego do ciebie wolamy / Wy-
cze nas / któryś jest / etc.

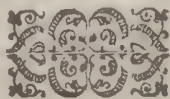
9. Gdy ciało w grob kładą, śpiewają Pieśń pogrzebową, Od-
daymyś to ciało / etc.

10. Dziękowanie bywa za ostateczną postugę ludziom na on-
Ałt zgromadzonym, przykładem onego Krola Dawida,
2 Reg: 2. v. 4.

11. Zalecinysy ubogich, y zaśpiewawsy, Bogu Wycu / etc. roz-
chodzą się.

Hieron: in
Cap: 16. Ie-
rem: Oby-
czay tē byt
(przy pog-
rzebie) pzi-
nośc po-
karmy y go-
towac stpa
ludziō ptā
czacym.] R
daś a tego
sp. a nie in-
sa przyczy-
ne. Augu-
stinus Lib:
1. Cap: 12. de
Civ: Dei.
[One nakłā-
dy pogrze-
bowe / yz-
wyc sō po-
ciechy / nie
omaclych
pomocy.]

Ier: 16.
v. 7.
Tob. 4.
v. 18.

W T O R A C Z Ę S C F O R M Y,

Ktora należy samym Seniorom.

Byskup i sama tylko ordinacja są wyższy nad Presbiterów. [Chrysostomus in 1. Tim: 3.]
ry/y to tylko zdadza się mieć więcej a niżli Presbiterowie.]

[Ambrosius in 1. Tim: 3.]
[Biskup a y Presbiter a jedno jest świecenie? Albowiem obadwa są Kieża. Ale Biskup pierwszy jest/ aby tak każdy Biskup Presbiterem był/ a nie każdy Presbiter Biskupem: Ten bowiem Biskupem jest/ Który między Presbiterami pierwszy jest. Należnie znaczy Apostoł/ że Tymoteusz Presbiterem świecony był. Ale i że przed sobą iniego nie miał/ Biskupem był. Stądże pokazał/ że go tak iako Biskupa świecił. A też nie słuszną rzecz była/ ani się godziło/ aby mniejszy wietszego świecił: żaden bowiem tego nie dawa/ czego sam nie wziął.]

Leſtoro-
wie & Ko-
ściele ma-
ia czytać
ia & nie Bi-
blia & & & &
ta

V R Z A D L E C T O R O W.

Za tym zdalo się nam/ aby Aurelius od urzędu czytania zaczął. Albowiem te Który śmieje Pana wyznal/ nie jest tak przystoynego/ iako czytania święte odprawować/ a po-
zacznych słowach/ Ktore Panu Chrystusowi świadectwo wydały/ Ewangelia/ Ktore męczenniki czyni/ w Pultyną czytać.] Tenże Epist: 24. [Między Lektorami Epistą po-
stawiliśmy Nauczycielem słuchających/ doświadczając ięśli się w sytyko w nich znayduie/ co ma być w tych/ Ktorezy się na Duchowieństwo gotują.] Tenże, Epist: 34. [Coż inie-

13

go było uczynić Celerynowi / iedno wysłać iego do Pultry-
 na Kościelnego / aby bedac na okazałym miejscu / od wszyt-
 kiego ludu według godności swej widziany / czytał Pisy-
 kania y Ewangelia Pánsta / Ktorey on wiernym náslá-
 dowca iest:] Sulpitius in vita Martini. Lib.2. cap.7. [Gdy
 z trefunku Lectora / Ktory w ten dzień czytać by powinien /
 nie było / iż od ludu przepuszczone nie mógł być: gdy było zá-
 męśanie między slugami Kościelnymi / czekając Lectora /
 Ktory nie przybył: ieden z tych Ktorzy okolo stali / wziawszy
 Psalterz / wierś na Ktory napierwey nápadł czytał. A Psalm
 ten był: Z wst niemowniatek / y pierśi pożywających wyko-
 nales chwałę. Ktory przeczytawszy / lud wszytek głos swoy
 podniósł / a przeciwna stronę pohánbioná iest.] In lib. Pon-
 tific: Venet: edit: fol.7. *monvi Biskup do Lectorow:* [Pá-
 trzcieś tedy / abyście słowo Boże / to iest czytania święte /
 głosem / y rozdzielnie / dla wyrozumienia / y zbudowania lu-
 dźi wiernych / bez wśelakiego fałšowania czytali; aby pra-
 wdá Pism świętych / za niedbalstwem waszym / y słuchá-
 cych w iáka stáże nie przyšla. Dla tegoż gdy czytacie / stoy-
 cie na wysokim miejscu / abyście od wszytkich widziani y
 słyszeni być mogli] *Czytay o tym y Lombárdá* Lib:4. dist:4.
Cap. Secundus, y Govlarcium in Annotat. in Epist: 24.
33. Cypriani.

Calvinus Lib:4. Instit: cap.4. Sect.1.

[Unióná Lectorow / y Acolitow / nie były pewne sto-
 pnie / ale Ktorych Alerykami nazywano / tych też zmlodo-
 ści / pewnym ćwiczeniom przyzwyčajono / ku służbie Ko-
 ścielney / żeby tym lepiej zrozumieli ku czemu by ich názna-
 czono / y aby gotowśy czasu swego do vrzedu przystępowali.]

Synodus Wlodislavien: Can:9.

[Wszytkichci Ministrów / to ma być staranie / aby każdy
 też o prawdziwym nabożeństwie potomków / obmyślanie
 czyniac / przykładem Proroków / sáмого Pána / y Aposto-
 łow ie^o / miał przy sobie mieśkające sposobne do náuki mło-
 dzieńiaśki / y one chlebem swoim / według przemożenia / ku
 posłudze Kościelney żywił / A tak ćwiczeniem / iáko też przy-

kładem

kładem młodości w pobożność / y w prace wezwania w
práwował. Lecz nabórzyey powinni / a musza to czynić stár-
szy Ministrowie / żeby też wolniey z domu od swych Zborów /
do drugich tu wykonaniu powinności wezwania swiego
odjeżdżać mogli. A tak stało się postanowienie / żeby przy
każdym Seniorze / ieden albo dway młodzieńcy byli chowa-
ni / nakładem / a pomocą Pánów Patronów každego distri-
ctu; A zwłaszcza więc gdzie Senior jest przy vboższym] By-
li tedy w starym kościele Krześcianańskim Lektorowie, ktorych
urząd był, czytać w kościele pismo święte, głosem, rozdzielnie,
iezykiem rozumnym, dla náuczania, y zbudowania, iako siebie
samy, tak y innych. Ktory obyczay święty, y stárożytny, w
Zborach prawdzinych Ewangelickich zachowuje się y teraz.
A takowi młodzieniaszkowie zámuse máia być ná wodzy, nic im
nie przepuszcząc, ani pozwaląc, y towarzysztwá z tego im bro-
nić. Abowiem pobłażaniem, y towarzysztwem z tym, psuia się,
czego mamy przykład, w onym młodzieniaszku ktorego był od-
dał lan s. iednemu Biskupowi, zá Depozi kościelny, Oczym pi-
se Eusebius Lib: 3. cap. 17. Hist:

Náuká.

I.

Odtug Kościółá dawnego Krześcianańskie-
go, y Synodu Generálnego Włodzisławskie-
go, wiernyy pobożny Lektor przy Zborze,
gdzie być może, jest, dla czytania Kápitul
porządkiem z Bibliey świętey. Aby tak v-
cząc się, y záprawniając z młodych lat w
pracá, y oney przynykając, brat smiáłość, y ludziom znáiony
á wiadomy był, gotuiąc się, ieśliby to była wola Boża, do Ká-
techizowania.

2. Minister wydawszy o nim świadectwo przed Seniozem, y o-
nego iemu stáwinwszy, prosi go, áby mu dopuścił czytania Pi-
smá świętego w zgromáczeniu.

3. Senior

Conc: Car:
iv. Can: 8.

[Biskup na
co pátz
ludzie/ das
wa lectoro
wi eiegi/ z
ktorych ma
czytać/ mo
wić do
nie?/ we
zmi te rze
gi/ bódz
teknikiem
słowá Bo
żego.]

Teod: Li: 3.
Cap: 2. Hif

[Julianus
w poczet
Lectorow
wpisan jest
y wiegi św
ięte w jego
mądrości
początkim
początek]
VV Papie
stwo nie
tylko mu
czytanie
poruczała,
ale żegná
nie y chle
bá y zioł.
Bo tak do
niego Bi
skupstwo
in Pontific:
[Czytając
máto y że
gnąc chleb/
y rozprós
woce nos
ce.] ma te
słowá, y
Rom: ordo
fol: 87.

3. Senior rzeczce.

To twoy urząd jest: I. Abyś Kápituły z Bi
bliey świętey/ w zgromádzaniu/ głosno/ rozdziel
nie/ iezykiem rozumnym/ dla wyrozumienia/ náu
czenia/ y zbudowania/ iáko siebie samego/ tak y
inšych/ czytał. II. Abyś w wierze stateczność
zachował/ żebyś nie był/ iáko on nieśczęśliwy y
okrutny Iulianus, ktory będąc Lectorem/ sstał sie
Apostátą. III. Abyś był posłuszny Stáršych
twoich/ y Ministrá swego/ nádwola jego nic nie
czyniac.

4. Modlitwa zań tá bywa:

BOże wieczny y miłosierny/ ktoryś wcz
nił Ezdrášá sluge twego mądrym ku czy
taniu Zakonu twe^o ludowi twoiemu/ Pro
śimny cie teraz/ weyźrzy ná tego sluge twego/ kto
remu piśmá twoie święte ku czytaniu ludowi
twoiemu bywáia poruczone/ day mu mądrość/ y
Duchá s^o. Duchá Prorockiego: Day mu y to/ áby
ten urząd nań włożony/ godnie wykonywáiac/
mogl do wietšego przysć. Przez Jezusá Krystu
śá/ Amen. Oycze náš zc.

5. Lector nowotny rękę dawa posłuszeństwá Seniorowi y Mi nistrowi swemu.

6. Ten urząd Lectorski, nie iest Gradus, seu ordo Ducho
wieństwá, iáko Diaconatus y Presbyteratus. Ale tylko
acces, bładź przystęp do stopniow tych. Abo officium, to iest,
vrząd taki, iáki iest śpiewakow, ktore wspomina I. Para
lip. 6. y 33. I. Esdr. 2. y 41. Concilium Laodicenum Can.
15. Carthaginen: 4. Can. 10. Tódźwiernych ktore wspom
na, 2. Esdr. 7. y 1. 3. Esdr. 7. y 9. I. Paral. 9. y 16. Concili
um Car-

Te Me
allie
ma Cle
més Ro
manus
Libr: 1.
Cap: 12
Conclit
Apost
3. Ezdr: 8
y 10.

um Carthaginenſe 4. Can. 9. Co ſie ztąd pokazuje. I. Oſtiariusow, Leſtorow, Acolytow, Subdiakonow, ani Pan Krystus, ani Apoſtoli ſwięci nie poſtánowali: Ale koſciół po czáſiech Apoſtołſkich, dla ćwiczenia, wpráwowania, y przygotowania, do urzedu, y do pracy. Zeznawa Urbanus Biſkup Rzymſki, Diſt: 60. Can: Nullus. [Żaden niechay nie będzie obierány ná Biſkupſtwo/ iedno ten ktoregoby (in ſacris ordinibus) w ſwietych urzędziech pobożnie żyjacego/zaſtano: A ſtopnie ſwiete (ſacros ordines) názywamy/ Diaconatú y Presbyteratum: ponieważ czytamy iż ſtárożytny Koſciół/te ſame miał. Subdiakonow iednak/ iż co ná nas potrzeba wyciąga/ pozwalamy/ ieſli by byli pobożnego żywota y wczeni.] Toż mowi Damasus Diſt: 68. C: Chorepiſcopi. [Wiemy to/ iż wieceynád dwá ſtopniá Duchowieńſtwá między Apoſtoly nie było.] A Lomb: mowi Li: 4. Diſt: 24. Can: Septimus. [Dwá tylko ſame ordines iáko czytamy ſtáry Koſciół miał/ y o tych ſamych roſkazanie Apoſtołſkie mamy. A Subdiakony y Acolity za czáſem Koſciół ſobie poſtánowił.] II. Acz ſtáry Koſciół wzmiankę czyni Oſtiariusow, Leſtorow, &c. iednak ich nie miał zá ſwiete ſtopień, zeznawa Innocé: 3. Lib: 1. Tit: 14. in Decretal: Grego: de etate, Can: A multis. TLomb: Lib: 4. diſt: 24. Can: Septimus: Tſtądż do Hierarchie Koſcielney nie należeli, ále tylko ſłużyli Presbyterom y Diakonom, pokazuje ſie z Dyonizyusá Lib: de Eccl: Hierarch: cap: 5. z Ignáciusá Epiſt: ad Trall: z Hieronymá in Caput: 2. Epiſt: ad Titum. Naczynia Koſcielnego nie tykáli ſie, w ſátách Koſcielnych nie chodzili, do Choru gdzie Duchowieńſtwo ſiadáło nie wchodzili, zeznawa Greg: Lib: 7. Epiſt: 63. Sylveſter Diſt: 24. Can: Nullus. Concil: Laodic: Can: 21. 23. Bracar: i. Can: 28. Chorepiſcopi ie ordinowali, zeznawa Conc: Antioch: Can: 10. A Cajetanus tom: 1. Tract: 11. Opuſc: y Durandus in 4. Diſt: 24. Quaſt: 2. tych ſtopniow Rzymſkich zá Sákráment nie máia: w czym nie zgadzáiſc ſie z nimi Bellarminus Sákrámentámi ie nazywa, Lib: 1. cap: 8. de Sacram: ord.

Te ſtopnie
Papieſt-
ſkie i gine-
ty, tylko ty-
tuły a ná-
ſwiſká cie-
nioſcie zo-
ſtáły: ábo-
ſwie urząd
Oſtiarin-
ſkie ná
dzákoniki,
Leſtoroſ-
ná Rybal-
ty, Exorci-
ſtoſ ná
Presbytery
Acolitoſ
y Subdia-
konos ná
zaki co M-
ſcey poma-
gáia, Dia-
konos
ná wytry-
kuſe, &c. to-
żono.

Zgodá
Rzymſka.

Tym sposobem będzie Sakramentów nie siedm stopniow, ale czter-
naście. III. Choć Doctórowie nspominają Ostiariusze, Lektory,
&c. przecie nie była ich to nauka, y wiara, twierdzić siedm sto-
pnion własnych, istotnych, Duchowieństw: Abowiem iedni wie-
cey, drudzy mniej, tych stopniow nspominają. Urbanus, Dama-
sus, &c. dwa nspominają, Presbyterow, y Diakonow. Anacletus
Epist: 3. Et hab: Tomoi. Concil: dwa nspomina, Biskupow, y
Presbyterow, tego ieszoze dokładając: [Wiecey iá niżelie dwa sto-
pnia piezey nic ja nam ani od Boga podané, ani o nich Aposto-
lowie uczyli.] Clemens Alexandrinus Lib: 6. Stromat. cap: 6.
Dionysius Lib: de Eccl: Hierar: trzy, Biskupow, Presbyterow,
Diakonow. Także y Justinus Apol: trzy, Presbyterow, Diakonow,
Lektorow. Ambrosius in cap: 4. Epist: ad Eph: pięć, Biskupow,
Presbyterow, Diakonow, Lektorow, Exorcistow. Canones A-
post: Can: 43. 44. sześć, Bisk: Presb: Dyak: Subd: Leet: Kantórow.
Hieron: Lib: de septem ordinib: siedm, Grubárzow, Ostyár:
Leetor: Subdyá: Diákon: Presbyt: Biskup: Epiphanius in Comp.
doctr: ośm, Bisk: Presb: Dyak: Subd: Exor: Leet: Ostiariusow,
Laboratorow, ktorzy umárte grzebli. Cāonista Dist: 23. 25. Dzię-
wieć, Bisk: Presb: Dyak: Subd: Exor: Leet: Ostiariusow, Acoly-
thow, Kantórow. Abowiem czynią rozdział miedzy Biskupem, á
Presbyterem, miedzy Czytelnikiem, á śpiewakiem. Ignatius E-
pist: ad Antiochen: y ad Trallianos dzieśieć: do tych bowiem
siedmi przydawa trzy, Konfessorow, Śpiewakow, y Laborato-
row. Nie nspomina się ordinowánia Chorepiskopow, Wdow, Pá-
nien, ktore zwano Dyaconissami, ná posługę Kościelną: O czym
kto chce niechaj czyta Concil: Næocésar: Can: 13. Antioche:
Can: 8. 10. Laodicean: Can: 11. Carthag: 4. Can: 11. 12. Epiphan:
Lib: de Compend: doctri: Ignati: Epist: ad Antioch: Ani Opá-
tow, Mnichow, ktorym Opátom, rozkazano być poddánymi Ostiá-
riuszow, iáko iest Dyakon poddány Presbyterowi. Dist: 93. Can: A
Subdiaco. Skąd się pokazuje, iż Opáci y Mniśy nie byli osobami
Duchownymi, ale świeckimi. Co też syroko wywodzi Holpinian⁹
Lib: 3: cap: 12. fol: 96. Lib: 4. cap: 9. fol: 136. 138. de Monach: I
sam Gloilator in Can: A Subdiacono. A teraz mniśy zrowná-
li się z xieźz, A Opáci podobni są Biskupom. Ták mniśy dziśiey-

sy, niepo-

sy, niepodobni są onym pierwszym mnichom, Nie mają z ni-
mi nic wspólnego, wyrodzili się od nich, Co też zeznawał Bernardus, tak pisząc: Apolog: ad Gulielm: abbatem: [C-
iako daleko iestestiny / od onych mnichow / ktorzy byli za
czasow Antoniego.] / Polid: Lib: 6. Hist: Anglic: [Jest
to rzecz niepodobna do wiary / iako się barzo musi wy-
rodzili / od swoich przodkow.]

ORDINOWANIE DIAKONOW.

B Ignatius Epist: ad Heronem Diaconum.
[Kz Biskupow nie czyn: Abowiem oni są Kieże / a
tys sluga Kieży. Abowiem oni Kieże / wrząd Kieży odprá-
wuia / inszych świeca / rece wkładáia / a ty im służyś / iako
Szczepan święty Jakubowi świętemu / y inszym presby-
terom w Jeruzalem: zgromádzienia niech ciey zámiedbywáć:
młodośćia twoia niechay nie tnie gárdzi / ále bądź przykła-
dem ludziom wiernym / w słowie y w obcowaniu.] Toż mo-
wi Epist: ad Trallianos, dokládáiac y tego: [Potrzebá sie
koniecznie podobáć y Dyakonom / ktorzy są na posłudze Kzy-
stusowej / ábowiem nie są slugami w pokárniu y w napo-
iu / ále są slugami Kościoła Bózego. Kto iest nieposłusny
Dyakonowi / ten iest bez Boga / y niepobożny.]

Wrząd Dia-
konski iest,
służyć y po-
magáć ko-
ścielnym
prac Mini-
strom.

Hieronimus Epist: ad Evagrium.

[W Kościele Kzymstym Presbyterowie siedzą / a Diako-
nowie stoia: ácz gdy sie potrosze złe obyčajie wkładáć po-
czety / widziálem w niebytności Biskupa / iż miedzy Pres-
byterami siedziáł Dyakon: y w domowych ucztách / Pres-
byterom błogostáwia. Niechay sie ucza / ktorzy to czynia /
iż niedobrze czynia / á niech słucháia Apostolow mówia-
cych: Nie iest rzecz godna / ábyśmy opuścili słowo Bo-
że / stołom służyć mieli. Niech wiedza dla czego Diakoni po-

stanowiem są: niech czytają Dzieła Apostolskie / a pominia
na condicia swoje / Presbyter, y Episcopus, jedno lat / dru-
gie zaś godności jest imię. Stadze w Liściech do Titusa y
do Timotheusza / ordinowanie Biskupów y Diakonów w-
spomina / Presbiterów nie wspomina / iż pod tym słowem
Biskup / zamyka się y Presbyter. Kto bywa wywyższon / z
mnieyszego stopnia na więyszy bywa wywyższon: Abo tedy
z Presbyterá niechay będzie ordinowan Diakon / aby się
tym pokazało / iż Presbyter jest mnieyszy niż Diakon: Abo /
jesliż z Diakoná bywa ordinowany Presbyter / niechay to
wie / iż mnieyszy jest względem zysku y pożytków / ale wię-
szym względem vrzedu swojego.]

Augustinus Lib: Quæstionum ex utroque mix-
tim, Cap: 101.

[A chociaż w Rzymskim Kościele zdądza się być mało
wstydlivi Diakonowie / jednak przed się nie waza się w Ko-
ściele siedzieć / y ołtarz nosić / (to jest stol) y naczynia jego /
y wody na ręce Kieże nalewają / iako widzimy po wszytkich
Kościelech.]

Clemens Romanus Lib: 8. Cap: 28. Constit:
Apostol.

[Diakon nie dawa błogosławieństwa / ale je bierze od
Biskupa y od Presbyterá: Nie krzci / ale ofiarę od Biskupa
y od Presbyterá poświęconą dawa ludowi / nie iako
ale iako ten / który służy. *presbiterom.*]

Concilium Ancyranum Can: 2.

[Diakonowie niech nie ofiarują / ani chleba / ani Kielis-
ch / ani wina.]

Concilium Nicænum Can: 20. juxta Ruffinum.

[Diakonowie przy bytności Presbyterów / Eucharystii
niechay nie rozdawają / ale gdy oni rozdawają / niechay tyl-
ko służą. Et Can: 14. juxta Tomos Concil: [Niechay
biorg społeczność święta / według porządku po Presbyter-
rach / od Biskupa / abo od Presbyterá.]

Concilium Laodicense Can: 25.

[Nie

[Nie potrzeba aby miał Diakon chleb rozdawać / ani kielich błogosławić.] Concilium Arelatenſe I. Can: 15. tegoż im zakazuje.

Clemens Dist: 93. Can: Diaconi.

[Diakonowie Kościelni niechay beda iako oczy Biskupa / patrząc na ze wstydem / wſzedzie na ſprawy wſyckiego Kościoła.] A tak na niektórych mieyſcach, Diakonowie zawnego urzedu Duchownego nie wykonywali, ani odprawiali, tylko ſami Xieża, ktorym oni poſługowali przy ſłużbie Bożej. A na niektórych zaś mieyſcach uczyli, y krzcili, y kielich rozdawali, co ſie ztąd pokazuje.

Ambroſius in Cap: 4. Ephes:

[Diakonowie choć nie ſa Xieża / mogą iednak Ewangelia przepowiedać / bez Katedry / iako Stephan y Philip.]

Gregorius Lib: 4. Epist: 44.

[Ktorzy ſa w porządku Diaconſtwa / ſpiewania pilniejsi / ktorzy aby byli wolni ku urzędowi p. zepowiedania / y pilnowania iſt mużn / godziło ſie.]

Hieronimus Epist ad Sabinianum.

[Czytales Ewangelia iako Diakon.]

Augustinus Serm: 13. de Sanctis.

[Diakon Wincenty naſienie przepowiedania Apoſtolskiego rozſiewał.] Tenże, Lib: Quaſtion: ex utroque mixtim, Cap: 101. [To ieſt porządek Diacona / wziać od Kiedza / y tak dać ludziom.]

Tertullianus Lib: de Baptismo.

[Krzcić ma mocna = wyżſzy Kápián / ktorzy ieſt Biſkupem / potym Presbyterowie / y Diakonowie / a wſakoż nie bez powagi Biſkupiey / dla wczciwoſci Kościoła.]

Cyprianus Serm: de Lapsis, Cap: 20.

[A gdy ſie obchody ſwiete dokończyły / Diakon kielich począt obecny oſiárować.] To ieſt, rozdawać. Tenże, Epist: 13. [Jeſli niemáš Presbyterá / a gwałtowna potrzeba náſtapi / v Diacona / mogą też wyznanie iáwne czynku ſwego uczynić vpádli / aby nań nie ręke włożywſzy / ſli do Pána w poſtoiu.] vide Iuſtinum ſupr. fol. 105.

Lomb: Hist: Serm: de S. Laurentio ex Ambr:
Lib: 1. cap: 41. officior.

[Błogosławiony Wawrzyniec / idąc za Syrtem / wolał
za nim: Doślad idziesz Oycze bez syna: doślad rzeże bez słu-
gi: Ktoremus poruczył sáfowanie krwie Páńskiej.] A iż ná
niektorych mieyscach dopuszczano Diakonom tego, tedy się to
działo: Cześćią dla máłości Presbiterow, a wielkości zgromá-
dzenia, zeznawa Ambrosius piśac in ca: 4. Ephes: [O przo-
dę gdy się ludźi przymnażáło / pozwolono iest / y Ewángel-
lia przepowiedać / y Krzcić wšytkim.] Cześćią dopuszczano
im tego, czasu gwałtowney potrzeby, co się pokázue z Conci-
liu Cárthágineńskiego iv. Ktore táki decret uczynilo. Can:
38. [Aby Diakon przy obecności Presbiterowey / Eucharis-
tia ciała Chrystusowego / ludowi / iesli potrzeba przymusiá /
a kaza mu / rozdawal.] Toż mowi Pelagius Dist: 93. Can: Di-
acones. [Diakon bez Biskupa / ábo Presbyterá niechay się
nie wáży Krzcić / iedno czasu potrzeby.] Cześćią im też tego
pozwalano w niebytności Presbyterow, aby lud Boży tych po-
ciech prozen nie był. Concilium Niceńskie mowi, Can: 20.
Juxt: Ruff. [Jesli niemáš żadnego Presbiterá / tedy się go-
dzi Diakonom Eucharistia rozdawać.] Justinianus Cesarz
Authen: de Eccl: diver: Capitulis fol. 356. też potrzebe
muśi być upátruiać, táki Decret uczynit: [Biskup niewiad-
stom sobie poddanym / takowe Presbytery / ábo Diakony
niechay przekláda / iákiegoby ony sobie obráty / Ktoryby im
odpowiedal / ábo swiatościá wslugowal.] Cześćią też tego
dopuszczano, y pozwolono im byto, dla zálecenia wietšego, y
zmocnienia trwálšego vrzedu ich. Coprzypomina y Calvin⁹
tak piśac: 1. lib: 4. cap: 4. Sect: 5. Instituc: [A iż Diakonom E-
wangelic czytania przed ludem dopuszczano / y nápomina-
nia do modlitw / y rozdawania Kielichá / ná wieczery Páń-
skiej / to się działo dla ozdoby vrzedu / Aby go tak zwietšym
naboženstwem obchodzili / gdy byli nápominańi takowymi
znać / iż nie iest władowanie ich / iákie pospolite / Ktore od-
prawowali / ále duchowny y Bogu poslubiony vrząd.]

Nauka

Náuká.

Phil. 1.
1. Tim. 3.
1. 2. 3.

Słowo Boże dwa tylko gráduse ábo ordines slug Kościoła Bożego wspomina.

1. Diakony ábo Katechisty: ktorých podczas obieramy z Lektorów, ieśli się w urządzie swym Lektor skim zachowują w czciwie, a są sposobni, y godni do Katechizowania, ktorzy nie tylko przy Seniorze, ale teży przy Ministrze mogą być, ucząc samych siebie, y innych, Bożego przykazania, Wyznania Wiary, Modlitwy Páńskiej, &c. ukazawszy w przod Pasterzowi swemu napominanie spisane.
2. Presbytery ábo Ministrzy, z ktorých dwu meżów, pobożnych, y uczonych obieramy ná Synodzie, zá spólnym zezwoleniem, w káżdym Districkcie z stársemi, ktorých zowiemy Seniorami, y Conseniorami, dla zachowania iednoty, y rzádu w Kościele Bożym.

A tym sposobem Diakony ordinujemy:

1. Pásterz Lektorá swego ná Synod z sobą stáwi, gdy u niego zmieszka rok ábo dwa.
2. Prosi Seniorá y wšytkiey Bráćiey, áby ná urząd Diakoński mogli być ordinowani.
3. Wydawa sęczyrze świádectwo o náuce y o żywocie iego.
4. Senior táżże w seſsiei do Bráćiey Ministrów rzecze:

Amilſzy bráćia / Páwel ſwiety nie
 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

niema

nienia. A tak ja was pytam / co rozumiecie / o na-
uce / y żywocie tego Meża / y iesli sie wam zda /
aby miał służyć / Słowem Bożym / w Kościele
Bożym :

Tu Ministrowie mówić będą , co widzą być słusznego , y praw-
dziwego : ktorzy gdy sie iednostáynie zgodzą , ná ordiná-
tię , Rzecz Senior do onego meża , temi słowy :

POnieważ Bracie miły / zda sie to Ducho-
wi świętemu / y Braciey / abyś był ná D-
rzad Diałónski / ábo Kátechisty / ordi-
nowány / słuchayże wprzód ktora iest powin-
ność / y rzad Diałónski / ná który nie masz sobie
nic wiecey przywłaszcząć.

VRZAD DIAKONSKI.

Ignaci⁹ ad
Heronē Di-
aconum li-
pist. [Epi-
tania pil-
nuy / żebyś
nie tylko
sam miał
prawa Bo-
że / ale ie też
y inšy wy-
kładay / iá-
ko żołnierz
Boży. A ja-
den młodo-
ścia twoja
niech nie-
pozardza.]

I. Słowa Bożego / siebie samego / y inšych
w zgromádzieniu świętym / będziesz nauczał : To
iest / Bożego przykazania / Wyznania wiary / mo-
dlitwy Páńskiey / rć. Abowiem y Szczepan świę-
ty będąc Diałonem czył / y inšy.

II. Kielichem Páńskim / wstawšy go z rąk od
Ministrá mo żeś wstugować ludowi Bożemu /
Tak iáko Wámrzyniec święty / zostawšy Dia-
łonem / wstugował. Co też y inšy Diałonowie
wstárożytnym Kościele czynili.

III. Jáłmużny będziesz dogládał / przykładem
onych siedmi Diałonow / ná to od pospolstwa
zá Apostołow obránych.

IV. Mi-

Ag. 6.
& 7.

Ambros.
Lib: 1.
Cap. 41
Offi: de
S. Lauro
Iustinus
in Apol
de Dia-

Ag. 6.
y 1.

Epi.
Heron

ys.

Psal: 51.
y 14.

Epi ad
Heronē

IV. Ministry czci / y onych słuchay / służ im /
bez wolei ich nic nie czyn. A mianowicie Pasterz
rządziwego słuchay / przy którym mieszkaś. Pomni
co mówi Ignatius Doctor, do Diakonow : [Bez
Starych nic nie czyn, abowiem ty im służysz jako święty
Szczepan Iakubowi światemu, y inszym Presbyterom.]

Cōc. Aga-
then. Can-
63. [Nie go-
dzi się Dia-
konowi śie-
dzić przy
bytności
Presbiter-
a. Ale za
rozkazanie
Presbitero-
wym niech
siedzi.]

v. 1.

V. Natym wrzędzie / pobożnie / wiernie / trze-
szwie y statecznie ży / pomniac co mówi święty
Paweł / w Liście pierwszym / do Tymotheusza
a w Kapitulie trzeciej : [Diakonowie niech będą
wzręciwi / nie dwoiakiego słowa / niepilnyiaczy wie-
la win / nie szukający skądowego zysku.]

Tu już bracie miły słysz / co jest za powin-
ność / y urząd Diaconski / abo Katechisty. A
tak pytam cie:

PYTANIE. I.

Czujeszli ty wewnętrzne natchnienie w ser-
cu twoim / przez Duchą świętego / że cie
pan Bog naten urząd z łaski swej powo-
ływa? R. Czuję y pana Boga o to proszę / aby
mie w tym wrzędzie / do którego mnie powołał /
Duchem świętym ztwierdzał.

SENIOR: Amen.

II. Pytam cie: Jeśli wierzyś / iż nauka Pro-
rocka / y Apostolska / która jest zamknięta / y o-
graniczona w Biblii / jest prawdziwa / święta /

T

zbaw

Agō. 6.
& 7.

Ambroi
Lib. 1.
Cap. 41
Offic. de
S. Lauro
Instruat
in Apol
de Diacon

Psal. 114.
v. 14.

Agō. 6.
v. 2.

Chryſoſto:
Homil: 41.
in Mat: o-
per: in per:
Cetelowiek
bywa ſuka
no fu zbaw
wienia /
wszystko to
jest napeł-
niono w pi-
śmie świę-
tym.]

zbawienia / doſkonala ſama przez ſie / tak iż czego
jedno potrzeba do wiary / do zbawienia / wszystko
a wszystko w ſobie zamyka. R. Wierze / y tey na-
uży / a nie inſzey / za pomocą Bożą / chce vzyć aż
do śmierci. SENIOR: Amen.

III. Pytam cie: Jeſli ſie chetliwie / dobro-
wolnie / poddawaſ pod rząd / pod discipline Ko-
ścioła Bożego / y wdzięcznie chceſ przynimować
ſtrojowanie / karanie / według ſłowa Bożego /
gdybyſ w czym wyſtąpił: czego Boże zawaru.
R. Poddawam ſie w imię pańskie pod discipli-
ne Kościoła Bożego. SENIOR: Amen.

IV. Pytam cie: Jeſliże ty na tym vzedzie / we-
dług rozkazania Ducha ſwiętego / obiecuieſ po-
bożnie / ſwiałobliwie / trzeźwie / nie lako mie żyć /
y iemu doſyć czynić? R. Obiecuieſ za wspom-
nieniem Bożym.

Rzecz za tym Senior:

Poſłekaſ naſzy / modliſy ſie Pánu Bogu / aby
temu meżowi / na tym vzedzie błogoſławił / da-
row niebieſkich przyniżał / Duchem ſwietym
zmacniał / y żywotem pobożnym obdarczył.

M O D L I T W A.

Panie Boże wszechmogący / Oycze miło-
ſierny / ktoryś tego Meżę / na ten vząd
powołać raczył / z łáſki ſwey / proſimy cie

Rom: 11
v 4.
1 Tim: 4
v 11

Heb: 11
v 17

Ad: 6.
v 6.

1 Tim: 4
v 11

za nim pokornie / rączę mu w tym przedzie bło-
gostawie / dārow niebieskich przynimajay mu /
Duchem go świątym zmacniay / żywotem pobo-
żnym obdarz / aby temu przedowi / na ktorys go
sam powolać raczył / dosyć czynił / onego nie od-
stępował / ani lekce poważał. Bron go / od od-
szczepieństwa / od zgorzienia / y od złego a nieprzy-
kładnego żywota / aby tak z rzędu swego / we-
dlug miarki dārow / od ciebie sobie powierzo-
nych / mógł godny owoc przynieść / imniemowi
twojemu świątemu / na wieki chwalebniemu / A-
men. Oycze nasz ktorys jest w niebiesiech / rc.

• A włożywszy nań rękę sam Senior, rzecze:

Pan Bog wszechmogacy / ktory cie na ten v-
rzad powolał / niechay ci Duchā świątego da /
niechay ci w tym przedzie błogostawie / abys mógł
żyć ku chwale iego / y ku pocieście / a zbudowaniu
Kościoła iego świątego: Na co wszyscy rzeczo-
my / Amen. R. Amen.

N A P O M I N A N I E.

N Apominam cie Bracie miły / abys we-
dlug rozkazania Bożego / y obietnice
twoiey / na tym przedzie / stateczność w
Wierze / y pobożność w żywocie zachował:
strzegac sie abys nie był takim / iakim był Arius ká-
cerz / y Nicolaus Antiochenczyk niebożnik / y in-

Conc: Car:
iv. Can. 4.
[Diale gdy
bywa ordi-
nowa / sam
Biskup ko-
ty mu bło-
gostawie / re-
ka na głoz
wa ie^o nie-
chay wst. zj.
Abowiem
nie na rze-
stwo / ale
na posługe
bywa pos-
wiacani.]

Zozomen^o
Li. i. Ca. 14
[Ariusz od
Piotra Ale-
xandrina]

ordinowa-
ny jest Dia-
kon / a po-
tym od nie-
goż z Koś-
ciół wyzu-
cony jest /
dla bluz-
nierstwa.]
Hieron. Ep
ad Heliod.
[Den Nico-
laus potes-
pit / krosz-
tacz / a
radych / p
sposynch
depuscił.]
Ignat: Epi:
ad Trallia-
nos [Strze-
żcie się / a
lato wosze
tecznikow.
Abowiem
tąkim był
Nicolaus
fluga Apo-
stolski.]

Wszystcy Diakonowie niewierui / y Boga siemnie boiacy:
z którego rzędu / dla takich rzeczy / byłbyś
złożony / iako y oni. A iesli sie w tym świętym v-
rzedzie / tak zachowaś / iako Duch święty rosta-
nie / odniesiesz koronę żywota wiecznego / z łaski
Bożej / przez Wiare. Tak iako mowi Apostol
Paweł święty / w Liście pierwszym / do Tymo-
theusza / a w Kapitulie trzeciej: [Diakonowie, kro-
rzyby dobrze służyli, sprawnia sobie stopień dobry, y wiel-
kie bezpieczeństwo w Wierze, która jest w Krystusie.]
Amen.

V. Seniorowi, y wszystkim Ministrom siedzącym, dawa re-
kę posłuszeństwa, za napomnieniem Conseniorowym.

VI. Zaspiewawszy, Bogu Oycu i c. rozchodzą się.

ORDINOWANIE MINISTROW.

Cyprianus Epist: 68. ad Clerum & Plebes in
Hispania consistentes.

Eo posłusny rozkazania Bożego / y Boga się boiacy /
od przełożonego / żywota złego / ma się odlaczyć / y do ofiar
światokrayce / nie ma się przymieszywać: ponieważ po spoli-
ty człowiek ma moc albo obierać godna Kieża / albo na niego-
dne nie pozwalając. Co być widzimy z powagi Bożej / aby
Kieża przy obecności pospolitego człowieka / na coby w-
szystcy patrzyli był obierany / y aby spólnym / a iawnym swia-
dectwem y rozsądkiem to uchwalono / iż jest godnym y spo-
sobnym do tego rzędu. Jako Pan Bog Moysesowi rozka-
zał mówiąc: Weźmi Aarona brata twego / y Eleazara syna
iego / y postaw ie na gorze przed wszystkim zgromadzeniem /
y zewlec odzienie z Aarona / a wdzij ie na Eleazara Syna
iego / a Aaron postawiony niechay tam umrze. Przed wszyst-
kim zgromadzeniem kazał Bog postanowić Kapłana: to
jest / nauczyciel y wskazujący iż ordynowanie Kieży nie może być
odprawowane / tylko za wiadomością ludu obecnego / aby
przy bytności ludu / albo się odkryły występki złych / albo do-
brych zachowanie przystoynę dośzło zalecenia / a iżby tak
ordinacja słusna y porządna była / iako ta która jest rozsąd-
kiem / wotami / y zezwoleniem wszystkich roztrząsioną. Co
potym według nauki Bożej zachowanie się w sprawach Ap-
ostołskich / gdy Piotr święty do ludu z strony postanowie-
nia Biskupana na miejscu Judańskiem rzecz uczynił. Wstał
Piotr / mowi Łukasz święty / w powyższodkuwczmow / Których
zgromadzenie było na jednym miejscu / r. A nie tylko w or-
dynowaniu Biskupow y Presbyterow / Ale też y Diakonow
to zachowali Apostołowie / o czym napisano w Dziejach Ap-
ostołskich / A zwolali / mowi Łukasz s. oni dwanaście / w-

Ordyno-
wanie Mi-
nistrow a-
bo Presby-
terow do
wszystkich
Ministrów
należy.

Numer.
20. y 23

Akor: 1
y 15.

Akor: 6.

Akor: 6.
y 2.

bytko zgromadzenie wieczniow / y rzeklium / .c. Dla tegoż we-
dlug wstawy Bożej / y zachowania Apostolskiego pilnie te-
go potrzeba przestrzegać / co też v nas / a niemal we wszyt-
kich Provinciach zachowuje sie / aby na odprawowanie po-
rządne ordinacy / do tego miasta / ktoremu ma być Biskup
ordinowany / Biskupi ktorzy pobliz miasta / ziechali sie / a
Biskup aby byl obierany przy pospolitym czlowieku / ktory
zywota / y zachowania każdego dobrze świadom. Coście y
wy / iako widziemy uczynili w ordinowaniu Sabina Kolle-
gi naszego / ktory za spolnym wszytkiey bráctey zezwolenie /
za rozsądkiem Biskupow / y tych ktorzy byli zgromadzeni /
y tych ktorzy do was pisali / Biskupstwem iest poczezony / y
na miesce Basilidesa recenani wkładane sa. Niechay sobie
pospolity czlowiek w tym nic nie poblaża / iakoby miał być
wolen od zarazy grzechu / z przełożonym duchownym z tego
zywota spółkuiać / y na nieustanne przełożonego obranie po-
zwalaiać.] Tenże, Epist: 33. [W ordinowaniu duchownych
zwyklichmy sie was radzić / a obyczaje y godność każdego
z osobną spolną radą wważać brácia namilfy.] Toż mowi O-
rigenes Doctor Grecki Homil: 6. in Levitic: & habe: cau-
sa 8. quaest: 1. pod imieniem Hieronima, Can: Licet:

Leo Papa Dist: 62. Can: Nulla.

[Zadna rzecz tego nie dopuszcza / aby ci za Biskupy mieli
być mian / ktorzy ani Kieza obrali / ani ich pospolity czlo-
wiek żadał.]

Concil: Constant: VI. & hab. Dist: 63. Can: Omnis.

[Każde obranie Biskupa / abo Presbitera / abo Diakona /
od przełożonych świeckich / niechay nie będzie ważne / we-
dlug Reguly (abo Canonu Apostolskiego 31.) ktora mowi:
Jesliby ktory Biskup używając zwierzchności świeckiey /
vrzedu kościelnego przez nie dostał / niech będzie złożony z
vrzedu / y wyłączony / y wszyscy ktorzy z nim spółkuia.]

Gregorius IV. Papa & habet. cauf: 1. quaest: 1.

Can: Ordinationes.

[Swiecenia ktore bywają abo przez kupno / abo za pro-
szba / abo też za wystuga iakiey osoby / y ktore sie dzieją nie za

spolnym

[spólnym zezwoleniem pieczę y po spólnego człowieka / ma-
my ie za fałszywe. Albowiem ktorzy tak bywaia świeceni/
nie drzwiami / to iest / nie przez Krystusa wchodzi / ale (iako
świadczy sama prawda) są złodzieje y lotrowie.]

Ambrosius Epist: 82.

[Eusebius maż zacny / do te^o przyśedł / że go wszytek Ko-
ściół obral za Biskupa / y słusnie mamy wierzyć / iż ten iest
obrány z Bożiego rozsadku / ktorego wszyscy požadali.]

Canones Apostol: Can: 30. Concil. Chalced: Can: 2.

[Jesliby ktory Biskup / abo Presbyter / abo Diakon / za-
piemadze to dostojenstwo otrzymał / niechay będzie zrzuczo-
ny ten sam / y iego Ordinator / y od społeczności / wśelakim
obyczaje aby odcięty był / iako Symon Czarnok: od Piotra.]

Gregorius Causa I. quaest: I. Can: Quicumque.

[Ktorzykolwiek święte wrzeby przedaia / abo kupuia /
Nieza być nie moga / y stadże napisano / przeklęty ktory da-
wa / przeklęty ktory bierze / toć iest odstępienstwo Symo-
nowe / ktory iest przeklętym / a iakoż moze błogosławić.]

Według tych świadectw, Rzymianie nie mają własnego słu-
żnego y prawdziwego posyłania sług Kościelnych, albowiem nie
tylko iż nie mają wolnego obierania sami między sobą Xieża,
spółem z pospolstwem, przetożonych, a i jeśli iest takie, tedy ied-
nak umbratilis, cienne, iako ie zowie Ciomerus lib: 7, 24,
25. Chronic: ale też na przetożenstwo wchodzi, iedni przez
kupno, drudzy przez wyslugę, trzeci przez praktykę, &c. Ze-
znawa to Platina in vita Sylvest: 3. Bonifa: 7. 9. Benedi:
4. 9. 10. Wwiek, w Kazaniu na dzień świętego Staniława y
Mikolaja. Tymuśa ie przyimować, choć ich nie tylko pospolity
człowiek, ale y sami Xieża, ani znali, ani obierali, za czym słu-
szenie czyni nape Duchowieństwo, iż do nich nie chodzi po świe-
cenie, mając prawdziwą naukę, przy ktorej zawsze zostawa
posyłanie. A też imo te przyczyny, w nich iest zepsowane Nabo-
żeństwo, a na cożby ie posyłali, z czym iako, ponieważ ich na-
uki y ceremonie, iako mazańia, golenia, &c. są sprzeciwne sło-
wu Bożemu, y świeceniu pierwśego Kościoła, w którym Xie-
żey przy świeceniu nie golono, ani mazano, ani im ofiarować

za żywe

z żywych i umarłych kazano. Co się pokazuje z Doktorów Krześcijańskich, którzy powiedzieli, że Pan Chrystus pomazowanie cielesne olejem, zniósł, a w duchowne przemienił.

Augustinus Oration: ad ver: Judaeos.

[Pomazowanie cielesne z innymi Sakramentami w duchowne odmienił Bóg.]

Cyprianus Lib: de unct: Chrism:

[Wstały naczynia Żydowskie/stały i olej.]

Justinus in col: cum Triphone.

[Olej on figurował pomazanie Duchowne.]

A z golenia brzytwą głow, albo pleców, sydząc, nazywając ię pogánstwem, i Heretyctwem.

Ambrosius Epist: 36.

[Pogánscy Káplani głowy swe gola gdy Isidis rzeczy święte przyimują.]

Epiphanius in comp: doctrinæ.

[Káplani Szarpostrátowi chodzą z wygolonymi łbami / Ká: żdy z nich nosi niewstydliwie / niewolniczy / y skądą znaki.]

Optatus Lib: 2. cont. Parmen.

[Wy Heretycy Donatystowie / nauczcie nas tego / gdzie wam rozkazano Kieżeć głowy golić / gdyż wiele jest przykładów przeciwko temu / iż to być nie ma.]

Hieronimus in cap: 44. Ezech.

[Ogolenie głowy / zabobon Pogánstima. Nie mamy czynić łysiny brzytwą / chce bowiem Pan Bóg / aby Káplani tego mieli włosy wstawicznie poświęcenia swego / y aby okrywali głowy swe.]

Concil: Carthag: 4. Can: 3. Dionysius Areopagit: li: de Eccl: Hier: Cap: 7. Clem: Rom: Lib: 8. cap: 16. Const: Apost: y insydanini, opisując sposób świecenia kieży, Nie tylko mazańia, golenia, wdziernąta szat kościelnych &c. nie wspominając, Ale ani tego, aby im miano mówić przy świeceniu: [Weźmi moc ofiarowania ofiary / z żywych / y z umarłych.] Tylko w kładanie rąk, y modlitwy. Ordo Rom: y Pontificat Papieski, te zabobony, dobrze po czásiech, onych pierrwszych Doktorów świętych wniósł.

Náuká.

Enior podług urzędu swego, w Dystrykcie swoim zwoła Synod, na który się powinni stawić wszyscy Ministrowie, Pátronowie, y słuchacze: na którym tym sposobem bywa ordinowany Diakon ábo Kátechista ná Ministerium.

1. Dnia onego Bráćia Ministrowie post Zborowi záponiedzą przykładem Apostolskim: Który dzień Ministrowie z słuchaczmi trawia ná chwale Bożej, ná słuchaniu słowá Bożego, ná rozmyślaniu rzeczy niebieskich, ná modlitwách świętych: Páná Bogá prośać; podług rozkazania syná Bożego, przykładu Apostolskiego, aby miły Pan Bog, ná ten urząd święty dla chwały swej, dla budowania Kościoła swego, y ku zátkaniu wst przeciwników prawdy, takowe żeńce, Náuczyciele wysyłał, którzyby Kościół Krześcijański náuka prawdziwą, żywotem pobożnym, budowali.
2. Exáminuią Seniorowie y Ministrowie tego, który ma być Ordinowany. Abo ráno ná osobności, Abo publice w Kościele.
3. Minister który ma słowo Boże przepowiedać, nápomni lud, do chwalenia Páná Bogá Piosneczkami Duchownymi, przyniosłszy one słowá ktore mówi Dawid:

Chwalcie Páná / ábowiem dobry iest: /
śpiwawcie imieniowi iego / boć wódzie /
czne iest.

Záspiewáią trzy Pieśni: Pánie náš / studnico dobroći / rć.
Z ochotnym sercem ciebie wystawiamy Pánie / rć. Święty Duchu ráczysz záwitać łnam / rć.

4. Po śpiewaniu uczyni krotkie nápominanie, wzięwszy słowá z Proroká Amosá, cap: 8. y 11, 12, 13. (ábo inſe) do Spowiedzi.

Papieżo-
Świe, jako
Damaskus, y
inſy, tylko
miesiąca
Grudnia
w 1533 roku
Świętą Radę
czystym i
tificate Da
masi: Y Ama
latius lib: 2
ca: 1 R. de
Eccl: Ofic
A Gelafius
Papież ro-
kował, aby
w 1533 roku
czono ná ka-
żde dni su-
che, Y to tyl-
ko 66 Sobor-
ów, pod Świe-
tor. o czym
czytamy Di-
stin: 75. Ca:
Ordinatio.
Czego prze-
strzegat y O-
rdo Roma-
nus fol: 91.
Skąd się po-
kazuje Inie-
goda Pa-
pięsa 66 u
staśkach y
to, że przy-
Mſce przed
tym wiecy-
nie 66
cono, która
niepod Świe-
tor, ale z
ranaby 66

S P O W I E D Z.

BOże wszechmogący / Boże wieczney chwały / Panie y stworzycielu nasz / y rzadźcielu Kościoła twego : Przed toba wyznawamy grzechy nasze / wiadome y niewiadome : My chmy zgrzeszyli przeciwko tobie / niepobożnie się sprawniac / y przestępniac wola twoie święte / ktoras nam podał przez slugi twoie / posyłając ie do nas. Nie wdzięcznychmy tey łaski / ktoras nam okazał tych czasow ostatecznych / obiawivszy nam Ewangelia / przez vbogie wzgardzone / ale prawdziwe slugi twoie. O panie twoi ac jest sprawniwość / a nam twarzy naszej zawstyżenie : dla tego iżechmy zgrzeszyli / przeciwko tobie : dla ktorych grzechow / trzymając się nas nie szczęścia / y przeklectwa : doznawamy głodu / moru / mieczu : A co wietża fałszywych nauczycielow / ktorzy się do twego Kościoła wermawszy / lud twoy od prawdy / do bałwochwálstwa / y do bliźnierstwa przywodzą. Ale iż jest miłosierdzie / y odpuszczenie grzechow v ciebie / nad wierzącymi / y pokutującymi / przetoż cie prosimy / odwróc gniew twoy / wysłuchay modlitwy nasze / oświeć oblicze swoje nad Kościołem / nakłoń vchą twego / o / tworz oczy twe / a rozżáluy się Zborow / w ktorych przed tym kwitnela Ewangelia / w ktorych nie kiedy wzywano imienia twego / a teraz są spustoszone / y bałwochwálstwem splugawione. O Pa-

Dan: 9.
Bar: 3.

nie od-

nie odpadzay i tak żywe nauczyciele / od Kościoła
twego / a wytracay do niego wierne pasterze / z mi-
lowania nie odwołaczay / żywot wieczny daj.
Myć do ciebie wolamy / nie w nadziei godności
naszey / ale w nadziei godności / zasługi y śmierci
Syna twego miłego / Jezusa Chrystusa / W imie
ktorego tobie się modlimy: Oycze nasz / ktoryś jest
w niebiesiech / rz.

5. Po Spowiedzi bywa Absolutia, albo opowiedanie odpuszcze-
nia grzechom, y Symbolum śpiewania Niceńskie.
6. Kazanie bywa Ałtowi należące.
7. Po Kazaniu y po Modlitwach śpiewania, Pasterzu niebie-
ski Panie Jezu Chryste / rz.
8. Po śpiewaniu przystąpi Senior do Ałtu tym sposobem:

I. Opowie Senior Zborowi, iż ma być na Ministerium ordi-
nowany Diakon, (a wskaż nie tylko w dzień ordinatcy ma-
wiedzieć Zbor o tym, ale na tydzień Minister onego mieysca,
na którym będzie ordinacja, ma z Katedry o tym oznay-
mić) mówiąc:

Namilszy Krześciance / dnia dzisieyszego /
Jeśli będzie wola Boża / y zezwolenie
Zboru iego / będzie ordinowan ieden
mąż na Ministerium: A tak Bracie miły wystap.

I wystąpi aby mógł być od wszystkich widziany y słyszany.

II. Gdy wystąpi, rzecze Senior do zgromádenia, y do niego:

Ten ci to jest mąż / ktorego Kościołowi Bo-
żemu bracia Ministrowie pospólnie ze mną / na
Ministerium obierają. A tak bracie miły / chcemy
pierwey słyszeć od ciebie. Jeśli ty na ten zacy w-

rzad/słusznie maś być świecony. Żebyśmy y sie-
bie samych y wszystkiego Kościoła nie zawiedli/
osoba twoja / gdybys nie mogli zprościć temu
światemu urzędowi.

*Examinuje go pierwey sam Senior, Apotym insey bráćiey
każe.*

III. Po exámen, rzecze Senior :

Slyśeliscie tu namiłszy Krześciance/iáko ten
maż ná pytanie / z strony wiary / y náuki Proro-
ckiey / y Apostolskiey / odpowiada: A przetoż ja y z
bráćia moja / násládując przykłádu Apostolskie-
go / y obyczáiu Kościoła stárożytnego Krześci-
áńskiego / Pytam was umieniem bráćiey moiey / á
naprzód Patroná y auditorow iego / y was sa-
mych / iesli wy zezwalcie iednostáynie ná to / áby
ten maż / Pánu Bogu przez wstuge náše / ná Mini-
sterium Krystusowe był oddány?

*Tu Patron, auditorowie, o náuce y o żywocie onego mężá dá-
dzą świadectwo: á gdy ná iego ordinácię zezwola,*

IV. Rzecze Senior:

Ponieważ bráćie miły slyśymy w slyscy / iż Pa-
tron / y slyhacze twoi / y zborten w imie Krystu-
sowe zgromádzony / zezwala ná twoie posłanie/
świadectwo o náuce zdrowey / o żywocie pobo-
żnym daru / prosi / żada / ábys ná ten urząd zacny
y święty był posłány: Przetoż oznáymnieć w
przód / powinność / y urząd slug Krystusowych /
y háńsar zow tájemnic Bożych / ktory ten iest.

VRZAD

Conci: Car
thagin: IV.
Cá. 22. [21]
stap bez sy
nodu xiey
swioley / nie
chay nie sz
wiaci xie
zey / nie chay
tez y pozwo
lenia y swa
iadectwa
mieszcza py
ta.]

A dor: 1
Y 24.
A d. 14.
Y 22.

Mat:
Y 20.

Mat:
Y 19.
Luc: 2
Y 19.

Ioan: 20
Y 22.

A d. 20.
Y 28.

1. Tim: 3
Y 20.

V. RZĄD MINISTROWSKI.

Mat: 28
V 20.

I. **S**łowo Boże szczyrze / bez przysady / y odmiány opowiedać. Tak bowiem mówi Syn Boży: [W czcie wszytkie narody, chować wszytkiego com wam przykazał.]

Ag: 14
V 24.
V 22.

Mat: 28
V 19.
Luc: 22.
V 19.

II. Sakramentami / iako Krztem / y Wieczerzą pańską / według ustawy syna Bożego / Bąsować. Który mówi: [Krzćcie wszytkie narody. To czynćcie na moie pamiatke.]

Jo: 20
V 22.

III. Wierzącym / y pokutującym odpuszczanie grzechow / y żywot wieczny: A niewiernym / y niepokutującym / gniew Boży y potępienie wieczne / opowiedać. Tak bowiem mówił Pan Krystus do Apostołow: [Weźmćcie Duchą świętego, ktorých odpusćcie grzechy, beda im odpuszczone, a ktorých zatrzymacie, beda zatrzymane.]

Ag: 20.
V 28.

IV. Zboru Krystusowego od fałszywych prorokow / to jest od bałwochwalcow / y od bluźnierczow / mieczem słowa Bożego bronić. Paweł święty powieda: [Mieycie sie sami na pilney pieczy, y trzode nad ktorą was Duch święty postanowił Biskup, abyście pásli Kościół Boży.]

3. Tim: 5
V 20.

V. Dobrze słuchące Bąnować / czcić / a złe y nieposłusne karać / strofować / napominąć / y excommunicować. Paweł święty napisał: [Tych

ktorzy grzeſzą, karz przed wſſyrkimi, aby ſie y drudzy bali.]

VI. Na tym wrzędzie ſtatecznie / przykłaǳnie / y pobożnie żyć. Czego nauczają Páwł ſwięty / mówiąc: [Sámego ſiebie ſtaw wzorem dobrych uczynków, w náuce zachowuiąc doskonałość y powagę.]

VII. Nád trzoda Boża nie pánować / zysku ſkárádego nie ſukać / Koſciółá bożego nie zgarſzać / naiemnikiem nie być / owoc godny przynosić. Piotr ſwięty mówi: [Páście trzode która przy was ieſt, máiac ją ná pieczy, nie z przymuſzenia, ále dobrowolnie, nie ſromotnie, zysku ſukáiac, ále wprzymym ſercem. Ani iáko pánuiać nád dziedzictwem Bożym, ále iáko będąc przykłády trzodzie.]

Zátym rzecze Senior do niego, pytáiąc go o te rzeczy:

P Y T A N I E.

I. **P**ytam cie przed pánem Bogiem / y przed tym zgromáǳeniem ſwietym: Jeſliże ty czuieſz w ſercu twoim / że cie ſam pan Bog ná ten wrząd / przez náchnienie Ducha ſwítego powoływa y pobudza? R. Czuie / y páná Boga o to proſzę / aby to / co we mnie zaczął / áż do ſmierci wykończał / dla chwały imienia ſwego ſwítego. SENIOR: Amen.

II. Pytam cie: Jeſliże ty temu wrzędowi / ná który cie pan Bog powoływa / y powinnoſci tey / która ná cie Duch ſwięty kładzie / chceſz doſyć

czynić?

czynić? R. Djam pánu Bogu / iż za iego świe-
tym wspomóženiem / dosyć mu bede czynił.

SENIOR: Amen.

1 Tim: 3
v 3.

III. Pytam cie: Jesliże ty ná ten vřzad wře-
puieř / nie dla pożytku cielesnego / nie dla chwały
świetřkiej / nie dla proźnowánia / ani iákich bo-
gactw / bo cie to wřytko minie : Ale dla samey
chwały Bożej / y pomnożenia kroleřtwá Krystu-
sowego? R. Bog wiđzi / iż dla samey chwały
Boga moiego / á nie dla żadnych rzeczy świet-
řkich / ktore řa niepewne y krotkie. SENIOR: A-
men.

Ioan: 15
v 14.
1 Cor. 4
v 6.

IV. Pytam cie: Jesliże ty náđ náuke Proroc-
řa / y Krystusowa / y Apostolřřa / w Biblii świe-
tey opisáná y zámárta / wiecey řie nie bedźieř do-
myřlat / Ale tyřko bedźieř vřczył / co pan Krystus
rořkazał / y Apostołowie ná piřmie podali?
R. Obiecuie to pánu Bogu / y iego Kořciółowi /
náđ Stowo Boże piřane / wiecey řie nie domy-
řlać. SENIOR: Amen.

Augustin:
Lib: 2. Cap:
3. de Bapt:
[Ktoř tego
miewie / ře
piřmo świe-
re Bónonis-
cine / tak
řtárego / iá-
řo y nowe-
go Teřřa
mentu / w
pewnych
řwycř grá-
nicách záz-
mřnione
ieřř.]

1. Cor
12. v 11

Gal. 2.
v 11.

V. Pytam cie: Jesliże ty poddawař řie che-
tnie y dobrowolnie pod discipline Kořcióla Bo-
żego / A wdźiecznie chceř przyjmowác karánie
włożone od Kořcióla Bożego / gdybys w czym
wystąpił / ábo vřzedowi twoiemu dosyć nie czy-
czynił? R. Poddawam w imie Pánřřkie.

Luc: 19
v 11.

VI. Pytam cie: Jesliże ty zgody / iednoty /
řłowu Bożemu nie przećiwne y / ktorey vřczy con-

Synod Piotrkowski,
Can: 2.
Toruński,
Can: 2.

Jejsia Sandomierska / y Consens Generalnych Synodow / nie będzie targal y rozrywał?
R. Nie bede: slubnie to Bogu y Kościołowi jego. SENIOR: Amen.

VII. Pytam cie: Jesliżety slubnieś Bogu / y Kościołowi jego / w tym wrzędzie stątecznie y nie odmiennie trwac / onego ani dla przesładowania / ani dla swiata / ani dla wbostwa nie odstepowac / ani w nim wstawac do smierci: Jak o mezo: czy wczynili / wia:wszy sie tego pluga / nazad sie wroci / talenta niebieskie w ziemię zakopali / ze słym swoim? R. Slubnie na sumnienie / iż tego wrzedu / do ktorego mnie pan Bog powołal / nie odstapie: O co bede y pana Boga prosil / aby mnie w nim wtwierdzal Duchem swietym. SENIOR: Amen.

VIII. Naostatek / pytam cie: Jesliżety na tym wrzędzie chcesz żyć pobożnie / bez nagany / zgorze: nia sie strzegac / Dstawicznie czytając? R. Chcę y obiecne w imie Boże.

Rzecz do słuchaczów Senior:

Slyście Krześciane mili / iako ten Mąż za wspomozieniem Bożym / obiecne panu Bogu / y Kościołowi jego / wrząd swoy wiernie y przystoynie wykonywac: Czego iż nie może si: łami swoimi wczynic / bez darcu / y wspomozenia Bożego / Wpadşy na kolana / pana Boga prosimy / aby mu dodawal mądrości / wmielności / stąte: czności /

Eph. 4.
v. 9.

Mat: 23.
v. 23.

2. Cor: 10.
v. 4.

Tic: 2.
v. 3.
1. Tim: 4.
v. 11.

Mat: 10.
v. 20.

Ioan: 15.
v. 5.

czności/y cierpliwości/ na tym przedzie/do kto-
rego powołał go/ mówiąc temi słowy:

MODLITWA.

Eph. 4.
Y 9.

Panie Jezu Kryste / Synu Boga żywego/
Boże prawdziwy / tys na niebo wstąpiw-
szy/na budowanie Kościoła twoiego/ po-
stałeś Apostoły/ Proroki/ Ewangelisty/ Paster-
rze/ Czyciele/ y teraz w tym nie wstawaś. A toś y
tych czasów wytracił Ministry/ acz w bogie/ ale
prawdziwe/ aby uczyli Ewangeliey zbawienney/
ktora byli wymysłami ludzkimi zamierzwilisłszy
wi nauczycielowie/ dla pożytków swych. Wytra-
ciłeś y obrates y te osobę na urząd/ ktoryś ty sam
postanowił: ktorego meża/ tobie oddawamy/ za
nim cie prosimy panie/ y Biskupie nasz/ dayże mu
Duchą świętego: wdzielże mu talentów niebie-
skich: day mu miecz duchowny słowá twoiego w
rece/ ktorymby trzody twej brocił/ od wilków
drapieżnych/ slugi Antykrystowe porażił/ białwo-
chwalsłwa/ y błędy odcinał. Day mu wsta y ma-
drość/ aby sprzeciwnikom słowá twego/ wsta mo-
wiące rzeczy škodliwe zbawieniu zamykał. Nie-
odrzucajże go też od łaski twoiey: W przesłado-
waniu utwierdzaj: żywotem pobożnym/ y insze-
mi sprawami/ do tego rzędu należącemi obdarz/
dla chwały imienia twego świętego/ ktory żyw-
ieś z Oycem y z Duchem świętym/ w iedności

✠

Bożwá/

Bosťwá/ná wieki Amen. Oycze náš/ktorys zc.

*A nstansy Senior, ná głowe kłeczácego Ministrá rece wło-
żynsy, monić będzie te słowá głośno, áby mogli być od nssy-
tkich słysány:*

**Bog Oćiec náš niebieski / ktory cie ná vrząd
Ministrowski powołał / niechay cie Duchem s.
nápełni: mądrości/ymiejetności/zrozumienia sło-
wá swego niechay ci dodać / náuka zdrowa / ży-
wotem pobożnym / niechay cie obdarzy: w tym
przedzie światym / niechay ci błogosławci: Kęś
práwice swej / niechay cie broni od nieprzyiációł
Kościoła swego: Miałsem obronnym / słupem
żelaznym / murem miedziánym / bástą mocną /
niechay cie postawi náprzeciwko tym / ktorzy sie
prówdzie sprzeciwiają: iáko niekdys postawił Je-
reimiáš / Heliáš / Dánielá / Apostoły / náprze-
ciwko Krolom / Xiáżetom / Biskupom / bálwo-
chwałstwem / zabobonem / y nieposłuszeństwem /
wśródzionym y zaślepionym: Niechay to Pan
Bog w tobie sprawi / ábys mógł przynieść godny
owoc / y pożytek iemu / y Kościołowi iego. Ná co
wszyscy rzeczymy Amen.**

*Zátym zaśpiewáią, Pánie náš ktory w niebie przeby-
wasz / ié. ábo / Jezus Chrystus do niebá wstepuac / ié.*

*A gdy śpiewáią, Ministrowie porządnie kłádą rece ná Mini-
strá kłeczácego, mówiąc te słowá nápisane, ábo co komu Pan
Bog w uśtá nłoży.*

**IV. Gdy się odpráwia, rzecze Senior do Ministrá ordino-
wanego.**

Ambr: Lib:
de dignit:
Sacer: C: 5.
[Głowiek
włóda r:
ka / á Bog
słáwobdziej
le / p błogos-
łáwci.]
Timoth: 4.
[Káś włó-
danie / sło-
wá sá tácz-
mne / Pro-
ymni bywa-
per rierz-
dzeni ná ná-
wzód obhá-
ny.]
Hieron: in
Ca: 58. 1fa:
[Ordino-
wanie Mi-
nistrow /
nie tylko
Modlitwa
głosu / ále y
róg włó-
daniem by-
wa wprós-
náne.]
Con: Car: 4
Can: 3. Nre
tylko Bisku-
powi ále y
Głósykim
Presbyteró
ktory ná
ten czas sa-
kaje rece
klásc ná
śwóic cone-
go.

Ad: 11
Y 3.

Terentia
Y 13.

Iere: 17
3. Regi:

18.

Dan: 13

Acto: 4

Y 5.

10a: 11.

Y 16.

Nápomí-

Nápominanie do Ministrá.

POnieważ cie / brácie miły / Pan Bog ná
 vrząd Ministrówski wysádzil / y obrat /
 wziawszy pána Boga ná pomoc / stáray sie
 ábys chetnie slovo Boże przepowiedal / Sákrá-
 mentami hájował / trzode Boża pásł / krzyż cier-
 pliwie znosil / przykádny byl / owoc godny
 przynosil / od báłwochwálstwá / y od bluznierz-
 stwá ludzi odwodzil / pobożnie zyl / vrzedu twe-
 go / y Dáru ktory jest tobie dány z wlozeniem rók
 Stárshych / lekce nie považal. Sluchay co mo-
 wi Duch swiety / przez Páwla swietego / do ká-
 ždego Ministrá: O czym czytamy w liście pier-
 wshym do Timotheusza w kápitulie trzeciej:

WIERNAC jest tá mowá:
 Iesli kto Biskupstwá žá-
 da, zacney spráwy žáda. Ma te-
 dy być Biskup bez nágánienia,
 máž iedney żony, czuyny, trze-
 żwy, skromny, rad goście przy-
 muiący, godny ku vczeniu. Nie

Hieron. E-
 pist. ad O-
 cean. [To
 co mowi A-
 postol / Jes-
 dney żony
 máž / Moje
 sie też iná-
 czyz rozuz-
 mieć / Wier-
 dzial Apost-
 stol / że w-
 stáwym zea-
 konie wola-
 no bylo y
 káptlanam
 mieć záraz
 wiele żon.
 wstázal też
 dy aby też
 teraz wola-
 neści sobie
 káptlani Po-
 ścielni nie
 przypuszczá-
 czáli / żeb-
 dwu / ábo
 trzech żon
 záraz nie
 mieli / ále
 po iedney
 zenie / ieds-
 nego czasu
 aby mieli.
 Leo Ep: 35.
 ad Aphric:
 [Zákrepy
 ma być Bís-
 kup swiety
 cony / ktory
 miał / ábo
 ma iedną
 żonę.] Clé:
 Rom: Li: 2.
 Ca: 2. Cól
 Apost. [Te

Prosta sto-
pniu Bis-
kupim by-
wa posaz-
dzon / przez
święcenie,
ma być de-
świadczon-
ny / iestli-
żona wsty-
dliwym / w
iernym / albo
miał.]

Aug: Caus-
2. Qu. 7. Ca-
Qui. [Re-
ty nie vni-
tal ani sie-
bie samego
zdzic, ani
złosci swo-
ich oskar-
żać / ani też złos-
ści Synow
swoich na-
prawić / ps-
miętych /
wycię-
ć / niżeli B-
skupem ma-
bpięć / w-
ny.]

pijanicą, nie targając się ręką ni-
ną kogo, nie szukający zysku
szkarałego: Ale mierny, nie
zwadliwy, nie łakomy, któryby
dom swoy dobrze sprawował,
któryby Działki miał w kárno-
ści, ze wszelaką vczciwością.
Abowiem iestliby kto nie vmiał
własnego swego domu spráwo-
wać, iakosz pieczę mieć będzie,
o Kościele Bożym? Nie nowo-
tny, aby będąc nádęty, nie wpa-
dł w obwinowanie Szatańskie.
Abowiem potrzeba iest, aby
miał dobre świadectwo od ob-
cych, aby nie wpadł w pohán-
bienie, y w śidło Dyabelskie.

Y 12.

A w Kápitulie czwartey dośląda:

ZADEN niech młodości two-
iey nie wzgardza: ale bądź wzo-
rem Wiernych, w mowie, w ob-
cowaniu, w miłości, w duchu,
wierze, y w czystości: Aż przy-
dę pilnuy czytania, nápominá-
nia y náuki. Nie waż lekce dár-
u który iest w tobie, który tobie
dan iest ku prorokowaniu z wło-
żeniem rąk Stárszych.

Aug: in Q:
Novi Test:
quæst: 93.
[Wielka
santa iest /
kræta przez
podanie
bywa das
wanc sie
conym / za
kræta byz
leceñsy by
li.]

Mat: 25
Y 23.

A kiedy sie tak zachowaś na tym wrzędzie / v/
slybysz on glos wdzieczny Boży: [Ey slugo dobry,
wnidź do radości moiey.] A iesli będziesz gnuśny / nie-
dbały / zły / boiaźliwy / y niepożyteczny / to cie po-
tka / co y onego / ktory wziawszy Talent od Pána /
zakopał go w ziemię / ktorego Pan kazał wrzucić
do ciemnice / gdzie iest płacz / y zgrzytanie zębów.
Bo y sie też abyś z wrzędu nie był złożony / iako
Judaś / y inzy / bądź dla odświeżeniśwa / bądź

Mat: 25
Y 30.

dla niezbożnego żywota / A na twe miejsce żeby
Pan Bog / iako na Judašowe / niewsądził inſzey
osoby / według onych słow: [Przełożenſtwa iego nie-
chay weźmie drugi.]

Acto. 14
v 20.
Cala: 20
v 9.
Pſ: 134

V. Seniorowi reke poſłuſzeńſtwa, y Ministróm reke towá-
rzyſtwa ſpoleczności, y miłości dawaj, z á upomnieniem Conſe-
niorowym. A roten czas ſpiewáią Pſalm: Jáko rzecz piękna / ié

VI. Obroćmy ſię Senior do ſłucháczow, rzecze:

Nápomínánie do Śłu- cháczow.

Nápomínám was namiłſzy Krzeſćiánie /
ábyſcie tego Miniſtra / ktore° Pan Bog
sobie obral. Naprzód ſłucháli vczácego
ſłowa Bożego / iako Poſtá / Legatá / Miniſtra
Krystuſowego / y ſáſárzá táiemnic Bożych. Syn
boży mowi: [Kto was ſłucha, mnie ſłucha: Kto was
odrzuca, mnie odrzuca.] Pámiétaycie iſ ſie pan Bog
gniewa / gdy ſług iego nie ſłuchamy / y kárze tych /
ktorzy ich nie ſłucháia: Czego mamy przykłád w
Achábie Krolu / ktory iſ nie ſłuchał Eliášá y Mi-
cheášá / Bog go wniwecz obrocił / ná woynie go
zábilo / máietnoſć iego rozſárpano / y pokolenie
iego zginelo. Táſze y w Jezábeli / żenie iego / ktora
iſ Proroki Boże przeſládownicá / pſi iá ziedli.

Luc: 14
v 16.

3. Reg.
22. v 34

4. Reg.
9. v 37

Druga. Bądźcie mu poddáni w rzeczách du-
chownych / Páwel s. mowi: [Bądźcie poſłuſzni prze-
łożonym]

Heb: 13
v 17.

1. Reg. 8
v 7.
Nú. 12.
v 9.

2. Para.
26. v 19

1. Tim. 5
v 17.

1. Theſ.
5. v 12.

Phil. 2.
v 29.

Heb: 13
v 17.

łożonym wáśsym, y badźcie im poddáni: ábowiem oni czu-
ia o duśách wáśsych, iáko ci, ktorzy liczbe oddać máia.
Aby to z weselem czynili, á nie wzdycháiac, boć to wam nie
pożyteczno.] Abowiem iesli tego nie uczynicie / sá-
mym pánem wzgárdźcie / ktory mówił do proro-
ka Samuela / [Nie ciebieć odrzucili, ále mnie.] A zé tý
karania od Boga nie wydźiecie: Jáko y Mária sio-
strá Aronowá / ktora Bog trudem zaráził: Y o-
nego Krolá Czysta / dla tego iż przeciwko flu-
gom Bożym szemráli / im poddanemi być niechcie-
li / y nápomínaniem ich gárdźili.

Trzecia. Czćicie / Sámuyćie / y miłuyćie go w-
sycy / tak przelożeni swietscy / iáko y pospolity
człowiek. Páwel swiety mówi: [Stárszy, ktorzy sie
dobrze w wrzędzie swym spráwuia, máia być godnemi
dwoiákiew czći, á z wlaszcza ci, ktorzy prácuia w słowie, y
w náuce.] Tenże ieszcze Apostól mówi: [Prośimy
was brácia, ábyście ználi re, ktorzy prácuia miedzy wá-
mi, y ktorzy są przelożonemi wáśsemi w Pánu, y nápo-
mináia was, iżbyście ie báržiey miłowáli dla ich prace,
Pokoy mieycie z niemi.] To iest nie draźnićie ich / áni
im przykrości wyrządzaćie. Tenże ieszcze mówi:
[Wielce ie sobie wáżcie.] A ieslibyście slug Bożych
nie czćili / wy Pátronowie / widzac ich podle pro-
dzenie / y nie znaczne według swiáta / sáme-
go Krystusa w osobie ich nie uczćilibyście / ktory
przez nich mówi: dla ktorych pan Bog / y o ktore
gniewa sie / kiedy im kto despect wyrządza / onych
lży / sobie on despect y zelżywość przynosićza /

mówiąci.

Acto. 14
y 20.
Cala: 2.
y 9.
P. 134

1. Reg. 3
y 7.
Nú. 12.
y 9.

2. Para.
26. y 19

1. Tim. 5
y 17.

1. Thef.
5. y 12.

Luc. 10
y 16.

3. Reg.
22. y 34

4. Reg.
9. y 37

Heb. 11
y 17.

mowić: [Kto się was dotyka, dotyka się żrzenice oka mego.] Tenże ięszcze Pan mowi: [Zemście się krzywdy sług moich.] Czego mamy przykład w Krolu Jeroboamie / ktoremu ręką wstąpił / gdy się na proroką Jaddoną zamierzył.

Naostrzeżcie. Powinniście go żywnością przystoyną opatrzyć / a ile Patrony słuchające jego / za pracę: A to jest nie ialmużną / ale powinna za płata. Syn Boży mowi: [Godzien jest robotnik zapłaty swej.] Páwel też święty mowi: [Tak Pan postanowił tym, którzy Ewangelia opowiadają, aby z Ewangelii żyli.] Tenże ięszcze mowi: [Niechaj używają w wszystkich dobrach, ten który bywa nauczony w słowie, temu który go naucza.] A w Zakonie napisano: [Dochodów waszych używać będziecie, abowiem to jest zapłata wasza za służbę, którą czynicie w przybytku zgromadzenia.]

Conc. Mil.

Can: 14.

[Ktożby
wolał od bi
stupá swie
ceni / niech
weźmie ab
ordinatori
bus suis, li
sty ręką ich
podpisane
continētes
consulem,
& diem, &
by nie był
iaki spot
nia potym]

VII. Dla świadectwa y pewności, Ministrów nowo ordynowanego wpisać w Acta Synodowe, y sam się według zwyczajów starożytnego Kościoła podpisać.

VIII. Po błogosławieństwie, ubogich zalecić im, y zaśpiewać, Bogu Ojcu y Synowi i t. rozpuszczony bywa Zbor.

Amen.

NAV-

Zach. 2
V 8.
4. Reg.
9. V 7.
3. Reg.
13. V 4.

Luc. 10.
V 7.
1. Cor. 9
V 14.

Gal. 6.
V 6.

Nu: 18.
V 31.

2. Pet. 5
V 1.

NAVK A O CONSENIORACH.

Ony równego, w urzędzie, nazywa spotstár-
szym, spotministrem, ábo spotsluga, spotowá-
rzysem, spotxiedzem, y spotbiskupem, od v-
rzedu spolnego y iednego, który ná sobie nośa.
Czego mamy naprzód świádectwo w Apo-
stolech świętych, á osoblinie w Pietrze świę-
tym, który tak nápisat: [Seniores qui in vobis sūt, obsecro
conlenior, & testis Christi passionum: Stáršych ktorzy
sá między wami/prośe spolstáršy, y świádek mák Krystu-
šowych.] A potym w onych piernšych Biskupách Krześcián-
škich, o ktorých tak piše Chrysoſtomus, [A teraz wiele Bi-
šupow piša/ Conſeniori & Commiſtro ſalutē. Con-
ſeniorowi/ y ſpolminiſtrowi zdrowia.] Clemens Romanus
w liście ſwym nápiſat: [Clemens Biſkup miáſta Rzymu/ ná-
miłſey bráciey Juliúšowi y Julianowi/ y inſzym ſpolcowá-
rzyšom náſzym/ rē.] A Calixtus Papiész, [Calixtus Arcbi-
šup Kościółá powszechnego/ miáſta Rzymu/ Benedykto-
wi Brátu/ y ſpolbiſkupowi/ zdrowia w Pánu.] Grzegorz pi-
ſac o Pátryárſe Conſtántinopolskim mowi: [Náź náſwietſzy
ſpolxiadz, moy Jan/ vsilue/ áby byl zwány powszechnym
Biſkupem.] Tharasius Biſkup Conſtántinopolski, piſac do A-
drianá Papięzá, mowi: [Brátu y Commiſtrowi Adriáno-
wi/ rē.] Opuſzczáia ſie inſe świádectwá, tákowych názw iſt y
titulow. Zwáli teź ciź stáršy, ábo Biſkupi xieźá niſzego ſtanu,
Compresbiterámi, y ſpotdiakonámi, ábo ſpotſlugámi: iáko Augu-
ſtin Biſkup, który piſac do Hieronimá, mowi, [Pánu námiłſe-
mu/ brátu y ſpolpresbiterowi Hieronimowi Auguſtinus.]
Ignatius Biſkup piſe: [Saluto & Chriſtophoros diaconos
meos, & conſervos.] A penwie zwáli ich y Conſeniorámi, á-
bo Cápíſcopámi, iáko y Chryſtoſtomus nápiſat, [Przed tym

Roſſenoie
Kuriedzie
iednákje
niulyma.

Chriſt. Ser:
1. in Epiſt:
ad Philip.
Clemēs Ro-
man² Ep: 4.

Calixtus
Epiſtol: 1.

Greg: Li: 4
Epiſt: 32. in
Regiſtro.

Tharas A-
dio: 7. Cóc
Nican: 2.

Auguſt: E-
piſt: 8. & 9.

Ignaci² E-
piſtola ad
Smyrnen:

Chriſt. Ser:
in Epiſt: ad
Philip. 1.

Ambrosin
Ca: 4. Eph.
Chorepi-
scopi.

Conc: Ne-
ocæs. Can.
13.

Conc. An-
tioch: Can.
10.

Nicepho:
Li. 12. Cap.
34. Hist.

Conc: An-
cyr. Ca. 13.
Antioch.
Can. 10.

Damasus
Epist. 4.

Presbiterowie / i diaconowie / Krystusowi / zwani byli Bi-
skupami. / A czynili to, nie dla tego aby mieli rozumieć, że byli
tegoż rzędu, którego y oni, względem ordynowania xieży, y
rzędu, Ale względem tego, iako mowi Ambrosius, [Quia in
Episcopo omnes ordines sunt] to jest, iż też y Seniorowie,
ábo Biskupi, są także Presbiterami y Diakonami iako y oni.

Byli też y w onym st. różnymi kōściele takow, których zwa-
no Chorepiscopami. Tych Concilium Neocæsariense, ná-
zyna Wikaryami Biskupimi, postanowionemi ná kształt sie-
dmidzieśiat uczniow. Ci w wsiach tylko mieskali, iako ze-
znawa Concilium Antyocheńskie. Acz iako powieda Nice-
phor⁹ [Nie tylko w mieście / ale też w niektorzych wsiach
o Biskupach wiemy.] O tych, takowy decret Concilium
Ancyrantum, y Antiochenum, uczynilo: [Vicariom Bi-
kupim / ktorzy Grekowiczowa Chorepiscopami / nie go-
dzi sie ábo Presbiterow / ábo Diakonow świecić / chociaż
włożenie rąk od Biskupa wzięli / aby byli Biskupami po-
święconemi. Ale sie im dopuszczá świecić Lectory y Sub-
diakony.] A Damasus Papież tych zakazał im ordynować,
tak pisząc: [Nie godzi sie im Xieży świecić / ani Diakonow /
ábo Subdiakonow.] Tenże prześhydzając z nich, y ganiąc
stan ich, mowi [Jeśli jest Biskup wiejski / á coś czyni w mie-
ście: gdyż w tednym mieście nie moğa być dwa Biskupi: A
nád to / Ordo Chorepiscoporum nie ma powagi w pi-
smiech świętych / Abowiem tylko są duo ordines w ko-
ściele / to jest Apostolow / y siedmdzieśiat uczniow. A iż nie
ma niśkad poczatku / ani powagi / ten stan / przetoż nie może
ani słusnie stać / bo jest próżny / y owšem aby był zepsowa-
ny / y aby upadł potrzebá tego. (Toż sie może rzec o Kárdyna-
łach, Opátach, Kánonikách, Mníchách, &c. &c.) Tiektrzy
z Biskupow dla swego wczásu / nie obawiaia sie im zlecić
ludu swego. Oni tedy Biskupi / ktorzy sie takowych rzeczy
wáža / zda mi sie że są podobni nierządnicom / ktore iak storo-
porodza / dźiatki swe inszym mánkom tu wychowaniu da-
wáia / aby tym wiecey nierządu pátrzáły. Tak y ci / dźiatki

[swój]

swocie / to jest / lud sobie zlecony / innym ku wychowaniu po-
dawia (to jest Chorepiscopom, albo iako dzisia zowia Suffra-
ganom) aby sie do woley sprawami swieckimi zabawiali]
To wszystko nie dla tego sie przypomina, aby naszym CONSEN-
IOROVIE mieli byc, albo tegoż urzedu ktorego y Seniorowie,
albo izby mieli byc postanowieni na kstalt tych Chorepiscopow.
Ale dla tego, iz iako byto wolno za onych czasow miec Chore-
piscopy przy Biskupach, dla pracy, y dla pomocy, tak też y te-
raz, dla teyże przyczyny, bywaja Conseniorowie przy Senio-
rach, ktorym powierzaia sie tego urzedu tym sposobem.

Suffra-
nei, sunt ti-
tulares E-
piscopi

I. Pokazaniu, odprawinwszy Modlitwy pospolite, spiewaja
Swietcy Duchu raczyss zawitac Enamrce.

II. Senior kaze wystapic onemu Ministrowi, ktoremu z poy-
rzodku siebie Bracia onego Districtu, za zezwoleniem spol-
nym, maa sie zwierzyc Consenioratum.

Ktory gdy wystapi, rzecze Senior do wszystkiego zgroma-
dzenia:

P Y T A N I E.

Pztam was wszystkich / tak Ministrow / iako
y sluchaczom. Jesli na to pozwalacie / zeby
ten maza na urzad Conseniorcki byl obrany?

Pozwolali zgodnie, rzecze Senior do niego:

Poniewaz to jest wola Boza / y zezwolenie w-
szystkiego Kosciola / Bracie mily / abys na urzad
Conseniorcki byl obrany / Sluchajze ktory jest v-
rzad Conseniorcki / A nad to wiecey sie nie waz / a-

Ambro. in
1. Timot. 3.
[zaden nie
dawa / cze-
go (przy sw-
ipceniu) nie
wziat.]

ni domyslay / czegoć teraz nie porucząia / ani da-
wają / bobys to wſzytko ná prozno czynił / y ja-
dneyby to mocy nie miało.

V R Z A D C O N S E N I orſki.

I. **A** Byś z Seniozem ná Synody / ná Vi-
ſitácie / y ná introducowanie Miniſt-
row ieżdżił. A gdyby on był zatrudnio-
ny czymkolwiek ſłuſznym / żebyś to ſam odprá-
wował to ná iego vřad należy / wziąwſzy z ſobą
piſarza Synodowego / y poblížſzego Miniſtra /
A możeli być y Seniorá iednego ſwieckiego.

II. Abyś vřadu Koſcielnego pilnie doglądał /
á cobys widział być w porzadku Koſcielnym / w
obyczájach / y w życiu iſkichkolwiek oſob / bądź
duchownych / ábo ſwieckich / zdrożnego / wyſte-
pnego / y nie porzadnego / żebyś Seniorowi nic
nie mieſzkać / wſzytko ſczyrze oznáymował / á
bez rády iego / y dozwolenia / nic nie czynił.

III. Abyś przykłądný w náuce / y w żywocie był /
Miniſtrom / Diaconom / y Lectorom / one do pil-
noſci w vředzie / y do pobožnoſci w życiu wio-
dac / y nápominać : Ktore teſz maſz ſánować /
młować / y o nich záwiádywać ráda y pomoc.

IV. A to ná cie ieſzcze kładzie Koſciół Boży /

ábys

abyś przy ſobie zawſze chował / ábo Diaconá / ábo Lectorá / nákládem Diſtrictowym. A tak pytam cie: Jeſli ſie ty chętnie / y dobrowolnie tego vrzedu Conſeniorſkiego podeymnieſz / y one mu doſyć czynić obiecuieſz?

R. Podeymnie / y obiecuie zá wſpomożeniem Bożym.

3. Zá tym rzecze do niego Senior:

A Bráćia tež tobie obiecuia / Miłość / wczciwość / y poſłuſzeńſtwo.

A powſtaſz Pifarz Diſtrictowy, rzecze do niego:

Bráćie miły Kieże Conſeniorze / Ja imieniem wſzytkiey Bráćiey oddawam ci miłość / wczciwość / y poſłuſzeńſtwo. Tda mu reke.

4. Rzecze tež Senior do Zgromádenia:

Upadſzy ná koláná / modlmy ſie zá tym nowotnym Conſeniorem pánu Bogu / aby mu w tym vrzedzie blogoſłáwił / mówiąc:

MODLITWA.

Panie Boże náš / ktoryś wſzytkie rzeczy / ná niebie y ná ziemi / mocą boſtwá twoiego ſtworzył / y one opátrnością twoią rządzisz / y ſpráwnieſz. Proſimy cie / wexrzyż na Kościół twoy ſwiety / broń go od wſzytkich nie-

przysiać / rozmnoż go w prawdziwe / y w po-
 bożne chwalce twoie / y przynnażay tych / ktorzy
 w nim są przelożonemi / y day im moc Ducha
 świętego / aby słowem / y uczynkiem / Kościół
 twoy budowali. Weyźrzyżę też y teraz / ná tego
 sługe twego / ktory ná ten vrząd / zá spólnym ze-
 zwoleniem wſytkich nas obrány ieſt. Nápelni go
 Duchem łáſki / y zdrowá ráda / aby ten vrząd
 mogł godnie wykonywáć / y ná nim pobożnie / y z
 zbudowaniem żyć. Uczyni to wſytko / proſimy
 cie / dla pána Jezusa Krystusa: w umiektorego táł
 ſie tobie modlimy / Oycze náš / ktorys ieſt / rć.

*A wſtanſzy Senior, ná klęczácego Conſeniorá, ſám tylko, ręce
 włoży, mowiąc:*

Pan Bog wſzechmogący / Oćiec / Syn / y
 Duch święty / ná tym vrzędzie niechayć błogo-
 ſławi / niechayćie mocą Boſtwá ſwego rządzí /
 mądrością y pobożnoſcią obdárzy / dárow nie-
 bieſkich / y miłóſci ludzkiey vžyczy / abyś mogł go-
 dny owoc wezwánia twego przynieſć / Amen.

*s. Po błogóſłáwienſtwie, po zálecceniu vbogich, záſpiewanſzy
 Bogu Oycu / rć. rozchodzą ſie.*

OBIERANIE SENIOROW Districtowych.

P Hieronymus in Cap. i. Epist. ad Titum.
Potrzebá aby Biskup byl bez nagány / iáko sásarz Bo-
zy. Toż tedy iest Presbyter / co y Biskup. A póki zá podu-
szeniem Dyabelskim rozzerwánia sie nie estály / y nie mo-
wiono: Jam iest Páwłow / iá Apollinow / á iá Piotrow /
spolna Presbyterow ráda Kościóły byly rzadzone. A skoro
kázdy / tych / ktorých potrzcił / nie Krystusowymi / ále swoi-
mi być rozumiał / po wszytkim świecie to postanowiono / á-
by z Presbyterow ieden bedac obrány nád inszymi byl prze-
łożony / do ktoregoby wśelkie zstrony Kościółá zawiadowá-
nie należało / y aby tak nasienie rozzerwánia bylo wyniszczo-
ne. A iesliby kto nmiemal / iż to nie Piśmá swietego / ále ná-
sezdanie iest / że Biskup á Presbyter iedno sa: Także iż ied-
no lat / drugie vrzedu imie iest / niechayże przeczyta słowa
Apostola do Philipencytów mowiacego: Páwel / y Ty-
motheusz słudzy Jezusa Krystusa / wśytkim swietym w
Krystusie Jezusie / ktorzy sa w Filipiech / z Biskupy / y z
Diakony / Lásťá wamy pókoy: Philippis, iest to iedno miá-
sto w Mácedoniey: á záište w iednym mieście wiele Bisku-
pow być nie mogło. Ale iż ná on czas rychże Biskupami /
których y Presbyterami zвано / dla tegoż nie zostáwimśy
roznice o Biskupiech / iáko by o Presbyterách Apostol mo-
wil. A iesliż komu nie dosyć ná tym / uślżby sie táż rzecz dru-
gim świádecstwem nie podpárlá / ánoż nápisano w Dzieciách
Apostolskich / Gdy przyšedł Páwel s do Miletu / posłał do
Ephezu / y wezwał do siebie Presbyterow Kościółá E-
pheskiego / ktorým potym miedzy inszymi rzeczám rzekł:
Póluńcie siebie samych / y wśytkiey trzody / nád ktore was

To iest Pres-
byter co y
Episcopus
iudno są.

Ad: 20.

200

Duch święty postanowił Biskupy / abyście päsli Kościół Boży / którego sobie nabył przez Krew swoje. A tu sie pilnie przypatrzcie iako przelożone Kościelne / iednego miasta Ephezu / Presbyterami nazwawszy / potym te Biskupami nazywa tamże niżej. Tom dla tego przywiódł / aby chmy potężali / iż w naszych przodków ciż byli Presbyterowie / ktorzy y Biskupi: A potym pomalu / aby rozzerwania wytorżenione były / na iednego wśelkie stáranie włożone iest. Jako tedy Presbyterowie wiedza / iż z zwyczajn Kościół / temuktorzy by nad nimi przelożony był / sa poddánymi: tak też y Biskupi niech to wiedza / iż ráczey z zwyczajn / niż z porządzenia Pánstiego / nad Presbytery sa wietřymi / y spolnie z nimi Kościół maia rzadzić. *Násłáduiac Moysesá / ktory máiac* Exo. II. Num. II.
to w mocy / aby był przelożonym sam nad ludem Izrael. I
stini / obrat siedmdziesiąt meřow / z ktoremi by lud sádził.]
Toż mowi Epistola ad Oceanum, y ad Evagrium. I piřac in
Cap: I. ad Philip: y in cap: 3. Epist: I. ad Timoth: Toż mowi
Chrysostomus y Theophilactus piřac in cap: I. Philip: y
in I. Tim: 3. Tenże Hieronimus Epist: ad Evagrium: [Iż ie-
den z Presbyterow obrány iest / ktoryby nad inřmi był
przelożony / dla zmieszenia rozzerwania to sie stało / aby
śnadź każdy ciągnac do siebie / Kościół Krysusowego nie
rozrywał. Abowiem y w Alexandriey mieście poczarwřy
od Márka Ewangelisty / aż do Herakle / y Dionisiusa Bi-
skupow / Presbyterowie záwře iednego zpořsrzodku sie-
bie obrawřy / y ná wyřřy stopień wyniořřy / Biskupem ná-
zywáli.]

Augustinus Lib. Quaestio: vete: & novi Te-
 stam: Quaest. 101.

[Przez Presbyterá rozumne Biskupá / dowodzi Páwel Apostol / kiedy Tymotheusá ktorego ordinował Presbyterem / vczy iakiego ma postanowić Biskupá: coż iest bowiem Biskup / iedno pierwřy Presbyter. Abowiem w Alexandriey / y po wřřřim Egypćcie / iesli niemář Biskupá / Presbyter poświęca.] Tenże, Epist: 19. ad Hieron: *twierdzi, iż przelożćstwo Biskupie nad Presbyterem z zwyczajn Kościel-*
 nego iest,

nego iest, Tenże Serm: de verbis Domini 13. [Piotr pierwszy iest w porządku Apostolskim.] Tenże często przywodzi one sententia Cypryanowe, one approbuiac, [Żaden sie z nas Biskupem Biskupow nie postanawia/ ani też tyraniſtim strachem inſzych pod poſtuſeństwo ſwoie podbiia.]

Ambrosius in cap: 4. Ephes:

[Paweł Apostoł Tymotheusza Presbyterá od siebie poſtanowionego Biskupem zowie / ábowiem pierwey Presbyterowie Biskupami nazywani bywali: w Egiptcie Presbyterowie ordinuiá / iesliniemáſi Biskupá obecnego.] A tak Presbyter, y Biskup iedno ſá, tylko w porządku pierwszy iest, Biskup ábo Senior, dla zachowania rzádu, y iedno: y w domu Bozym, iednák y to dzieie ſie zá ſpolnym zezwoleniem nſzytkiey bráciey, bez ktorey nic uczynić nie moze: Ktorych obieráiac, głowy ich, y rąk, oliwá nie máżemy, kiion, korun, pierſcieni, krzyżykow, rekáwic, trzewikow, pończoch nie dawamy, koſciotow, obrázon, oltarzow, dzwczonow, kielichow, ornatow, obruſow, &c. ſwiecić, krzcić, bierzmowania oliwá, Tákie poſtuſeństwa Rzymſkiemu Biskupowi, y iemu wynoſzenia táciemnic z korony, nie reſkázuiemy. Te bowiem zabobony przeciwnne ſá ſłowu Bożemu: Nie używáich on ſtáry Koſciot, ále tylko rece ná nie ktádżiono, ſłowá Bożego piſanego, náuczáć ludzi, y pobożnie żyć w rzedzie, kázano. Czytá y o tym kto chce Concilium Antioch: Ca: 17. Carthagin: 4. Can: 2. Tolentan: 4. Can: 18. Cyprian: Epist: 68. Tonſſem rzecz ſprzećinná pomázowania Biskupow czytamy. Clemens Romanus Li: 3. Recognitionum: [wſtáło iuż krzyżmo / przez ktore Biskupstwo / ábo Prorocstwo / ábo Królestwo dawáne było.]

Innocentius III. in Decr: Lib: 7. Tit: 15. de
sacr: unct: Cap: cum venisset.

[Gdy przyſzedł do ſtolice Apostolskiej Biskup Bráka reńſti / ktory przy ſwieceniu ſwym / nie wziął był ſwietego pomázania / ábowiem v was nie zwykli ſie pomázowác Biskupi / gdy bywáia ſwieceni.] Gloſátor doktáda [to iest v Grekow.]

Lib. 2. Cap
5, & 6.
Lib. 3. C. 3.
Lib. 6. Cap
6, 8, & 25.
de Bapt.

Turrianus Jesuita in Libr: 8. cap: 4. Constitut. Apostol.

[O Przyżmie/ Którym głowa Biskupia w Kościelech Zachodnich bywa pomazowana/ Clemens Biskup Rzymski nie wspomina w tym postanowieniu Apostolskim/ Jako też ani Dionysius. Abowiem wiedzieli/ że tey Ceremoniey nie podano Kościołom Wschodnim. A też cokolwiek podali Apostołowie/ nie wszytkim wespół podali/ ale iako sie im zdało in se in sym. A zadze y dzisiaj/ Grekowie/ przy święceniu Biskupow y Presbyterow/ Przyżmianie używają. Ktora Ceremonia gani Simeon Arcybiskup Thessalonicenski Kościołom Zachodnim.]

Durandus Biskup mówi: Lib: 1. cap: 8. Rational. [Pomazowanie Biskupow/ początek wzięto z starego Testamentu.] Ponieważ tak, A czemuż też nie przyjmą Matżeństwa? Levit. 21. Obrzeski? Genes. 17. Ofiar krwawych? Num. 28. Czemuż y wino pią przed ofiarami swoimi nie krwawymi? Levit. 10. Bo tego wszytkiego Biskupi starozakonni przestrzegali. A tak nie pomazowanie, nie Isuly, nie krzyże, nie kurwatury, ani in se Apparaty zabobonne, Biskupy czynią, iako sprzećwicy rozumieją. Y dla tegoż Historik Papieski Polidorus tak napisał: [Te rzeczy skąd kolwiek weź y/ zgola wiecey ustawy dydowskie/ aniżeli Apostolskie pokazują.] Lib. 4. cap. 7. de Inventor. rerum.

Nauka.

1. Inistrowie zą spólnym zezwoleniem w swoim Districtcie zwołają Synod, dla obierania Seniora, na dzień pewny.
2. Wezmą z inšych Districtow iednego, ábo dwu Seniorow, dla Ordynowania á potwierdzenia Seniorá, według Constitucyey Synodu Generalnego Krákovskiego, Can. i. de Superatt.

3. Tym sposobem bywa obierány Senior.

I. Odpráwnia nabożeństvo, iáko y przy ordynowaniu Ministrow.

II. Senior każe wystąpić onemu Ministrowi, któremu z poyśrzedku siebie Brácia onego Districtu, zą zezwoleniem spólnym, máją się zwierzyć Seniorat: Który gdy wystąpi, rzecze Senior do wszytkiego zgromádzienia:

Tencito jest máž / Ktorego Ministrowie / y z inša brácia z poyśrzedku siebie obieráją zgodnie / ná vrząd Seniorsti: A tak pytam was / Jesli wy ná to pozwalácie: Bo iż go wszyscy macie słucháć / wszyscy go teź sobie macie obieráć.

Tu mowić będą porządnie co komu Pan Bog w vsłá włoży:

A gdy się zgodzą, rzecze Senior do niego:

Brácie miły / wola Boža jest / zezwolenie ná / se / y wszytkiego zgromádzienia / ábys ten vrząd Seniorstina się przyiá: Który ten jest podług Synodu Krákovskiego.

Conc. Nic.

Can: 4. Pos

trzeba áby

wszyscy Bi

skupi / ię i

tebyć może

Biskupa á

wieści. Nie

sliby to nie

mogło być /

ábo dla iá

kiegmośto

wney porz

rzeby / ábo

dalekości

dr: g: 3. Bi

skupi máją

się ziedáć]

Clé: Rom:

Li: 8. C: 27.

Const: Ap.

[A iesliby

tepotrzeba

wsiągnałá

áby od ieda

ne był swoz

iecony / i

dla przeslá

dowania /

ábo inšey

przyczyny /

wiacey ich

być nie mo

że / niech b

dzie przyp

nieśion] de

fret wiela

Biskupow

poruczenia]

Leo Papa,

Dist: 63. Cā

Si forte.

[zaden Bi

kup niech

nie będzie

dány tym /

Krozy nieś

chcą / y on

VRZĄD SENIORSKI.

nie preſy.
aby g: czie
wielk poſpo
lity przymu
ſny / nie
wzgardził/
abo w niez
nawieſcinie
miſl.]

NAprzod. Trzymać będzieſ perwe Mi-
niſterium, na tym mieyſcu na ktorymeſ/
abo/na ktore cie dadza: a maſ przy ſobie
wychowywać Katechiſte ſpolnym nakładem Pa-
tronow tego Diſtrictu / ktoryby ſie na Miniſteri-
um pilnie ćwiczył / y w niebytnoſci twey / gdy na
Viſitatio poiedzieſ / każanie odprąwował.

Druga. W Diſtrictcie ſobie zleconym / wſe
dzie godzieby potrzebą / w Miäſteczkach / y we
Wſiach Miniſtry poſtąnawiać maſ.

Trzečia. Powinien będzieſ / poſtąnowione
na perwonych mieyſcäch Miniſtry / y ſłuchäce ich /
przynajmniej raz w rok viſitować / z iednym abo
ze dwiema Seniorami ſwietſkimi.

Czwarta. Z wielką pilnoſcią ſtrzedz maſ
trzody Pänſkiey ſobie zleconey / żeby iey wilcy
drapieżni / nauka fałſywa y heretycka nie żarząc /
li / nie rozpraſzali / y nie turbowali.

Piąta. Na Synody inſzych Diſtrictow / be-
dac wezwany / iechać maſ / nakładem Zboru Di-
ſtrictu ſwoiego.

Szoſta. Powinienes Synody w ſwoim Di-
ſtrictcie czaſow nąznäczonych / za potrzebami pe-
wnemi ſkładäć / y one rządzić.

Siodma. Jeſliby ſie wſzczely miedzy bräćia
ſkärgi iäkie / maſ ie przyimować / y wezwawſzy o-
bu ſtron / z Seniorami ſwietſkimi ie rozſadzać / y
pogadzać: A to bez naruſzenia praw.

Nieopätr-
nie tedy o-
ſci czynia,
ktory nie
pamiäta-
iać na ten
Człöwieka
ſobie dire-
ctory obie-
raia, mia-
ſto Seniorä
Właſnego
directora.
Toż na ſtar-
ſze kładzie
y Cöc: Car
iv. Can. 26
o pogadzi-
niu brä-
ciey.

Mat. 23
V 8.
1. Cor.
4 V 1.

V 42.

Ośma. Kátechisty / á młodzińce godne / kto-
rzyby ku ćwiczeniu do Ministerium sposobni być
mogli / á wdawać się chcieli / maś examinować / y
przyimować.

Dziwiata. Listy od innych Kościołom / y iá-
kichkolwiek person / ktoreby do Kościołom twe-
go Districtu postáne były / przyjmować maś / á
ná nie zá rada Seniorow swietstich / Minist-
row / y drugiey bráćiey / á zwlaszcza w trudney-
szych rzeczách / odpisować maś.

Mat. 23
V 8.
1. Cor.
4 V 1.
Dziesiąta. Bráćiey słuź / nád nią nie pánuj / o-
ne czci / y sánuj / bo sa bráćia twoi / y społminist-
wie / tylkos ty iest stárshy w wrzędzie / y w pracy
Seniorstkiey / piérwshy w porzadku / y przelożony
w rzadzie. A przetoś ná tym wrzędzie ták żyj / iá-
koby pan Bóg miał chwale / y Kościół iego poćie-
che. Bądź strożem religiey y rzadu Kościoła Bo-
żego: bądź wiernym y rostopnym sáfárzem w
domu Bożym / nád czeladką iego. Co gdy vczy-
niś / odniesieś koronę żywota wiecznego. Słu-
chay co mowi Syn Boży v Lukášá s^o w káp: 12.
[Ktoryś wždy iest wierny á rostopny sáfárz, ktorego
Pan postánowi ná czeladźia swoia, áby im w czás roz-
dał obrok zamierzony. Szczęśliwy on slugá, ktorego przy-
sedłszy Pan naydzie ták czyniacego: Záprawdeć wam po-
wiedam, żeć nád wsytkimi máietnościami swemi postá-
nowi go. Lecz iesliby rzekł on slugá ná sercu swym: Omie-
skawac przysć Pan moy, y poczałby bić slugi y słuźebnice,
y iesć y pić, y opiić się. Przýdźie Pan slugi onego w dzień

Hier: Epist
ad Oceanū
[Jesli kto
biskupstwa
pożąda / do
bre' vczyni
ku p. żada:
vczyni /
nie zaciós-
ści / pracy
nie replety
pożada.]
Aug: Serm:
13. de Verb
Dñ. [Pietr
w porząd-
ku Ap. stol
stym / był
piérwshy.]
Conc: Car.
iv. Can: 34.
[Biskup
gdzieś kze-
ieł si. dzac
niechay nie
dopuszcza
Presbitero-
wi przed so-
bą stać.]
Támie Cā.
35. [Biskup
w Kościele
przy żar-
mádeniu
dziej / nie
chay nawi-
szyć si. /
á w domu
niechay się
nie towá-
rzysemácia
sój.]

Te przypo-
wiedzi Hil:
in Cap: 24.
Mat. The-
ophi. in C:
24. Mat. &
in Cap. 12.
Lucz. 7 O-
rigen: Tra-
31. in Mat.
o Biskupach
i Synach
i o sędzi-
ach, nie o sęd-
zim Biskup-
skim.

w który się nienadziewa, a w godzinę której niewie, y ro-
zetnie go, a częśćkę jego z niewierniki połóży. On zaś słu-
gą który wiedział wola páná swego, a nieprzygotował się,
ani czynił wedle wolej jego, wielce będzie karan. A który-
by niewiedział, wśakożby czynił co godnego karania, m-
niey będzie karan. A ktoremu wiele dano, wiele od niego
śukać beda. A ktoremu wiele odłożono, tym więcej beda
chcieć od niego.] Tenże ięszcze Syn Boży mówi:
[Krolowie narodow pánuia nad nimi, a którzy wielcy
są, tżywáia zwierzchności nad nimi. Lec nie ták będzie
miedzy wámi, ále któryby miedzy wámi chciał wietšym
być, niechay będzie iáko młodszy. A któryby miedzy wámi
chciał przełożonym być, niech będzie sluga wáššym.]

A ták pytam cie:

P Y T A N I E.

I. **I**ęśli ty czuieš w sercu twoim / że cie Pan
Bog przez Duchá swietego pobudza / á
byš ten vrząd przyiał:

Rz. Czuieš za pomocá Božá. SENIOR: Amen.

II. Pytam cie: Jesliže ty prágnieš tego vrze-
du / nie dla pánowania / ani proznowania / ani po-
žrtku: ále dla sámego pomnożenia chwały Božey:

Rz. Dla pomnożenia chwały Božey / nie dla ža-
ducy inšey rzeczy. SENIOR: Amen.

III. Pytam cie: Jesliže ty obiecuieš / wedle dá-
ru od Pána Boga sobie dánego / temu vrzędowi
dosyć czynić / ná który cie pan Bog powoływa / y
ná który dobrowolnie wštepuieš:

R. Obiecuieš za pomocá Božá. SENIOR: Amen.

IV. Pytam

Luc. 12.
v. 26.
Mat. 10.
v. 25.

Psa. 133.

1. a. 6.
x. 1.

1. Pet. 5.
v. 2.

Luc. 12.
v. 47.

2. phet.
4. v. 11.

IV. Pytam cie: Jesliże ty chcesz rozum twoy
boskiemu piśmu poddać / y iesli chcesz nauki z piśma
ś: ludźi nauczać / dla ktorych bywaś postanowio-
ny / żyjąc pobożnie / trzeźwie / y światobliwie / y
bracia milując:

Ordo Ró:
fol: 98. ma
to pytanie
przy kłacie-
ceniu Bi-
skupa.

R. Chce / za wspomozieniem Bożym. S E N: Amen.

III. Zátym rzecze do niego imieniem Bráciey:

A bracia też tobie obiecują miłość / wczci-
wość / posłuszeństwo / y bez ciebie nic nie czynić /
tobie w rzedzie twoim dopomagac / y od nie-
przyjaciół bronić.

Toddadza mu wszyscy Ministrowie y Dyakonowie, &c. &c.
porządnie, posłuszeństwo, za nápomnieniem Consenioronym.
Psa. 133. A w ten czas będą śpiewać Psalm, Jáko rzecz piękna ić.

IV. Agdy sie odprawią y śpiewać przestaną, rzecze Seni-
or do zgromádenia:

Wpadły na kolana / modlmy sie za tym nowo-
tnym Seniozem pánu Bogu / áby mu w tym v-
rzedzie błogosławił / mówiac:

MODLITWA.

Panie Jezu Kryste Synu Boga żywego /
ktoryś rzad w Kościele twoim postáno-
wił / do ktorego posyłaś slugi twoie / y ná-
uczyciele słowá twego / Dyakony / Ministry / y
Seniory / dla wczenia Ewángeliey / dla bęfowania

Sakra

Luc. 22.
V 25.
Mat. 20
V 25.

I/a. 6.
v. 1.

I. Pet. 5.
V 1.

Luc. 12.
V 47.

2phel.
4. V 11.

Sakramentami / y rzadu dobrego. Prosimy cie
połornie / za tym meżem y bratem naszym / ktore-
go w imie twoie na ten urząd obieramy / raczże
go dary Duchá swietego obdarzyć: iáko mądro-
ścią / y umiejetnością / aby Kościół twoy rządził
wiernie / według słowa twoiego. Spraw to w
nim / aby na tym urzędzie przykładnie / y swiato-
bliwie żył / y urzędowi temu / na ktoryś go pomo-
lał / żeby dosyć czynił. Uczyń to dla chwały two-
iej / ktory żywiesz w iedności bóstwa / z Oycem / y
z Duchem swietym / Amen. Uczye nasz / ktoryś
jest w niebie / rē.

*Anstawszy Seniorowie, na klęczącego Seniora reekłada,
mowiąc:*

Clem: Lib:

3. Recogn.

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

[Dietrichs]

Bog Ociec nasz niebieski / ktory cie ku rządze-
niu z nami / Kościoła swego wezwać / y odłączyć
raczył / tenże cie też przez Duchá swego swietego
niech na ten urząd poświęci / dary Duchá s. ob-
darzy / y na nim tak vmocni / y utwierdzi / móca
Boska / nie zwyciężney reki swej / abyś statecznie y
wiernie / pobożnie y bez nagány / tego urzędu to-
bie powierzone^o wżymał / y przestrzegal / ku chwa-
le imienia iego swietego / y ku budowaniu Kościo-
ła Krześcijańskiego / Amen.

V. Uczyń napominanie do Ministrów y do słuchaczow, te-
mi słowami: [Dietrichs]

NAPOMI-

N A P O M I N A N I E.

Tego meżá (N.) ná ten vřzad Seniorſki poſwiećilem wam / wiedzac że ſie Páná Boga boi y wyćwiczony ieſt w piſmniech ſwietych. A tak brácia Miniſtrowie / Dyakono-
wie / Pátronowie / y ſłucháczé inſzy / vpominám was / ábyſcie tego Seniorá / brátá ſtárſzego / mi-
łowáli / ſánowali / czćili / poſłuſzni byli / wiedzac iż
badź vczćiwóſć / badź krzywda / ktora mu ſie dzie-
ie / ná ſámego ſie Páná Krystuſa ſćiağa / ktory iá-
ko y inſzy Miniſtrowie pobożni / ná mieyſcu iego
ieſt. Słuchayćież go tedy chetnie / iemu w vřze-
dzie / á w pracy iego dopomagayćie / y bez wiá-
domoſći / y rády iego nie nie czynćie / pomniac ná-
one ſłowa Páwła ſwietego / ktory mowi: [Stárſzy
ktorzy dobrze przoduia, niech beda godnemi dwoiákiew
czći, tym wiecey ktorzy prácuią w mowie, y w náuce. A-
bowiem mowi piſmo: Godny ieſt robotnik zapláty ſwo-
iey. A przeciwo iemu nie przyimuyćie skárgi, wyiauyſzy
ná dwu ábo trzech ſwiádkách.]

VI. Po błogóſłáwieniu, v bogich zálećiuſzy, y záſpiewa-
uſzy, Bogu Oycu y Synowi ić. rozpuſzczony bywa Zbor.

Amen.

A a

O SVPER.

Te ſłowa,
ma Clemens
Lib. 3. Re-
cognit. pod
imieniem
Piotra s.
Clemens
y Ambroży
in 1. Cor. 11
Biskup, ná
zdania,
Sekrariami
Pána Kry-
ſtuſa ſe-
To nie ſá-
mego Pa-
pieżá.

1. Tim. 5
y 17.

O SUPERINTENDENCIE Synodu Prowincjalnego.

Kościół Bo-
żym i t. d.
Eph. 4.
raz ma,
Przełożone
Kości, za-
których ra-
da sfolna,
rządzone
bywa.

Pasterzo-
wie, albo
Nauzczyce
loświe, Pre-
biterowie
albo Mini-
strowie.

Theophilaetus in cap: 4. Ephes:
[**O** Owi Apostol: Krystus dał niektóre Apostoły / a drugie Prorożki / a drugie Ewangelisty / drugie też Pasterze / y uczyce. Ku naprawie swietych / ku robocie posługowania / ku budowaniu ciała Krystusowego. O tych mowi / Pasterzách y Doktorách / ktorym staranie o Kościele poruczone było. A widziszże tu zacność: Każdy z nich cokolwiek wypełnia / y czyni / y każdy z nich osobną usługnie co należy do ciała Krystusowego / albo do budowania Kościoła.]

Hierō: in Cap: 4. Eph: [Nie mowi Apostol / in se dał Pasterze / a in se Wistrze. Ale in se Pasterze y Wistrze: Aby ten ktory jest Pasterzem / miał też być y Wistrzem: A niechay sobie w Kościele / chociaż by kto był swiety / nazwiska Pasterstkiego nie przywołasz / iedno ażby mógł uczyć / ktorych pász. Albo też aby ieden / y tenże przełożony Kościelny / był Pasterzem / y Doktorem. Pasterzem owiec / a Wistrzem ludu. Kto tedy nie budnie Kościoła Krystusowego / ani też ludu sobie podanego naucza / aby z ludu podanego / Kościół Krystusow był zbudowany; ten ani Apostolem / ani Prorożkiem / ani Ewangelistą / ani Pasterzem y Wistrzem ma być zwany.]

Chrysof: Homil: 61. in Matth.

[Syn Boży mowi: A jeśli by ich nie wsłuchał / powiedz Kościółowi / to jest / Praesulibus, ac Praesidentibus.] Tenże, Homil: 2. in Epist: ad Titum. [Dla tego ci zostawił w Kreće / abyś ostatek rozrządził / y postanowił stąże po miastach / i takom ia tobie był przykazal. Zaisze niechciał bowiem wszystkiey wyspy / iednemu meżowi poruczyć / ale każdemu osobną własną pracą / y staranie wkażać / y nánázyc chćiał. Abowiem rozumiał / że takowemu pracą tym lżej się będzie /

y poddać

Eph: 4.
y 11.

Matth.
y 17.

Tit: 1.
y 5.

y poddani pilniey beda rządzeni / gdy Doktor nie będzie roz-
zerwany rządzaniem wiela Kościołow / ale iżby jednym tyl-
ko mogli rządzić / y on w obyczaje pobożne zaprawować / y
ochedzać vsilował.]

Hieronimus in cap: i. Epist. ad Titum.

[Pożi za poduszczeniem Wyabeltim rozzerwania sie nie
stały / y niemowiono / Jam iest Pawłow / ia Apollinow / a
ia Pi:trów / spólna Presbiterow rada / Kościoły były rza-
dzone i:ć.] ut supr: o Seniorách. Fol. 176.

Basilus Epist: 75. ad Neocæsarienses.

[Pytacie Wyow waszych / a powiedza wam / iż acz pá-
rochie położenie mieyscá / zdáły sie być rozdzielone: wśak że
przed sie iakoby o jednym wierzchu złączone sa / y iednakim
zdaniem rządzone były. Abowiem wstáwiczne / y częste było
ludzi zgromadzenie / a sami pasterze tak sie wzajem miłowá-
li / że ieden drugiego w sprawách Páńskich / miasto náuczyc-
ciela y wodzá wzywał.]

Ambrosius in cap: 5. Timoth:

[Kościół miał swoje Seniors / bez ktorých rády nie sie
nie dżiało w Kościele. Co za iakim niedbálstwem zginelo /
niewiem.] Tertul: Apolog: cap: 39. [Przoduia v nas Se-
niorowie / meżowie doświadczeni / ktorzy tey czći dostáli /
nie za zapłatę / ale za świádecstwem.]

Seniors-
kie albo
Biskupi.

Clemens Romanus Lib: 8. Constit: Apost: Can: 26.

[Máia Biskupi iakiegokolwiek narodu / wznować tego /
ktory miedzy nimi pierwszym iest / y onego za głowe mieć.
(to iest za Metropolitę / iako wytláda Concil: Antioch:
Can: 9.) y náđ sententia iego nie przewyżśáiac nie czynić /
ale tylko to / co każdey z osobná párochey / y mieyscom iey
poddánym / należy. A owšem áni on bez woley / y sentencyey
wszystkich / niechay nie czyni. Tak bowiem będzie zgodá:
y Bog będzie wielbion / przez Krystusa w Duchu świętym.]

Superintē-
dencje
albo Metro-
politekie.

Concilium Nicænum juxta Tomos Conciliorum, Ca-
non: 6. & Ruffinum Lib: i. cap: 6. Hist:

[Dawne zwyczaje ntech sie zachowuia / aby we wszystkich
kraínách tych / ktore sa okolo Egiptu / Libiey y Pentápolá /

Patriar-
choſcie.

Alexandryński Patriarcha miał władza. Abowiem y Bi-
skupo. xi miastą Rzymu / takowyż zwyczaj jest / aby miał
starańtę / o tych kościołach które są około Rzymu. Także też
y w Antyochiey / y w inſzych prowincjach / wieczność wła-
sna każdemu niechay będzie zachowana.] Concilium Con-
stantinopolitan. 4. Can: 2. dokłada. [Biskupi Aſyatyccy /
tymi kościołami niechay rządzią tylko / które są w Aſyey /
także y Pontſey Biskupi temi tylko które są w Poncie / y
Thraccey które są w Thraciey.] Concilium Chalcedonēſe
tego też dokłada, Actione 16. [Conſtantiopolſkiemu ko-
ściołowi nowemu Rzymowi / iako y ſtaremu Rzymowi /
propter imperium civitatis illius, Oycowie y Biskupo-
wie Bogu mili / iednakie przywileje nadali. Także też y w
inſzych prowincjach / kościoły miast / niechay mają ſwoie
przodowanie.] Chriſtoſtomus Epiſt: 1. ad Innocentium
Epiſcop: Roman: [Nie ſuſanna ieſt rzecz / aby ci ktorzy są w
Egiptcie / mieli tych ſadzić / ktorzy są w Thraciey.] Hiero-
nim: ad Pammach. adver: Error: Ioan: Hieroſ. [Do Bi-
ſkupa Alexandryńskiego coż należy Pałaeſtina?] Concil:
Milevitanum Can: 22. [Kieżda Aphryccy / ieſliby chcieli ap-
pellować od ſwoich Biskupow / niechayże nie appelluią ie-
dno na Concilia Aphrykańſkie / abo do przednieyſzych pro-
vincy ſwoich. Ale za morze (to ieſt do Rzymu) ktorzyby ro-
zumiał appellować / od żadnego w Aphryce do ſpoleczno-
ści niechay nie będzie przyjmowany.] Potwierdził to Con-
cilium Aphricanum, Canon: 92. y 101. y 105. Czego y przed
tym przeſtrzegali, y bronili Cyprianus Doctōr Epiſt: 55. ad
Cornelium Rom: Pontific:

Iedywora-
dzą, poſe-
bechny y
nawyżſzy
iaki nad
doſzły
przełożony,
koſciół
Bożym nie
ma miej-
ſca.

Concilium Carthagenenſe III. Can: 26.

[Biskupa pierwſzey ſtolice / niechay nie zowią Kieże-
ciem Káptanow / abo nawyżſzym Káptanem / abo inſzym
podobnym tytułem: Ale tylko Biskupem pierwſzey ſtolice.]
Gratianus dokłada diſt: 99. Can: Primæ. [A poſechnym
niechay ſie nie zowią ani Biskup Rzymſki.]

Pelagius Papież tamże Canon: Nullus.

[Żaden z Patriarchow / nazwiſtą poroſechności / nie-
chay nie

Heb: 3.

Y 1.

1. Pet: 5.

Y 4.

Heb: 13.

Y 7.

chay nie wzywa/ Albowiem iesli naywyższy Pátryarchá/ názwany bywa powsechnym/ wwołczy sie zacności infzych Pátryarchow. Uchoway tego Boże wiernych/ aby sobie kto chciał to porwać/ skądby widział że sie z iakieykolwiek przyczyny wannieysza części bráciey swojej. A przetoż miłość wáśńa/ żadnego w liściech swoich/ niechay nie nazywa powsechnym/aby sobie powinney części nie wymował/ gdy infsemu cześć nie powinna przywłaszcza.] Grzegorz Papież dokłáda, Lib: 4. Epist: 36. in Registro. [Jesliże ten w bledzie ginie/ ktory sie Powsechnym zowie/ żaden iuż Biskup nie bywa znalezione aby miał w prawdzie zostać.] Tenże, Lib: 4. Epist: 32. [Wszystek Kościół/ czego Boże nie day/ z stanu swego wypada/ kiedy ten ktory bywa nazywany powsechnym/ wpada.]

Heb: 3.

V 1.

1. Pet: 5.

V 4.

Heb: 13.

V 7.

Z tych tak iáśnych, y zacnych świadectw, to sie dowodnie, y potężnie pokázuie, że Pan Kryslus, naywyższy Biskup náś, y Xiáże pásterzow, y Apostołowie wodzowie náśy, y Doktorowie świadkowie rzádu pierwszego Kościółá, nie stánowali, áni ználi takowego rzádu w Kościele Bożym, ktory zowiá MO-NARCHIÁ, to iest, pánowánia iednego, z áktorym zánwse chodzi tyráństwo. Ani takowego, ktory zowiá Dimocrátia, to iest, Rzádzenia wśytkiego pospolstvá, z ktorego często wśszczynáia sie rozruchy niebezpieczne: po gotowiu Oligárchiey, to iest Buntow kilku osób. Ale stánowali, ználi, y mieli Aristocrátia, to iest, Rzád osób przednicyszych, wczonych, wiernych, y pobożnych. A takowyc rzád zánwse był dobry, nie tylko w Rzeczy pospolitey świeckiey, lecz też y w duchowney, kto iedno weyrzy w Pismá s: w Doctory Krześciáńskie, y wdawne Philosophy. Ktorego rzádu, y my z iáski Bożej przestrzegamy. Mamy bowiem Dyakony, Presbiterzy, Confenory, Seniory, y Superintendenty, ktorzy wśyscy porzádnie, obyczáiem swoim, y według wrzedu y powinności swey, należą do Senatu, y rzádu Kościelnego. Do ktorego nie sami sie wdzieráia, nań jámopás nie wchodzą, onego nie wysługuiá, áni sie go też dokupuiá. Ale porzádnie, z ázezwozeniem wśytkiego Kościółá, y z ápewnym świadectwem, do niego bywáia wezwáni, y nań publicè z nabo-

żeństwem wielkim, od tych którym to należy, bywają ordynowani, albo święceni.

Wszedł do
yścisł, i
zaświerno
cia y pobo
ności.

Ná którym urzędzie Dyakonowie, do wolej Bożej, y do podobania Bráciey trwają, a potym, ieśli dobrze będą służyć, wyższej postępują. Presbiterowie, aż do śmierci w nim żyją, gdy się ná nim uczciwie zachowują. Conſeniorowie, ieśli dálej nie postępują, a przystoynie się rządzą, tak w nim zostawiają. SENIOROWIE także aż do śmierci ná sobie ten urząd noszą, czyniąc mu dosyć, y w nim przykładnie, pobożnie, y poważnie żyjąc. Nie ieſt bowiem w nas takowa confusio y levitas, iáka ono byłá w kácerzow, o których tak piſe Tertullianus Libr: de Prascript: adver: Hæretic: cap: 16. [V nich inſy dſiſia Biſkup / a inſy intro: dſiſia Dyakon ktory intro Lector / dſiſia Presbiter / ktory intro láit.] Prawdą, iż taki Canon ná Synodzie, generálnym Krákonſkim, uczyniony ieſt o nim: [V

Can. 10.
Seniorze.

urząd tego od Synodu do Synodu tylko trwać będzie / y według zdania Synodowego / albo tenże zostawowan / y pochwalon / albo inſy obierany / y ſtanowiony być ma.] Ale ie-
dnák nie tak ten Canon ſtanowiony ieſt, żeby zgotá, koniecznie, pracifé Senior od Synodu do Synodu tylko trwał, ná urzędzie raz podánym, a inſy żeby náiego mieysce zánuſe, a zánuſe byto bierány, Tákowy obyczay nie bywał nigdy w ſtárożytnym koſciele, káždy bowiem ktory był ná ten urząd obrány, a wiernie, y pobożnie w nim żył, aż do śmierci w nim trwał, T w nas nie ieſt in uſu. Lecz tym ſpoſobem ten Canon połoſzony ieſt, Aby byto wolno Koſciółowi Bożemu inſego ſobie ſtárſzego obráć, ie-
ſli by Senior temu urzędowi, nie mogł, albo ſproſtáć, albo przechorobe iáka y ſtároſć doſyć czynić, albo teſz czego Boſe zánu-
ruy, gdyby ná nim żył, nieporządnie, nie przykładnie, y niezbo-
żnie. A co w ieſſa, kiedyby w iákie odſzczepieńſtvo wpadł. Ro-
ſkázuie to ſam Duch ſ. [Epiſcopatum ejus accipiat alter]

Przyczyny
ſtożenia z
urzędu,
Pſal. 109.
y 8.

Cyprianus
Epiſt: 68.

Vide Hiſt:
Euseb. The
odor: Zo-
m.

Ma to w mocy koſciół, iáko powieda y Cyprianus. [Eccleſia habet poteſtatem, vel eligendi dignos ſacerdotes, vel indignos recusandi.] Mamy tego przykład w onym piern-
ſym koſciele, ktory Pátryárchy, Neſtoriuſa, Mácedoniuſa, &c.
&c. Biſkupy, Sámoſatená, Photiná, &c. &c. z urzędu ſkádát,

a inſe

á inſe ná ich mieyſce obierat, y ſámi Rzymiánie, Pápieże ſwo-
ie, z Pápieſtwá zrzucáli, iáko Vigiliuſá, Formoſá, Chriſtopho-
rá, Ianá XIII. y XXIII. y XXIV. Grzegorzá V. y VII. y XII.
Benediktá XIII. Celeſtiná V. Eugeniufa IV. y inſych: Iedne
dla nieſpoſobnoſci, drugie dla złoſci, á trzecie dla kácerſtwá,
Kto chce niechay o tym czyta Plátine y inſych, in vita horum
Pontific.

Co ſię dotyczy Superintendentá Synodu prowincjałnego, te-
go ſe zwyczáiu, y z potrzeby obieramy, który iednák nie przod-
kuie, áni pánuie, w koſciele Bożym, iáko iáki Pápież, przed kto-
rym Pápieżem noſá dwá mieczá goſe. Abo iáki Pátryárchá,
przed którym noſá pálcát, y dwie pochodnie zápalone, Senio-
rom teſz w urzędzie ich nie przeſkadza, nád urzád ſwoy opi-
ſány, nic ſobie nie przyntaſcza, ná Synodzie Prowincyálnym
wolnie go Bráćia z Seniorow obieráią, Urzád iego tylko trwa
do trzech lat. A obieráią go tym ſpoſobem:

Spoſob y ce-
remonia,
obierania
Superintē-
denta.

1. Pierwſzego dnia Synodu Prowincyálnego, który zán ſe by-
wa w pierwſy Piátek po ſwíetym Máttheuſu, po kazániu, y
po modlitwách, nim ſię záciiánie Synod, záſiedá napierwey Se-
niorowie, po nich Conſeniorowie, potym poſtowie Duchownego
ſtánu, po nich Miniſtrowie wſyſcy onego Diſtryktu, w którym
ieſt Synod, á potym Pátronowie. A záſiadſzy z Superintendentem
przeſtłym, uczyniá ſcrutinium, Ieſliże urzędowi doſyc
czynit, iáko ſię ná nim záchowat: O czym y on ſam ſpráwe da-
wa. Ieſli źle, zgánia mu to. Ieſli dobrze, pochwała, podzięku-
iá, y ná drugie trzy látá, ieſli będzie tego ſłuſzna potrzebá, y
zgódá wſytkich, y onego teſz ſámego wola, zoſtáwia go.

2. Porzádnie wotuiá kogo obráć. A gdy ſię wſyſcy zgodzą,
y on teſz ſam pozwoli, Senior onego Diſtryktu, w którym Synod
będzie, poſtánuſzy uczyni Przedmowę krotką, chwalác Páná
Bogá, że ſam onego meſzá obrat, y wkaſat, dziękuiácy Bráćiey zá
zgode. A potym do Superintendentá nowo obránego, rzecze:

Bráćie miły / wola Boża ieſt / zezwolenie
náſze / y wſytkiego zgromádzienia / ábyſ ten urzád
Superintendentſki ná ſię przyiał / który ten ieſt /
według Synodu Prowincyálnego Oſzarowſkiego.

VRZĄD SUPERIN- tendentcki.

I. **N**A Synodzie Prowincyałnym pra-
sadować / á co wszyscy spólnie posta-
nowia zawierać / Tego przestrzegać
y do skutku przymodzić / tak sam przez sie / iáko y in-
szych do tego wiodać / vpominaniem bráterskim.

II. O Synodzie Prowincyałnym / y o potrze-
bie iego Seniory przez list obwieścić / prosić
áby sie nań y z Bráćia stáwili / y rádzić o potrze-
bach kóścielnych pomogli.

III. NÁ Szym iechać z Pátronem ktorym / y
dla odprawowania nabożeństwa / y dla namowy /
á obmyśławania / o dobrách / y potrzebách kó-
ściół Bożego. Albo ná swym miejscu / Jesliby co
ná ten czas gwałtownego nastąpiło / ktorego Mi-
nistra używszy / postać z instructia.

IV. NÁ Convokacia Superintendentstva ie-
chąć / Jesliby vokacia / y potrzebá tego słuszną by-
ła / dla potrzeb obchodzących kóściół Boży.

V. NÁ tym wrzędzie / wiernie / czynnie / pobo-
żnie / y pokornie żyć / Seniory czcić / kánować / bez
ich wolei / y wiadomości nic nie czynić / nád nie sie
nie wynosić / w wrząd sie ich nie wdawać. Ani też
sobie nád ten wrząd wiecey nie przywłaszcząć / bo-
by tym samym / y to sie stráciło / czego sie bráćia
dobrowolnie do czasu powierzaia / á co w mocy
oddać / ná każddy Synodzie Prowincyałny / máia.

3. Przetożymy mu wrząd iego, rzecze do niego:

PYTANIE.

Silverius
Papa Cau:
25. Quar. 2.
Can: Sic.
[Tak sie go
dzi Wiáre
Opow áś.
w kóściele
posiedze
nym zach-
wać / áby to
co miał / wr-
rządził / kto-
ryby stome

P Y T A N I E.

Pktam cie: Jesliże ty tego vrzedu podeymu/ieś sie/y onemu chceś dosyć czynić.

Rz. Podeymuie y chce mu dosyć czynić za pomocą Bożą. SENIOR: Amen.

4. A potym rzecze do zgromádenia:

Vpadşy ná kolána / modlmy sie za tym nowo obránym Superintendentem Pánu Bogu / aby mu w tym vrzedzie błogosławił/mowiac:

M O D L I T W A.

Panie Boże wszechmogacy / Wycze Pána nášego Jezusa Krystusa / ktorys od wieku iest Pánem / á wszystkie rzeczy są w twoiey mocy. Tys podał práwa twoie kościolowi twoiemu: Tys też przybytku twoiego/nie zostáwił o sieroćiałym. Abowiem posłaes do niego napierwey Aarona Káptána/y potomki iego: A potym Apostoly/ y namiestniki ich. Nie dla pánowania/ ále dla wslugowania / nie dla próżnowania / ále dla pracowania / nie dla rostkowania / ále dla rzádenia onego słowem twoim zbáwiennym. A przetoś prosimy cie/Panie zastepow/za tym sluga twoim/dayże mu Duchá swiete° / aby ná tym vrzedzie tak zacnym/godnie wslugował/przystoy nie pracował/dobrze rzádził/y pobożnie żył. Vczyniże to z miłosierdzia swego / dla syná twoiego milego Jezusa Krystusa/ w Imie ktorego/tak sie tobie modlmy. Wycze náš/ktorys iest/ré.

trzym wpo-
tem/ czeg
nie wzgl/
sobie przyp-
właszał.]
Greg: Pa-
pa Cau: 11.
Qu: 3. Can:
Privilegiu
[Przywilej
zgoda ma v
trácić/ Kto-
ry mocy so-
bie pozwo-
lony ile w
zyna.]

Anstawszy Seniorowie, włożą wszyscy zaraz ręce na głowę kłęczącego Superintendentá. A ieden tenże onego Dystryktu będzie mówił głośno:

Bog Ociec / stworzyciel niebá y ziemié / syn ie-
go miły Jezus Krystus / odkupiciel swiátá / y
Duch swiety / poświęciciel wiernych / niech sie
nad toba zmiłuje / niech nad toba oblicze swoje
rozświeci / á w tym wrzędzie niech ci sam błogo-
stawi. Na co wszyscy rzeczmý / Amen. R. Amen.

5. Senior którykolwiek imieniem inszych Seniorow, Superintendentowi nowo obránemu ofiaruje, Chęć, Miłość, Zgodę, wyczciwość braterską oddawać, yiemu w wrzędzie dopomagać, &c. &c. T dádza mu wszyscy ręce:

6. Superintendent powstawszy, do wszystkiego zgromádenia będzie mówił, one słowa Apostolskie:

Lásta Páná nášego Jezusá Krystusá / y mi-
łość Boga Oycá / y spoleczność Duchá swiété-
go / niech będzie z wami wszystkimi / Amen.
R. Amen / y z toba.

7. Vsiadłszy ná swym mieyscu, rzecze:

Godzili sie iuż zacząć Synod w Imie Pán-
skie / ku chwale Bożey / ku pomnożeniu wiary Krze-
ściáńskiey / ku zmiesieniu błedow / ábo zgorżenia /
iesliby sie iákże znalazły w Kościele Bożym / ku ro-
związaniu questiy / y rzeczy trudnych / sáli iákże:
Dla naprrawy rzeczy stáżonych / dla rzádu dobre-
go / y obmyślawania o rzeczách Kościoła Bożego:
Dla tych bowiem przyczyn w pierwszym onym
Kościele Synody bywały.

R. Godzi.

T zaczęnie Synod, y odpráwi go obyczáiem zwykłym.

ODPRAWOWANIE SYNODOW.

Aktor: 15. § 6.

[Zbrali się Apostołowie / y Stárszy / aby wybaczyli te
[prawe.] *Tamże v: 22.* [A podobalo się to Apostołom y
Stárszym ze wszystkim Kościołem.]

Przyczyny
Synodu, y
osoby nale-
żące do nie-
go.

Concilium Antiochenum Can: 20. Et habetur
dist: 18.

[Dla spraw Kościelnych / dla roziecia controversy / kto-
re się wŝczynia / zdalo się nam / iż doŝć jest dwaćroć w ka-
żdy rok / w kaźdey z osobnā Provincy Synod Biskupow
miewać. A na tych Synodach potrzebā / aby Pre: bytero-
wie / y Diakonowie obecnie byli: A wŝyscy / ktorzy się być
wrażonemi rozumiecia / a iżeby Decretu Synodowego czę-
ści.] *Dokłada Eusebius, o tymże Concilium, Lib: 7.*
Cap: 22. Hilt: [Dionysius Alexandriński proŝony też był
na Synod Antyocheniński / który aćkolwiek wymowił się
stārością / y zdrowia nieposobnością / iż się nie mógł stā-
wić: Przez List iednak swoje zdanie z strony tamtey con-
troversy oznaymił im.] *Tmiānowany kulkā Biskupow, mo-
wi:* [A innych Biskupow niezliczona rzecz wespół z Pre-
sbyterami y z Diakonami / dla oney rzeczy do Antiochey
na ten czas zgromādzeni byli.]

Concilium Hispalense 2. Can: 6.

[Postānowilichmy Synodowym zdaniem / aby według
dawnych Decretow Oycow / żaden z nas nie śmiał bez roz-
sadku Synodowego / ktoregokolwiek Presbyterā / abo Dy-
akonā / z vrzedu stładać. Albowiem Biskup może sam dąć
Kieję y Ministrum część / ale iey sam odiać nie może. Tāc

Kowi bowiem od iednego nie moga być potepieni / ani też
za osadzeniem iednego / nie moga być ze części swej własney
zlupieni / ale gdy stania do sadu Synodowego / co z nimi Za-
non rostaże czynić / tak ie osadzić.]

Cyprianus Epist: 31.

[Podoba sie nam / znioższy rady z Biskupami / z Presby-
terami / y z Dyakonami / y z wyznawcami / zároveň z stoia-
cemi laikami / sprawie wpadłych ratować. Tenże Epist: 75.
[Z ktorey przyczyny / potrzebna to jest rzecz v nas / aby na
każdy rok Seniorowie y przełożeni w iednosmy sie zgroma-
dzali / dla rozrządzenia tych rzeczy / ktore staraniu naszemu
poruczone sa: Aby iesliby ktore rzeczy byly wielkie / za spo-
lną radą byly odprawowane.]

Concilium Laodicense Can: 40.

[Nie godzi sie Biskupom pogardzać Synodem / gdy be-
dani wzwani / ale maia iść / y na nim / albo inszych uczęć /
albo sie samym nauczyć tych rzeczy / ktore sa pożyteczne do
poprawy Kościelney / y inszych rzeczy.]

Nicephorus Lib: 8. Cap: 14. Hist:

[Na Concilium Niceńskim bylo Biskupow wiecey niż
trzystá / a z nimi Presbyterow / Dyakonow / Kłitorow / y in-
szych bårzo wiele / ktorych sie zliczyć nie może. Bylo też tam
bårzo wiele z przednieyszych Laikow uczonych / y wymo-
wnych / iako wprzod w Pismiech swietych / tak też y w
swietstkich / każdy swej stronie bedac gotowem pomoc.]

Damasus in Pontifical: & hab: Tom: 1. Concil.

[Victor Papież uczynił Concilium, a znioższy sie z Pres-
byterami / y z Dyakonami / wzwawszy y Theophila Bi-
skupa Alexándryńskiego postanowił / aby Wielkanoc swie-
cono w Wiedziele.] W czym mu sie iednak Kościoły Wschod-
nie sprzeciwily, piśe o tym Eusebius Lib: 5. Cap: 23. y 24.

Nicolaus Papa distinct: 96. Can: Ubinám.

[Gdzie o wiare spor jest / ktora jest powszechna / ktora jest
wszystkich spólna / ktora nie tylko do Kieżej / ale też y do L
ikow / y do wszystkich zgola Krześcian należy: Słusna jest
rzecz / być na Synodzie wszystkim.] Glossator dokłada,
[Co się wszystkich dotyka / od wszystkich też ma być trąco
wano y approbowano.]

Cufanus Cardinalis Lib: 2. de Concord: Cap: 16.

[Rozumiem że ani Laitcy / ani Clericy bez braku mają być
do Synodu przypuszczeni: Ale obrani y wczeni meżowie
Kościołni. Tę rozumiem też / aby y w rozsądku mieli być
wzgárdzeni / gdy się tylko szuka dobrego Rzeczypospolitey /
a nie szkodzi żądkiowiek przyjdzie / tylko aby było znaleźć
ne.] Tenże Lib: 2. Cap: 6. [Powszechne Concilia / dla Ar
tykulow Wiary bywały zgromadżane / a na miejscu zgro
madzenia / w porządku kładżono Ewangelia / aby pok
zano / że ona jest prawidłem y reguła wszystkich conclusiy: A
według świadectw Pism świętych / dekreta stanowił Sy
nod.] Zkąd się pokazuje, iż do Synodu należą, nie tylko Du
chowni, ale y świeccy, na którym spory, rzady, y inſe rzeczy,
Kościołowi należące, Pismem świętym, nie Decretami, słowu
Bożemu sprzeciwnymi, ani Wielkościami mają być naprawio
ne y decidowane. Także z Naukami, Modlitwami y Postami,
w zgodzie, a w miłości braterskiej mają być odprawnowane, i
ako niżej napisano. Na którym też powinni Pánowie Pátron
owie, przykładem stárego Kościoła, Seniorzy y Ministry podey
mować.

Caurela.
Vide Sibr:
Lib: 3. de
Conciliis.

Vide Nice:
Lib: 3. Cap:
16. Hist.

Vide Euse
bium Lib: 3
Cap: 9, 14
15. de vita
Constant.
Et Theod:
Lib: 2. Cap:
16. Hist.

Nauka.

Concilia
Generalne

Najmniejszym Kościele (stárożytnym Krześciańskim, Synody czworakie bywały, dla potrzeb Zborowych: Generálne, Nacionálne, Provinciálne, y Districcyjne.

GENERALNE dwóćkie są: Jedne, ná które się zgromadzają ze wszytkiego świata ludzie, tak duchowni iako też y świątscy, którzy jedno chcą y mogą. A te powinni zwotywać Cesarzowie wierni, iakoś y zwotywali, Niceńskie, Constántinopolskie, Epheskie, Chálcedoneńskie, &c. Ná których, ábo sami praśdowali, y onymi wladali, ábo który Patriarchá, bądź też Biskup, zá wiadomością y pozwoleniem ich, vide Tomos Conciliorum. Tztądże też nápisáto Hieronym Lib: 2. Apolog: contra Ruffinum: [Powiedz mi/ktory Cesarz ten Synod kázal zwolać:] Socrates także in Proœmio Lib: 3. Hist: [Dla tegośmy ó Cesarzách wzmiánke uczynili / iż od tego czasu / iako porzeli być Krześciań / Kościelne potrzeby ná ich rozkazaniu náleżały: y Concilia według zdania ich zwotywane bywały / y ięszce zwotywane bywały.] Liberatus in Breviario, Cap: 12. & habetur Tomo 2. Conciliorum. [Leo Papież przez List prośił Theodosiusá Cesarzá / y Pulcheryę żonę iego / áby było Concilium powszechne we Włoszech / áby zmieśiony był bład wiary / który się stał przez gwałt Dioskorow. A y nog Walentynianowi drugiemu Cesarzowi (Zachodniemu) y Eudoxiey żenie iego z wielu Biskupow / Rzymśki Biskup wpadając / prośił / áby Cesarzá Theodosiusá nápomniá / áby inśy Synod był.] Leo Epist: 9. & 23. ad Theodosium: [Prośimy pobożności waszey / ábyście we Włoszech rozkazali mieć Concilium Biskupie.] Ale nic nie wprośili, ábowiem w Chálcedonie złożone było.

Nacionál-
ne

NACIONALNE Concilia są, ná które się zgromadzają Duchowni, y świątscy, iuż nie ze wszytkiego świata, ále tylko z iednego Krolestwa, ábo nácyey, które też zowią się Gene-

ralnemi. To dlatego, iż są Generalnemi w onym Królestwie, iakie były Afryckie, Hispáńskie, &c. Iako cno moni Concilium Tolertanum III. Can: 18. [Rozstał święty y powszechny Synod.] choć tylko byli Biskupi Hispáńscy. I Rzymskie, za Symmachá Papieżá: [Symmachus Concilio generali praesidens,] choć tylko byli Biskupi Włoscy. Tte też zwołynwali Królowie pobożni. Iako Rzymskie czwarte, za Symmachá Theodoricus Król zwołał. I Recaredus Król, Toletáńskie trzecie. Na których praesidowali Biskupi onego Królestwa przedniejszy. vide Tomos Conciliorum.

PROVINCIALNE Concilia są, na które się zgromadza Duchowni y świątscy z iedney tylko Provincyey. Iakowych Concilii wiele było, które zwołynwali, y na nich praesidowali Metropolitonie, ábo Arcybiskupi. vide Tomos Conciliorum.

Provinci-
alne.

DISTRICTOWE zaś Synody są, na które się zgromadza Xieża z iednego Biskupstwa, które zwołynwał, y na nich praesidował Biskup. O których ono napisał Gratianus Dist. 18. Can: Annis. [Biskup na każdy rok w swojej diecesy Synod niechay ma o swojej Xieży.]

Districto-
ne.

Kościoty też reformowane słowem Bożym Ewangelickie, przykładem stárego Kościoła Krześciańskiego, Synody troiákie mienią, dla potrzeb Zborowych: Generalne, Provincy-
alne, Distryktowe.

Synody Generalne, ábo Nácionalne, czasu náznaczonego nie mają: ale bywają skłádane czasu potrzeby gwałtowney kościoła Bożego, za spólnym zezwoleniem Superintendentow, y Pánow Pátronow przedniejszych, według Konstitucyey Synodu Generalnego Włodzisłáwskiego, Can: 8. y Toruńskiego, Can: 10.

Synody Provincyálne bywają na każdy rok, na roznych mteyscach, według Konstitucyey Synodu Provincyálnego Ożarowskiego, Can: 2. który był w roku 1598. y Włodzisłáwskiego, Can: 5. który był w roku 1601.

Synody Distryktowe, raz w rok bywają, które Seniorowie Duchowni skłádają, według Konstitucyey Synodu Generalnego Włodzisłáwskiego, Can: 8. y Krákowski, Can: 6. de offic:

Super-

Superint: & Can:3. de Synod. Ktore Synody tym sposobem odprawowane bywają.

I. Seniorowie podług czasu naznaczonego, Processem na Synod Ministrów, Dyakonów, Seniorów świętskich, Lectorów, Pátronów wzywają, za którym Processem powinni się wszyscy stawić, y propoście wypisują na Proceście; o których na Synodzie mają trąctować, y który z Ministrów, y o ktorey materyy ma uczyć. A ieśliby nie mógł przybyć na Synod który z Ministrów, ábo Seniorów świętskich, dla iakiey wielkiej ástusney przyczyny, list na Synod posyła, w którym niebytność swa wymawia, pewną przyczyną: Osiaruiac się iednak na wszystko pozwolící, coby Synod podług słowa Bożego postanowił. Czego ieśliby nie uczynił, bywa karany według zdania Braterskiego. A to według dawnego zwyczaju, Concil: Carthag: iv. Can: 21. [Biskup na Synod niechay nie omieszkawa iść/ Ale ieśliby mu co gwałtownego przeszkodziło/ niechay że w osobie swey posle legatá / bedac gotow przyiać cokolwiek Synod postanowi/ salva fidei veritate.] Concil: Carthag: v. Can: 10. dokłada, iako ma Gratianus Dist: 18. Can: Placuit. [Excusationes suas litteratorie conscribant.] Concilium Arelatenśe 2. Can: 19. [Jeśliby kto zaniebdał być na Concilium, ábo zgromádzienie bráciey / á niżeli bedzie rozpuszczone Concilium, rozumiał opuścić/ niechay zna/ że iest daleki od spoleczności Braterskiej / y nie godzi się go przyiać / áż bedzie na przyszłym Synodzie rozgrzeżony.]

II. Po Kazaniu Senior zaczyna Synod tym sposobem. Po-
wstańszy bedzie mowit one słowa Apostolskie:

Łaska Pána nášego Jezusa Krystusa/ rc.

T uczyniwszy nápominánie do wzywánia Duchá świętego, śpiewają, Duchu święty zámítay ł nam / rc. y Modlitwę Páńską mowią, Oycze náš ktoryś iest / rc. Tak zaczyna-
no záwsze Synody. Eusebius opisując Concilium Antiocheńskie, mowi, Lib: 7. Cap: 22. Hist: [Wśelkich tedy rozmaitych czasów/ (iako occasia dopuściła) ielećroć Biskupi/ Presbyterowie/ y Diakonowie wespól się zgromadzali/ w każdym zgromádzieniu modlitwy miáno.] A Niceńskie Concilium

2. Cor.
13. v. 11.

opisu.

opisując: mowi, Lib: 3. cap: 11. De vita Constant: y Niceph: Lib: 8. cap: 16. Hist. [Biskup Antiocheński Eustathius, ktory po prawey stronie napierwey siedział/ powstawszy/ krotka oracja do Cesarza uczynil/ y hymn/ ktorym Bogu wszechmocnemu dziękoval/ czytał.] Concil: Tolet: IV. in Praefat: [Gdyśmy sie w Toletanie miesćcie w Imie pánstie/ za rozkazaniem Sisenánda Krola Hiszpánstiego/ y Fráncuskiego/ zgromádzili/ napierwey czynilichmy dżet i zbáwicielowi nášemu Bogu wszechmocnemu.]

III. *Vsiedzą Ministrowie za rozkazaniem Senior skim, ná mieysćách swych, porządkiem, według ordinácie swey: po nich Dyakonowie, za rozkazaniem Ministrów: Ná drugiey stronie Seniorowie świetcy, po nich inszy Pátronowie, Lectorowie stoia. Czego przestrzegano ná piernyszych Synodách, y to obwárowano. Concil: Bracaren: 1. Can: 24. [Zdało sie nam/ aby zachowawszy przodkowanie Metropolit / inszy Biskupi/ według czasu ordynowania swiego/ iedni drugich/ mieyscem piernyszym czéili.] Concil: Toletan: IV. Can: 3. [Zsiedşy sie wszyscy Biskupi / niechay społem wnida do Kościola/ y według czasów ordynacy swoich niech vsieda/ po nich presbiterowie/ po nich Dyakonowie: A vsiadşy w kolo Biskupi/ Presbiterowie za nimi niechay siedza / a Dyakonowie przed oblicznością ich niechay stoia / potym niechay wnida Laicy/ ktorzy do Concilium należa: A niechay beda zamknione drzewi] Toż teżma Liber Ceremoniarum, Rom: Eccles: Lib: 1. cap: 5. Sectio. 14. Concil: Carthagin: IV. Can: 39. [Dyakon ná każdym mieyscu/ niechay siedzi/ za rozkazaniem presbiterowym.]*

IV. *Proces za vpomnieniem Senior skim, oddawa mu ten Minister, ktorego ná ostádku doşedł, Aby sie stąd spráwił, ieśli w nşytkich był, y iáko przeşyłány bywał.*

V. *Spráwe Visyłacy, dawáia Seniorowie ná Synodzie Bráćiey, ktora wszyscy rozbieráia. Támże záraz bywa Dyscipliná y sąd, miedzy sámymi Ministrámi. A iesli by tego była iáka potrzebá, wzowa Seniorow świetfskich. Co też y przed tym zachowywano. Concil: Carthagin: IV. Can: 25. mowi:*

Biskupy między sobą niezgodnie / jeśli nie boia się Boga / Synod niechaj poiedna.] Tamże, Can. 66. [Który rozumie że ma krzywdę od Biskupa / niechaj idzie na Synod]

V I. Listy oddawania na Synod postane Seniorowi, y Legacie odprawiania. A Senior oddawa je Pisarzowi Synodowemu ku czytaniu. Który przeczytawszy listy, terminuje od kogo są, y o co. Także od kogo są legacie, y o co. T to tak przed tym było. Cyprianus in Concil. Carthagini: 1. [Gdy się w iedno w Carthaginie zgromadzili Biskupi / z Presbiterami / y z Dyakonami / przy bytności też wiela politego ludu / czytane były listy Iubaiana do Cypriana / y Cyprianowe odpisy do Iubaiana.]

Govlartio
in Epistol:
13. Cypria-
ni [Dyako-
nowie byli
członkami
Senatu Ko-
ścielnego]

Synody to
były, iako y
Glosa ordi-
naria Kościo-
ła in Aft.
Apostol: &
cit. Tomo I
Concil:
Athanasius
Dyakon na
Concilium
t. Nicen-
sim. Soera-
tes Lib: 1.
cap: 11. Epi-
phani^o Dy-
akon na Co-
ncilium Ni-
cen^{skim} 2.
disputatio-
ni. Vide Co-
cil: Nicen: 2.

V II. Proposicie z Processu czyta Pisarz Synodowy, y na-
nie porządnie wotują wszyscy. Naprzod Consenior, po nim
Pisarz Synodowy, potym Ministrowie porządnie siedzący, po-
nich Dyakonowie, z ich pozwoleniem. A potym Seniorowie
świątscy, y wszyscy Patronowie pobożni. Ktore vota Senior uważa,
a Pisarz je spisuje. T to nie nowa rzecz w Kościele Bożym. A-
bowiem Apostołowie świeci, na Concyliach, z czasów swo-
ich, dopuszczali wszystkim kościołowi wotować, y o wszystkich
rzeczach spólnie radzić, y sądzić. Actor: 1. y 15. y 26. Actor: 6.
y 2. Actor: 11. y 2. Actor: 13. y 1. Actor: 15. y 6. y 22. Actor: 21.
y 18. Toż było y w onym pierwszym kościele: Cyprianus na Co-
ncilium Carthaginienskim mówi [Szybelskie namuleyszy moi
towarzyszkowie / co mi odpisał Iubaianus, spólny Biskup
naś / radząc się mnie o nieprzystojnym krzcie kacerstwu: To
zostawa / aby o tey rzeczy każdy z nas z osobną / co rozumie-
my / powiedział] Concil: Carthagenen: IV. Can: 40. [Dyakon
w zgromadzeniu Presbiterow / gdy będzie / pytany / nie-
chaj mówi.] Na Concilium Constantynopolskim VIII. Ce-
sarz Basilius w głos mówił, a słowá iego położone są po Cano-
nie 27. [Jeśli kto co ma przeciwko temu świętemu / y po-
wszechnemu Synodowi ábo iego Canonom / niechaj w
poysrzodku stanie / y niechaj mówi co mu się zda / bądź
radz / bądź też lák / ábo choć y mieszczánin.] Na Concilium
Bájsleyskim, Presbiterowie mieli suffragium decisivum,

spólna

spólną iedną, y równą moc z Biskupami, sporow rozciecia, rozsądzania, y Canonow stánownienia. Vide Acta Concil: Basilien: Co iż sie nie zda sprzećinnikom, powiedai, że ad iuffragia decisiva, sami tylko należą Biskupi, Bellarm: lib: 1. cap: 15. de Conciliis. A czemuż Ambroży Biskupem będąc, słuchaczom swoim dopuszczał sąd czynić o wiare? Co sie z tych słow iego pokazuje, Epist: 32. [Auxentius Arrian/ wyzywana nas na Synod/ aby tam o wierze disputował. Wie bowiem żeście nie prostacy w wierze / y dla tegoż zbrania sie w tego sadu. O wiare disputować w kościele któż sie zbrania/ ieśli kto o sobie vsa/ mechay tu przyjdzie: Ten lud sądzi/ który w Krystusa uwierzył / w którego w sercu zakon Bożi iest / a nie ludzki. Abowiem sam Pan wola przez Proroka: Słuchay mie ludu moy / ktorzy umiecie sąd/ ktorych w sercu zakon moy iest.] Czemuż y sami Kárdynaly, ktorzy są tylko Presbiterami, albo Diakonami: Także y Opáty y Generaly Mnichow, do rad, do rozsądzania, y do podpisow przypuszczają? Vide Lib: 1. cap: 3. seft: 14. Cæremon: Rom: Eccles: Et Acta Concil: Lateran: & Trident: Gdyż na Conciliū Chalcedoneńskie, Opáci nie podpisowali sie, vide Actionem 1. Concil: Chalcedon: Także y na Listy y na Legacie porządnie wysłscy wotuią, A Concluzya zostawa przy Seniorách, podług słowá Bożego, y Canonow dawnych, y zgody wśytkiego Synodu. A wotuią wysłscy wczćinwie, skromnie, porządnie, y wolnie, pro conscientia. Ieden w drugiego sie votum nie wdzieraiac, sobie nie przymawiaiāc, ani iako mowil Cyprianus in Concil: Carthagin: [Neminem iudicantes, aut a iure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes.] Przestrzegaiac tego, aby nie mowiono onego, co niekiedy mowili xieża o Conciliū Epheskim z. na którym prasydował Dioscorus kacerz, A te słowá položone są, Action: 1. Concil: Chalcedon: [Violenta facta est vis cum plagis, in pura charta subscripsimus. Minabatur nobis damnatio, mina exilii tendebantur. Milites cum fustibus & gladiis instabant. Timebamus & fustes & gladios. Vbi gladii, & fustes, qualis Synodus est? Milites propter hoc

Athana: in Epist: de Synod: Arimi. Pro proznu cy biegun. z wie zafsz niaia slety/ je potrzebu ia Conciliy dla wiary/ gdyz Bozkie pisano/ iest nad wśytki pomocnicy Be.]

Tak ebyto y Conciliū Tridentſkie Vide Sleidanum lib: 22. & 23. & Molinuum de Concili: Trident: 21

accepit, ut nos terreret.] *A ieśliby też kto chciał co powiedzieć potrzebnego, choć odwołowanśy, wolno, tylko aby wziął wenią u Seniora.*

VIII. Ordynacie Dyakonów, Ministrów, obieranie Lection, y Seniorów, tak Duchownych, iako y świeckich, ieśliby tego była potrzeba, bywają, według Canonu Synodu Krakowskiego Generalnego, który ten jest, o Ministrach pierwszych, [Żaden Ministrów/przywolaść zać sobie Ministerium, ani sie sam posyłać nie może. Ale Senior na Synodziech Dystryktowych/Ministry obierać/ordynować/y posyłać ma.]

IX. Miśie abo posyłania Ministrów, na mieysca, bywają według Auditorów, y za spólnym zezwoleniem wszytkiej Bractwy, ut supr.

X. Consens czytają według postanowienia Synodu Toruńskiego Can: 3. Ieśli nie może być wszytek, tedy Canony iednego Synodu: A na drugim Synodzie, drugiego Synodu Canony, &c. &c. One do exccutiewy przynowdżić, ieśliby sie im nie dosyć czyniło.

XI. Konstytucie ktore sie postanowia, Pisarz porzadnie w Acta Synodowe wpisuje. Na ktore sie podpisują, Seniorowie Duchowni, Conseniorowie, Ministrowie, Dyakonowie, Seniorowie świeccy, y inśy Patronomic przednieyszy. Abowiem y ci do podpisów należą, na znak pozwolenia y świadectwa. Na Concilium Nicenskie powśechne podpisali sie nie tylko własni Biskupi, ale y Chorepiscopi. Vide subscriptiones Concilii Nicœni. Na Concilium Rzymkie, ktore było za Sylwestra, podpisali sie Presbiterowie, Dyakonowie, Constantinus Cesarz, Helena matka iego, Calphurnius starosta Rzymski. Vide actionem 1. & 2. Concil: Roman: Na Conciliū Aphrikáńskie, na którym był święty Augustyn, podpisali sie powśytkich Biskupach, Presbiterowie dwá Rzymscy, choć byli Legatami Papieskimi. Vide Tomos Concil: Na Concilium Arauskańskie, kazali sie Biskupi y świętym osobom podpisać, mówiąc: [Podobało sie nam / aby też y zacni a wielmożni meżowie / ktorzy sie z nami zgromadzili / własna reka podpisali sie.] Reccaredus Krol Hispáński, na Concilium

Toletáńskie III. podpisał się temi słowy, a jeszcze w przod przed Biskupy, [Flavius Reccaredus rex, hanc deliberationem, quam cum sancta definivimus Synodo, confirmans, subscripsi.] Także y żonatego, [Ego Badda gloriosa regina, hanc fidem quam credidi, & suscepi, manu mea de toto corde subscripsi.]

XII. Na listy, y legacie odpisuje Pisarz, y inſy Bracia, za rozkazaniem Seniorſkim, w ktorych też zaraz y oznaymiał tym, ktorzy na Synodzie nie byli, co się na nim postanowiło. A to przykładem dawnych Concilij. Eusebius Lib: 7. cap: 24. Hist: napisał, [Wſyscy Biskupi y Pasterzowie / ktorzy na Concilium byli wezwani / tedy list za ſpolnym zezwoleniem / do Dionisiusa Rzymſkiego Biskupa / y do Maxima Aleksandryńskiego mianowicie napisali / ktorego exemplarz do wſytkich prowincij rozestali. W ktorym to liście / y ſwoie ſtaramie / y pilnoſć / z ſtrony oney rzeczy Samosatenowej / wſytkim oznaymili / y przewrotne kacerstwo iego / y dowodow iego / przekonanie / także quastyie ktore mu zadawali: A nad to / wſytek żywot / y obyczaje onego człowieka / żrzelnie wyložyli.] A Biskupi zgromadzeni na Concilium Niceńskie, taki list do wſytkich koſciotow napisali, a ma go Theodoretus Lib: 1. cap: 9. Hist: [Jż za łaska Boża / y za rozkazaniem naszwietſzego Ceſarza Conſtantina / ktory nas z rozmaitych prowincij / y miast / w jedno zgromadził / to wielkie y ſwiete Concilium Niceńskie zebrane ieſt / Zdato się nam za rzecz potrzebna / aby od wſytkiego ſwietego Concilium / listy do was były poſłane / z ktorych możecie zrozumieć o czym był ſpor / y co postanowiono.]

XIII. Wzynanie Sakramentu Wieczerzey Pańſk: bywa, na każdym Synodzie, Generálnym, Provinciálnym, y Diſtryktonym

XIV. W Seſiey gdy się odprawi Synod, Senior podziękowanſzy Miniſtrom, Diakonom, Seniorom ſwietſkim, y Pátronom, iż się na Synod ſtawić raczyli, y o chwale Bożej ſpotecznie obmyſławali, Napomina ich, do pobożnoſci, y do miłoſci, do zgody, y do przestrzegania Conſtytucij Synodowych. Napomina ich też do Modlitw, aby Panu Bogu za dobrodzieyſtwo, kto-

Notuy, z rozkazania Ceſarſkiego, y Naszſzego Ceſarza.

re nād nimi okazác raczył, nā onym Synodzie, dzękowali, pro-
 śąc go, aby to wšytko, co należy do budowania chwały iego, do
 skutku przynieść raczył. Co też y Concilium Agatenſe czy-
 niło, pokázue ſię to z tych ſłow iego, Can: 71. [A iż w Imie
 Pánſtie / wšytkierzeczy pożytecznie poſtánowiłſy / Sy-
 nod w poſoia rozpuſzcza ſię / w przod Pánu Bogu / y Kro-
 lowi ſwemu / podziękuymy / proſąc miłoſci iego Boſkiey / á-
 byſmy nā wiele lat takoweſz rzeczy ſtánowić / y tegoż wczyc /
 ku chwale iego / mogli.] T poklekniwſy wšyſcy, tak ſię modla-
 z Seniore:

MODLITWA.

SWiety á wiecznie miłoſierny Pánie / ciebie
 nā niebie y nā ziemi wšelkie ſtworzenie / bez
 przestánku chwali / y wyznawa Pánem / y
 dobrodzieiem ſwoim / dziękuiac imieniowi twe-
 mu ſwietemu / zá niezliczone dobrodzieiſtwá / lá-
 ſki twoiey ſwiete. Y my też teraz / w tŷ zgromá-
 dzeniu ſwietym / ciebie chwalimy / Pánem ſwym
 wyznawamy / y zá dobrodzieiſtwá twoie ſwiete
 dziękuiemy / iżeſ nas nā tym Synodzie Duchem
 ſwoim rządził / y ſpráwował: ſpráwy / y mowy
 náſe / ku chwale Imienia twego ſwietego obra-
 cał. Proſimy cie pokornie / Pánie y dobrodzieiu
 náſ / ráczże Koſciół twoy ſwiety pomnażać / y
 rozſzerzać / czyn mu dobrze / poſoy w nim ſpraw-
 ſtraż. Aniełſka ogrodi / deſzczem ſłowá twoiego
 potrápiay / ſługi twe / w wrzędzie ich / rácz moca
 twoia ſpráwować / y lud Krzeſciáński rácz zma-
 cnić w wierze / Duchem twoim ſwietym. D-
 twierdź y to miły Pánie / coſ ſpráwił w nas / nā

tym

Pſal. 66
 v 29.
 2. Ioan.
 v 8.
 Gal. 2.
 v 18.

tym zgromadzeniu świętym / strzegąc abyśmy te-
go nie psowáli / ani vtra cáli / co słowem twoim
buduiemy / za powodem Duchá twoiego święte-
go. Day nam wšytkim pobożnośc / iednośc / y mi-
łość Krześcíańską: abowiem ná tym należy budo-
wanie Kościoła twoiego. A po śmierci / dopro-
wadź nas / do Królestwa niebieskiego. Uczyni-
to / dla milego Syná twego / Jezusa Krystusa / w
imie ktorego tobie sie modlimy / Oyczenáš / zc.

XV. Rozchodząc się, śpiewáią on Psalm, Błogosław
nam náš Pánie / zc. y, Bogu Oycu / zc.

XVI. Oznáymuią Ministrowie słuchaczom swoim, co sie
ná Synodzie postanowilo. Według onego Kanonu Synodu To-
letáńskiego, apud Grat: dist 18. Can: Decernimus: [Te rze-
czy / ktore sie ná Conciliách stánowią / każdy z osobná Bi-
skup swoim Kościołom niechay oznaymi.] y ono do effectu
swego powinni przynowdzić. Czego máia doglądać Senioro-
wie Duchowni, y świątscy, podług Constitucyey Synodu Krá-
kowskiego, Can: 5. de Senior: ord: equest:

WPROWADZENIE MINISTRA na mieysce.

Nicephorus Lib: 6. Cap: 30. Hist:

*Synoſkie
Biskupi,
mieysca
Oyczkofkie
zasiadali
przykłada
Aaronow-
ego zapa-
daniem
Śś. Jękich
Starſzych.*

Gdy ſie Samofatenus tak bärzo Bogu ſprzećiwiał / a-
ni wſtąpić chciał / to ſiny uczynić musieli / iż tego człowieka
z porządku wiernych wyłaczynę / na mieysce tego inſze-
go / nie bez wielkiej / iako rozumiemy / Bożey opatrności /
Kościołowi powſechnemu przelożyſmy / błogoſławio-
nego Demetrianą / ktory przed Samofatenem Kościół ten-
że Antyocheński dobrze rządził / Syną / imieniem Domną /
dary Bożymi / Biskupowi należacemi / meżą ozdobionego.]

Sozom: Lib: 6. Cap: 17. Hist: [Gregorius Nazianzenus,
Biskupstwo w Czazyńzenie miaste czku małym / po Oycu
otrzymał.] Policrates Biskup Azyatycki mówi do Victorá
Biskupa Rzymſkiego, piſe Euſeb: Lib: 5. Cap: 24. juxt: Ruff.
[Siedm z Rodzicow moich / porządkiem Biskupami byli / a-
ia oſiny.] Zozomenus Lib: 1. Cap: 2. Hist: [Biskupi w Ci-
ceiey zgromadzeni / Euſtathiusa / iako dla pobożności zy-
wota / tak też dla zacności nauki / rozumieiac być godnym
stolice Apoſtołſkiey / z miastá Bereiey pogranicznego / kto-
regó był pierwey Biskupem / do Antiochiey przenieſli.]

*Antyochia
stolica A-
poſtołſka,
nie tylko
Rzymſka.*

Socrates Lib: 5. Cap: 5. [Gregorius Nazianzenus, za ſpol-
nym zezwoleniem wielu Biskupow / z Biskupstwa miastá
Czazyńzy / na Biskupstwo Konſtantynopolſkie / był
przenieſiony.] Ibid: Cap: 7. [A tam za miastem w niekto-
rym Kościółku bärzo małym zbor miewał.] Abowiem Ary-
ani przednieyſze Kościoły opánowali byli.

*Każdy zbor
miał ſwo-
go Kłofue-
go Paſte-
rza / i nie
Władze.*

Teophilactus in Cap: 1. Tit.

[Dla tego mnie zoſtawił w Arcie / abyſ oſtatek rozrzą-
dził / y poſtánowił Starſze po miastách / iakom ja tobie był
wskazał. Presbytery na tym mieyscu zowie Biskupy / iako

y w li.

Oſc: 4.
V 6.
Iſa: 22.
V 19.
Pſa: 109.
V 3.
Ezech:
34. V 10.
3. Reg: 2.
V 35.
4. Reg:
13. y 22.

y w liście do Tymotheusza. A postanowił Apostoł/ aby każdemu z osobną mnaśtu/ Biskupi byli przełożeni. Albowiem nie chciał całej insuly jednemu Biskupowi poruczyć/ ale aby każdy z osobną mnaśto/ swego własnego Pasterza mało/ rozkazał: Rozumietac/ iż tym sposobem znosić ją mogła być Kościelna praca/ a iż ci wietśa pilność z strony ludu mieć mogą.]

Hieronymus in Epist: ad Tit: Cap: 1.

[A postanow Stársze/ i c. Niechayże słuchają Biskupi/ ktorzy mają moc postanowienia Presbyterow w każdym mieście z osobną.]

Synodus Włodislawvienfis, Can: 12.

[Ministrów ordinowanie/ a ná mieysca pewne ku usługowaniu Zborom Pánstwu posyłanie/ Superintendentom a ich pomocnikom/ Seniorom/ Ministróm/ iest zlecone: A około wyżywienia/ y potrzebnego opátrzenia Ministrów/ Pánowie Patronowie się stárac/ a Seniorowie Duchowni y świeccy tego spólnie dozorcami być powinni.]

Synodus Cracovień: Can: 2: de offic: Superint:

[W Districtcie sobie zleconym Superintendent wśedzie gdzieby potrzebá w Miasteczkach/ y we wsiach/ Ministry postanawiać ma. Tamże, Can: 4. de offic: Seniorum ord: equ: [Powinni beda dożyrcć tego/ aby Ministrowie mieli potrzebne wyżywienie/ y słusne pomieszkánie/ y zastawiać się onie/ żeby żadnych krzywd/ y wciśkow nie cierpieli.]

Ofs: 4.

¶ 6.

Isa: 22.

¶ 19.

Psa: 109

¶ 5.

Ezech:

34. ¶ 10

3. Reg: 2

¶ 35.

4. Reg:

13, y 22.

Nie iest to tedy nowa rzecz w Kościele Bożym, Stárszym, mieyscá Pasterzow nie mając, Pasterzami wiernymi y pobożnymi osadzić: Abo też ná mieysce Náuczycielow fałszywych, y niepobożnych, prawdziwe, y Bogá się bojące wprowadzić, one wyrzuciwszy, y z urzedu złożywszy. A czasem też, gdzie tego iest przyczyna słusna, odmienić, budowaniu dogadzać, choć iest wierny, y pobożny Pasterz.

Náuká.

I. ENIOR z Conseniorom Ministrá oddawá na miejsce: A gdzieby byli zatrudnieni, powinien iednák iechać, choć ieden, wzięwszy z sobą poblizu Ministrá, dla porządnego y uczciwego oddania.

II. Patron onego miejsca, Auditory, do onego Zboru należące, obwieszcza, poddane y czeladkę swą do Kościoła stawia.

III. Minister nowotny, na onym miejscu uczy, obyczajem zwykłym dnia onego.

IV. Senior uczyniwszy krotkie nápomínanie, iáko Apostołowie po miásteckách postánawali Pásterze, oznáymi przy czyns onego zgromádenia: A

T przywie-
dźcie o tym
wszystkim
w piśmie
iście.

V. Senior kazawszy onemu Ministrowi wystąpić, áby mógł być od wszystkich widziany y poznany, nápomina Pátroná, y słucháczce, áby go iáko Pósta, á sluge Bożego, zá Pásterzá swiego przyieli, onego słucháli, czcili, yiemu poddáni byli. B

VI. Onemu Pásterzowi Senior oddawa ZBOR, to iest, Wierne, dowiedziawszy się wiele ich iest, y one służywszy w Xiegi Kościelne: Nápomínájac go, áby onych osob nie vtracał, nie dbáłstwem y złym życiem. Tóušem, áby ich przyczyniał, iáko náuka zdrowa, tak y żywotem przykładnym. C

VII. Oddawa mu też Kościół, klucze, naczynie Kościelne, Szkoła, Szpital, Plebaniá.

II X. Provisia zaraz námanvia Senior, onemu Pásterzowi taką, z ktoreyby mógł mieć słuśne wychowanie. Abo nápomni Pátroná, żeby dobrá Kościelne oddał, według Konstytuciey Sy-

nodu

Tit: 1
V 1

A
A 8: 14
V 23
Tim: 1
Sc. ut
sup: in
Prom

B
Luc: 10
V 16
1 Tim: 1
V 17
Heb: 11
V 17

C
Ezech: 3
V 17
Ioan: 10
V 11
Tit: 2 V 1

Isai: 5
V 6
Isai: 55
V 10
1 Cor: 13
V 6

nodu Piotrkowskiego, Can: 9. y Krakowskiego, Can: 3. de off:
Sen: ord: eque: y Włodziszawskiego, Can: 12. D

D
Luc: 10.

V 7.

1. Cor: 9

V 14.

Gal: 6.

V 6.

I X. Pasterz nowotny czyni rzecz do Patrona, y do słuchaczom, ofiarując im wierność, chęć, y życzliwość swoje. Prosząc ich też aby go posłuszni byli, szanowali, y zań się Panu Bogu modlili, aby mu w urzędzie onym Pasterskim błogosławił.

X. Dawa reke Pasterz Patronowi, życzliwości y wierności Pasterskiej. A Patron też iemu dawa reke posłuszeństwa, y starania Pasterzowi powinnego y należącego.

XI. Modlitwa bywa za Pasterzem nowotnym, aby mu Pan Bog na onym miejscu, błogosławił: do ktorey Senior napomni słuchacze, mówiąc: Wpadźy na kolana! ic.

słuchacze

pożegnani

się modlić

za siebie Na

uczyte.

Ró: 15. V 30

2. Cor: 1.

V 11.

Eph: 6. V 19

Col: 4. V 3.

2. Thes: 3.

V 1.

MODLITWA.

Panie Boże wszechmogący / Oycze Pana naszego Jezusa Chrystusa / twej najsłodszej miłości / prosimy pokornie za tym nowotnym Pasterzem / rączże go nam na tym miejscu / Duchem twoim świętym rządzić / błogosławić / aby owieczek twoich do czasu sobie powierzonych / od białych wółstwa / y od bluźnierstwa strzegł / y bronil słowem świętym twoim: w znaiomości twoiej najsłodszej zmacniał: w wierze prawdziwej potwierdzał / y w Krzyżu pocieszał / á zgorżenia żadnego / nauka / y żywotem aby nie czynił. O miłosierny Boże / rącz ty sam sprawić w ludziach pragnienie Królestwa twoiego / y gorliwa chęć ku słowu twemu: ktorym słowem / Bóg rządzi tajemnic twoich / á pracownicy

Isai: 5.

V 6.

Isai: 55.

V 10.

1. Cor: 13

V 6.

w winnicy twoiey / sumnienia náše niech postra-
 piáią / y posiłáią / szczepiaćw nas náuki zbárdien-
 ne / y cnoty tobie sie podobáiące. A ty sam daway
 wzrost / pracy ich błogostáwias. O święty / á
 dobrotliwy Pánie / nie rácz nam plácić dla nášej
 niewdzieczności / zlemi Káznoǳieymi: Vcho-
 way nas miły Pánie / od złych robotników / od
 niewiernych nájemników / y tych wšytkich / kto-
 rzy od ciebie nie są posłáni. Przez Jezusa Kry-
 stusa Pána nášego / w imie ktorego tobie sie mo-
 dliny / Oycze náš / ktoryś iest / zé.

Ier. 21.
y 21.

XII. Po modlitwie śpienáią, Pożegnay nas Boże Oy-
 cze / zé. A zalećinśy ubogich, y ząspiewanśy, Bogu Oycu /
 y Synowi / zé. rozeydą się.

ODPRAWOWANIE VISITACIEY.

Augustinus in Psal: 126.

Dla tego wyższe miejsce postawione iest (w Koście-
le) Biskupom/ aby oni superintendant dogladali / y iakoby
strzegli ludu. Gdyż y to co po Grecku Episcopus mowia/
tłumaczy sie na Lacińskie / Superintendentor, Dozorca/
iż dożiera/iako ten ktory zwierzchu pątrzy. Jako bowiem
Winiarz ma wyższe miejsce/ aby strzegł winnice: tak y Bi-
skupom / wyższe miejsce sprawione iest. A z tego wyższego
miejsca niebezpieczno rachunek czynić/ iesli tym sercem na
tym miejscu stać nie bedziemy / abyśmy pokora swoia byli
pod nogami waszymi/ y za was sie modlili. Aby ten ktory
zna serca wasze/ sam was strzegł/ gdyż my tylko was przy-
chodzących y wychodzących możemy widzieć. Strzeżemy
tedy was z powinności powierzoney / ale tego zadamy aby
nas spolem strzeżono z wami. Wam iako Pasterze iestesmy/
ale pod onym Pasterzem/ktory na Erzyżu raz zasnął/y zmar-
twoych wstał: z wami iestesmy też y owcami / wam z tego
miejsca iestesmy nauczycielmi/ ale pod onym iedynym A-
strzem / w tej szkole spoluczniami z wami iestesmy. Jesli
tedy chcemy/abyśmy byli w straży/od tego/ktory sie dla nas
vmiżył/á wy wyżsiony iest aby nas strzegł / vmiżaymyś sie.
Tenże Lib: 19. Cap: 19. de Civit: Dei: [Dla tegoż mowi A-
postol/ Kto wrzedu Biskupiego pragnie/ dobrego rezultatu
żada. Tym słowem chciał wskazać Apostol/co iest wrzod Bi-
skupi/ iest to imie pracy/ nie dostojności. Greckie to iest
słowo Episcopatus, z tad początek swoy mające/ iż ten k-
ry nad innymi iest przełożony/ tych ktorych iest przełożony/
(superintendit,) doglada/mając staranie o nich.] Tamże na-
to Caput piśac Ludovicus, mowi: [Athenieńczycy posyła-
li do miast pod ich mocą bedących / ktorzyby w rzeczy id-
wglądali: A tych nazywano Episcopami/to iest Dozorca]

Przed Star-
szych Kos-
cielnych i-
ki iest, o-
bacz każdy
Starsty, a
czy mu
dosyć.

P. Krystus
sam tylko
i jest na Erzy-
żu Paster-
zem. Ioan:
10. y 11. a
Dozorca go
iż iako go
ja pod pas-
terami, nie
pod P. pie-
nim, co też
y Vicellius,
Domini: 11.
post Trinit
przysnał do
mościac:
[Dobrego
Pasterza/
dobry pod
pasterze po-
hmaleni
dożycie:]

Leonas *Sci*
Sci, *Sacer-*
dos, *Kapla-*
nie *rylko*
szko *ducho*
wny *ma-*
lezy, *ale*
Sci *Sci* *Sci*
Apoł. *V* *6.*
1 Petr. *2.* *V* *5.*
Tert: *Exh:*
ad Casti:
[Zali *ymp*
lacy *nie* *ie*
stefny *Baz*
ptany *Baz*
pisano *boz*
wiem *ic]*
ut *supr.*
Toz *mo* *Sci*
y *Cyp:* *Ser:*
de *Christi*
unatione.
[Wyscy
ktory *od*
Bzysko
wego *inicz*
nia *Bzys*
ciany *sta* *zo*
wy *oficuz*
ta *Bogu* *ka*
zodoniowa
oficze *pos*
swiecent
od *Boga*
swiatechla
wości *Baz*
ptany. *]*
Tak *y* *Epi-*
scopus *so-*
bon *Sci*
Sci *nale-*
zy, *Sci*
Augu-
styna *i.*, *o-*
byczic *ie-*
dnak *Sci*
im.

um/ *Visitatorum*/ y podstrzegaczami. W *Pisimie* *swietym*/ *Episcopus*, pospolicie *Dozorca*/ y strożem nazywa sie/ iako
 v *Ezechiel*/ y *Ozcafa*. [*Tenże* *Augustyn* *dokłada*, *Serm:* *51.*
de Sanctis: [*Każdy* *Gospodarz* w domu swoim/ ponieważ
 iest głowa domu swego / należy nań vrząd *Biskupi*/ iakoby
 domownicy iego wierzyli/ żeby ktorzy z nich w odsczepien-
 stwo nie wpadli/ ani żoná/ ani syn/ ani córka / ani też sluga/
 ktory tak drogo *Epiony* iest.]

Concilium Bracaren: 2. Can: 1.

[*Zdalo* sie wszystkim *Biskupom*/ y ná to sie spólnie zezwo-
 lili/ aby *Biskupi* iedząc po każdej *Provincey*/ y po każdym
Districtie/ naprzód pilnie sie pytali od *Kiezey* / iaki porzą-
 dek z strony *vslugi* *Krztu*/ y *Wieczerzy* *Pánstkey* zachowu-
 ia/ y iako inſze rzeczy w *Kościel* *Bozym* odprawuia. A ie-
 śliże znayda dobrze odprawuiace/ niechay *pánu* *Bogu* *dzie-*
kuia: A ieliż nie/ tedy nieumieietnych náuczyc máia. Gdy
 tedy tych rzeczy *Biskupi* pilnie sie wypytáia od *Kiezey* swo-
 iey / drugiego dnia zgrómadziwszy lud tamtego *Kościola*/ *niechay* *ich* *wez*/ aby sie strzegli *bledow* *báw* *ochwałstwá*/ *abo* *rozmaitych* *występkow*: to iest/ *mezo* *boystwa*/ *cudzoło-*
stwa / *Krzywoprzyśięstwa* / *falszywego* *świádecctwa* / y in-
 szych *grzechow* *śmierć* *przynoszących*. A czego sobie nie ży-
 czą aby tego drugim nie czynili: A aby wierzyli *martwych*
wstanie *wszystkich* *ludzi* / y dzień *sádný* / w ktory każdy we-
 dlug *spraw* *swoich*/ odnieſie *zapłatę*. A tak *Biskup* z iedne-
 go *Kościola*/ *niechay* *iedzie* *do* *drugiego*.

Concilium Toletanum 4. Can: 35.

[*Potrzeba* aby *Biskup* ná każdy rok / w swoim *Distri-*
ctcie *do* *Każdey* *z* *osobná* *Plebánicy* *iedzil* / aby sie *wywie-*
dzial *czego* *ktory* *Kościol* *w* *naprawie* *swey* *potrzebuie*. A
 ieliżby *śam* *tęgo* *ábo* *prze* *nie* *spóśobność* *zdrowia* / *ábo* *prze-*
zabawy *wykonáć* *nie* *mogli* / *niechay* *że* *Presbiterzy* / *ábo* *Dia-*
koný *ludzi* *dobre* *pośle* / *ktorzy* *by* *śie* *o* *dochodziech* / y *naprá-*
wie *Kościolow* *wywiadzieli* / y *o* *żywoćie* *śie* *slug* *Kościel-*
nych *wypyтали*] *Czytay* *o* *tym* *causa* *ro. quæst. 1.* y *Synod*
Krákowſki, *Can: 3. o* *Superint:* *vt* *supr:* *Námiedzanie* *tedy*

Zborom

Ezech:
3 *V* *17.*
Ofea *9.*
Y *8.*

Zborow w każdym *Districtcie*, przez *Stársze*, iako nie iest nowe, tak też nie ma być opuszczane, zaniedbywane, y źle wdawane. Abowiem *visitacyami*, budowanie się pomnaża, a zgorzeniu się zabiega.

Náuka.

I. *Visitacya* bywa raz w Rok według zwyczajui dannego kościoła, y *Canonu Synodu Krákovskiego*. A iесли też tego niemáś potrzeby, tedy we trzy látá zámśe bywa, wśtykich kościołow porządnie.

II. *Seniorowie Duchowni y Świetscy*, wprzód porozumiewáią się gdzie pilniey iechąc na *visitácię*: a czásęm porządkiem *Zbory* *visituią*.

III. Dawáią znác o swym przyiechaniu przez list *Pásterzowi*, y *Pátronowi*. A gdzie iest tego potrzeba słusna, bez oznaymienia iádą.

IV. Dniá pewnego, który sobie upátrzą *Seniorowie*, a nawiecey w *Niedziele*, dla wielśego zgromádzienia, w *Kościóle* *visitácię* odprawuią. A ile gdzie tego widzą potrzebe.

V. *Nabożeństwo* czásu *visitáciey*, sam *Pásterz* onegoż mieysca odprawuię, obyczajem zwyktym.

VI. Po *nabożeństwie* *Senior* przyczynę przyiechania oznáymie, uczyniwszy krotkie nápowinanie, o *visitáciách*, z piśmá *S.*, I. *Sam.* 7. *Y* 15. *Akt.* 14. *Y* 21. & c. *Akt.* 15. *Y* 36. 41. *Akt.* 16. *Y* 4. *Akt.* 18. *Y* 23. *Akt.* 19. *Y* 21. 2. *Corint.* 12. *Y* 14. 1. *Phil.* 2. *Y* 19. Tz zwyczajui dannego *Kościółá*, o czym są położone *świádectwá* wyżśey.

VII. Czyta *Senior náuke Pánwá świetego*, który uczyni liście piernysym do *Tymotheusza*, a w kápitułe trzecíey, iaki ma być *Minister* w náuce y w żywocie, rzekłszy:

Posłuchajmy słow Páwla świętego / który opisał 1. Tim: 3. iáki ma być Minister w náuce / y w żywocie / mówiąc:

W Jernać jest tá mowá: Jesli kto Biskupst: / zé.

Pátrz w ordynowaniu Ministrów. fol. 163.

Otoż słyszye namilży Krześciance / iáki ma być Minister / w náuce / y w żywocie. A tak

PYTANIE, PATRONA, y słuchaczów.

Chryſtós:
deſpirituſ.
ſo ofobie
P. Kryſtu-
ſoſezy po-
ſoieda:
[Jesli Pro-
ty ztych Pro-
tyz mowa
je máia Du-
cha s / me-
wſby co z
ſiebie / á
nie z Ewán-
geliey / nie
wierzye
mu. Náuki
miej níz
ſladupie.
Jáko nie
czyta tych
rzeczy / kto-
re ſa nápi-
ſane / ále z
ſiebie ſá-
me me-
iárona ieſt
rzecz iz nie
ma Ducha
ſwiátego.]

I. **P**ytam was wſtych / á miánowicie Pa-
trona tutecznego mieyſcá / Jesli ten pá-
sterz vczy według ſłowá Bożego piſá-
nego / od ktorego áni ná lewo / áni ná prawo / nie
ma ſie vchylać. R. ^A

II. Jesli ieſt w przedzie ſwoim pilny / doſyci-
mu czyni: to ieſt / Jesli náuki bywáia w Niedzie-
le dwa rázy / we Srzode / y w Piátek: cháſu ob-
chodu Pámiatki ſwietych: Jesli odprawuie v-
ſtuge Wieczerzy Páńſkiej / według zwyczáiu ko-
ſciola Krześcíanſkiego: Jesli poſty zápowieda
zwyczáyne / y one odprawuie: Jesli chore náwie-
dza / y móle vtwierdza: R. ^B

III. Jesli żyie według náuki Duchá ſwiéte-
go / pobożnie / trzeźwie / y przykádnie: R. ^C

IV. Já

D
1. Tim:
Mat: 25
V 21.
1. Cor:
V 6.
1 Cor: 13
V 10.
B
1 Tim: 4
V 1.
Ioan: 6.
V 66.
1 Tim: 1.
V 19.
Mat: 3.
V 12.
Apoc 6
V 13.
D
Heb: 10
V 25.
Apo: 3.
V 15.
Rom: 12
V 18.
1. Cor:
6. V 1.
Gala: 5.
V 15.
Mat: 5.
V 16.
Rom: 2.
V 24.
A
Dev: 11.
V 31.
Prov: 10
V 6.
Ier: 24
V 2.
B
1. Tim:
4 V 11.
C
Tit: 2
V 7.
1. Pet: 1
V 1.

D
1. Tim: 3

IV. Jáko dom swoy rzadzi. R. ^D Tzá

kážda odpowiedzia te písmá przywiedzie.

Ná pytanie Seniorokie, szczyrze y prawdzinwie odpowiada Pátron y slucháczé, ktorým to nalezy.

PYTANIE MINISTRA.

I. **P**xtam też ciebie bráćie miły: Jesli kto do słowá Bożego przystat: Abo iesli od niego nie odstát: R.

A
Mat: 25.
V 21.

1. Cor: 3
V 6.

1. Cor: 15
V 10.

B
1. Tim: 4
V 1.

Ioan: 6.
V 66.

1. Tim: 1.
V 19.

Mat: 3.
V 12.

Apoc 6
V 13.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

Rom: 12
V 18.

1. Cor: 6.
V 1.

Gala: 5.
V 15.

Mat: 5.
V 16.

Rom: 2.
V 24.

C
Tie: 2.
V 7.

1. Pet: 1.
V 1.

D
Heb: 10
V 25.

Apoc 3.
V 15.

IV. Jesli sie według Consensu Synodow Generálnych spráwnieš / y Zbor sobie zlecony rozdzíš: Abowiem to ná každého Ministrá wkláda Synod Generálny Toruński / Can: 2, 3. y Włodzisławski / Can: 3. Do tego: Jesli Constitucye Synodow Generálnych / Provinciálnych / y Districtowych / biorą swoy effect? K temu: Jesli iedna forma / ábo Porządkiem / y Kátechizmem od Kościoła Bożego przyietym / y v chwalonym Nabożeństwo odpráwnieš? R. ^E

A iesliby ináczey było, Ministrá zgromi, y ná Synod go odniešie.

V. Mašli Diakona / ábo Lectorá. A iáko sie zachowuie przeciwko tobie / y ieslić sa poslušnemi: kto ie żywi / y opátruie? R. ^A

VI. Szkoła iesli iest: á Rector ábo Bákalarz dosyćli czynia w szkole vředowi swemu: sáli pilni Kościoła / vřzali Piesni studentow / á sáli poslušni tobie: Bynali examen dżiatek dwa razy do roku: A kto im pláci? R. ^G

VII. Naczymie Kościelne iesli iest / y w iákim chorwaniu iest? Jáko Kielich / Pátyna / Niednić / cá Krzćilna / Obrus / zć. R. ^H

VIII. Jesli iest špital / á dobrá špitalne iáko sie obrácaia / kto nimi šásuie / ktorych miřt nie ma vřywać dobrym summieniem / iedno vbořstwo? Boto iest šklad vbogich ludži / y chleb pána Kryřtusow? R. ^I

IX. Štrzyn

F
Czytaj Synod Włodzisławski
fol: 134.

G
Synod Ożarowski, Ca 9. mości:
[zapłać bákalarz pátren do tóř ma cda dawć mł młstrowi / á młstrowi ie mu.]

H
Dan: 5. V 1.
I
Pátrzym
ššenten:
ššKátech.
przed Piz.
šniámi, c
šłodzie.

E
Pátr.
na kón.
ca ody.
nodáv
š przed
Formy
Przed.
mořka.

Synod
Toruński, Ca
16.

Ad: 20.
V 28.

I X. Strzyniá kościelna iáko sie obraca? R. ^K

X. Co zá opátrzenie maś / á iesliś kontent z niego: dochodźili cie zupełnie: Abowiem to iest / nie iálmuzná / ále zapłata twoia zá službe / ktora czyniś w Domu Bożym / według świadectw świętych Piśm / Numer: 18. ¶ 31. LUC: 10. ¶ 7. I. Cor: 9. ¶ 14.

X I. Kto powinien Kościół opráwiác? Abowiem Kościół / w ktorych sie služba Boża odpráwiue / nie máia być pustożone / ále popráwiá / ne / y ozdobione iáko nappilniey / tylko oprocz ozdób báłwochwálstwo z soba niośacych: Także stoł przykryty / láwki / kázałnicá / lichtarze dla náboženstwa nocnego / w dni wroczyśte / máia być własne Kościelne / nie pospolite / y Cmyntarze o / grodzone / podług nápomínánie Synodu Gene / rálnego Toruńskiego? R. ^L

To inśe rzeczy, ktore należą do budowania, á są opisáne w Kanoniech Synodowych, pilnie sie wywiáduie Senior, iesli tego widzi być potrzebe, Dogadzáiac iedná y w pytániu nyselkiemu budowaniu, á uchodząc zgorśsenia. Ná ktore pytánie, o nysytkich rzeczách, Minist: słusná spráwe dáwa.

VIII. Odpráwiuśy Senior pytánie, á słusná spráwe o nysytkich rzeczách do budowania należacych wziánuśy, co dobrego, y porzadnego we Zborze zástá, záto Pánu Bogu chwale danuśy, Pásterzowi, Pátronowi, y słucháczom, to pochwa li: Nápomínáiac Pásterzá, áby sie miał ná pieczy sam, y nysytkę trzode, nád ktora go Duch święty pośtanowił Dozorca, áby

^K
Strzynki
Kościelney
jest ozdoba
tanka, 2.
Par: 24. ¶ 8
Marci 12.
¶ 41.
1. Corinth.
16. ¶ 1.

^L
Athan: E-
pist: ad Sol:
[Pytáni
podwiedli
báłwoch-
wáłce / áby
náślińá Ko-
ściół / plud-
wámiencz-
wáli / láw-
ki / kázał-
nic / stół d-
wány / ta-
blice Koś-
cielne / y in-
śe rzeczy /
Prore mogli
wpniośy
przed prz-
sionet / po-
páli.]

Synod
Toru-
ński, Ca:
16.

Ad: 20.
¶ 28.

pił Zbor Boży, ktorego nabył przez własną Krew: Stawiać też samego siebie we wszystkim wzorem dobrych uczynków, w nauce szczerość, a w urzędzie poważność zachowując. Napomni też Pátrona, y inſe ſłuchácz do ſtátecznoſci w Nabóżeńſtwie y do pobożnoſci, y miłoſci Krzeſciánſkiey, y do pilnego ſtárania o pomnożenie chwaty Pána Boga wſechemogącego, Tonego w Wierze ſwietej, w nauce Apoſtolſkiey utwierdzi. A ieſli też co nie porzadnego zaſtanie, ma im to zgánić ſłowem Bożym, y napomnieć, aby ſie ſtáráli, iákoby wſytkie rzeczy do klubu ſwoiej przyniedli, referuiąc ſie iednák w tym wſytkim Senior, ná Synod bliſko przyſły Diſtrictowy. A iſby ich Pan Bog do tego wſytkiego ſpaſabiat, coby było z chwátą iego naſwietſzą, przy dokończeniu Viſitácie, modli ſie Senior Pánu Bogu ze wſytkimi.

Tit. 2.
V 7.
A. 14.
V 22.

MODLITWA.

Panie Boże wſechemogacy / Oycze wielkiego a nieſkończonego miłoſierdzia / Tyś ieſt powodem rzádu w Koſciele twoim. Tyś Apoſtołom ſługom twoim / w náwiedżaniu Zborów błogoſławił: przez nie ludźi Krzeſciánſkie / w wierze prawdziwey utwierdzał / w krzyżu poſiłał / y w pobożnoſci ſwietej zmacniał. Proſimy cie poſkornie / ráczże nam / y w teráźniejszy w náwiedżaniu Zborów twoich błogoſławić / y ſzczęſcić. To co ieſt w tym Zborze twoim dobre / ſwietego / y tobie ſie podobájącego / utwierdzaj: a co ieſt złego / y tobie przeciwnego / wykoźrzeniaj. Páſterzá tutecznego / Duchem twoim ſwietym ſpráwuj: Dárow niebieſkich przymnażaj mu / dla budowánia Koſciółá twego. Pátro-

na / y

na / y ze wszytkim domem / błogosław na świecie /
w łasce twoiey / y w dobrym zdrowiu długo cho-
way. Słuchacze wszytkie / w nabożeństwie pra-
wodziwym utwierdza: żywotem Krześciańskim
obdarz / ludzi nieposłusne Ewangeliey twoiey /
zmiekc / y oświeć Duchem twoim świętym. Na
tym gruncie / broń miły Panie ludzi wszytkich / od
powietrza / od głodu / od miecza / od ognia / y od
innych przygod niešťczesliwych : A po śmierci /
dajże nam wszytkim żywot wieczny / Amen. Wy-
cze naś / ktoryś iest / zc.

I X. Zalećmy potrzeby ubogich, y zaśpiewamy, Bogu
Oycu / zc. rozeydą się.

X. Nim odiedzie Senior, Biblioteke iego w domu, także co
czyta, albo piśe, ogląda, żeby tak nigdy nie proznował, y w
niegi się zámagał: pomniąc y ná powinność swoje, y o *W*isłá-
cyej wiedząc.

Verinus :
[Egregios
cumulare
libros, pra-
clara su-
pellex.]

Hieron: E-
pist: ad Ne-
potia: [Pi-
śniá święte
często czy-
taj / y om-
niędy z ca-
twoich pi-
śnió święte
niechay nie
wypodsi /
Wcz się te-
sam / czego
innych ma-
nać.]

ZACZYNANIE NABOZENSTWA W Nowozbudowanym Kościele, Co pospolicie zową POSWIACANIEM.

I.
Co jest po-
święcanie
Kościoła.
Deute: 20.
V 5.

I. Chrysost. Hom: 19. in Ep: ad Hebr: [Quam dedicavit, hoc est, quam construxit, quam præparavit, & quam initiavit. Dedicatio quippè dicitur initium utendi.]

Polydorus lib: 5. Cap: 7. de Invent:

[Chrysostomus ait: Dedicare, aliud nihil est, nisi utendi initium facere.]

II.
Forma Ko-
ścioła, Ex-
od: 26/35
Fzech: 8.
V 16.

II.

Valafridus abbas Lib: de Offic: Eccles: Cap: 4.

[Przodkowie nasi niedbali o to tak zbytnie / na ktoraby strone Kościoły modlitw postawić / wiedzieli bowiem że w: śiedzie Bog jest: Nie bładza ci ktorzy w Kościołach nowo zbudowanych B o g u. albo w wychodzonych z plugaństwa białwochwałskiego / dla nieiakię sposobności miejsc / ołtarze na rozmaite strony stawiaia. Abowiem weście y do Kościoła Salomonowego / y do przybytku Nojzego od wschodu bylo.]

Socrates Lib: 5. Cap: 21. Histor:

[Kościół w Antyochiey na zachod słońca postawiony jest.]

Chrysostomus Homil: 74. in Mat: h:

[Jam wysłal od przodkow swych / że takowych przegrod w Kościele z początku nie było: Abowiem w Krystusie Jezusie nie maś męszczyzny / ani niewiaśty. A też za czasow Apostolskich wspotek sie modlili / męszczyzny y niewiaśty.]

Concilium Turonense II. Can: 4.

[Do modlitw / y do używania świętości / laikom y nie-

wiaśtom

wiaństwom / iako jest obyczaj / otworzone są wrota do
miejsca naswietłego.]

III.

Tertullianus Lib: Contr: Valentinian: Cap: 2.
[Dom naszey gołebice / iestci prosty.] Tenże Apo-
loget: cap: 39. [Schodżimy sie do Zboru y do zgro-
madzenia / abyśmy sie Bogu modlili / schodżimy sie y
na przypominanie Boskich piśm / záprawde wiare
świetymi głosy karmiemy / y na używanie Wiecze-
rzy Pánstey / y na kárność Kościelna / y dla dobro-
wolnego składania iálmużn.]

Augustinus Epist: 109.

[W Kościele żaden niechay nic nie czyni / iedno
to / dla cze° iest zbudowany / skąd y nazwisko wziął:
Gdy sie modlicie Bogu P salmami / y Pieśniami / to
niechay będzie w sercu waszym / co wynasćacie glo-
sem swoim.]

Beatus Rhenanus in lib: 9. Eusebii.

[Pierwszy Krześciance Kościoły ku czci Krystu-
sowi Pánu zbudowane / zwáli Dominica, do któ-
rych sie schodżi: i dla modlitw / dla kazań / y dla uży-
wania Sakramentu.]

IV.

Hieronymus Epist: ad Nepotian: de
vita Clericor.

[Wiele takowych iest / którzy budują ściány / y fi-
lary Kościelne podprawiáia / marmory sie świeca /
podniebienia sie pozłócište / i sńia / perlami ołtarz iest
osádzony: A slug Krystusowych niemáś żadnego
obráńia. Niechay mi nikt nie żádawa: Bogáty byl
w Żydowstwie Kościół / ani stołu / lamp / kadzielnic /
mis / kubkow / moździerzow / y inšego naczynia ze
złotá wczynionego. Te rzeczy / w ten czas podobály
sie pánu Bogu / gdy kápláni ofiáry ofiárowáli / y
krew bydleca była odkupieniem grzechow. Ale te-
raz gdyż Pan w bogi / w bostwo domu swego poświę-

III.

Cel: Kościół, Mat:
26. V 55. Ał: 20. V 7
Iśa: 56. V 7.

IV.

Ochędostwo Kościoła.

Aug: in Psal: 25. [Dom
Boży ktory iest Kościół
iś / ma iestce w sobie
zle ludzi / ále ozdoba
domu Bożego / w do-
brych iest / w swietych
i est. To ochędostwo do-
mu two- iá Dawid w-
mówiałem. Ci należą
do ochędostwa domu
Bożego / w których mie-
ścił się chwałá Boża / y ci-
śa miejscem mieścił
niá chwały Bożej. A
táż mówiłem och-
dostwo domu twoie-
to iest / w świątliwych kto-
rzy w nim są / á chwały
twoiey sukáia.] Tenże
Serm: 254. de Tempore

[Ochędostwo Domu
Bożego / y miejsce mie-
ściłniá chwały / mis-
tueimp. A ktoreś iest
ochędostwo domu Bo-
że- / y miejsce mieścił-
niá chwały iego / o którym
Kościół iego / o którym
mówi Apostoł / Ko-
ściół Boży świąty iest /
którym wy iestecie.]
Text Zjedn: skj, y Pa-
ganius czytá: [Wnie-
sławem Pánie mie-
ściłnié domu twoego / y
miejsce przystępu ch-
wały twoiey.]

cił / rozmyślamyż Krzyż jego / á bogactwá bedziemy sobie
poczytać za błoto. Coż sie temu dziwniemy co Krystus ná-
zywa złośliwa mammona? Třá coż sie zapátrzamy / y w
czym sie łochamy: czego Piotr świet y nie miał / co y sam iá-
wnie wyznał. A iesliże za litera idziemy / á Historya nam
prosta / cheć do złotá / y do bogactw czyni / tedy ze zlotem / y
inše obrzedy Żydowskie zachowaymy.]

Bernardus Apologia ad Gulielm: Abbatem.

[Lstni sie Kościół po ściánách / ale w vbogich niedostá-
tek čierpi / Pamięnie swoje pówłoczy zlotem / á syny swoje
nágini opuścza / z dochodow vbogich / służy sie oczom bo-
gaczow / znáyduia sie čiekáwi / czymby sie wćiesyli / á nie
znáyduia nedznicy / czymby rárowáni byli. Opuśczať Ko-
ścielne niezmierné wyśókości / nie pomierna dlugosć / zbye-
tnie serókości / Kóstowne tynkowánia / čiekáwe malowá-
nia / Ktore rzeczy gdy wzroť modlacych sie / ná sie obráćia /
przeřkadzaia / y áffectowi modlenia sie / á mnie tež nieiatim
spósobem wyrażaia / stáry obrząd Żydowski.]

Miechovita Lib:2.Cap:3: Chronic: polon:

[Támawiali Łáćinnicy Włodzimierzá / áby wiáre ich
przyiał / ale niechćiał / ábowiem Ceremonie Łáćinřkie málo
nabożne / y Kościół málo ozdobne / zdáły siemu.]

Origenes Lib: 7. Contr: Celsum.

[Krześćianie niemoga áni pátrzyć ná Oltarze / y ná obrá-
zy / dla onego co Bog powiedział w zákonie: Nie bedźieř
sobie czyniť obrázu.] Tenże Lib:8. [Brzydzimy sie pořwia-
ćaniem obrázow / y oltarzow.]

Arnobius Lib:6.Contr: Gentes.

[Winuiecie nas Pogáni / iż obrázow nie stáwiamy / oltá-
rzow nie budujemy / áni řádziemy.]

Minutius in Octavio.

[My Krześćianie nie mamy řadnych oltarzow / řadnych
obrázow / řrzyżow nie chwalimy / áni o nie dbamy.]

V.

Nissenus in vita Gregorii.

[Krześćianie ná řáždym mieyscu / pod imieniem Krystu-

řowym]

Obrázy nie
řa ochędo-
řem Ko-
ścielnym, á
leráćy o-
řpecieniem
y plugář-
řem, bo ie-
rák zóřcie
Prřmo ř. 2.
2. Paral. 29
V 53, 55, 58.
Iř. 30. V 22.
Ezech: 22.
V 3.

V.
Kościół
řemu ná-

śwymi / dla modlitw Kościoły budowali. Grzegorz cudo-
tworcą / opuściwszy puszczę / wdał się do miasta / w którym
chciał Bogu Kościół postawić / znając że oną wszystką kra-
iną / była poddana zdradzie faryzkiej / y nigdy w niej nie by-
ło zbudowanego Kościoła Boga prawdziwego / y owsem
wszystko miasto / y pole / było napelnione ołtarzami / Kościoła-
mi y obrazami. A przetoż Kościół ieden wielki obrocił / na
dom modlitwy / wystraszywszy z niego Diabły / wzywaniem
imienia Chrystusowego.]

Augustinus Lib: 3. cap: 56. Contr: Cresconium.

[Bogu we wszystkim poświęcamy.] Tenże,
Epist: 49. [Kościół / kapłan / ofiara / y inne rzeczy / które do
tego należą / tylko jednemu prawdziwemu Bogu przynale-
żą: Zaprawdę gdy te rzeczy bywaia wyrzadzane Bogu / we
długie natchnienia / y nauki / jest prawdziwe nabożeństwo.]

Polydorus Lib: 5. cap: 6. de Invent:

[Chrześcianie z przodku żadnego Kościoła iawnie nie
zbudowali / ale się na miejscu skryte schadzali / a to dla prze-
śladowania. Jednak / podobna jest rzecz do wiary / że Ko-
ścioły niektóre / albo zbudowane / albo te które w przod fary-
zejskie były / od Apostołów poświęcone były Chrystusowi /
na miejscach odległych / do których śmiałość okrutników
przystępu nie miała.]

VI.

Clemens Papież apud Gratian: de Consecrat:
dist: 1. Can: Ecclesias.

[Kościoły na miejscach sposobnych / y potrzebnych bu-
dować / które trzeba poświęcać modlitwami Bożymi.]

Eusebius Lib: 10. Cap: 3. Histor:

[Tak poświęcanie Kościołom nowo zbudowanych. Bi-
stupi / y po polu / zdaleka zgromadzili się. A było w slugo-
wanie świętych tajemnic / były ZNAKI tajemne meki zbaw-
icielowej / meczyzny y białegłowy / starzy y młodzi / mo-
dlitwami / śpiewaniem / y dziełczynieniem / Bogu Autora
wszystkich rzeczy dobrych czcili. A przełożeni Kościelni / któ-
rzy byli w zgromadzeniu / każdy z nich osobną oracyę wy-

1a być bu-
dowane,
2. Reg: 7.
y 13.
3. Reg: 8.
y 20.
Mat: 23.
y 1.

VI.

takoychym
poświęcać
Kościoły,
3. Reg: 8.
Nie tylko
Kościoły po-
święcano
przedrym,
ale też y pa-
miątko o-
nego poświę-
cania ob-
chodzono,
na każdy
rok, Nazi-
anz: Or: in
novum Do-
minicum.
Zozomen^o
Lib: 2. Ca: 25
A jakoz? u-
żywaniem
świętości
przepowie-
daniem slo-
wa Bożego.
Nicephor:
Lib: 3. Ca: 50
Chrys: Ser:
de Euchar:
in Encen:

práwowali.] Tenże, Lib: 8. cap: 2. [Domy święte modlitwami poświęcone/ zgruntu Pogan wywrócili.] Nicephorus Lib: 7. cap: 40. opisuiać poświęcanie kościoła Tyrskiego, mówi: [Od wszystkich słyszał był ieden hymn/ który Bożstwo/ słowá Bożego wdzięcznym pieniem wyflawiał. Atemu było przepowiedanie słowá Bożego. Były też sprawowane pobożnie y światobliwie tájemne vslugowania/ y pożywánie zbawienne/ y niewypowiedziane Symbola & signa, znáti meři Pánškiey.] Athanasius Apolog: ad Conitantium, y ten opisuiać poświęcanie kościoła Alexandryńského wspomina tylko te trzy rzeczy: Vžívanie Sakrámentu Wierzerzy Pánškiey, ktorá zowie Synaxin, to iest społeczności, kazánia y Modlitwy zá tego który Bogu kościół zbudował. Ztąd tedy iásnie sie pokázuie, iż kościoły v právnoverných Krześcián, nie máia być poświęcane zabobonami Papieskimi, ále Modlitwami świętými, przepowiedaniem słowá Bożego, y Vslugowaniem světościami. Nie máia być světým ku czci budowane, ále samemu Bogu: Nie máia być zbytním y bátwochválškim koštem budované. Nie máia być do iedney części světá, á osoblivie do Vschodu przyniezowane, Ani dla ofiar zážny y zá vmárteštvánie. Ale dla przepowiedania słowá Bożego, dla vslugowania světościami, y dla modlitw. Y ztąd-že też Doktorowie dawni, mieysc ná ktore sie ľudzie dla naboženštvá škodžili, nie zwáli Tempła, kościołami, ále Zborámi. Ano mowi Optatus Lib: 6. [Krožž nášych wšedl do kościoła:] A Hieronim Lib: advers: Vigilantium: [Julianus przešladowcá pámiatki světych chciał/ ábo popřowác/ ábo w kościoły obrociť] Nie przy tego y sam Bellarmin Lib: 3. cap: 13. de Rom: Pontif: gdy tak piše: [Dawni Doktorowie Látinšcy y Greccy/ przez wiele wieków nigdy zborow Krześciánškich nie zwáli kościołami.] Wiedzieli bowiem že kościoły od ofiar názwáne sá, y ofiarom krwánym y śniednym náležá. Co zeznává tenže Bellarmin. Lib: 3. cap: 4. de cultu Sanctior. A oni przeštarváli ná iedney ofierze raz ná krzyžu vczynioneý, to iest ná mece á śmierci Pánškiey.

Hebr: 7, 9,
10.

Nauka.

I. **E**nior z Conſeniorom, wzięwszy kilku Mi-
niſtron, iada na ono miejsce gdzie ieſt ko-
ściół nowozbudowany. II. Pátron one-
go miejsca, obwieſci ſłucháczey poddane
ſwoie, aby ſie na nabożeńſtwo zgromádźili.
III. W Sobotę w wieczór, iako y w inſze
czáſy przed użyciem ſwiątoſci Páńskich, bywa odpráwo-
wane nabożeńſtwo. IV. W Niedziele tákże.

RANO, 1. Śpiewáią Pieśń, Wieczny Boże! ié. y Psalm
Teraz o wierni Páńscy ſłużebnicy! ié. 2. Nauki o Sakrá-
mentie Wieczerzy Páńskiej bywáią. 3. Modlitwa porán-
na. 4. Te Deum Laudamus śpiewáią.

Przed POŁUDNIEM 1. Miniſter który ma być na onym
mieyſcu páſterzem, záczenie nabożeńſtwo obyczáiem zwykłym,
y Confessia odpráwi. 2. Dwie pieśni śpiewáią, Chwała
Bogu z wyſokoſci! ié. y Psalm, O iák ſa mile! ié. 3. Confe-
nior uczyniwszy text o poświęcaniu kościoła. 4. Po czy-
taniu śpiewáią, Zmiłuy ſie Pánie nad námi. Apokazaniu
Błogoſław nam! ié. 5. Senior przyſtąpiwszy do ſtołu z Cō-
ſeniorom, y z Páſterzem onego miejsca, Vczyni nápomnienie
do Modlitwy, tymi ſłow:

1. Paral
7. V 5.
1. Ezdr:
6. V 17.
1. Mach
4. V 56.

NAmiłſzy krzeſciánie / kiedy w ſtárym za-
konomie Salomon Krol / Zdraſz káplan /
y wſzytek lud Izráełſki oddawáli koſciół
nowozbudowany / y nápráwiony / ku czci á chwa-
le Pánu Bogu / Tedy ſie nabożnie Pánu Bogu
modlili / aby na onym mieyſcu przytomnym był z
iáſka ſwoia / Káżdemu człowiekowi wzywáiąc
mu imienia iego / Táż też y w Nowym zakonie /
pobożni Páſterzowie / oddawáiąc / y poświęcá-

Athan: A
pol: ad Im
per: Conſi-
[Świąto
poświęca-
nia obchod-
zić nad ta-
wicie reſta-
zanie / zgo-
láby rzecz
ſpocyna by-
ła. Ani też
Biſkup Ko-
wſki / ani Xiądz
tym wmy-
ſł wzwó-
ny ieſt. Te-
dypoczą-
iścienia w-
czony Ceſá-
rzy potrzeb-
ba aby był
autorem: á
bowiem os-
no mieyſce
zbudowá-
ne potrzeb-
nie bytno-
ſci twoier.
Te mu bo-
wien tyłko
nie doſtá-
do ozdoby
wſytekier.]

iac nowozbudowane kościoły / ku chwale same-
mu Panu Bogu / Modlili się iemu gorąco / za o-
nym miejscem / y za Patronem onego miejsca.
Toż też / y my teraz uczynimy / przy oddawaniu te-
go kościoła nowozbudowanego / ku chwale Bo-
żey / Wpadłszy na kolana sercá naszego / modlmy się
Panu Bogu / mówiąc tak temi słowy:

MODLITWA.

1. Tim: 6.

V 16.

3. Reg: 3.

V 27.

Añ: 7. V 48

Isa: 66. V 1.

2. Paral: 6.

V 13.

3. Reg: 9.

V 3.

O Pánie Boże wszechmogący / który w nie-
przystępnym świetle mieśkasz / ciebie za-
dne miejsce ogarnąć nie może / ty nie mie-
skasz w kościelech / reka uczynionych / niebo bo-
wiem jest stolica twoja / a ziemią podnośkiem nog
twoich. Coż tedy za dom tobie zbudujemy? y kto-
reż miejsce odpoczynienia twego? bo iesli niebo y
ziemią / ciebie ogarnąć nie może / daleko wiecy ten
dom / który zbudowany jest / dla przepowiedania
słowa twego świętego / dla używania światości
twoich / y dla modlitw. Prosimy cię tedy sercy
nabożnemi / nałłoni vchá swego / a wysłuchay nas /
nie odwracay od nas oblicza swego / y nie odrzu-
cay nas / od siebie / bądź przy nas w tym zgromá-
dzeniu świętym / a zmiłuy się nad námi / Poświęć
sam to miejsce zbudowane / y tobie oddane ku
chwale twoicy / wysłuchay prosby / z mieśkánia
twego niebieskiego każdego człowieka / którychy
się tu modlił / z mocną wiarą / w nadzieie miło-
sierdzia twego / y zaśluga syná twego milego / Je-

zusa

Ierc. 7.
Y 12.1. Reg:
3. Y 20.

Psa: 23.

Psa: 100
Psa: 30.

zusa Krystusa. Sprawże też to nasz Panie / aby
na tym miejscu zawsze brzmiał głos Ewangeliey
twoiey świętey. Nie dopuszczay tego Boże nay-
świętşy / na to miejsce / tobie ku chwale oddane /
aby tu kiedy miało być białwochwálstwo / y zabo-
bony wstaw ludzkich wprowadzone. Aby mu sie
nie stało iako miejscu w Silo / gódzie przedtym
mieszkało imie twoie / dla białwochwálstwa ludz-
kiego. O dobrotliwy Panie / błogostaw miejscu
te. Mney nad nim oko łaskawe / y straż Aniołom
twoich świętych. Temu też Patronowi / ktory ten
dom zbudował / nie żadnemu stworzeniu naswie-
tobliwşemu / ale tylko imieniowi twemu święte-
ku czci a chwale twoiey / aby tu słowo twoie prze-
powiedzane było / Sakramentami twymi wflu-
gowano / y tobie sie samemu modlono / błogo-
staw z małżonką / y z miłym potomstwem / w do-
brym zdrowiu / w pokoju świętym / długo cho-
way / y ze wszystkimi tutecznymi słuchaczmi. A po-
tym / day im / y nam / żywot wieczny: Przez Pana
naszego Jezusa Krystusa / Amen. Oycze nasz / rć.

VI. Po modlitwie śpiewaia Psalm, Pan moy ktory mie / rć.
a potym ać wieczery Páńskiey odprawnie samże Senior ze
dwiemá Ministrámi. Przed Wieczorem: 1. Śpiewa-
ia dwa Psálmy, Tuz teraz Narodowie rć. Bede cie wielbil
moy Panie rć. 2. Kazanie bywa także o Kościele materal-
nym. 3. Modlitwa wieczorna. 4. Ministrá Senior po-
stánania, condicia umawia, y słuchacze należace do onego
Zboru spisać káže, aby tak on Kościół nowy pustkami nie stat.

V. Rozchodząc się śpiewaia, Bogu Oycu rć.

Euseb: Lib:
4. Cap: 45.
de vita Cō-
stant: op: 54
iac po 1112
canie Ko-
ściół iero-
solimskie.
mo 66: Dru-
dy pokor-
ne modli-
twy ofia-
wały Bogu
za pospeli-
ty pokój / za
Kościoł / y
za samego
Cesarza / ze
utorą tych
zaczynch rze-
czy / y za ie-
mile pota-
stwo.]
Concilium
Bracarē: 2.
Can: 5. [Di-
stup niech
niepoświ-
ca Kościoł
ta / aby pr-
wey posag
Kościołowi
y postużen-
stwo tego
przez dacie-
wanie / na
pismo ws-
ia] Tożma
y Conciliū
Vormaciē:
Can: 3.

ROZŁOZENIE

ná pewne czasy

EWANGELIY

Y EPISTOL.

Nauka.

*Vv onym
pierwszym
kościelach, iá
ko pisma s.
czytano y
wykládano,
obacz.*

Pierwszym onym kościelach, w Niedziele y w dni robotne nie czytano ani wykładano pism świętych frustulacim, postuczce: Ale wżiawszy ábo xiegi Moysesowe, ábo Prorockie, ábo Ewangelistow, ábo Apostolow, porządnie ie czytano y wykładano. Co sie pokázuie z Commentarzow Doktorow krześciańskich, á osobliwie z Augustynowych, in Psal: 33. in fine primæ Concion: in Iohan: Tractat: 2. y z Chrysostomowych, Homil: 1. in Genes: Homil: 2. in Matthe: &c. ktorzy nie zgotá tylko pisma osobnie commentowali, ale ie y ludziom w kościelach iáw nie czytali, á potym wykładali. Pokázuie sie to y z Lectorow, ktorzy porządnie pisma święte w kościelach czytali. A potym ie przelożeni kościelni wykładali. Czytayo tym fol: 70. Pokázuie sie ná ostattek, y z oby czaiu kościolá pierwszego Rzymskiego, áno mowi Damascius Papiez w liście do Hieronymá Doctóra, & hab: Tom: 1. Concil: [V nas takowe iest wyobrażenie prostoty / iż tylko w Niedziele / list ieden Apostolski czytá / y ieden rozdział z Ewangeliey mowia / niemaś oby czaiu spiewania.]

A wśákoż gdy iákie święto wroczyšte nástápiło, zaniechanysy porządku onego ná czas, to czytano, y wykładano, co do onego święta należało: świadkiem tego są te słowa Augustynowe, Prefat: in Epist: Ioan: [Pamięta światobliwość waszá / iżechmy zwykli tráktowác z porządku lekcij / Ewangelia wesług Jana. Ale iż teraz przypádlá wroczyśtość dni świętych / wktore / pewne lekcje z Ewangeliey / potrzeba / áby by-

ly w Kościele czytane / które tak są rozne / iż niſe nie mogą być: porządek ten któryſiny przed ſie wzięli / z potrzeby miałuczo zamiechany ieſt / nie porzucony.] A gdy też przypadła pamiątka którego ſwiętego, tedy, albo w czytaniu porządnym, o nim wzmianke z occaſiey iakiego ſłowá wykładu, uczyniono, co ſie pokazuje z Ambroſzego in Piał: 118. Sermon: 20. z Auguſty-
nâ, tractat: 27. in Ioan: in Piał: 120: Abo też ex profello o nim uczono. Co ſie także pokazuje z ſermonarzow de ſanctis tychże to Doſtorow, ieſliże też y te ſermonarze ſa ich właſne, bo o niektórych ſermonarzách, wątpia ſamiz Papieżnicy, aby były ich, choć ſa w Exemplarzách ich, iako Bellármin Lib: 2. cap: 15. de Bonis operibus. Lib: 1. cap: 25. de Clericis. Sta-
Pleton: Sermon: de Aſſumption: Mariæ.

Wykładali też pod czas według potrzeby, częſt, oſob, y mieyſcâ, pewne mieyſcâ piſmâ ſwiętego. Co ſie pokazuje, z O-
ráciy, z Homiliy ich, y z ſermonarzow Auguſtynowych, które ſa Tom: 10. de verbis Domini, de verbis Apoſtoli, &c. Potym muſi być z iakieyſi waſney przyczyny, ná pewne częſty, rozłożono czytanie, poſtuczce Proroctn, Evangelij, y Epistol. Co ſie iednak wielom Theologom niepodoba, powiedać, iako on uczony y pobożny mąż, Gualterus in cap: 13. Marci, Iż nie-
ża dla Poſtyl, zaniechany piſm, y ludz ie proſci rozumieia że tylko Dominiki które im czytają, ſa piſmem ſwiętym. Do czego ſie przychyła, y Vicelius, choć Apoſtata, który tak piſe, Dominic: 4. poſt Natal: Domini: [Wſiebneta pilnoſć do-
ſkonalego piſmâ / żaden ſie nie rádźi rrag Doſtorow / do Cy-
ſtern które wody żądźierżec nie mogą / do poſtyllarzow nie-
których niſzczemnych wdawany ſie: przyſtâ tedy w gruby
ſaryzâyſti kwas / ſczyroſć wiary / tak iż prawie Pogańska
zabobonnoſć werwała ſie / y białochwałſtwa biad.] A te
czytania poſtuczce, ná pewne częſty, rozłożył, nie Hieronym
Doktor, iako twierdzi Lombardic: Historia: Sermon: de S.
Hieronim: bo zâ Hieronimâ fruſtulatim piſm nie wyklada-
no, co ſie pokazało z Auguſtynâ, którzy z ſobâ ſpotemżyli, y Da-
maſus Papież, nie o rozłożenie, albo ſporządzenie, Evangelij, y

Czytanie y
wykładanie
piſm
fruſtulatim
niepodoba-
to ſie nie-
którym.

Epistol

Krórołożyl
czytania
pism na pe-
wne części.

Epistoł onego prosił, ale o śpiewanie Psalmów, y Hymn, które-
go w Rzymie nie było, iako się wyżej pokazało. Paulus Dia-
conus, zroskazania Karta Cesarza, iako świadczy Cranzius
Lib: 1. cap: 18. Metropol: Paulus / Emilius lib: 2. de Francis,
y Sigebertus in Chronic: rozłożył te czytania, które się ie-
dnak nie zgodzą z Homiliami Grzegorza wielkiego, y z Ser-
monarzami pod imieniem Augustynowym wydaniem. T sam
autor gdyby teraz zmartwychwstał, ledwieby je poznał, abo-
wiem są poprosowane, y odmienione.

V nas iż niemają wszędzie zboru wstawniczego, a dogadza-
jąc pospolitemu człowiekowi, ile w rzeczach wolnych, piśmu
świtemu nie sprzeciwnych, piśmá święte frustulacim czy-
tają, y wykładają. W Niedziele, w dni wroczyście, w dni Pá-
miątki świętych, y w dni Poniedziałnic: Tych nie ganiąc, ktorzy
piśmá porządnie wykładają. Pamiątkę świętych w porządku
przedsięwziętym, krotko wspominają, świat wroczyścich nie o-
puszczając, A czytają je według nowego Kalendarza tymże
prawem, co y przed tym, to jest ludziom się accommodować, y o-
nych budować, y pozyskawać: Tego przestrzegając, y porząd-
kowi dogadzać, aby Proroctwo, y Epistoła z Ewangelia
zgadzają się. Bo owo nie pięknie kiedy się Ewangelia czyta o
tym, a Proroctwo y Epistoła o czym inšym. Ewangelia o Wese-
lu, Proroctwo o Iálmużnie, a Epistoła o Poście. Wtec też aby E-
wangelie były porządkiem swoim, według biegu rzeczy. Bo o-
wo nieporządek, y confusja, kiedy się to pierwey przypomina z
Ewangeliey, co abo pozad, abo wprzod ma iść. Abo też mieścić
rzecz nie należącą, w porządku właśnie idącym. Iako na
przykład: Ewangelia czytać o sądzie Luc: 21. Bada znaki na
niebie / z. między Ewangeliami o przyściu Páńskim w żywot
Máriej Panny. Gdyż pierwey się narodził, niż na sąd przyszedł.
Także czytać Ewangelia o Wcieleniu Syná Bożego, między
Narodzeniem, y Zmartwychwstaniem iego, Luc: 1. Poslan-
ieść Anioł Gabryel / z. A zaż Wcielenie nie ma vprzedzać
Narodzenia, Smierci, y Zmartwychwstania? &c. Czytać E-
wangelia o Trojcy S. Matth: 28. Dána mi jest wšytká moc / z.

A Episto-

A Epistole czytać, o Przejrzeniu Boskim, Rom. II. O głębo-
kości bogactw/ż. A to co do rzeczy? A zaś nie słusniey onych
słow czytać według światła, I. Ioan. 5. Trzey są ktorzy świad-
czą. 1. 2. 3. Opuścić też Ewangelie, które świadczą co się
działo z Pánem Krystusem, po jego Narodzeniu, nim się sam
przez się światu okazał, Zbawicielem y Bogiem? Abo te ktore
sprzeciwniczy wyrzucają z nowego swego Kalendarzá, ochra-
niając błędow swoich y pożytkow doczesnych? niegodzi się, ani
przyszłoi dobremu porządkowi.

Za napierwszym rozłożeniem Ewangelii ná pewne czasy,
w kościelech Wschodnich, tak czytano Ewangelie.

W NIEDZIELE piernyszą Adventową Matth. 21. Gdy
się przybliżał ku Jeruzalem/ż.

II. Luc. 21. Beda znaki ná stoncu/ż.

III. Mat. 11. Jan uslyshawsy w więzieniu/ż.

IV. Ioan. 1. Gdy posłali Żydowie z Jeruzalem/ż.

Co się pokazuje z Homilii Grzegorza Biskupa Rzymskie-
go, A potym za czasom ten porządek odmieniono, A miánowi-
cie w kościele Rzymskim. Abowiem porzućmy Ewangelia o
Wiechaniu Páńskim ná oślicy do Ieruzalem, Czytają w Nie-
dziele czwartą Adventową Ewangelia Luc. 3. A piąte-
go roku zápanowania Tyberiusza Cesárzá/ż. Vide Sermo-
nes Dominicales Pomerii. Co też potwierdziły Rzymski
Mszał, zá roskazaniem Piusa V. Papieża wydany. Iesli dla te-
go iż też Ewangelia czytają w Niedziele kwietną, A słusnie,
Tedy cy tá Ewangelia Luc. 3. mogłaby być opuszczona, abowiem
o jedney rzeczy mówią Lukasz Ewangelistá, z Ianem świe-
tym, ktorego słowa Niedziele przestey byty czytanc, Gdy po-
słali Żydowie/ż. A tak iesli się godziło Rzymianom odmienić
dawne Ewangelie Adventowe, choć Grzegorz Papież, we-
dlug stárego Kalendarzá, ktádzie ie w swoich Homiliách. A
czemużby też dla porządku dobrego, tym sposobem nie miano
czytać Ewangelii w Advent? W Niedziele 1. Jan usly-
shawsy/ż. 2. Gdy posłali Żydowie/ż. 3. Luc. 1. Poślan-
ieśt Anioł Gabriel/ż. 4. Matth. 1. A narodzenie Jezusa

Kryśtuśa tátowe było / rć. Pierwy się bowiem w Cielit Pan Jezus nim się Náródził.

W NIEDZIELĘ 1. Po Bożym náródeniu Luc: 2. 2. ták Dćiec y Mátka Jezusowa dźiwowali się temu / rć. 2. Luc: 2. Gdy Jezus był we dwunásćie lćiech / rć. 3. Ioan: 2. Było wesele w Kánie / rć. rć. rć. Aż do pośtnych, wedle zwy-
czáin dawnego. Može też czytać y te Ewángelie, w Niedziele 2. po Bożym náródeniu Mat: 2. Po śmierci Herodowej / Oto Amol Pánski we śnie / rć. 3. Luc: 2. Gdy Jezus był we dwunásćie lćiech / rć. 4. Mat: 3. Jezus przyszedł do Gálileiey do Jordanu ku Janowi / rć. 5. Ioan: 2. Było wesele w Kánie / rć. rć. rć. Aż do pośtnych Ewángeliy. To dla tego, iż terzczy ktore się dźiały z Pánem Kryśtuśem po iego Náródeniu, nim się sńiátu zńawit, godne są wiadomości, bo się dźiały dla nas, y porzadkiem swym sły. A też tym porzadkiem Ewángelie czytáiąc, przez Miesopust będzie ich dostawáto, nie biorąc lesiennych.

W NIEDZIELĘ 1. iáko pośpolićie zowá, w Post, Mat. 4. Jezus był wiedzion od ducha ná puszcza / rć. 2. Mat: 15. Wyszedşy Jezus z onad / odszedł w strony Tyru y Sydonu / rć. 3. Luc: 11. A wyrzucal dyabla / á on był niemy / rć. 4. Ioan: 6. Jezus odszedł zá morze Gálileyskie / rć. rć. rć. Može też czytać y te Ewángelie, w Niedziele 2. Mat: 15. Weszawşy tłumy / rzekł im / Sluchayćie / á rozumiećie: Nie to co wchodźi w usta / rć. 3. Mat: 6. A gdy pośćicie / nie bądźcie iáko obludnicy / rć. 4. Luc: 15. Człowiek niektóry mial dwu Synow / A rzekł młodszy z nich Oycu / rć. Bo iż te czasy zowá sprzećimnicy postem, y Spowiedź ludziom pod ten czas zálecáią, godzi się, y potrzeba tego, o poście prawdziwym, y o spowiedzi Krzećciáńskiey, wczýć, biorąc do tego texty należące. Wíec też wolnoli było Rzymiánom, dawne sporządzenie Ewángeliy ná post, odmienić, A bowiem co przed tym czytáli Ewángeliá w Niedziele 2. pośtná, o Nienwieście Chánány-
skiey, To teraz czytáią o Przemienieniu Pánskim, Mat: 17. Wziął Jezus Piotrá y Jáńubá / rć. A czemuż też táś wolność

nie ma

nie ma być u nas, w czytaniu Evángeliy, według czasu y náuk?
W NIEDZIELĘ 1. Po Trojcy świętey, Luc: 16. Był
 niektory człowiek bogaty / a obłoczył się w purpure / r. Te
 Evángelia w te Niedziele zdawną przed tym czytano, y w
 samym kościele Rzymskim, Co się pokazuje z Homilij Grze-
 gorza Papięzą, którą dżisieyszy Rzymianie, ochraniając czyśćcá
 swego, tulania się duş po święcie, y inszych błędow, z kálenda-
 rzá nowego wyrzucili.

W NIEDZIELĘ 2. Czytano Evángelia Luc: 14.
 Człowiek niektory sprawił wieczerza wielką / r. **A w Nie-
 dziele 3.** Luc: 15. Przybliżeli się do niego / wszyscy celnicy / y
 grzeşnicy / r. r. r. Aż do Niedziele Adventowey, Tymże po-
 rzádkiem iáko y teraz czytano Evángelie. Iednak my daga-
 dzając Kalendarzowi stáremu, y nowemu, áby tak porzádnie,
 y zgodnie Evángelie czytane były, áż do Adventu, Opuszcza
 się Evángelia o Wieczerzy wielkiej, gdyż też tá Evángelia, z
 oną Evángelią o Godziech Matth: 22. Podobne jest Krole-
 stwo niebieşkie / człowiekowi Krolowi / ktory sprawił wese-
 le synowi swemu / r. Iedne rzecz w sobie máia, Co bowiem
 iest Lukášowi S. Wieczerza / to Mátheusowi S. Wesele / ábo
 Obiad / iáko y Theophilaetus zeznawa, tak pişac: [Pran-
 dium hoc loco nominat, quamvis alio loco coenam e-
 am dixerit.] in cap: 22. Matth.

W dni PAMIĄTKI świętych, czytáia Evángelie, ábo zda-
 wná zwyczajne, według stárych Postyllarzow, y Postylle Xie-
 dzá Grzegorzá Zárnovity Roku 1582. wydáney. Abo teży
 in se Evángelie, w którychby wzmianká była onego Apostoła,
 Badż też Dzieie y Epístoty Apostolskie, których text zgadzát-
 by się z vocácią, ábo urzedem y zmecczeństwem onego święte-
 go, y z námkami świętá, według postylle Xiedzá Krzysťosá Kra-
 ińského Roku 1611 wydáney. Ieşli bowiem Papiężom we Mřsa-
 le Rzymskim, y Iezuitom w Postyllách swych nowo wydánych,
 zdáto się odmienić dawne czytania Evángeliy, w Dni pámią-
 tki niektorych świętych, iáko w dzień poczećia Pánný Márieý,
 Woyciechá S., Stániştáwá S., Bárbtłomeiá S., &c. A nam,
 á z áş się toż nie zeydże? Tkto nam będzie śmiať zádác iáka od-

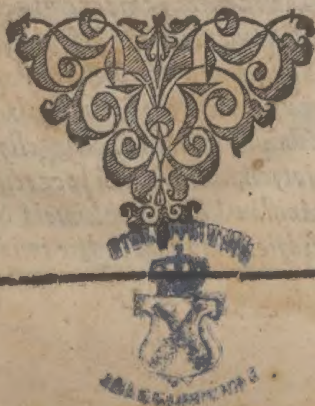

miáne, y nowość w nabożeństwie? Ponieważ porządku dobrego we wszystkim, y prawdy, przestrzegać mamy. Dawno, y słusnie Doctorem Krześcijańscy powiedzieli: *Distinct: 8. apud Gratian: [Veritate manifesta, cedat cōsuetudo veritati.]*

W Świątą Wroczyście, położone są porządkie czytania Proceśw, Ewangelij, y Epistol, na swym miejscu, patrz fol: 88.

Epistoły Nieśporne na Niedziele, czytane bywają, ledne według dawnego, a słusnego sporządzenia, A drugie odmieniszy nieco z dawnego zwyczaju, dogadzając dobremu porządkowi, czytają się podobne oney Ewangeliej. Ay toć nie ma nikomu wadzić, Abowiem y w tym nie zgadza się Mszał Rzymski nowy Piusa V. Papieża, z Krakowskim dawnym. Tomickiego Biskupa Krakowskiego, z Ewangeliami od Troyce S. idącymi, zgadzają się z sobą, a Epistolami się różnią. Wic też Epistoły która położono we Mszale Krakowskim na Niedziele trzecią Adwentową, i. Corint: 4. *Tak onas niechay rozumie człowiek ić. Te w Rzymskim czytają w Niedziele czwartą. A która czytają w Rzymskim w Niedziele trzecią, Philip: 4. Wesołicie się zawżel ić. W Krakowskim zaś czytano ią w Niedziele Czwartą. Roman: 14. [Vnusquisq; abundet in suo sensu] i. Corin: 10. [Sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione estote Judais & Gentibus, & Ecclesiae Dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.]*

K O N I E C.

Juppiter est quodcumque videt quodcumque movetur
Sacra potes quantum diis immortalibus offer.
to prudentia minor. Non illa pro ventis licet
Tot nexu sub ^{curant} curant car.
rerum amissarum summa sapientia obli.
n, Si nunc male est, & olim sic erit

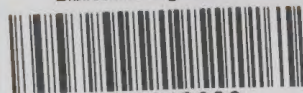
Quantum peritiores: tantum perdit
i pateant pectora ditum ^{3 perfici}
Quantos intus & limis gerit
Fortuna metus!

Pectora pauper
secura gerit
Non vitantur, post Fato manent; perin
observata, quam neglecta.

Et mala quibus gravantur inopes; Et bon
qby sibi placent divites; non sunt diu
na: Evanescent sicut fl

Sum fuleor, semper res fui luxuriose pa
Sed non obscurus, ne male notus exor
sem Ja vi neta, sem paudotok

Biblioteka Jagiellońska

stdr0018089

